İMAN VE KÜFÜR MUVAZENELERİ

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ

RİSALE-İ NUR KULLİYATINDAN

1.0

[1]

Gayet mühim bir suale verilen çok ehemmiyetli bir cevabı burada yazmaya münasebet geldi. Çünkü kırk sene evvel Eski Said, o dersinde bir hiss-i kablelvuku ile Risale-i Nur'un harika derslerini ve tesiratını görmüş gibi bahsediyor. Onun için o sual-cevabı yazacağız. Şöyle ki:

1. Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla başlar ve ancak Ondan yardım dileriz.Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, medih ve minnet, Âlemlerin Rabbiolan Allah'a mahsustur. Efendimiz Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm ileâline ve ashâbına ise salât ve selâm olsun.

Çoklar tarafından hem bana, hem bazı Nur kardeşlerime sual etmişler ve ediyorlar: "Neden bu kadar muarızlara karşı ve muannid feylesoflara ve ehl-i dalâlete mukàbil Risale-i Nur mağlûp olmuyor? Milyonlar kıymettar hakiki kütüb-ü imaniye ve İslâmiyenin intişarlarına bir derece sed çekmekle ve sefahet ve hayat-ı dünyeviyenin lezzetleriyle çok bîçare gençleri ve insanları hakaik-i imaniyeden mahrum bırakıyorlar. Halbuki en şiddetli hücum ve en gaddarâne muamele ve en ziyade yalanlarla ve aleyhinde yapılan propagandalarla Risale-i Nur'u kırmak, insanları ondan ürkütmek ve vazgeçirmeye çalıştıkları halde, hiçbir eserde görülmediği bir tarzda Risale-i Nur'un intişarı, hatta çoğu el yazmasıyla altı yüz bin nüsha risalelerinden kemâl-i iştiyakla perde altında intişar etmesi ve dahil ve hariçte kemâl-i iştiyakla kendini okutturmasının hikmeti nedir? Sebebi nedir?" diye bu mealde çok suallere karşı el-cevap deriz ki:

Kur'ân-ı Hakîmin sırr-ı i'câzıyla hakikî bir tefsiri olan Risale-i Nur, bu dünyada bir mânevî cehennemi dalâlette gösterdiği gibi, imanda dahi bu dünyada mânevî bir cennet bulunduğunu ispat ediyor. Ve günahların ve fenalıkların ve haram lezzetlerin içinde mânevî elîm elemleri gösterip hasenat ve güzel hasletlerde ve hakaik-i Şeriatın amelinde cennet lezaizi gibi mânevî lezzetler bulunduğunu ispat ediyor. Sefahet ehlini ve dalâlete düşenleri o cihetle, aklı başında olanlarını kurtarıyor. Çünkü, bu zamanda iki dehşetli hal var.

Birincisi: Âkıbeti görmeyen, bir dirhem hazır lezzeti ileride bir batman lezzetlere tercih eden hissiyat-ı insaniye akıl ve fikre galebe ettiğinden, ehl-i sefaheti sefahetten kurtarmanın çare-i yegânesi, aynı lezzetinde elemi gösterip hissini mağlûp etmektir. Ve [1] يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا âyetinin işaretiyle, bu zamanda âhiretin elmas gibi nimetlerini, lezzetlerini bildiği halde, dünyevî kırılacak şişe parçalarını onlara tercih etmek, ehl-i iman iken ehl-i dalâlete o hubb-u dünya ve o sır için tâbi olmak tehlikesinden kurtarmanın çare-i yegânesi, dünyada dahi cehennem azabı gibi elemleri göstermekle olur ki, Risale-i Nur o meslekten gidiyor. Yoksa, bu zamandaki küfr-ü mutlakın ve fenden gelen dalâletin ve sefahetteki tiryakiliğin inadı karşısında, Cenâb-ı Hakkı tanıttırdıktan sonra ve Cehennemin vücudunu ispat ile ve onun azabıyla insanları fenalıktan, seyyiattan vazgeçirmek yoluyla ondan, belki de yirmiden birisi ders alabilir. Ders aldıktan sonra da, "Cenâb-ı Hak Gafûrü'r-Rahîmdir, hem Cehennem pek uzaktır" der, yine sefahetine devam edebilir. Kalbi, ruhu hissiyatına mağlûp olur.

1. "Onlar dünya hayatını seve seve âhirete tercih ederler." İbrahim Sûresi, 14:3.

İşte, Risale-i Nur ekser muvazeneleriyle küfür ve dalâletin dünyadaki elîm ve ürkütücü neticelerini göstermekle, en muannid ve nefisperest insanları dahi o menhus, gayr-ı meşru lezzetlerden ve sefahetlerden bir nefret verip, aklı başında olanları tevbeye sevkeder. O muvazenelerden, Altıncı, Yedinci, Sekizinci Sözlerdeki kısa muvazeneler ve Otuz İkinci Sözün Üçüncü Mevkıfındaki uzun muvazene, en sefih ve dalâlette giden adamı da ürkütüyor, dersini kabul ettiriyor. Meselâ, Âyet-i Nurda, seyahat-i hayaliye ile hakikat olarak gördüğüm vaziyetleri gayet kısaca işaret edeceğiz. Tafsilini isteyen Sikke-i Gaybiyenin âhirine baksın.

Ezcümle: O seyahat-i hayaliyede, rızka muhtaç hayvanat âlemini gördüğüm vakit, maddî felsefe ile baktım; hadsiz ihtiyacat ve şiddetli açlıklarıyla beraber zaaf ve aczleri, o zîhayat âlemini bana çok acıklı ve elîm gösterdi. Ehl-i dalâlet ve gafletin gözüyle baktığımdan feryad eyledim. Birden hikmet-i Kur'âniye ve imanın dürbünüyle gördüm ki, *Rahmân* ismi, *Rezzâk* burcunda parlak bir güneş gibi tulû etti. O aç, bîçare zîhayat âlemini rahmet ışığıyla yaldızladı.

Sonra hayvanat âlemi içinde, yavruların zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları hazin, elîm ve herkesi rikkat ve acımaya getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. Ehl-i dalâletin nazarıyla baktığıma eyvah dedim. Birden iman bana bir gözlük verdi. Gördüm ki, *Rahîm* ismi şefkat burcunda tulû etti. O kadar güzel ve şirin bir sûrette o acı âlemi sevinçli âleme çevirip ışıklandırdı ki, şekvâ ve acımak ve hüzünden gelen gözyaşlarımı, sevinç ve şükrün lezzetlerinden gelen damlalara çevirdi.

Sonra sinema perdesi gibi insan âlemi bana göründü. Ehl-i dalâletin

dürbünüyle baktım. O âlemi o kadar karanlıklı, dehşetli gördüm ki, kalbimin en derinliklerinden feryad ettim, eyvah dedim. Çünkü, insanlarda ebede uzanıp giden arzuları, emelleri ve kâinatı ihâta eden tasavvurat ve efkârları ve ebedî bekà ve saadet-i ebediyeyi ve Cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve fıtrî istidatları ve had konulmayan ve serbest bırakılan fıtrî kuvveleri ve hadsiz maksatlara müteveccih ihtiyaçları ve zaaf ve aczleriyle beraber hücumlarına mâruz kaldıkları hadsiz musibet ve a'dâları ile beraber gayet kısa bir ömür, hergün ve her saat ölüm endişesialtında, gayet dağdağalı bir hayat, yaşamak için gayet perişan bir maişet içinde kalbe, vicdana en elîm ve en müthiş hâlet olan mütemâdi zevâl ve firak belâsını çekmek içinde, ehl-i gaflet için zulümat-ı ebediye kapısı suretinde görülen kabre ve mezaristana bakıyorlar, birer birer ve taife taife o zulümat kuyusuna atılıyorlar gördüm.

İşte, bu insan âlemini bu zulümat içinde gördüğüm anda, kalb ve ruh ve aklımla beraber bütün letâif-i insaniyem, belki bütün zerrât-ı vücudum feryatla ağlamaya hazırken, birden Kur'ân'dan gelen Nur ve kuvvet-i iman o dalâlet gözlüğünü kırdı, kafama bir göz verdi. Gördüm ki, Cenâb-ı Hakkın *Âdil* ismi *Hakîm* burcunda, *Rahmân* ismi *Kerîm* burcunda, *Rahîm* ismi *Gafûr* burcunda, yani mânâsında, *Bâis* ismi *Vâris* burcunda, *Muhyî* ismi *Muhsin* burcunda, *Rab* ismi *Mâlik* burcunda birer güneş gibi tulû ettiler. O karanlıklı ve içinde çok âlemler bulunan insan âleminin umumunu birden ışıklandırdılar, şenlendirdiler. Cehennemî hâletleri dağıtıp, nuranî âhiret âleminden pencereler açıp, o perişan insan dünyasına nurlar serptiler. Zerrât-ı kâinat adedince, *"Elhamdü lillâh, eşşükrü lillâh"* dedim. Ve aynelyakîn gördüm ki, imanda mânevî bir cennet ve dalâlette mânevî bir cehennem bu dünyada da vardır, yakînen bildim.

Sonra küre-i arzın âlemi göründü. O seyahat-i hayaliyemde dine itaat etmeyen felsefenin karanlıklı kavânin-i ilmiyeleri, hayalime dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa top güllesinden dahasür'atli hareketiyle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir senede gezipdevreden ve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstaîd (kàbil) ve içi zelzeleli, çok ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde ve o dehşetli gemi üstünde kâinatın hadsiz boşluğunda seyahat eden bîçare nev-i insan vaziyeti bana pek vahşetli bir karanlık içinde göründü, başım döndü. Gözüm karardı.

Felsefenin gözlüğünü yere vurdum, kırdım. Birden hikmet-i Kur'âniye ve imaniye ile ışıklanmış bir gözle baktım, gördüm ki, Hâlık-ı Arz ve Semâvâtın *Kàdir, Alîm, Rab, Allah* ve *Rabbü's-Semâvâti ve'l-Ard* ve *Müsahhirü'ş-Şemsi ve'l-Kamer* isimleri, rahmet, azamet, rububiyet burçlarında güneş gibi tulû ettiler. O karanlıklı, vahşetli, dehşetli âlemi öyle ışıklandırdılar ki, o hâlette, benim imanlı gözüme küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mükemmel, hoş,

emniyetli, herkesin erzakı içinde bir seyahat gemisi ve tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyyâ edilmiş ve zîruhları güneşin etrafında, memleket-i Rabbâniyede gezdirmek ve yaz ve bahar ve güzün mahsulâtını rızık isteyenlere getirmek için bir gemi, bir tayyare, bir şimendifer hükmünde gördüm. Küre-i arzın zerrâtı adedince "*Elhamdü lillâhi alâ ni'meti'l-iman*" dedim.

İşte, buna kıyasen, Risale-i Nur'da pekçok muvazenelerle ispat edilmiştir ki, ehl-i sefahet ve dalâlet, dünyada dahi bir mânevî cehennem içinde azap çekerler; ve ehl-i iman ve salâhat, dünyada dahi bir mânevî cennet içinde, İslâmiyet ve insaniyet midesiyle ve imanın tecelliyat ve cilveleriyle, mânevî bir cennet lezzetleri tadabilir, belki derece-i imanlarına göre istifade edebilirler. Fakat, bu fırtınalı zamanın hissi iptal eden ve beşerin nazarını âfâka dağıtan ve boğan cereyanlar, iptal-i his nev'inden bir sersemlik vermiş ki, ehl-i dalâlet mânevî azabını muvakkaten tam hissedemiyor; ehl-i hidâyete dahi gaflet basıyor, hakikî lezzetini tam takdir edemiyor.

Bu asırda ikinci dehşetli hal: Eski zamanda küfr-ü mutlak ve fenden gelen dalâletler ve küfr-ü inadîden gelen temerrüd, bu zamana nisbeten pek azdı. Onun için, eski İslâm muhakkiklerinin dersleri, hüccetleri o zamanlarda tam kâfi olurdu küfr-ü meşkûkü çabuk izale ederlerdi. Allah'a iman umumî olduğundan, Allah'ı tanıttırmakla ve Cehennem azabını ihtar etmekle çokları sefahetlerden, dalâletlerden vazgeçebilirlerdi. Şimdi ise, eski zamanda bir memlekette bir kâfir-i mutlak yerine, şimdi bir kasabada yüz tane bulunabilir. Eskide, fen ve ilimle dalâlete girip inat ve temerrüd ile hakaik-i imana karşı çıkana nisbeten şimdi yüz derece ziyade olmuş. Bu mütemerrid inatçılar, firavunluk derecesinde bir gurur ile ve dehşetli dalâletleriyle hakaik-ı imaniyeye karşı muaraza ettiklerinden, elbette bunlara karşı, atom bombası gibi, bu dünyada onların temellerini parça parça edecek bir hakikat-i kudsiye lâzımdır ki, onların tecavüzatını durdursun ve bir kısmını imana getirsin.

İşte, Cenâb-ı Hakka hadsiz şükürler olsun ki, bu zamanın tam yarasına bir tiryak olarak Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyânın bir mu'cize-i mâneviyesi ve lemeatı bulunan Risale-i Nur, pek çok muvazenelerle, en dehşetli muannid, mütemerridleri, Kur'ân'ın elmas kılıcıyla kırıyor. Ve kâinat zerreleri adedince vahdâniyet-i İlâhiyeye ve imanın hakikatlerine hüccetleri, delilleri gösteriyor ki, yirmi beş seneden beri en şiddetli hücumlara karşı mağlûp olmayıp galebe etmiş ve ediyor.

Evet, Risale-i Nur'da, iman ve küfür muvazeneleri ve hidayet ve dalâlet mukayeseleri, bu mezkûr hakikatleri bilmüşahede ispat ediyor. Meselâ, Yirmi İkinci Sözün iki makamının burhanlarına ve lem'alarına ve Otuz İkinci Sözün Birinci Mevkıfına ve Otuz Üçüncü Mektubun pencerelerine ve Asâ-yı Mûsâ'nın

on bir hüccetine, sair muvazeneler kıyas edilse ve dikkat edilse anlaşılır ki, bu zamanda küfr-ü mutlakı ve mütemerrid dalâletin inadını kıracak, parçalayacak Risale-i Nur'da tecelli eden hakikat-i Kur'âniyedir.

İnşaallah, nasıl Tılsımlar Mecmuasında, dinin mühim tılsımlarını ve hilkat-ı âlemin muammalarını keşfeden parçalar, o mecmuada toplanmış. Aynen öyle de ehl-i dalâletin dünyada dahi cehennemlerini ve ehl-i hidâyetin dünyada lezâiz-i cennetlerini gösteren ve iman, Cennetin bir mânevî çekirdeği ve küfür ise Cehennem zakkumunun bir tohumu olduğunu gösteren Nurun o gibi parçaları, kısacık bir tarzda, bir mecmuacık olarak yazılacak, inşaallah neşredilecek.

Said Nursî

Birinci Söz

BİSMİLLÂH her hayrın başıdır. Biz dahi başta ona başlarız. Bil, ey nefsim, şu mübarek kelime, İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudâtın lisan-ı hâl ile vird-i zebânıdır. Bismillâh ne büyük, tükenmez bir kuvvet, ne çok, bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle. Şöyle ki:

Bedevî Arap çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabile reisinin ismini alsın ve himayesine girsin—tâ şakîlerin şerrinden kurtulup hâcâtını tedarik edebilsin. Yoksa, tek başıyla, hadsiz düşman ve ihtiyacatına karşı perişan olacaktır. İşte, böyle bir seyahat için, iki adam sahrâya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevazi idi, diğeri mağrur. Mütevazii, bir reisin ismini aldı; mağrur almadı. Alanı her yerde selâmetle gezdi. Bir kàtıu't-tarîke rast gelse, der: "Ben filân reisin ismiyle gezerim." Şakî def olur gider, ilişemez. Bir çadıra girse o nam ile hürmet görür. Öteki mağrur, bütün seyahatinde öyle belâlar çeker ki, tarif edilmez. Daima titrer, daima dilencilik ederdi. Hem zelil, hem rezil oldu.

İşte, ey mağrur nefsim, sen o seyyahsın. Şu dünya ise bir çöldür. Aczin, fakrın hadsizdir. Düşmanın, hâcâtın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahrânın Mâlik-i Ebedî ve Hâkim-i Ezelîsinin ismini al. Ta bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hâdisâtın karşısında titremeden kurtulasın.

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki, senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete raptedip Kadîr-i Rahîmin dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaatçi yapar. Evet, bu kelime ile hareket eden, o adama benzer ki, askere kaydolur, devlet namına hareket eder, hiçbir kimseden pervâsı kalmaz. Kanun namına, devlet namına der, her işi yapar, her şeye karşı dayanır.

Başta demiştik: Bütün mevcudat lisan-ı hâl ile "Bismillâh" der. Öyle mi?

Evet. Nasıl ki, görsen, bir tek adam geldi, bütün şehir ahalisini cebren bir yere sevk etti ve cebren işlerde çalıştırdı. Yakînen bilirsin, o adam kendi namıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki o bir askerdir, devlet namına hareket eder, bir padişah kuvvetineistinad eder.

Öyle de, herşey Cenâb-ı Hakkın namına hareket eder ki, zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler, başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar. Demek herbir ağaç "Bismillâh" der; hazine-i rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor.

Herbir bostan “Bismillâh” der, matbaha-i kudretten bir kazan olur ki, çeşit çeşit pek çok muhtelif leziz taamlar, içinde beraber pişiriliyor.

Herbir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar “Bismillâh” der, rahmet feyzinden birer süt çeşmesi olur. Bizlere Rezzak namına en latîf, en nazif, âb-ı hayat gibi bir gıdayı takdim ediyorlar.

Herbir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları “Bismillâh” der, sert taş ve toprağı deler, geçer. “Allah namına, Rahmân namına” der; herşey ona musahhar olur.

Evet, havada dalların intişarı ve meyve vermesi gibi, o sert taş ve topraktaki köklerin kemâl-i suhuletle intişar etmesi ve yeraltında yemiş vermesi, hem şiddet-i hararete karşı aylarca nâzik, yeşil yaprakların yaş kalması, tabiiyyunun ağzına şiddetle tokat vuruyor, kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki: En güvendiğin salâbet ve hararet dahi emir tahtında hareket ediyorlar ki, o ipek gibi yumuşak damarlar, birer Asâ-yı Mûsâ (a.s.) gibi فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ [1] emrine imtisal ederek taşları şak eder. Ve o sigara kâğıdı gibi ince, nâzenin yapraklar, birer âzâ-yı İbrahim (a.s.) gibi, ateş saçan hararete karşı [2] يَا نَارُ كُونِي بَرْداً وَسَلاَماً âyetini okuyorlar.

1. “(Bir zaman da Mûsâ, kavmi için su arayıp Allah’a yalvarmıştı.) ‘Vur asânı taşa’ buyurduk.” Bakara Sûresi, 2:60.
2. “(Biz ateşe şöyle ferman ettik:) ‘Ey ateş, serin ve selâmetli ol.” Enbiyâ Sûresi, 21:69.

Madem herşey mânen “Bismillâh” der; Allah namına, Allah’ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar. Biz dahi “Bismillâh” demeliyiz. Allah namına vermeliyiz, Allah namına almalıyız. Öyle ise, Allah namına vermeyen gafil insanlardan almamalıyız.

SUAL: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiyat veriyoruz. Acaba asıl mal sahibi olan Allah ne fiyat istiyor?

ELCEVAP: Evet, o Mün’im-i Hakikî, bizden o kıymettar nimetlere, mallara bedel istediği fiyat ise üç şeydir: Biri zikir, biri şükür, biri fikirdir.

Başta “Bismillâh” zikirdir. Âhirde “Elhamdü lillâh” şükürdür. Ortada, bu kıymettar harika-i san’at olan nimetler Ehad, Samed’in mucize-i kudreti ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünmek ve derk etmek fikirdir.

Bir padişahın kıymettar bir hediyesini sana getiren bir miskin adamın ayağını öpüp hediye sahibini tanımamak ne derece belâhet ise, öyle de, zahirî mün’imleri medih ve muhabbet edip Mün’im-i Hakikîyi unutmak, ondan bin derece daha belâhettir.

Ey nefis! Böyle ebleh olmamak istersen, Allah namına ver, Allah namına al,

Allah namına başla, Allah namına işle, vesselâm.

İkinci Söz

1

1. “O takvâ sahipleri öyle kimselerdir ki, gayba iman ederler.” Bakara Sûresi, 2:3.

İMANDA ne kadar büyük bir saadet ve nimet ve ne kadar büyük bir lezzet ve rahat bulunduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki adam hem keyif, hem ticaret için seyahate giderler. Biri hodbin talihsiz bir tarafa, diğeri hüdâbin bahtiyar diğer tarafa sülûk eder, giderler.

Hodbin adam hem hodgâm, hem hodendiş, hem bedbin olduğundan, bedbinlik cezası olarak nazarında pek fena bir memlekete düşer. Bakar ki, her yerde âciz bîçâreler, zorba müthiş adamların ellerinden ve tahribatlarından vâveylâ ediyorlar. Bütün gezdiği yerlerde böyle hazin, elîm bir hali görür. Bütün memleket bir matemhane-i umumî şeklini almış. Kendisi şu elîm ve muzlim haleti hissetmemek için sarhoşluktan başka çare bulamaz. Çünkü herkes ona düşman ve ecnebî görünüyor. Ve ortalıkta dahi müthiş cenazeleri ve meyusâne ağlayan yetimleri görür. Vicdanı azap içinde kalır.

Diğeri hüdâbin, hüdâperest ve hak-endiş, güzel ahlâklı idi ki, nazarında pek güzel bir memlekete düştü. İşte bu iyi adam, girdiği memlekette bir umumî şenlik görüyor: her tarafta bir sürur, bir şehrâyin, bir cezbe ve neş’e içinde zikirhaneler... Herkes ona dost ve akraba görünür. Bütün memlekette yaşasınlar ve teşekkürler ile bir terhisât-ı umumiye şenliği görüyor. Hem tekbir ve tehlil ile mesrurâne ahz-ı asker için bir davul, bir musiki sesi işitiyor. Evvelki bedbahtın hem kendi, hem umum halkın elemiyle müteellim olmasına bedel, şu bahtiyar, hem kendi, hem umum halkın süruruyla mesrur ve müferrah olur. Hem güzelce bir ticaret eline geçer, Allah’a şükreder.

Sonra döner, öteki adama rast gelir. Halini anlar. Ona der:

“Yahu, sen divane olmuşsun. Batnındaki çirkinlikler zahirine aksetmiş olmalı ki, gülmeyi ağlamak, terhisâtı soymak ve talan etmek tevehhüm etmişsin. Aklını başına al, kalbini temizle—ta şu musibetli perde senin nazarından kalksın, hakikati görebilesin. Zira nihayet derecede âdil, merhametkâr, raiyetperver,

muktedir, intizam perver, müşfik bir melikin memleketi, hem bu derece göz önünde âsâr-ı terakkiyat ve kemâlât gösteren bir memleket, senin vehminin gösterdiği surette olamaz.”

Sonra o bedbahtın aklı başına gelir, nedamet eder. “Evet, ben işretten divane olmuştum. Allah senden razı olsun ki cehennemî bir haletten beni kurtardın” der.

Ey nefsim! Bil ki, evvelki adam, kâfirdir. Veya fâsık, gafildir. Şu dünya, onun nazarında bir matemhane-i umumiyedir. Bütün zîhayat, firak ve zevâl sillesiyle ağlayan yetimlerdir. Hayvan ve insan ise, ecel pençesiyle parçalanan kimsesiz başıbozuklardır. Dağlar ve denizler gibi büyük mevcudat, ruhsuz, müthiş cenazeler hükmündedirler. Daha bunun gibi çok elîm, ezici, dehşetli evham, küfründen ve dalâletinden neş’et edip onu mânen tâzip eder.

Diğer adam ise, mü’mindir. Cenâb-ı Hâlıkı tanır, tasdik eder. Onun nazarında şu dünya bir zikirhane-i Rahmân, bir talimgâh-ı beşer ve hayvan, ve bir meydan-ı imtihan-ı ins ü cândır. Bütün vefiyât-ı hayvaniye ve insaniye ise, terhisattır. Vazife-i hayatını bitirenler, bu dâr-ı fâniden, mânen mesrurâne, dağdağasız diğer bir âleme giderler—ta yeni vazifedarlara yer açılsın, gelip çalışsınlar. Bütün tevellüdât-ı hayvaniye ve insaniye ise, ahz-ı askere, silâh altına, vazife başına gelmektir. Bütün zîhayat, birer muvazzaf mesrur asker, birer müstakim memnun memurlardır. Bütün sadâlar ise, ya vazife başlamasındaki zikir ve tesbih ve paydostan gelen şükür ve tefrih veya işlemek neş’esinden neş’et eden nağamattır. Bütün mevcudat, o mü’minin nazarında, Seyyid-i Kerîminin ve Mâlik-i Rahîminin birer mûnis hizmetkârı, birer dost memuru, birer şirin kitabıdır. Daha bunun gibi pek çok lâtif, ulvî ve leziz, tatlı hakikatler, imanından tecellî eder, tezahür eder.

Demek iman bir mânevî tûbâ-i Cennet çekirdeğini taşıyor. Küfür ise mânevî bir zakkum-u Cehennem tohumunu saklıyor.

Demek selâmet ve emniyet yalnız İslâmiyette ve imandadır. Öyle ise biz daima *“Elhamdü lillâhi alâ dini’l-İslâm ve kemâli’l-îman”*[1] demeliyiz.

1. Bize ihsan ettiği İslâm dini ve mükemmel iman nimeti sebebiyle Allah’a hamd olsun.

Üçüncü Söz

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا [1]

1. “Ey insanlar, ibadet ediniz.” Bakara Sûresi, 2:21.

İBADET ne büyük bir ticaret ve saadet, fısk ve sefahet ne büyük bir hasâret ve helâket olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki asker uzak bir şehre gitmek için emir alıyorlar. Berabergiderler. Ta yol ikileştir. Bir adam orada bulunur, onlara der:

“Şu sağdaki yol, hiç zararı olmamakla beraber, onda giden yolculardan ondan dokuzu büyük kâr ve rahat görür. Soldaki yol ise, menfaati olmamakla beraber, on yolcusundan dokuzu zarar görür. Hem ikisi kısa ve uzunlukta birdirler. Yalnız bir fark var ki, intizamsız, hükûmetsiz olan sol yolun yolcusu çantasız, silâhsız gider. Zahirî bir hiffet, yalancı bir rahatlık görür. İntizam-ı askerî altındaki sağ yolun yolcusu ise, mugaddî hülâsalardan dolu dört okkalık bir çanta ve her adüvvü alt ve mağlûp edecek iki kıyyelik bir mükemmel mîrî silâhı taşımaya mecburdur.”

O iki asker, o muarrif adamın sözünü dinledikten sonra, şu bahtiyar nefer sağa gider. Bir batman ağırlığı omuzuna ve beline yükler. Fakat kalbi ve ruhu, binler batman minnetlerden ve korkulardan kurtulur. Öteki bedbaht nefer ise askerliği bırakır, nizama tâbi olmak istemez, sola gider. Cismi bir batman ağırlıktan kurtulur; fakat kalbi binler batman minnetler altında ve ruhu hadsiz korkular altında ezilir. Hem herkese dilenci, hem herşeyden, her hadiseden titrer bir surette gider. Ta mahall-i maksuda yetişir; orada âsi ve kaçak cezasını görür.

Askerlik nizamını seven, çanta ve silâhını muhafaza eden ve sağa giden nefer ise, kimseden minnet almayarak, kimseden havf etmeyerek, rahat-ı kalb ve vicdan ile gider. Ta o matlup şehre yetişir; orada, vazifesini güzelce yapan bir namuslu askere münasip bir mükâfat görür.

İşte ey nefs-i serkeş! Bil ki, o iki yolcu, biri mutî-i kanun-u İlâhî, birisi de âsi ve hevâya tabi insanlardır. O yol ise hayat yoludur ki, âlem-i ervahtan gelip kabirden geçer, âhirete gider. O çanta ve silâh ise, ibadet ve takvâdır. İbadetin

çendan zahirî bir ağırlığı var. Fakat mânâsında öyle bir rahatlık ve hafiflik var ki, tarif edilmez. Çünkü âbid namazında der: *“Eşhedü en lâ ilâhe illâllah.”* Yani, “Hâlık ve Rezzak Ondan başka yoktur. Zarar ve menfaat Onun elindedir. O hem Hakîmdir, abes iş yapmaz; hem Rahîmdir, ihsanı, merhameti çoktur” diye itikad ettiğinden, herşeyde bir hazine-i rahmet kapısını bulur, dua ile çalar. Hem herşeyi kendi Rabbisinin emrine musahhar görür. Rabbisine iltica eder, tevekkül ile istinad edip her musibete karşı tahassun eder. Îmânı ona bir emniyet-i tâmme verir.

Evet, her hakikî hasenât gibi, cesaretin dahi menbaı imandır, ubûdiyettir. Her seyyiât gibi cebânetin dahi menbaı dalâlettir. Evet, tam münevverü’l-kalb bir âbidi, küre-i arz bomba olup patlasa, ihtimaldir ki, onu korkutmaz. Belki, harika bir kudret-i Samedâniyeyi lezzetli bir hayretle seyredecek. Fakat, meşhur bir münevverü’l-akıl denilen kalbsiz bir fâsık feylesof ise, gökte bir kuyrukluyıldızı görse, yerde titrer, “Acaba bu serseri yıldız arzımıza çarpmasın mı?” der, evhâma düşer. (Bir vakit böyle bir yıldızdan koca Amerika titredi. Çokları gece vakti hanelerini terk ettiler.)

Evet, insannihayetsiz şeylere muhtaç olduğu halde, sermayesi hiç hükmünde bir şey... hem nihayetsiz musibetlere maruz olduğu halde, iktidarı hiç hükmünde bir şey... Adeta sermaye ve iktidar dairesi, eli nereye yetişirse o kadardır. Fakat emelleri, arzuları ve elemleri ve belâları ise, dairesi, gözü, hayali nereye yetişirse ve gidinceye kadar geniştir. İşte bu derece âciz ve zayıf, fakir ve muhtaç olan ruh-u beşere ibadet, tevekkül, tevhid, teslim, ne kadar azîm bir kâr, bir saadet, bir nimet olduğunu, bütün bütün kör olmayan görür, derk eder.

Malûmdur ki, zararsız yol, zararlı yola—velev on ihtimalden bir ihtimal ile olsa—tercih edilir. Halbuki, meselemiz olan ubûdiyet yolu, zararsız olmakla beraber, ondan dokuz ihtimalle bir saadet-i ebediye hazinesi vardır. Fısk ve sefahet yolu ise—hattâ fâsıkın itirafıyla dahi—menfaatsiz olduğu halde, ondan dokuz ihtimalle şekavet-i ebediye helâketi bulunduğu, icmâ ve tevatür derecesinde hadsiz ehl-i ihtisasın ve müşahedenin şehadetiyle sabittir ve ehl-i zevkin ve keşfin ihbaratıyla muhakkaktır.

Elhasıl, âhiret gibi dünya saadeti dahi ibadette ve Allah’a asker olmaktadır. Öyle ise biz daima *“Elhamdü lillâhi ale’t-tâati ve’t-tevfîk”*[1] demeliyiz ve Müslüman olduğumuza şükretmeliyiz.

1. Bize taat ve muvaffakiyet nasip eden Allah’a hamd olsun.

Dördüncü Söz

اَلصَّلاٰةُ عِمَادُ الدِّينِ [1]

1. “Namaz dinin direğidir.” (*Tirmizi*, İmân: 8; *İbni Mâce*, Fiten: 12; *Müsned*, 5:231, 237; el-Hâkim, *el-Müstedrek*, 2:76.)

NAMAZne kadar kıymettar ve mühim, hem ne kadar ucuz ve az bir masrafla kazanılır; hem namazsız adam ne kadar divane ve zararlı olduğunu iki kere iki dört eder derecesinde kat’î anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, gör:

Bir zaman, bir büyük hâkim, iki hizmetkârını, herbirisine yirmi dört altın verip, iki ay uzaklıkta has ve güzel bir çiftliğine ikamet etmek için gönderiyor. Ve onlara emreder ki: “Şu para ile yol ve bilet masrafı yapınız. Hem oradaki meskeninize lâzım bazı şeyleri mübâyaa ediniz. Bir günlük mesafede bir istasyon vardır. Hem araba, hem gemi, hem şimendifer, hem tayyare bulunur. Sermayeye göre binilir.”

İki hizmetkâr, ders aldıktan sonra giderler. Birisi bahtiyar idi ki, istasyona kadar bir parça para masraf eder. Fakat o masrafiçinde, efendisinin hoşuna gidecek öyle güzel bir ticaret elde eder ki,sermayesi birden bine çıkar. Öteki hizmetkâr bedbaht, serseri olduğundan, istasyona kadar yirmi üç altınını sarf eder. Kumara mumara verip zayi eder. Birtek altını kalır. Arkadaşı ona der:

“Yahu, şu liranı bir bilete ver, ta bu uzun yolda yayan ve aç kalmayasın. Hem bizim efendimiz kerîmdir; belki merhamet eder, ettiğin kusuru affeder. Seni de tayyareye bindirirler; bir günde mahall-i ikametimize gideriz. Yoksa, iki aylık bir çölde aç, yayan, yalnız gitmeye mecbur olursun.”

Acaba şu adam inat edip, o tek lirasını bir define anahtarı hükmünde olan bir bilete vermeyip muvakkat bir lezzet için sefahete sarf etse, gayet akılsız, zararlı, bedbaht olduğunu en akılsız adam dahi anlamaz mı?

İşte ey namazsız adam! Ve ey namazdan hoşlanmayan nefsim!

O hâkim ise, Rabbimiz, Hâlıkımızdır. O iki hizmetkâr yolcu ise: Biri mütedeyyin, namazını şevkle kılar; diğeri gafil, namazsız insanlardır. O yirmi dört altın ise, yirmi dört saat her gündeki ömürdür. O has çiftlik ise Cennettir. O istasyon ise kabirdir. O seyahat ise kabre, haşre, ebede gidecek beşer

yolculuğudur. Amele göre, takvâ kuvvetine göre, o uzun yolu mütefâvit derecede kat’ ederler. Bir kısım ehl-i takvâ berk gibi, bin senelik yolu bir günde keser. Bir kısmı da hayal gibi, elli bin senelik bir mesafeyi bir günde kat’ eder. Kur’ân-ı Azîmüşşan şu hakikate iki âyetiyle işaret eder.[1] O bilet ise namazdır. Bir tek saat, beş vakit namaza abdestle kâfi gelir. Acaba yirmi üç saatini şu kısacık hayat-ı dünyeviyeye sarf eden ve o uzun hayat-ı ebediyeye bir tek saatini sarf etmeyen, ne kadar zarar eder, ne kadar nefsine zulmeder, ne kadar hilâf-ı akıl hareket eder! Zira, bin adamın iştirak ettiği bir piyango kumarına yarı malını vermek akıl kabul ederse—halbuki kazanç ihtimali binde birdir—sonra yirmi dörtten bir malını, yüzde doksan dokuz ihtimalle kazancı musaddak bir hazine-i ebediyeye vermemek ne kadar hilâf-ı akıl ve hikmet hareket ettiğini, ne kadar akıldan uzak düştüğünü, kendini âkıl zanneden adam anlamaz mı?

Halbuki namazda ruhun, kalbin, aklın büyük bir rahatı vardır. Hem cisme de o kadar ağır bir iş değildir. Hem namazkılanın diğer mübah, dünyevî amelleri, güzel bir niyetle ibadet hükmünü alır. Bu surette bütün sermaye-i ömrünü âhirete mal edebilir; fani ömrünü bir cihette ibkà eder.

1. “Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizinhesabınıza göre bin yıl tutan bir günde Ona yükselir.” Secde Sûresi,32:5. “Melekler ve Rûh, Onun Arş’ına; miktarı elli bin sene olan birgünde yükselirler.” Meâric Sûresi, 70:4.

Beşinci Söz

إِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَّالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ [1]

NAMAZ KILMAK ve büyük günahları işlememek[2] ne derece hakikî bir vazife-i insaniye ve ne kadar fıtrî, münasip bir netice-i hilkat-i beşeriye olduğunu görmek istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle:

1. "Şüphesiz ki Allah takvâya sarılanlarla, iyilik yapan ve iyi kullukta bulunanlarla beraberdir." Nahl Sûresi, 16:128.
2. bk. Nisâ Sûresi, 4:31; Şûrâ Sûresi, 42:37; Necm Sûresi, 53:32.

Seferberlikte, bir taburda, biri muallem, vazifeperver, diğeri acemî, nefisperver iki asker beraber bulunuyordu. Vazifeperver nefer talime ve cihada dikkat eder, erzak ve tayınatını hiç düşünmezdi. Çünkü, anlamış ki, onu beslemek ve cihazatını vermek, hasta olsa tedavi etmek, hatta indelhâce lokmayı ağzına koymaya kadar devletin vazifesidir. Ve onun asıl vazifesi talim ve cihaddır. Fakat bazı erzak ve cihazat işlerinde işler. Kazan kaynatır, karavanayı yıkar, getirir. Ona sorulsa, "Ne yapıyorsun?" "Devletin angaryasını çekiyorum" der. Demiyor, "Nafakam için çalışıyorum."

Diğer şikemperver ve acemi nefer ise, talime ve harbe dikkat etmezdi. "O devlet işidir, bana ne?" derdi. Daim nafakasını düşünüp onun peşinde dolaşır, taburu terk eder, çarşıya gider, alışveriş ederdi. Birgün, muallem arkadaşı ona dedi:

"Birader, asıl vazifen talim ve muharebedir. Sen onun için buraya getirilmişsin. Padişaha itimad et; o seni aç bırakmaz. O onun vazifesidir. Hem sen âciz ve fakirsin; her yerde kendini beslettiremezsin. Hem mücahede ve seferberlik zamanıdır. Hem sana âsidir der, ceza verirler. Evet, iki vazife peşimizde görünüyor. Biri padişahın vazifesidir; bazan biz onun angaryasını çekeriz ki, bizi beslemektir. Diğeri bizim vazifemizdir; padişah bize teshilât ile yardım eder ki, talim ve harptir."

Acaba o serseri nefer, o mücahid mualleme kulak vermezse, ne kadar tehlikede kalır, anlarsın.

İşte, ey tembel nefsim! O dalgalı meydan-ı harp, bu dağdağalı dünya hayatıdır. O taburlara taksim edilen ordu ise, cemiyet-i beşeriyedir. Ve o tabur ise, şu asrın

cemaat-i İslâmiyesidir. O iki nefer ise: Biri, ferâiz-i diniyesini bilen ve işleyen ve kebâiri terk ve günahları işlememek için nefis ve şeytanla mücahede eden müttakî Müslümandır. Diğeri, Rezzâk-ı Hakikîyi itham etmek derecesinde derd-i maişete dalıp ferâizi terk eden ve maişet yolunda rastgele günahları işleyen fâsık-ı hâsirdir. Ve o talim ve talimat ise, başta namaz, ibadettir. Ve o harp ise, nefis ve heva, cin ve ins şeytanlarına karşı mücahede edip günahlardan ve ahlâk-ı rezileden kalb ve ruhunu helâket-i ebediyeden kurtarmaktır. Ve o iki vazife ise, birisi hayatı verip beslemektir; diğeri hayatı verene ve besleyene perestiş edip yalvarmaktır, Ona tevekkül edip emniyet etmektir.

Evet, en parlak bir mucize-i san'at-ı Samedâniye ve bir harika-i hikmet-i Rabbâniye olan hayatı kim vermiş, yapmış ise, rızıkla o hayatı besleyen ve idâme eden de Odur,[1] Ondan başkası olmaz. Delil mi istersin? En zayıf, en aptal hayvan, en iyi beslenir (meyve kurtları ve balıklar gibi). Hem en âciz, en nazik mahlûk, en iyi rızkı o yer (çocuklar ve yavrular gibi). Evet, vasıta-i rızk-ı helâl iktidar ve ihtiyar ile olmadığını, belki acz ve zaaf ile olduğunu anlamak için, balıklarla tilkileri, yavrularla canavarları, ağaçlarla hayvanları muvazene etmek kâfidir.

Demek, derd-i maişet için namazını terk eden,[2] o nefere benzer ki, talimi ve siperini bırakıp çarşıda dilencilik eder. Fakat namazını kıldıktan sonra Cenâb-ı Rezzâk-ı Kerîmin matbaha-i rahmetinden tayınatını aramak, başkalara bâr olmamak için kendisi bizzat gitmek güzeldir, mertliktir, o dahi bir ibadettir.

1. bk. Bakara Sûresi, 2:22, 60; En'am Sûresi, 6:99, 141, 142, 151; A'râfSûresi, 7:32, 160; Enfâl Sûresi, 8:26; Yûnus Sûresi, 10:31, 59, 93; HûdSûresi, 11:6; İbrahim Sûresi, 14:32; Hicr Sûresi, 15:20; Nahl Sûresi,16:72, 112, 114; İsrâ Sûresi, 17:70; Ankebût Sûresi, 29:17, 60, 62; RûmSûresi, 30:37, 40; Sebe Sûresi, 34:15, 24, 36; Yâsîn Sûresi, 36;47;Zümer Sûresi, 58; Cum'a Sûresi, 62:11; Talâk Sûresi, 65:3; Mülk Sûresi,67:15, 21.
2. bk. Tâhâ Sûresi, 20:132; Zâriyât Sûresi, 51:57-58.

Hem insan ibadet için halk olunduğunu, fıtratı ve cihazât-ı mâneviyesi gösteriyor. Zira hayat-ı dünyeviyesine lâzım olan amel ve iktidar cihetinde en ednâ bir serçe kuşuna yetişmez. Fakat hayat-ı mâneviye ve uhreviyesine lâzım olan ilim ve iftikar ile tazarru ve ibadet cihetinde hayvanâtın sultanı ve kumandanı hükmündedir.

Demek, ey nefsim, hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i maksat yapsan ve ona daim çalışsan, en ednâ bir serçe kuşunun bir neferi hükmünde olursun. Eğer hayat-ı uhreviyeyi gaye-i maksat yapsan ve şu hayatı dahi ona vesile ve mezraa etsen ve ona göre çalışsan, o vakit hayvanâtın büyük bir kumandanı hükmünde ve şu dünyada Cenâb-ı Hakkın nazlı ve niyazdar bir abdi, mükerrem ve muhterem bir misafiri olursun.

İşte sana iki yol[1]—istediğini intihâp edebilirsin. Hidayet ve tevfiki Erhamü'r-Râhimînden iste.

1. bk. Yûnus Sûresi, 10:108; Beled Sûresi, 90:10.

Altıncı Söz

[1]

1. “Allah mü’minlerden canlarını ve mallarını, karşılığında Cenneti onlara vermek suretiyle satın almıştır.” Tevbe Sûresi, 9:111.

NEFİS VE MALINI Cenâb-ı Hakka satmak ve Ona abd olmak ve asker olmak ne kadar kârlı bir ticaret, ne kadar şerefli bir rütbe olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciği dinle:

Bir zaman bir padişah, raiyetinden iki adama, herbirisine emaneten birer çiftlik verir ki, içinde fabrika, makine, at, silâh gibi herşey var. Fakat fırtınalı bir muharebe zamanı olduğundan hiçbir şey kararında kalmaz; ya mahvolur veya tebeddül eder, gider. Padişah, o iki nefere, kemâl-i merhametinden, bir yaver-i ekremini gönderdi. Gayet merhametkâr bir ferman ile onlara diyordu:

“Elinizde olan emanetimi bana satınız; ta sizin için muhafaza edeyim, beyhude zayi olmasın. Hem muharebe bittikten sonra size daha güzel bir surette iade edeceğim. Hem güya o emanet malınızdır; pek büyük bir fiyat size vereceğim. Hem o makine ve fabrikadaki aletler benim namımla ve benim destgâhımda işlettirilecek; hem fiyatı, hem ücretleri birdenbine yükselecek. Bütün o kârı size vereceğim. Hem de siz, âciz ve fakirsiniz. O koca işlerin masârifâtını tedarik edemezsiniz. Bütün masarifatı ve levâzımatı, ben deruhte ederim. Bütün varidatı ve menfaatı size vereceğim. Hem de terhisat zamanına kadar elinizde bırakacağım. İşte beş mertebe kâr içinde kâr!

“Eğer bana satmazsanız, zaten görüyorsunuz ki, hiç kimse elindekini muhafaza edemiyor. Herkes gibi elinizden çıkacak. Hem beyhude gidecek; hem o yüksek fiyattan mahrum kalacaksınız. Hem o nazik, kıymettar aletler, mizanlar, istimal edilecek şahane madenler ve işler bulmadığından, bütün bütün kıymetten düşecekler. Hem idare ve muhafaza zahmeti ve külfeti başınıza kalacak. Hem emanette hıyanet cezasını göreceksiniz. İşte beş derece hasâret içinde hasâret!

“Hem de bana satmak ise, bana asker olup benim namımla tasarruf etmek demektir. Adi bir esir ve başıbozuğa bedel, âli bir padişahın has, serbest bir yaver-i askeri olursunuz.”

Onlar şu iltifatı ve fermanı dinledikten sonra, o iki adamdan aklı başında olanı dedi: “Başüstüne! Ben maaliftihar satarım, hem bin teşekkür ederim.”

Diğeri mağrur, nefsi firavunlaşmış, hodbin, ayyaş, güya ebedî o çiftlikte kalacak gibi dünya zelzele ve dağdağalarından haberi yok, dedi: “Yok yok, padişah kimdir? Ben mülkümü satmam, keyfimi bozmam.”

Biraz zaman sonra birinci adam öyle bir mertebeye çıktı ki, herkes haline gıpta ederdi. Padişahın lûtfuna mazhar olmuş; has sarayında saadetle yaşıyor. Diğeri öyle bir hale giriftar olmuş ki, herkes ona acıyor, hem “Müstehak!” diyor. Çünkü hatasının neticesi olarak, hem saadeti ve mülkü gitmiş, hem ceza ve azap çekiyor.

İşte, ey nefs-i pürheves! Şu misalin dürbünüyle hakikatin yüzüne bak. Amma o padişah ise, Ezel-Ebed Sultanı olan Rabbin, Hâlıkındır. Ve o çiftlikler, makineler, aletler, mîzanlar ise, senin daire-i hayatın içindeki mâmelekin ve o mâmelekin içindeki cisim, ruh ve kalbin ve onlar içindeki göz ve dil, akıl ve hayal gibi zahirî ve batınî hasselerindir. Ve o yaver-i ekrem ise, Resul-i Kerîmdir. Ve o ferman-ı ahkem ise, Kur’ân-ı Hakîmdir ki, bahsinde bulunduğumuz ticaret-i azîmeyi şu âyetle ilân ediyor:

اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ [1]

1. “Allah mü’minlerden canlarını ve mallarını, karşılığında Cenneti onlara vermek suretiyle satın almıştır.” Tevbe Sûresi, 9:111.

Ve o dalgalı muharebe meydanı ise, şu fırtınalı dünya yüzüdür ki, durmuyor, dönüyor,bozuluyor ve her insanın aklına şu fikri veriyor: “Madem herşeyelimizden çıkacak, fânî olup kaybolacak. Acaba bâkîye tebdil edip ibkà etmek çaresi yok mu?” deyip düşünürken, birden semâvî sadâ-yı Kur’ân işitiliyor. Der:

“Evet, var. Hem beş mertebe kârlı bir surette, güzel ve rahat bir çaresi var.”

Sual: Nedir?

Elcevap: Emaneti sahib-i hakikîsine satmak. İşte o satışta beş derece kâr içinde kâr var.

Birinci kâr: Fânî mal bekà bulur. Çünkü Kayyûm-u Bâkî olan Zât-ı Zülcelâle verilen ve Onun yolunda sarf edilen şu ömr-ü zâil, bâkîye inkılâb eder, bâkî meyveler verir. O vakit ömür dakikaları, adeta tohumlar, çekirdekler hükmünde,

zahiren fena bulur, çürür; fakat âlem-i bekàda saadet çiçekleri açarlar ve sünbüllenirler ve âlem-i berzahta ziyâdâr, mûnis birer manzara olurlar.

İkinci kâr: Cennet gibi bir fiyat veriliyor.

Üçüncü kâr: Her âzâ ve hasselerin kıymeti birden bine çıkar. Meselâ akıl bir alettir. Eğer Cenâb-ı Hakka satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan, öyle meş'um ve müz'iç ve muacciz bir alet olur ki, geçmiş zamanın âlâm-ı hazinanesini ve gelecek zamanın ehvâl-i muhavvifanesini senin bu biçare başına yükletecek; yümünsüz ve muzır bir alet derekesine iner. İşte bunun içindir ki, fâsık adam, aklın iz'aç ve tacizinden kurtulmak için, galiben ya sarhoşluğa veya eğlenceye kaçar. Eğer Mâlik-i Hakikîsine satılsa ve Onun hesabına çalıştırsan, akıl öyle tılsımlı bir anahtar olur ki, şu kâinatta olan nihayetsiz rahmet hazinelerini ve hikmet definelerini açar. Ve bununla sahibini saadet-i ebediyeye müheyya eden bir mürşid-i Rabbânî derecesine çıkar.

Meselâ göz bir hassedir ki, ruh bu âlemi o pencere ile seyreder. Eğer Cenâb-ı Hakka satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan, geçici, devamsız bazı güzellikleri manzaraları seyirle şehvet ve heves-i nefsaniyeye bir kavvad derekesinde bir hizmetkâr olur. Eğer gözü, gözün Sâni-i Basîrine satsan ve Onun hesabına ve izni dairesinde çalıştırsan, o zaman şu göz, şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir mütalâacısı ve şu âlemdeki mucizât-ı san'at-ı Rabbaniyenin bir seyircisi ve şu küre-i arz bahçesindeki rahmet çiçeklerinin mübarek bir arısı derecesine çıkar.

Meselâ dildeki kuvve-i zâikayı Fâtır-ı Hakîmine satmazsan, belki nefis hesabına, mide namına çalıştırsan, o vakit midenin tavlasına ve fabrikasına bir kapıcı derekesine iner, sukut eder. Eğer Rezzâk-ı Kerîme satsan, o zaman dildeki kuvve-i zâika, rahmet-i İlâhiye hazinelerinin bir nâzır-ı mâhiri ve kudret-i Samedâniye matbahlarının bir müfettiş-i şâkiri rütbesine çıkar.

İşte, ey akıl, dikkat et! Meş'um bir alet nerede, kâinat anahtarı nerede? Ey göz, güzel bak! Adi bir kavvad nerede, kütüphane-i İlâhînin mütefennin bir nâzırı nerede? Ve ey dil, iyi tat! Bir tavla kapıcısı ve bir fabrika yasakçısı nerede, hazine-i hassa-i rahmet nâzırı nerede?

Ve daha bunlar gibi başka aletleri ve âzâları kıyas etsen anlarsın ki, hakikaten mü'min Cennete lâyık ve kâfir Cehenneme muvafık bir mahiyet kesb eder. Ve onların herbiri öyle bir kıymet almalarının sebebi, mü'min imanıyla Hâlıkının emanetini Onun namına ve izni dairesinde istimal etmesidir. Ve kâfir hıyanet edip nefs-i emmâre hesabına çalıştırmasıdır.

Dördüncü kâr: İnsan zayıftır; belâları çok. Fakirdir; ihtiyacı pek ziyade. Âcizdir; hayat yükü pek ağır. Eğer Kadîr-i Zülcelâle dayanıp tevekkül etmezse ve itimad edip teslim olmazsa, vicdanı daim azap içinde kalır. Semeresiz

meşakkatler, elemler, teessüfler onu boğar. Ya sarhoş ya canavar eder.

Beşinci kâr: Bütün o âzâ ve aletlerin ibadeti ve tesbihâtı ve o yüksek ücretleri, en muhtaç olduğun bir zamanda Cennet yemişleri suretinde sana verileceğine, ehl-i zevk ve keşif ve ehl-i ihtisas ve müşahede ittifak etmişler.

İşte bu beş mertebe kârlı ticareti yapmazsan, şu kârlardan mahrumiyetten başka, beş derece hasâret içinde hasârete düşeceksin.

Birinci hasâret: O kadar sevdiğin mal ve evlât ve perestiş ettiğin nefis ve hevâ ve meftun olduğun gençlik ve hayat zayi olup kaybolacak, senin elinden çıkacaklar. Fakat günahlarını, elemlerini sana bırakıp boynuna yükletecekler.

İkinci hasâret: Emanete hıyanet cezasını çekeceksin. Çünkü en kıymettar aletleri en kıymetsiz şeylerde sarf edip nefsine zulmettin.

Üçüncü hasâret: Bütün o kıymettar cihazât-ı insaniyeyi hayvanlıktan çok aşağı bir derekeye düşürüp hikmet-i İlâhiyeye iftira ve zulmettin.

Dördüncü hasâret: Acz ve fakrınla beraber, o pek ağır hayat yükünü zayıf beline yükleyip zevâl ve firak sillesi altında daim vâveylâ edeceksin.

Beşinci hasâret: Hayat-ı ebediye esasatını ve saadet-i uhreviye levazımatını tedarik etmek için verilen akıl, kalb, göz, dil gibi güzel hediye-i Rahmâniyeyi, Cehennem kapılarını sana açacak çirkin bir surete çevirmektir.

Şimdi satmaya bakacağız. Acaba o kadar ağır birşey midir ki, çokları satmaktan kaçıyorlar?

Yok, kat’a ve asla! Hiç öyle ağırlığı yoktur. Zira helâl dairesi geniştir, keyfe kâfi gelir. Harama girmeye hiç lüzum yoktur. Ferâiz-i İlâhiye ise hafiftir, azdır. Allah’a abd ve asker olmak öyle lezzetli bir şereftir ki, tarif edilmez. Vazife ise, yalnız bir asker gibi, Allah namına işlemeli, başlamalı. Ve Allah hesabıyla vermeli ve almalı. Ve izni ve kanunu dairesinde hareket etmeli, sükûnet bulmalı. Kusur etse, istiğfar etmeli.

“Yâ Rab, kusurumuzu affet. Bizi kendine kul kabul et. Emanetini kabzetmek zamanına kadar bizi emanette emin kıl. Âmin” demeli ve Ona yalvarmalı.

Yedinci Söz

ŞU KÂİNATIN tılsım-ı muğlâkını açan *“Âmentü billâhi ve bi’l-yevmi’l-âhir”*[1] ruh-u beşer için saadet kapısını fetheden ne kadar kıymettar iki tılsım-ı müşkülküşâ olduğunu; ve sabır ile Hâlıkına tevekkül ve iltica ve şükür ile Rezzâkından sual ve dua ne kadar nâfi ve tiryak gibi iki ilâç olduğunu; ve Kur’ân’ı dinlemek, hükmüne inkıyad etmek, namazı kılmak, kebâiri terk etmek ebedü’l-âbâd yolculuğunda ne kadar mühim, değerli, revnaktar bir bilet, bir zâd-ı âhiret, bir nur-u kabir olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle:

1. Allah’ın varlığına ve birliğine ve âhiret gününe îmân ettim.

Bir zaman, bir asker, meydan-ı harp ve imtihanda, kâr ve zarar deveranında pek müthiş bir vaziyete düşer. Şöyle ki:

Sağ ve sol iki tarafından dehşetli, derin iki yara ile yaralı; ve arkasında cesîm bir arslan, ona saldırmak için bekliyor gibi duruyor. Ve gözü önünde bir darağacı dikilmiş, bütün sevdiklerini asıp mahvediyor, onu da bekliyor. Hem bu hali ile beraber uzun bir yolculuğu var; nefyediliyor.

O biçare, şu dehşet içinde meyusane düşünürken, sağ cihetinde Hızır gibi bir hayırhah, nuranî bir zât peyda olur, ona der:

“Meyus olma. Sana iki tılsım verip öğreteceğim. Güzelce istimal etsen, o arslan, sana musahhar bir at olur. Hem o darağacı, sana keyif ve tenezzüh için hoş bir salıncağa döner. Hem sana iki ilâç vereceğim. Güzelce istimal etsen, o iki müteaffin yaraların, iki güzel kokulu gül-ü Muhammedî (a.s.m.) denilen latîf çiçeğe inkılâb ederler. Hem sana bir bilet vereceğim. Onunla, uçar gibi, bir senelik bir yolu bir günde kesersin. İşte, eğer inanmıyorsan, bir parça tecrübe et; ta doğru olduğunu anlayasın.”

Hakikaten bir parça tecrübe etti, doğru olduğunu tasdik etti.

Evet, ben, yani şu biçare Said dahi bunu tasdik ederim. Çünkü biraz tecrübe ettim, pek doğru gördüm.

Bundan sonra birden gördü ki, sol cihetinden şeytan gibi dessas, ayyaş, aldatıcı bir adam, çok ziynetler, süslü suretler, fantaziyeler, müskirler beraber olduğu halde geldi, karşısında durdu. Ona dedi: “Hey, arkadaş! Gel, gel, beraber işret edip keyfedelim. Şu güzel kız suretlerine bakalım. Şu hoş şarkıları dinleyelim. Şu tatlı yemekleri yiyelim.”

Sual: “Ha, ha, nedir ağzında gizli okuyorsun?”

Cevap: “Bir tılsım.”

“Bırak şu anlaşılmaz işi. Hazır keyfimizi bozmayalım.”

Sual: “Ha, şu ellerindeki nedir?”

Cevap: “Bir ilâç.”

“At şunu. Sağlamsın. Neyin var? Alkış zamanıdır.”

Sual: “Ha, şu beş nişanlı kâğıt nedir?”

Cevap: “Bir bilet. Bir tayınat senedi.”

“Yırt bunları. Şu güzel bahar mevsiminde yolculuk bizim nemize lâzım?” der. Herbir desise ile onu iknaa çalışır. Hattâ o biçare, ona biraz meyleder.

Evet, insan aldanır. Ben de öyle bir dessasa aldandım.

Birden, sağ cihetinden ra’d gibi bir ses gelir. Der: “Sakın aldanma. Ve o dessasa de ki: Eğer arkamdaki arslanı öldürüp, önümdeki darağacını kaldırıp, sağ ve solumdaki yaraları def edip, peşimdeki yolculuğu menedecek bir çare sende varsa, bulursan, haydi yap, göster, görelim. Sonra de, ‘Gel, keyfedelim.’ Yoksa sus, hey sersem! Ta Hızır gibi bu zât-ı semâvî dediğini desin.”

İşte, ey gençliğinde gülmüş, şimdi güldüğüne ağlayan nefsim! Bil: O bîçâre asker ise, sensin ve insandır. Ve o arslan ise eceldir. Ve o darağacı ise ölüm ve zevâl ve firaktır ki, gece-gündüzün dönmesinde her dost veda eder, kaybolur. Ve o iki yara ise, birisi müz’iç ve hadsiz bir acz-i beşerî, diğeri elîm, nihayetsiz bir fakr-ı insanîdir. Ve o nefy ve yolculuk ise, âlem-i ervahtan, rahm-ı mâderden, sabâvetten, ihtiyarlıktan, dünyadan, kabirden, berzahtan, haşirden, sırattan geçer bir uzun sefer-i imtihandır. Ve o iki tılsım ise, Cenâb-ı Hakka iman ve âhirete imandır.

Evet, şu kudsî tılsım ile ölüm, insan-ı mü’mini zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna, huzur-u Rahmân’a götüren bir musahhar at ve burâk suretini alır. Onun içindir ki, ölümün hakikatini gören kâmil insanlar, ölümü sevmişler, daha ölüm gelmeden ölmek istemişler.[1] Hem zevâl ve firak, memat ve vefat ve darağacı olan mürur-u zaman, o iman tılsımı ile, Sâni-i Zülcelâlin taze taze, renk renk, çeşit çeşit mucizât-ı nakşını, havârık-ı kudretini, tecelliyât-ı rahmetini kemâl-i lezzetle seyir ve temâşâya vasıta suretini alır.

Evet, güneşin nurundaki renkleri gösteren âyinelerin tebeddül edip tazelenmesi ve sinema perdelerinin değişmesi, daha hoş, daha güzel manzaralar teşkil eder.

Ve o iki ilâç ise, biri sabırile tevekküldür; Hâlıkının kudretine istinad,

hikmetine itimaddır. Öyle mi? Evet, emr-i كُنْ فَيَكُونُ[2] 'a mâlik bir Sultan-ı Cihana acz tezkeresiyle istinad eden bir adamın ne pervası olabilir? Zira en müthiş bir musibet karşısında اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ[3] deyip itminân-ı kalble Rabb-i Rahîmine itimad eder. Evet, ârif-i billâh aczden, mehâfetullahtan telezzüz eder. Evet, havfta lezzet vardır. Eğer bir yaşındaki bir çocuğun aklı bulunsa ve ondan sual edilse, "En leziz ve en tatlı haletin nedir?" Belki diyecek: "Aczimi, zaafımı anlayıp validemin tatlı tokatından korkarak yine validemin şefkatli sinesine sığındığım halettir." Halbuki, bütün validelerin şefkatleri, ancak bir lem'a-i tecellî-i rahmettir.[1] Onun içindir ki, kâmil insanlar, aczde ve havfullahta öyle bir lezzet bulmuşlar ki, kendi havl ve kuvvetlerinden şiddetle teberrî edip Allah'a acz ile sığınmışlar; aczi ve havfı kendilerine şefaatçi yapmışlar.

1. bk. YûsufSûresi, 12:101.
2. "(Allah birşeyin olmasını murad ettiği zaman, O sadece) 'Ol' der, o da oluverir." Bakara Sûresi, 2:117; Yâsin Sûresi, 36:82.
3. "(Sabırlılar o kimselerdir ki başlarına musibet geldiğinde,) 'Biz Allah'ınkullarıyız; yine Ona döneceğiz' (derler)." Bakara Sûresi, 2:156.

Diğer ilâç ise, şükür ve kanaat ile talep ve dua ve Rezzâk-ı Rahîmin rahmetine itimaddır. Öyle mi? Evet, bütün yeryüzünü bir sofra-i nimet eden ve bahar mevsimini bir çiçek destesi yapan ve o sofranın yanına koyan ve üstüne serpen bir Cevâd-ı Kerîmin misafirine fakr ve ihtiyaç nasıl elîm ve ağır olabilir? Belki, fakr ve ihtiyacı, hoş bir iştiha suretini alır; iştiha gibi, fakrın tezyidine çalışır. Onun içindir ki, kâmil insanlar, fakr ile fahretmişler. Sakın yanlış anlama, Allah'a karşı fakrını hissedip yalvarmak demektir. Yoksa fakrını halka gösterip dilencilik vaziyetini almak demek değildir.

Ve o bilet, senet ise, başta namazolarak, edâ-i ferâiz ve terk-i kebâirdir. Öyle mi? Evet, bütün ehl-i ihtisas ve müşahedenin ve bütün ehl-i zevk ve keşfin ittifakıyla, o uzun ve karanlıklı ebedü'l-âbâd yolunda zad ve zahîre, ışık ve burâk, ancak Kur'ân'ın evâmirini imtisal ve nevâhîsinden içtinab ile elde edilebilir. Yoksa, fen ve felsefe, san'at ve hikmet, o yolda beş para etmez. Onların ışıkları kabrin kapısına kadardır.[2]

1. bk. *Buhârî*, Edeb 19; *Müslim*, Tevbe, 17, 20, 21; *Tirmizî*, Deavât 99; *İbni Mâce*, Zühd35; *Dârîmî*, Rikak 69; Müsned 2:334, 434, 484, 526, 3:55, 4:312, 5:439.
2. bk. *Buhârî*, Rikak42, Cenâiz 97, Fezailü's-Sahabe 221; *Tirmizî*, Zühd 46; *Nesâî*, Cenâiz 52; *Müsned* 3:110.

İşte, ey tembel nefsim! Beş vakit namazı kılmak, yedi kebâiri terk etmek, ne kadar az ve rahat ve hafiftir. Neticesi, meyvesi,faidesi ne kadar çok mühim ve büyük olduğunu, aklın varsa, bozulmamışsaanlarsın. Ve fısk ve sefahete seni teşvik eden şeytana ve o adama dersin: Eğer ölümü öldürüp zevâli dünyadan izale etmek ve aczi ve fakrı beşerden kaldırıp kabir kapısını kapamak çaresi varsa, söyle, dinleyelim. Yoksa, sus! Kâinat mescid-i kebirinde Kur'ân kâinatı okuyor, onu dinleyelim. O nur ile nurlanalım. Hidayetiyle amel edelim. Ve onu

vird-i zeban edelim. Evet, söz odur ve ona derler. Hak olup Haktan gelip hak diyen ve hakikati gösteren ve nuranî hikmeti neşreden odur.

اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا بِنُورِ الْاِيمَانِ وَالْقُرْ اٰنِ اَللّٰهُمَّ اَغْنِنَا
بِالْاِفْتِقَارِ اِلَيْكَ وَلَا تُفْقِرْنَا بِالْاِسْتِغْنَاءِ عَنْكَ تَبَرَّاْنَا
اِلَيْكَ مِنْ حَوْلِنَاوَقُوَّتِنَا وَالْتَجَئْنَا اِلٰى حَوْلِكَ وَقُوَّتِكَ
فَاجْعَلْنَامِنَ الْمُتَوَكِّلِينَ عَلَيْكَ وَلَا تَكِلْنَا اِلٰى
اَنْفُسِنَاوَاحْفَظْنَا بِحِفْظِكَ وَارْحَمْنَا وَارْحَم
الْمُؤْمِنِينَوَالْمُؤْمِنَاتِ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
عَبْدِكَوَنَبِيِّكَ وَصَفِيِّكَ وَخَلِيلِكَ وَجَمَالِ مُلْكِكَ
وَمَلِيكِصُنْعِكَ وَعَيْنِ عِنَايَتِكَ وَشَمْسِ هِدَايَتِكَ
وَلِسَانِ حُجَّتِكَوَمِثَالِ
1
رَحْمَتِكَ وَنُورِ خَلْقِكَ وَشَرَفِ مَوْجُودَاتِكَ
وَسِرَاجِوَحْدَتِكَ فِي كَثْرَةِ مَخْلُوقَاتِكَ وَكَاشِفِ طِلْسِمِ
كَائِنَاتِكَوَدَلَّالِ سَلْطَنَةِ رُبُوبِيَّتِكَ وَمُبَلِّغِ
مَرْضِيَّاتِكَوَمُعَرِّفِ كُنُوزِ اَسْمَائِكَ وَمُعَلِّمِ عِبَادِكَ
وَتَرْجُمَانِاٰيَاتِكَ وَمِرْاٰةِ جَمَالِ رُبُوبِيَّتِكَ وَمَدَارِ
شُهُودِكَوَاِشْهَادِكَ وَحَبِيبِكَ وَرَسُولِكَ الَّذِي اَرْسَلْتَهُ
رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَعَلٰى اٰلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِينَ
وَعَلٰىاِخْوَانِهِ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ وَعَلٰى
مَلٰئِكَتِكَالْمُقَرَّبِينَ وَعَلٰى عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ اٰمِينَ

1. Allahım, kalbimizi iman ve Kur’ân nuruyla nurlandır. Allahım, kendimizi daimaSana muhtaç olduğumuzu hissetmekle bizi zengin eyle; Senin rahmetineihtiyaç duymamakla bizi fakir düşürme. Biz kendi güç ve kuvvetimizdenvazgeçip Senin güç ve ve kuvvetine sığındık. Sen de bizi, Sana tevekkül edenlerden eyle. Bizi nefsimizeterk etme. Bizi hıfzınla koru. Bize, erkek ve kadın bütün mü’minlererahmet et. Kulun, peygamberin, yüce katından seçtiğin, dostun, mülkününgüzelliği, sanatının sultanı, inâyetinin pınarı, hidâyetinin güneşi, hüccetinin lisanı, rahmetinin timsali, yaratıklarının nuru,mevcudatının şerefi, pek çok olan mahlukatının içinde birliğininkandili, kâinatının tılsımının keşfedicisi, rubûbiyet saltanatının ilâncısı, râzı olduğunşeylerin tebliğcisi, isimlerinin definelerinin tanıtıcısı, kullarınınöğreticisi, kâinatının delillerinin tercümanı, rububiyetine ait güzelliklerin aynası, Senin görünüp gösterilmene vesile olan habibin ve âlemlere rahmet olarak gönderdiğin resulün olan Efendimiz Muhammed’e, bütün âl ve ashâbına, kardeşleri olan nebî ve resullere, mukarreb meleklerine ve sâlih kullarına salât ve selâm eyle. Âmin.

Sekizinci Söz

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ [1] اَللّٰهُ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ هُوَ الْحَىُّ الْقَيُّومُ [2]

ŞU DÜNYA ve dünya içindeki ruh-u insanî ve insanda dinin mahiyet ve kıymetlerini; ve eğer din-i hak olmazsa dünya bir zindan olması; ve dinsiz insan en bedbaht mahlûk olduğunu; ve şu âlemin tılsımını açan, ruh-u beşerîyi zulümâttan kurtaran *Yâ Allah* ve *Lâ ilâhe illâllah* olduğunu[3] anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle:

1. "Allah Teâlâ ki, Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. Hayy Odur (Hayatı ezelî veebedî olan ve bütün varlıklara hayat veren Odur). Kayyum Odur (Bizzatkâim olan Odur. Varlığı sonsuza kadar devam eder, bütün varlıklar Onunla ayakta durur ve varlıkları Onunla devam eder)." Bakara Sûresi, 2:255.
2. "Şüphesiz ki Allah katında makbul olan din İslâm dinidir." Âl-i İmran Sûresi, 3:19.
3. bk. A'lâ Sûresi, 87:14-19.

Eski zamanda, iki kardeş uzun bir seyahate beraber gidiyorlar. Git gide ta yol ikileşti. O ikiyol başında ciddî bir adamı gördüler. Ondan sordular: "Hangi yoliyidir?" O dahi onlara dedi ki: "Sağ yolda kanun ve nizama tebaiyet mecburiyeti vardır. Fakat o külfet içinde bir emniyet ve saadet vardır. Sol yolda ise serbestiyet ve hürriyet vardır. Fakat o serbestiyet içinde bir tehlike ve şekavet vardır. Şimdi intihaptaki ihtiyar sizdedir."

Bunu dinledikten sonra, güzel huylu kardeş sağ yola "Tevekkeltü alâllah" deyip gitti ve nizam ve intizama tebaiyeti kabul etti. Ahlâksız ve serseri olan diğer kardeş, sırf serbestlik için sol yolu tercih etti. Zahiren hafif, mânen ağır vaziyette giden bu adamı hayalen takip ediyoruz:

İşte bu adam, dereden tepeden aşıp, git gide ta hâli bir sahrâya girdi. Birden müthiş bir sada işitti. Baktı ki, dehşetli bir arslan, meşelikten çıkıp ona hücum ediyor. O da kaçtı, ta altmış arşın derinliğinde susuz bir kuyuya rast geldi. Korkusundan kendini içine attı. Yarısına kadar düşüp elleri bir ağaca rast geldi, yapıştı. Kuyunun duvarında göğermiş olan o ağacın iki kökü var. İki fare, biri beyaz, biri siyah, o ikiköke musallat olup kesiyorlar. Yukarıya baktı, gördü ki, arslan, nöbetçi gibi kuyunun başında bekliyor. Aşağıya baktı, gördü ki, dehşetli birejderha, içindedir. Başını kaldırmış, otuz arşın yukarıdaki ayağına takarrüp etmiş. Ağzı kuyu ağzı gibi geniştir. Kuyunun duvarına baktı, gördü ki, ısırıcı muzır haşarat, etrafını sarmışlar. Ağacın başına baktı, gördü ki, bir incir ağacıdır.

Fakat, harika olarak, muhtelif çok ağaçların meyveleri, cevizden nara kadar, başında yemişleri var.

İşte, şu adam, sû-i fehminden, akılsızlığından anlamıyor ki, bu adi bir iş değildir. Bu işler tesadüfî olamaz. Bu acip işler içinde garip esrar var. Ve pek büyük bir işleyici var olduğunu intikal etmedi. Şimdi bunun kalbi ve ruh ve aklı şu elîm vaziyetten gizli feryad ü figan ettikleri halde, nefs-i emmâresi, güya birşey yokmuş gibi tecâhül edip, ruh ve kalbin ağlamasındankulağını kapayıp, kendi kendini aldatarak, bir bahçede bulunuyor gibi, o ağacın meyvelerini yemeye başladı. Halbuki o meyvelerin bir kısmızehirli ve muzır idi.

Bir hadis-i kudsîde Cenâb-ı Hak buyurmuş: [1] اَنَاَ عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِی بِی Yani, “Kulum Beni nasıl tanırsa, onunla öyle muamele ederim.” İşte bu bedbaht adam, sûizan ve akılsızlığıyla, gördüğünü adi ve ayn-ı hakikat telâkki etti ve öyle de muamele gördü ve görüyor ve görecek. Ne ölüyor ki kurtulsun, ne de yaşıyor; böylece azap çekiyor. Biz de şu meş’umu bu azapta bırakıp döneceğiz. Ta öteki kardeşin halini anlayacağız.

1. bk. *Buhari*, Tevhid: 15, 35; *Müslim*, Tevbe: 1, Zikr: 2, 19; *Tirmizi*, Zühd: 51, Da’avât: 131; *İbn-i Mâce*, Edeb: 58; *Dârimî*, Rikak: 22; *Müsned*, 2:251, 315, 391, 412, 445, 482, 516, 517, 524, 534, 539, 3:210, 277, 491, 4:106.

İşte şu mübarek akıllı zât gidiyor. Fakat biraderi gibi sıkıntı çekmiyor. Çünkü güzel ahlâklı olduğundan güzel şeyleri düşünür, güzel hülyalar eder, kendi kendine ünsiyet eder. Hem biraderi gibi zahmet ve meşakkat çekmiyor. Çünkü nizamı bilir, tebaiyet eder, teshilât görür. Asayiş ve emniyet içinde serbest gidiyor.

İşte, bir bahçeye rast geldi. İçinde hem güzel çiçek ve meyveler var; hem bakılmadığı için murdar şeyler de bulunuyor. Kardeşi dahi böyle birisine girmişti.

Fakat murdar şeylere dikkat edip meşgul olmuş, midesini bulandırmış, hiç istirahatetmeden çıkıp gitmişti. Bu zât ise, “Herşeyin iyisine bak” kaidesiyle amel edip, murdar şeylere hiç bakmadı. İyi şeylerden iyi istifade etti. Güzelce istirahat ederek çıkıp gidiyor.

Sonra, git gide, bu dahi evvelki biraderi gibi bir sahrâ-i azîmeye girdi. Birden, hücum eden bir arslanın sesini işitti, korktu. Fakat biraderi kadar korkmadı. Çünkü, hüsn-ü zannıyla ve güzel fikriyle, “Şu sahrânın bir hâkimi var. Ve bu arslan o hâkimin taht-ı emrinde bir hizmetkâr olması ihtimali var” diye düşünüp tesellî buldu. Fakat yine kaçtı. Ta altmış arşın derinliğinde bir susuz kuyuya rast geldi, kendini içine attı. Biraderi gibi, ortasında bir ağaca eli yapıştı, havada muallâk kaldı. Baktı, iki hayvan, o ağacın iki kökünü kesiyorlar. Yukarıyabaktı arslan, aşağıya baktı bir ejderha gördü. Aynı kardeşi gibi, bir acip vaziyet gördü.

Bu dahi tedehhüş etti—fakat kardeşinin dehşetinden bin derece hafif. Çünkü güzel ahlâkı ona güzel fikir vermiş; ve güzel fikir ise, ona herşeyin güzel cihetini gösteriyor. İşte, bu sebepten şöyle düşündü ki:

“Bu acip işler birbiriyle alâkadardır. Hem bir emirle hareket ederler gibi görünüyor. Öyle ise bu işlerde bir tılsım vardır. Evet, bunlar bir gizli hâkimin emriyle dönerler. Öyle ise ben yalnız değilim. O gizli hâkim bana bakıyor, beni tecrübe ediyor, bir maksat için beni bir yere sevk edip davet ediyor.”

Şu tatlı korku ve güzel fikirden bir merak neş’et eder ki: “Acaba beni tecrübe edip kendini bana tanıttırmak isteyen ve bu acip yolla bir maksada sevk eden kimdir?”

Sonra, tanımak merakından, tılsım sahibinin muhabbeti neş’et etti. Ve şu muhabbetten, tılsımı açmak arzusu neş’et etti. Ve o arzudan, tılsım sahibini razı edecek ve hoşuna gidecek bir güzel vaziyet almak iradesi neş’et etti.

Sonra, ağacın başına baktı, gördü ki, incir ağacıdır. Fakat başında binlerleağacın meyveleri vardır. O vakit bütün bütün korkusu gitti. Çünkü kat’î anladı ki, bu incir ağacı bir listedir, bir fihristedir, bir sergidir. O mahfî hâkim, bağ ve bostanındaki meyvelerin nümunelerini, bir tılsım ve bir mucize ile o ağaca takmış ve kendi misafirlerine ihzar ettiği et’imeye birer işaret suretinde o ağacı tezyin etmiş olmalı. Yoksa, bir tek ağaç, binler ağaçların meyvelerini vermez.

Sonra niyaza başladı. Ta tılsımın anahtarı ona ilham oldu. Bağırdı ki:

“Ey bu yerlerin hâkimi! Senin bahtına düştüm. Sana dehalet ediyorum ve sana hizmetkârım ve senin rızanı istiyorum ve seni arıyorum.”

Ve bu niyazdan sonra, birden kuyunun duvarı yarılıp, şahane, nezih ve güzel bir bahçeye bir kapı açıldı. Belki, ejderha ağzı o kapıya inkılâb etti ve arslan ve ejderha iki hizmetkâr suretini giydiler ve onu içeriye davet ediyorlar. Hattâ o arslan, kendisine musahhar bir at şekline girdi.

İşte ey tembel nefsim ve ey hayalî arkadaşım! Geliniz, bu iki kardeşin vaziyetlerini muvazene edelim. Ta, iyilik nasıl iyilik getirir ve fenalık nasıl fenalık getirir, görelim, bilelim.

Bakınız, sol yolun bedbaht yolcusu, her vakit ejderhanın ağzına girmeye muntazırdır, titriyor. Ve şu bahtiyar ise, meyvedar ve revnaktar bir bahçeye davet edilir.

Hem o bedbaht, elîm bir dehşette ve azîm bir korku içinde kalbi parçalanıyor. Ve şu bahtiyar ise, leziz bir ibret, tatlı bir havf, mahbub bir marifet içinde garip şeyleri seyir ve temâşâ ediyor.

Hem o bedbaht, vahşet ve meyusiyet ve kimsesizlik içinde azap çekiyor. Ve şu bahtiyar ise, ünsiyet ve ümit ve iştiyak içinde telezzüz ediyor.

Hem o bedbaht, kendini vahşî canavarların hücumuna maruz bir mahpus hükmünde görüyor. Ve şu bahtiyar ise, bir aziz misafirdir ki, misafiri olduğu mihmandar-ı kerîmin acip hizmetkârlarıyla ünsiyet edip eğleniyor.

Hem o bedbaht, zahiren leziz, mânen zehirli yemişleri yemekle azabını tâcil ediyor. Zira o meyveler, nümunelerdir: Tatmaya izin var, ta asıllarına talip olup müşteri olsun. Yoksa hayvan gibi yutmaya izin yoktur. Ve şu bahtiyar ise, tadar, işi anlar, yemesini tehir eder ve intizar ile telezzüz eder.

Hem o bedbaht kendi kendine zulmetmiş. Gündüz gibi güzel bir hakikati ve parlak bir vaziyeti, basiretsizliğiyle kendisine muzlim ve zulümatlı bir evham, bir cehennem şekline getirmiş. Ne şefkate müstehaktır ve ne de kimseden şekvâya hakkı vardır. Meselâ, bir adam, güzel bir bahçede, ahbaplarının ortasında, yaz mevsiminde, hoş bir ziyafetteki keyfe kanaat etmeyip kendini pis müskirlerle sarhoş sarhoş edip kendisini kış ortasında, canavarlar içinde, aç, çıplak tahayyül edip bağırmaya ve ağlamaya başlasa, nasıl şefkate lâyık değil, kendi kendine zulmediyor, dostlarını canavar görüp tahkir ediyor. İşte bu bedbaht dahi öyledir.

Ve şu bahtiyar ise, hakikati görür. Hakikat ise güzeldir. Hakikatin hüsnünü derk etmekle, hakikat sahibinin kemâline hürmet eder, rahmetine müstehak olur. İşte, “Fenalığı kendinden, iyiliği Allah’tan bil”[1] olan hükm-ü Kur’ânînin sırrı zâhir oluyor.

1. bk. Nisâ Sûresi, 4:79.

Daha bunlar gibi sair farkları muvazene etsen, anlayacaksın ki, evvelkisinin nefs-i emmâresi ona bir mânevî cehennem ihzar etmiş. Ve ötekisinin hüsn-ü niyeti ve hüsn-ü zannı ve hüsn-ü hasleti ve hüsn-ü fikri, onu büyük bir ihsan ve saadete ve parlak bir fazilete ve feyze mazhar etmiş.

Ey nefsim! Ve ey nefsimle beraber bu hikâyeyi dinleyen adam!

Eğer bedbaht kardeş olmak istemezsen ve bahtiyar kardeş olmak istersen, Kur’ân’ı dinle ve hükmüne mutî ol ve ona yapış ve ahkâmıyla amel et.

Şu hikâye-i temsiliyede olan hakikatleri eğer fehmettinse, hakikat-i din ve dünya ve insan ve imanı ona tatbik edebilirsin. Mühimlerini ben söyleyeceğim; incelerini sen kendin istihrac et.

İşte, bak: O iki kardeş ise, biri ruh-u mü’min ve kalb-i salihtir. Diğeri ruh-u kâfir ve kalb-i fâsıktır. Ve o iki tarikten sağ ise, tarik-i Kur’ân ve imandır. Sol ise, tarik-i isyan ve küfrandır.

Ve o yoldaki bahçe ise, cemiyet-i beşeriye ve medeniyet-i insaniye içinde

muvakkat hayat-ı içtimaiyedir ki, içinde hayır ve şer, iyi ve fena, temiz ve pis şeyler beraber bulunur. Âkıl odur ki, *“Huz mâ safâ, da’ mâ keder”* kaidesiyle amel eder, selâmet-i kalble gider.

Ve o sahrâ ise, şu arz ve dünyadır. Ve o arslan ise, ölüm ve eceldir. Ve o kuyu ise, beden-i insan ve zaman-ı hayattır. Ve o altmış arşın derinlik ise, ömr-ü vasatî ve ömr-ü galibî olan altmış seneye işarettir. Ve o ağaç ise, müddet-i ömür ve madde-i hayattır. Ve o iki siyah ve beyaz hayvan ise gece ve gündüzdür.

Ve o ejderha ise, ağzı kabirolan tarik-i berzahiye ve revâk-ı uhreviyedir. Fakat o ağız, mü’min için, zindandan bir bahçeye açılan bir kapıdır.[1] Ve o haşerat-ı muzırra ise, musibât-ı dünyeviyedir. Fakat, mü’min için, gaflet uykusuna dalmamak için tatlı ikazât-ı İlâhiye ve iltifatât-ı Rahmâniye hükmündedir.

Ve o ağaçtaki yemişler ise, dünyevî nimetlerdir ki, Cenâb-ı Kerîm-i Mutlak, onları âhiret nimetlerine bir liste, hem ihtar edici, hem müşabihleri, hem Cennet meyvelerine müşterileri davet eden nümuneler suretinde yapmış.[2]

Ve o ağacın, birliğiyle beraber muhtelif başka başka meyveler vermesi ise, kudret-i Samedâniyenin sikkesine ve rubûbiyet-i İlâhiyenin hâtemine ve saltanat-ı Ulûhiyetin turrasına işarettir. Çünkü birtek şeyden herşeyi yapmak, yani, bir topraktan bütün nebatat ve meyveleri yapmak, hem bir sudan bütün hayvanâtı halk etmek,[3] hem basit bir yemekten bütün cihazât-ı hayvaniyeyi icad etmek; bununla beraber herşeyi birtek şey yapmak, yani, zîhayatın yediği gayet muhtelifü’l-cins taamlardan o zîhayata bir lâhm-ı mahsus yapmak, bir cild-i basit dokumak gibi san’atlar, Zât-ı Ehad-i Samed olan Sultan-ı Ezel ve Ebedin sikke-i hassasıdır, hâtem-i mahsusudur, taklit edilmez bir turrasıdır. Evet, birşeyi herşey ve herşeyi birşey yapmak, herşeyin Hâlıkına has ve Kadîr-i Külli Şeye mahsus bir nişandır, bir âyettir.

1. bk. *Buhârî*, Cenâiz68, 87; *Müslim*, Cennet 70; *Tirmizî*, Cenâiz 70; *Nesâî*, Cenâiz 110; *Müsned* 3:3, 4:287.
2. bk. Bakara Sûresi, 2:25.
3. bk. Enbiyâ Sûresi, 21:30.

Ve o tılsım ise, sırr-ı imanla açılan sırr-ı hikmet-i hilkattir. Ve o miftah ise,

[1] يَا اَللّٰهُ لاَاِلٰهَ اِلاَّاللّٰهُ اَللّٰهُ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ dur.

Ve o ejderha ağzı bahçe kapısına inkılâb etmesi ise işarettir ki, kabir, ehl-i dalâlet ve tuğyan için vahşet ve nisyan içinde zindan gibi sıkıntılı ve bir ejderha batnı gibi dar bir mezara açılan bir kapı olduğu halde, ehl-i Kur’ân ve iman için, zindan-ı dünyadan bostan-ı bekàya ve meydan-ı imtihandan ravza-i cinâna ve zahmet-i hayattan rahmet-i Rahmân’a açılan bir kapıdır.[2] Ve o vahşî arslanın dahi munis bir hizmetkâra dönmesi ve musahhar bir at olması ise, işarettir ki, mevt, ehl-i dalâlet için, bütün mahbubâtından elîm bir firak-ı ebedîdir. Hem kendi

cennet-i kâzibe-i dünyeviyesinden ihraç ve tard ve vahşet ve yalnızlık içinde zindan-ı mezara idhal ve hapis olduğu halde, ehl-i hidayet ve ehl-i Kur’ân için, öteki âleme gitmiş eski dost ve ahbaplarına kavuşmaya vesiledir. Hem hakikî vatanlarına ve ebedî makam-ı saadetlerine girmeye vasıtadır. Hem zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna bir davettir. Hem Rahmân-ı Rahîmin fazlından, kendi hizmetine mukabil ahz-ı ücret etmeye bir nöbettir. Hem vazife-i hayat külfetinden bir terhistir. Hem ubûdiyet ve imtihanın talim ve talimâtından bir paydostur.

Elhasıl: Her kim hayat-ı fâniyeyi esas maksat yapsa, zahiren bir cennet içinde olsa da, mânen cehennemdedir. Ve her kim hayat-ı bâkıyeye ciddî müteveccih ise, saadet-i dâreyne mazhardır. Dünyası ne kadar fena ve sıkıntılı olsa da, dünyasını Cennetin intizar salonu hükmünde gördüğü için hoş görür, tahammül eder, sabır içinde şükreder.

1. “Allah Teâlâ ki, Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. Hayy Odur (Hayatı ezelî ve ebedî olan ve bütün varlıklara hayat veren Odur). Kayyum Odur (Bizzat kâimolan Odur. Varlığı sonsuza kadar devam eder, bütün varlıklar Onunlaayakta durur ve varlıkları Onunla devam eder).” Bakara Sûresi, 2:255.
2. bk. *Tirmizî*, Kıyamet 26; *Dârimî*, Rikak 94; *Müsned*3:38;

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ اَهْلِ السَّعَادَةِ وَالسَّلَامَةِ وَالْقُرْاٰنِ
وَالْاِيمَانِ اٰمِينَ اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهِوَصَحْبِهِ بِعَدَدِ جَمِيعِ الْحُرُوفَاتِ
الْمُتَشَكِّلَةِ فِي جَمِيعِالْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِاِذْنِ الرَّحْمٰنِ
فِي مَرَايَاتَمَوَّجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَائَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ
مِنَالْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ قَارِئٍ مِنْ اَوَّلِ النُّزُولِ اِلٰى
اٰخِرِالزَّمَانِ وَارْحَمْنَا وَوَالِدَيْنَا وَارْحَمِ
الْمُؤْمِنِينَوَالْمُؤْمِنَاتِ بِعَدَدِهَا بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ
الرَّاحِمِينَ اٰمِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [1]

1. Allahım, bizi saadet, selâmet, Kur’ân ve iman ehlinden eyle Âmin. Allahım,Efendimiz Muhammed’e ve âline ve ashâbına, Kur’ân’ın ilk indiği gündenkıyametin kopmasına kadar onu okuyan herbir okuyucunun okuduğu herbirkelimenin hava dalgalarının aynalarında Rahmân’ın izniyle yansıyan bütün kelimelerinin bütün harfleri sayısınca salât ve selâm et. Ve bunlaradedince, bize, anne ve babamıza, erkek ve kadın bütün mü’minlererahmetinle merhamet et, ey merhamet edenlerin en merhametlisi. Âmin.Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun.

On İkinci Söz

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا [1]

İKİNCİ ESAS

1. “Kime hikmet verilmişse, işte ona pek çok hayır verilmiştir.” Bakara Sûresi, 2:269.

Kur’ân-ı Hakîmin hikmeti, hayat-ı şahsiyeye verdiği terbiye-i ahlâkiye ve hikmet-i felsefenin verdiği dersin muvazenesi:

Felsefenin halis bir tilmizi, bir firavundur. Fakat menfaati için en hasis şeye ibadet eden bir firavun-u zelildir. Her menfaatli şeyi kendine rab tanır. Hem o dinsiz şâkirt, mütemerrid ve muanniddir. Fakat bir lezzet için nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Şeytan gibi şahısların, bir menfaat-i hasise için ayağını öpmekle zillet gösterir denî bir muanniddir. Hem o dinsiz şakirt, cebbar bir mağrurdur. Fakat kalbinde nokta-i istinat bulmadığı için, zatında gayet acz ile âciz bir cebbâr-ı hodfuruştur. Hem o şakirt, menfaatperest hod-endiştir ki, gaye-i himmeti, nefis ve batnın ve fercin hevesatını tatmin ve menfaat-i şahsiyesini bazı menfaat-i kavmiye içinde arayan dessas bir hodgâmdır.

Amma hikmet-i Kur’ân’ın halis tilmizi ise, bir abddir. Fakat âzam-ı mahlûkata da ibadete tenezzül etmez. Hem Cennet gibi âzam-ı menfaat olan bir şeyi gaye-i ibadet kabul etmez bir abd-i azizdir. Hem hakiki tilmizi mütevazidir, selim, halimdir. Fakat Fâtırının gayrına, daire-i izni haricinde ihtiyarıyla tezellüle tenezzül etmez. Hem fakir ve zayıftır, fakr ve zaafını bilir. Fakat onun Mâlik-i Kerîmi ona iddihar ettiği uhrevî servetle müstağnîdir ve Seyyidinin nihayetsiz kudretine istinad ettiği için kavîdir. Hem yalnız livechillâh, rıza-i İlâhî için, fazilet için amel eder, çalışır.

İşte, iki hikmetin verdiği terbiye, iki tilmizin muvazenesiyle anlaşılır.

ÜÇÜNCÜ ESAS

Hikmet-i felsefe ile hikmet-i Kur’âniyenin hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye verdiği terbiyeler:

Amma hikmet-i felsefe ise, hayat-ı içtimaiyede nokta-i istinadı “kuvvet” kabul

eder. Hedefi “menfaat” bilir. Düstur-u hayatı “cidal” tanır. Cemaatlerin rabıtasını “unsuriyet, menfi milliyeti” tutar. Semerâtı ise, “hevesât-ı nefsâniyeyi tatmin ve hâcât-ı beşeriyeyi tezyiddir.”

Halbuki, kuvvetin şe’ni tecavüzdür. Menfaatin şe’ni, her arzuya kâfi gelmediğinden, üstünde boğuşmaktır. Düstur-u cidâlin şe’ni çarpışmaktır. Unsuriyetin şe’ni, başkasını yutmakla beslenmek olduğundan, tecavüzdür. İşte bu hikmettendir ki, beşerin saadeti selb olmuştur.

Amma hikmet-i Kur’âniye ise, nokta-i istinadı, kuvvete bedel “hakkı” kabul eder. Gayede menfaate bedel “fazilet ve rıza-i İlâhîyi” kabul eder. Hayatta düstur-u cidal yerine “düstur-u teâvünü” esas tutar. Cemaatlerin rabıtalarında unsuriyet, milliyet yerine “rabıta-i dinî ve sınıfî ve vatanî” kabul eder. Gayâtı, hevesat-ı nefsâniyenin tecavüzâtına sed çekip ruhu maâliyâta teşvik ve hissiyat-ı ulviyesini tatmin eder ve insanı kemâlât-ı insaniyeye sevk edip insan eder.

Hakkınşe’ni ittifaktır. Faziletin şe’ni tesanüddür. Düstur-u teâvünün şe’ni, birbirinin imdadına yetişmektir. Dinin şe’ni uhuvvettir, incizaptır. Nefsi gemlemekle bağlamak, ruhu kemâlâta kamçılamakla serbest bırakmanın şe’ni, saadet-i dâreyndir.

On Üçüncü Sözün İkinci Makamı

Cazibedar bir fitne içinde bulunan ve daha aklını kaybetmeyen bazı gençlerle bir muhaveredir.

BİR KISIM GENÇLER tarafından, şimdiki aldatıcı ve cazibedar lehviyat ve hevesatın hücumları karşısında, “Âhiretimizi ne suretle kurtaracağız?” diye, Risale-i Nur’dan medet istediler. Ben de Risale-i Nur’un şahs-ı mânevîsi namına onlara dedim ki:

Kabirvar; hiç kimse inkâr edemez. Herkes, ister istemez oraya girecek. Ve oraya girmek için de üç tarzda, üç yoldan başka yol yok.

Birinci yol: O kabir, ehl-i iman için bu dünyadan daha güzel bir âlemin kapısıdır.[1]

İkinci yol: Âhireti tasdik eden, fakat sefahet ve dalâlette gidenlere, bir haps-i ebedî ve bütün dostlarından bir tecrit içinde bir haps-i münferit, yalnız başına bir hapis kapısıdır.[2] Öyle gördüğü ve itikad ettiği; ve inandığı gibi hareket etmediği için, öyle muamele görecek.

1. bk. *Buhârî*, Cenâiz 68, 87; *Müslim*, Cennet 70; *Tirmizî*, Cenâiz 70, Kıyâmet 26; *Nesâî*, Cenâiz 110; *Müsned*3:3; 4:287.
2. bk. *Dârimî*, Rikak 94; *Müsned*3:38; İbni Ebû Şeybe, *el-Musannef* 7:58; Abd b. Humeyd, *el-Müsned* s. 290; Ebû Ya’lâ, *el-Müsned* 2:491, 11:522; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 7:391, 392.

Üçüncü yol: Âhirete inanmayan ehl-i inkâr ve dalâlet için, bir idam-ı ebedî kapısı, yani hem kendisini, hem bütün sevdiklerini idam edecek bir darağacıdır. Öyle bildiği için, cezası olarak aynını görecek.

Bu iki şık bedihîdir; delil istemiyor, gözle görünür. Madem ecel gizlidir; her vakit ölüm, başını kesmek için gelebiliyor ve genç, ihtiyar farkı yoktur. Elbette, daima gözü önünde öyle büyük, dehşetli bir mesele karşısında biçare insan, o idam-ı ebedî, o dipsiz, nihayetsiz haps-i münferitten kurtulmak çaresini aramak ve kabirkapısını bir âlem-i bâkîye, bir saadet-i ebediyeye ve âlem-i nura açılan bir kapıya kendi hakkında çevirmek hadisesi, o insanın dünya kadar büyük bir meselesidir.

Bu kat’î hakikat, bu üç yol ile bulunduğunda ve bu üç yolun da mezkûr üç hakikat ile olacağını ihbar eden yüz yirmi dört bin muhbir-i sadık,[1] ellerinde nişane-i tasdik olan mu’cizeler bulunan enbiyalar; ve o enbiyaların haber

verdikleri aynı haberleri keşif ve zevk ve şuhud ile tasdik eden ve imza basan yüz yirmi dört milyon evliyanın aynı hakikate şehadetleri; ve hadd ü hesaba gelmeyen muhakkiklerin, kat'î delilleriyle, o enbiya ve evliyanın verdikleri aynı haberleri aklen, ilmelyakîn derecesinde[HAŞİYE-1] ispat ettikleri ve yüzde doksan dokuz ihtimal-i kat'î ile, "İdam ve zindan-ı ebedîden kurtulmak ve o yolu saadet-i ebediyeye çevirmek, yalnız iman ve itaat iledir" diye, ittifakan haber veriyorlar.

1. Yüz yirmi dört bin nebî, üç yüz on beş (veya üç yüz on üç) resûl olduğuna dair bk. *Müsned*5:265; İbni Hibbân, *es-Sahîh* 2:77; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr* 8:217; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2:652: İbni Sa'd, *et-Tabakatü'l-Kübrâ* 1:32, 54.
Haşiye-1 Onlardan birisi Risale-i Nur'dur. Meydandadır.

Acaba yüzde bir ihtimal-i helâket bulunan bir tehlike yolunda gitmemek için birtek muhbirin sözü nazara alınsa ve onun sözünü dinlemeyip o yolda giden adamın, endişe-i helâketten gelen elem-i mânevî onun yemek iştihasını kaçırdığı halde; böyle yüz binler sadık ve musaddak muhbirlerin, yüzde yüz ihtimalle, dalâlet ve sefahet, göz önündeki kabir darağacına ve ebedî haps-i münferidine kat'î sebep olduğunu ve "İman, ubûdiyet, yüzde yüz ihtimalle o darağacını kaldırıp, o haps-i münferidi kapatıp, şu göz önündeki kabri bir hazine-i ebediyeye, bir saray-ı saadete açılan bir kapıya çeviriyor" diye ihbar eden ve emarelerini ve âsarlarını gösterdikleri halde, bu acip ve garip ve dehşetli ve azametli mesele karşısında bulunan biçare insan ve bahusus Müslüman, eğer iman ve ubûdiyeti olmazsa, bütün dünya saltanatı ve lezzeti birtek insana verilse, acaba o göz önündeki her vakit orayaçağırılmasına nöbetini bekleyen bir insana verdiği o endişeden gelen elîm elemi kaldırabilir mi? Sizden soruyorum.

Madem ihtiyarlık, hastalık, musibet ve her tarafta vefiyatlar o dehşetli elemi deşiyorlar ve ihtar ediyorlar. Elbette o ehl-i dalâlet ve sefahet, yüz bin lezzeti ve zevki alsa da, yine o mânevî bir cehennem kalbinde yaşar ve yakar. Fakat pek kalın gaflet sersemliği muvakkaten hissettirmez.

Madem ehl-i iman ve taat, göz önünde gördüğü kabri bir hazine-i ebediyeye, bir saadet-i lâyezâlîye kendisi hakkında bir kapı olduğunu ve o ezelî mukadderat piyangosundan milyarlar altın ve elmasları kazandıracak bir bilet dahi iman vesikasıyla ona çıkmış; her vakit "Gel, biletini al" diye beklemesinden, derin, esaslı, hakikî lezzet ve zevk-i mânevî öyle bir lezzettir ki, eğer tecessüm etse ve o çekirdek bir ağaç olsa, o adama hususî bir cennet hükmüne geçtiği halde, o zevk ve lezzet-i azîmeyi terk edip, gençlik saikasıyla, o hadsiz elemlerle âlûde zehirli bir bala benzeyen sefihâne ve heveskârâne, muvakkat bir lezzet-i gayr-ı meşruayı ihtiyar eden, hayvandan yüz derece aşağı düşer. Ecnebî dinsizleri gibi de olamaz. Çünkü onlar Peygamberi inkâr etseler, diğerlerini tanıyabilirler. Peygamberleri bilmeseler de Allah'ı tanıyabilirler. Allah'ı bilmeseler de, kemâlâta medar olacak bazı güzel hasletler bulunabilir.

Fakat bir Müslüman, hem enbiyayı, hem Rabbini, hem bütün kemâlâtı

Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm vasıtasıyla biliyor. Onun terbiyesini bırakan ve zincirinden çıkan, daha hiçbir peygamberi tanımaz ve Allah'ı da tanımaz ve ruhunda kemâlâtı muhafaza edecek hiçbir esasatı bilemez. Çünkü, peygamberlerin en âhiri ve en büyükleri ve dini ve daveti umum nev-i beşere baktığı için ve mucizatça ve dince umuma faik ve bütün nev-i beşere bütün hakaikte üstadlık edip on dört asırda parlak bir surette ispat eden ve nev-i beşerin medar-ı iftiharı bir zatın terbiye-i esasiyelerini ve usul-ü dinini terk eden, elbette hiçbir cihette bir nur, bir kemâl bulamaz. Sukut-u mutlaka mahkûmdur.

İşte, ey hayat-ı dünyeviyenin zevkine müptelâ ve endişe-i istikbal ile istikbalini ve hayatını temin için çabalayan biçareler! Dünyanın lezzetini, zevkini, saadetini, rahatını isterseniz, meşru dairedeki keyfe iktifa ediniz. O keyfinize kâfidir. Haricinde ve gayr-ı meşru dairedeki bir lezzetin içinde bin elem olduğunu, sabık beyanatta elbette anladınız. Eğer mazi, yani geçmiş zamanın hadisatını sinema ile halihazırda gösterdikleri gibi, istikbaldeki ahval dahi, meselâ elli sene sonraki halleri bir sinema ile gösterilseydi, ehl-i sefahet şimdiki güldüklerine yüz binlerce nefrin ve nefret edip ağlayacaktılar.

Dünya ve âhirette ebedî ve daimî süruru isteyen, iman dairesindeki terbiye-i Muhammediyeyi (a.s.m.) kendine rehber etmek gerektir.

Birkaç biçare gençlere verilen bir tenbih, bir ders, bir ihtardır

Birgün yanıma parlak birkaç genç geldiler. Hayat ve gençlik ve hevesat cihetinden gelen tehlikelerden sakınmak için tesirli bir ihtar almak isteyen bu gençlere, ben de, eskiden Risale-i Nur'dan medet isteyen gençlere dediğim gibi, dedim ki:

Sizdeki gençlik kat'iyen gidecek. Eğer siz daire-i meşruada kalmazsanız, o gençlik zayi olup, başınıza hem dünyada, hem kabirde, hem âhirette, kendi lezzetinden çok ziyade belâlar ve elemler getirecek. Eğer terbiye-i İslâmiye ile o gençlik nimetine karşı bir şükür olarak iffet ve namusluluk ve taatte sarf etseniz, o gençlik mânen bâki kalacak ve ebedî bir gençlik kazanmasına sebep olacak.

Hayat ise, eğer iman olmazsa veyahut isyan ile o iman tesir etmezse, hayat, zahirî ve kısacık bir zevk ve lezzetle beraber, binler derece o zevk ve lezzetten ziyade elemler, hüzünler, kederler verir. Çünkü, insanda akıl ve fikir olduğu için, hayvanın aksine olarak, hazır zamanla beraber geçmiş ve gelecek zamanlarla da fıtraten alâkadardır. O zamanlardan dahi hem elem, hem lezzet alabilir. Hayvan ise, fikri olmadığı için, hazır lezzetini,geçmişten gelen hüzünler ve gelecekten gelen korkular, endişelerbozmuyor. İnsan ise, eğer dalâlet ve gaflete düşmüşse, hazır lezzetine, geçmişten gelen hüzünler ve gelecekten gelen endişeler, o cüz'î lezzeti cidden acılaştırıyor, bozuyor. Hususan gayr-ı meşru ise, bütün bütün zehirli bir bal hükmündedir.

Demek hayvandan yüz derece lezzet-i hayat noktasında aşağı düşer. Belki ehl-i dalâletin ve gafletin hayatı, belki vücudu, belki kâinatı, bulunduğu gündür. Bütün geçmiş zaman ve kâinatlar, onun dalâleti noktasında mâdumdur, ölmüştür; akıl alâkadarlığıyla ona zulmetler, karanlıklar veriyor. Gelecek zamanlar ise, itikadsızlığı cihetiyle yine mâdumdur. Ve ademle hasıl olan ebedî firaklar, mütemadiyen onun fikir yoluyla hayatına zulmetler veriyorlar. Eğer iman hayata hayat olsa, o vakit hem geçmiş, hem gelecek zamanlar imanın nuruyla ışıklanır ve vücut bulur; zaman-ı hazır gibi, ruh ve kalbine iman noktasında ulvî ve mânevî ezvâkı ve envâr-ı vücudiyeyi veriyor. Bu hakikatin, İhtiyar Risalesinde, Yedinci Ricada izahı var; ona bakmalısınız.

İşte hayat böyledir. Hayatın lezzetini ve zevkini isterseniz, hayatınızı iman ile hayatlandırınız ve ferâizle zinetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhafaza ediniz. Hergün ve her yerde ve her vakit vefiyatların gösterdikleri dehşetli

hakikat-i mevt ise, size-başka gençlere söylediğim gibi-bir temsil ile beyan ediyorum.

Meselâ, burada, gözünüz önünde bir darağacı dikilmiş. Onun yanında bir piyango-fakat pek büyük bir ikramiye biletleri veren-dairesi var. Biz, buradaki on kişi, alâküllihal, ister istemez, hiç başka çare yok, oraya davet edileceğiz, biziçağıracaklar. Ve çağırma zamanı gizli olmasından, her dakika ya “Gel,idam biletini al, darağacına çık” veyahut “Gel, milyonlar altın kazandıran bir ikramiye bileti sanaçıkmış. Gel, al” demelerini beklerken, birden kapıya iki adam geldi.Biri yarı çıplak, güzel ve aldatıcı bir kadın, elinde zahiren gayet tatlı, fakat zehirli bir helva getirip yedirmek istiyor. Diğerbiri de, aldatmaz ve aldanmaz, ciddî bir adam, o kadının arkasındangirdi. Dedi ki: “Size bir tılsım, bir ders getirdim.

Bunu okusanız, o helvayı yemezseniz, o darağacından kurtulursunuz. Bu tılsımla o emsalsiz ikramiye biletini alırsınız. İşte, bu darağacında, zaten gözünüzle görüyorsunuz ki, bal yiyenler oraya giriyorlar ve oraya girinceye kadar o helvanın zehirinden dehşetli karın sancısı çekiyorlar. Ve o büyük ikramiye biletini alanlar çendan görünmüyorlar ve zahiren onlar da o darağacına çıktıkları görünüyor. Fakat onlar asılmadıklarını, belki oradan kolayca ikramiye dairesine girmek için basamak yaptıklarını, milyonlar şahitler var, haberveriyorlar. İşte, pencerelerden bakınız. En büyük memurlar ve bu işlealâkadar büyük zatlar yüksek sesle ilân ediyorlar ve haber veriyorlarki, o darağacına gidenleri aynelyakîn gözünüzle gördüğünüz gibi, bu ikramiye biletini tılsımcılar aldıklarını hiç şek ve şüphesiz, gündüz gibi kat’î biliniz” dedi.

İşte, bu temsil gibi, zehirli bir bal hükmünde olan gayr-ı meşru dairedeki gençliğin sefahetkârâne zevkleri, hazine-i ebediyenin ve saadet-i sermediyenin bileti ve vesikası olan imanı kaybettiği için, darağacı hükmünde olan ölüm ve ebedî zulümat kapısı olan kabrin musibetine, aynen zahiren göründüğü gibi düşer. Ve ecel gizli olduğu için, genç ihtiyar farketmeyerek, her vakit ecel cellâdı başını kesmek için gelebilir.

Eğer o zehirli bal hükmünde olan hevesat-ı gayr-ı meşruayı terk edip, tılsım-ı Kur’ânî olan iman ve ferâizi elde etmekle ve fevkalâde mukadderat-ı beşer piyangosundan çıkan saadet-i ebediye hazinesi biletini alacağına, yüz yirmi dört bin enbiya[1] aleyhimüsselâm ile beraber had ve hesaba gelmeyen ehl-i velâyet ve ehl-i hakikat müttefikan haber veriyorlar ve âsârını gösteriyorlar.

1. Yüz yirmi dört bin nebî, üç yüz on beş (veya üç yüz on üç) resûl olduğuna dair bk. *Müsned* 5:265; İbni Hibbân, *es-Sahîh*2:77; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr* 8:217; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2:652.

Elhasıl: Gençlik gidecek. Sefahette gitmişse, hem dünyada, hem âhirette binler belâ ve elemler netice verdiğini ve öyle gençler ekseriyetle suiistimal ile, israfat ile gelen evhamlı hastalıkla hastahanelere ve taşkınlıklarıyla

hapishanelere veya sefalethanelere ve mânevî elemlerden gelen sıkıntılarla meyhanelere düşeceklerini anlamak isterseniz, hastahanelerden ve hapishanelerden ve kabristanlardan sorunuz. Elbette hastahanelerin ekseriyetle lisan-ı hâlinden, gençlik saikasıyla israfat ve suiistimalden gelen hastalıktan eninler, eyvahlar işittiğiniz gibi, hapishanelerden dahi, ekseriyetle gençliğin taşkınlık saikasıyla gayr-ı meşru dairedeki harekâtın tokatlarını yiyen bedbaht gençlerin teessüflerini işiteceksiniz. Ve kabristanda ve mütemadiyen oraya girenler için kapıları açılıp kapanan o âlem-i berzahta, ehl-i keşfü'l-kuburun müşahedâtıyla ve bütün ehl-i hakikatin tasdikiyle ve şehadetiyle, ekser azaplar, gençlik suiistimalâtının neticesi olduğunu bileceksiniz.

Hem nev-i insanın ekseriyetini teşkil eden ihtiyarlardan ve hastalardan sorunuz. Elbette, ekseriyet-i mutlaka ile esefler, hasretlerle "Eyvah, gençliğimizi bâd-ı hava, belki zararlı zayi ettik.Sakın bizim gibi yapmayınız" diyecekler. Çünkü beş on senelik gençliğin gayr-ı meşru zevki için, dünyada çok seneler gam ve keder ve berzahta azap ve zarar ve âhirette Cehennem ve sakar[1] belâsını çeken adam, en acınacak bir halde olduğu halde, [2] اَلرَّاضِى بِالضَّرَرِ لاَ يُنْظَرُ لَهُ sırrıyla, hiç acınmaya müstehak olamaz. Çünkü zarara rızasıyla girene merhamet edilmez ve lâyık değildir. Cenâb-ı Hak bizi ve sizi bu zamanın cazibedar fitnesinden kurtarsın ve muhafaza eylesin. Âmin.

1. bk. Kamer Sûresi, 54:48; Müddessir Sûresi, 74:26, 27, 42.
2. Şer'î bir kaidedir. "Zarara kendi rızasıyla girene merhamet edilmez."

On Üçüncü Sözün
İkinci Makamının haşiyesidir

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ [1]

1. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla.

Risale-i Nur'daki hakikî teselliye mahpuslar çok muhtaçtırlar. Hususan gençlik darbesini yiyip taze ve şirin ömrünü hapiste geçirenlerin, Nurlara ekmek kadar ihtiyaçları var.

Evet, gençlik damarı, akıldan ziyade hissiyatı dinler. His ve heves ise kördür, âkıbeti görmez. Bir dirhem hazır lezzeti, ileride bir batman lezzete tercih eder. Bir dakika intikam lezzeti ile katleder, seksen bin saat hapis elemlerini çeker.

Ve bir saat sefahet keyfiyle, bir namus meselesinde binler gün, hem hapsin, hem düşmanın endişesinden sıkıntılarla ömrünün saadeti mahvolur.

Bunlara kıyasen, biçare gençlerin çok vartaları var ki, en tatlı hayatını en acı ve acınacak bir hayata çeviriyorlar. Ve bilhassa şimalde koca bir devlet, gençlik hevesatını elde ederek, bu asrı fırtınalarıyla sarsıyor. Çünkü akıbeti görmeyen kör hissiyatla hareket eden gençlere, ehl-i namusun güzel kızlarını ve karılarını ibâha eder. Belki hamamlarında erkek kadın beraber çıplak olarak girmelerine izin vermeleri cihetinde bu fuhşiyatı teşvik eder. Hem serseri ve fakir olanlara zenginlerin mallarını helâl eder ki, bütün beşer bu musibete karşı titriyor.

İşte bu asırda İslâm ve Türk gençleri kahramanâne davranıp, iki cihetten hücum eden bu tehlikeye karşı, Risale-i Nur'un *Meyve* ve *Gençlik Rehberi* gibi keskin kılıçlarıyla mukabele etmeleri elzemdir. Yoksa, o biçare genç, hem dünya istikbalini, hem mes'ut hayatını, hem âhiretteki saadetini ve hayat-ı bâkiyesini azaplara, elemlere çevirip mahveder ve suiistimal ve sefahetle hastahanelere ve hissiyatın taşkınlıklarıyla hapishanelere düşer. Eyvahlar, eseflerle ihtiyarlığında çok ağlayacak. Eğer terbiye-i Kur'âniye ve Nurun hakikatleriyle kendini muhafaza eylese, tam bir kahraman genç ve mükemmel bir insan ve mes'ut bir Müslüman ve sair zîhayatlara, hayvanlara bir nevi sultan olur.

Evet, bir genç, hapiste yirmi dört saat her günkü ömründen tek bir saatini beş farz namazınasarf etse ve, ekser günahlardan hapis mâni olduğu gibi, o musibete sebebiyet veren hatadan dahi tevbe edip sair zararlı, elemli günahlardan çekilse, hem hayatına, hem istikbaline, hem vatanına, hem milletine, hem akrabasına büyük bir faidesi olması gibi, o on, on beş senelik fâni gençlikle ebedî parlak bir

gençliği kazanacağını, başta Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan, bütün kütüb ve suhuf-u semaviye kat’î haber verip müjde ediyorlar.

Evet, o şirin, güzel gençlik nimetine istikametle, taatle şükretse, hem ziyadeleşir, hem bâkileşir, hem lezzetlenir. Yoksa hem belâlı olur, hem elemli, gamlı, kâbuslu olur, gider. Hem akrabasına, hem vatanına, hem milletine muzır bir serseri hükmüne geçirmeye sebebiyet verir.

Eğer mahpus zulmen mahkûm olmuşsa, farz namazını kılmak şartıyla, herbir saati bir gün ibadet olduğu gibi, o hapis onun hakkında bir çilehane-i uzlet olup, eski zamanda mağaralara girerek ibadet eden münzevî salihlerden sayılabilirler.

Eğer fakir ve ihtiyar ve hasta ve iman hakikatlerine müştak ise, farzını yapmak ve tevbe etmek şartıyla, herbir saatleri yirmişer saat ibadet olup, hapis ona bir istirahathane ve merhametkârâne ona bakan dostlar için bir muhabbethane, bir terbiyehane, bir dershane hükmüne geçer. O hapiste durmakla, hariçteki müşevveş, her taraftaki günahların hücumuna maruz serbestiyetten daha ziyade hoşlanabilir. Hapisten tam terbiye alır. Çıktığı zaman, bir kàtil, bir müntakim olarak değil, belki tevbekâr, tecrübeli, terbiyeli, millete menfaatli bir adam çıkar. Hattâ Denizli hapsindeki zatların az zamanda Nurlardan fevkalâde hüsn-ü ahlâk dersini alanlarını gören bazı alâkadar zatlar demişler ki: “Terbiye için on beş sene hapse atmaktansa, on beş hafta Risale-i Nur dersini alsalar, daha ziyade onları ıslah eder.“

Madem ölümölmüyor. Ve ecel gizlidir, her vakit gelebilir. Ve madem kabir kapanmıyor; kafile kafile arkasında gelenler oraya girip kayboluyorlar. Ve madem ölüm, ehl-i iman hakkında idam-ı ebedîden terhis tezkeresine çevrildiği, hakikat-i Kur’âniye ile gösterilmiş; ve ehl-i dalâlet ve sefahet hakkında, gözle göründüğü gibi, bir idam-ı ebedîdir, bütün mahbubâtından ve mevcudattan bir firâk-ı lâyezâlîdir. Elbette ve elbette, hiç şüphe kalmaz ki, en bahtiyar odur ki, sabır içinde şükretmek ve hapis müddetinden tam istifade ederek Nurların dersini alarak istikamet dairesinde imanına ve Kur’ân’a hizmete çalışmaktır.

Ey zevk ve lezzete müptelâ insan! Ben yetmiş beş yaşımda, binler tecrübelerle ve hüccetlerle ve hadiselerle aynelyakîn bildim ki, hakikî zevk ve elemsiz lezzet ve kedersiz sevinç ve hayattaki saadet yalnız imandadır ve iman hakikatleri dairesinde bulunur. Yoksa, dünyevî bir lezzette çok elemler var. Bir üzüm tanesini yedirir, on tokat vurur gibi, hayatın lezzetini kaçırır.

Ey hapismusibetine düşen biçareler! Madem dünyanız ağlıyor ve hayatınız acılaştı. Çalışınız, âhiretiniz dahi ağlamasın ve hayat-ı bâkiyeniz gülsün, tatlılaşsın.

Hapistenistifade ediniz. Nasıl bazan ağır şerâit altında, düşman karşısında bir

saat nöbet bir sene ibadet hükmüne geçebilir.[1] Öyle de, sizin bu ağır şerâit altında herbir saat ibadet zahmeti, çok saatler olup o zahmetleri rahmetlere çevirir.

1. bk. *Buhârî*,Cihâd 5, 73; *Müslim*, İmâret 112-115, 163; *Tirmizî*, Fezâilü'l-Cihâd 26.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

1. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla.
2. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Aziz, sıddık kardeşlerim,

Hapismusibetine düşenlere ve onlara merhametkârâne, sadakatle, hariçten gelen erzaklarına nezaret ve yardım edenlere kuvvetli bir teselliyi Üç Noktada beyan edeceğim.

Birinci nokta: Hapiste geçen ömür günleri, herbir gün on gün kadar bir ibadetkazandırabilir. Ve fâni saatleri, meyveleri cihetiyle mânen bâki saatlere çevirebilir. Ve beş on sene ceza ile, milyonlar sene haps-i ebedîden kurtulmaya vesile olabilir.

İşte, ehl-i iman için bu pek büyük ve çok kıymettar kazanç şartı, farz namazını kılmak ve hapse sebebiyet veren günahlardan tevbe etmek ve sabır içinde şükretmektir. Zaten hapis çok günahlara mânidir, meydan vermiyor.

İkinci nokta: Zevâl-i lezzet elem olduğu gibi, zevâl-i elem dahi lezzettir. Evet, herkes geçmiş lezzetli, safalı günlerini düşünse, teessüf ve tahassür elem-i mânevîsini hissedip "Eyvah" der. Ve geçmiş musibetli, elemli günlerini tahattur etse, zevâlinden bir mânevî lezzet hisseder ki, "Elhamdülillâh, şükür, o belâ sevabını bıraktı, gitti" der, ferahla teneffüs eder. Demek bir saat muvakkat elem, ruhta bir mânevî lezzet bırakır ve lezzetli saat, bilâkis, elem bırakır.

Madem hakikat budur. Ve madem geçmiş musibet saatleri, elemleriyle beraber mâdum ve yok olmuş; ve gelecek belâ günleri, şimdi mâdum ve yoktur. Ve yoktan elem yok ve mâdumdan elem gelmez. Meselâ, birkaç gün sonra aç ve susuz olmak ihtimalinden, bugün o niyetle mütemadiyen ekmek yese ve su içse, ne derece divaneliktir. Aynen öyle de, geçmiş ve gelecek elemli saatleri—ki hiç ve mâdum ve yok olmuşlar—şimdi düşünüp sabırsızlık göstermek ve kusurlu nefsini bırakıp Allah'tan şekvâ etmek gibi "Of, of" etmek divaneliktir. Eğer sağa sola, yani geçmiş ve geleceklere sabır kuvvetini dağıtmazsa ve hazır saate ve güne karşı tutsa, tam kâfi gelir; sıkıntı ondan bire iner. Hattâ, şekvâ olmasın, ben bu üçüncü medrese-i Yusufiyede, birkaç gün zarfında, hiç ömrümde görmediğim maddî ve mânevî sıkıntılı, hastalıklı musibetimde, hususan Nurun hizmetinden mahrumiyetimden gelen meyusiyet ve kalbî ve ruhî sıkıntılar beni ezdiği sırada, inâyet-i İlâhiye bu mezkûr hakikati gösterdi. Ben de sıkıntılı hastalığımdan ve hapsimden razı oldum. "Çünkü benim gibi kabir kapısında bir biçareye, gafletle geçebilir bir saatini on adet ibadet saatleri yapmak büyük kârdır" diye

şükreyledim.

Üçüncü nokta: Mahpuslara şefkatkârâne hizmetle yardım etmek ve muhtaç oldukları rızıklarını ellerine vermekve mânevî yaralarına tesellilerle merhem sürmekte az bir amel ile büyükbir kazanç var. Ve dışarıdan gelen yemeklerini onlara vermek, aynı oyemek kadar o gardiyan ve gardiyanla beraber dahilde ve hariçte çalışanların, bir sadaka hükmünde, defter-i hasenatına yazılır. Hususan musibetzede, ihtiyar veya hasta veya fakir veya garip olsa, o sadaka-i mâneviyenin sevabı çok ziyadeleşir.

İşte bu kıymetli kazancın şartı, farz namazınıkılmaktır. Ta ki, o hizmeti lillâh için olsun. Hem bir şartı da, sadakat ve şefkat ve sevinçle ve minnet etmemek tarzda yardımlarına koşmaktır.

وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ [1] بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ [2]

اَلسَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا [3]

1. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah'ın adıyla.
2. "Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tesbih etmesin." İsrâ Sûresi, 17:44.
3. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Ey hapisarkadaşlarım ve din kardeşlerim,

Size hem dünya azabından, hem âhiret azabından kurtaracak bir hakikati beyan etmek, kalbime ihtar edildi. O da şudur:

Meselâ, birisi, birinin kardeşini veya bir akrabasını öldürmüş. Bir dakika intikam lezzetiyle bir katl, milyonlar dakika hem kalbî sıkıntı, hem hapis azabını çektirir. Ve maktulün akrabası dahi intikam endişesiyle ve karşısında düşmanını düşünmesiyle, hayatının lezzetinive ömrünün zevkini kaçırır. Hem korku, hem hiddet azabını çekiyor. Bununtek bir çaresi var. O da, Kur'ân'ın emrettiği ve hak ve hakikat ve maslahat ve insaniyet ve İslâmiyet iktiza ve teşvik ettikleri olan barışmak ve musalâha etmektir.[1]

Evet, hakikat ve maslahat sulhtur. Çünkü ecel birdir, değişmez.[2] O maktul, herhalde ecel geldiğinden daha ziyade kalmayacaktı. O kàtil ise, o kaza-i İlâhiyeye vasıta olmuş.

Eğer barışmak olmazsa, iki taraf da daima korku ve intikamazabını çekerler. Onun içindir ki, "üç günden fazla bir mü'min diğer bir mü'mine küsmemek"[3] İslâmiyet emrediyor.

Eğer o katl bir adavetten ve bir kinli garazdan gelmemişse ve bir münafık o fitneye vesile olmuşsa, çabuk barışmak elzemdir. Yoksa, o cüz'î musibet büyük olur, devam eder.

Eğer barışsalar ve öldüren tevbe etse ve maktule her vakit dua etse, o halde her iki taraf çok kazanırlar ve kardeş gibi olurlar. Bir gitmiş kardeşe bedel, birkaç dindar kardeşleri kazanır, kaza ve kader-i İlâhîye teslim olup düşmanını affeder. Ve bilhassa madem Risale-i Nur dersini dinlemişler; elbette mabeynlerinde bulunan bütün küsmekleri bırakmaya hem maslahat ve istirahat-i şahsiye ve umumiye, hem Nur dairesindeki uhuvvet iktiza ediyor. Nasıl ki Denizli hapsinde birbirine düşman bütün mahpuslar, Nurlar dersiyle birbirlerine kardeş oldular. Ve bizim beraatimize bir sebep olup, hattâ dinsizlere, serserilere de o mahpuslar hakkında "Maşaallah, bârekâllah" dedirttiler ve o mahpuslar tam teneffüs ettiler.

Ben burada gördüm ki, birtek adamın yüzünden yüz adam sıkıntı çekip beraber teneffüse çıkmıyorlar. Onlara zulüm olur. Mert ve vicdanlı bir mü'min, küçük ve cüz'î bir hata veya menfaatle yüzer zararı ehl-i imana vermez. Eğer hata etse, verse, çabuk tevbe etmek lâzımdır.

1. bk. Nisâ Sûresi, 4:128; Hucurât Sûresi, 49:9.
2. bk. Nahl Sûresi, 16:61; Münâfikûn Sûresi, 63:11.
3. bk. *Müslim*, Birr: 25.

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ[1] اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ[2]

Aziz yeni kardeşlerim ve eski mahpuslar,

Benim kat’î kanaatim gelmiş ki, buraya girmemizin inâyet-i İlâhiye cihetinde bir ehemmiyetli sebebi sizsiniz. Yani, Nurlar tesellileriyle ve imanın hakikatleriyle sizi bu hapis musibetinin sıkıntılarından ve dünyevî çok zararlarından ve boşu boşuna gam ve hüzünle giden hayatınızı faidesizlikten, bâd-ı heva zayi olmasından ve dünyanızın ağlaması gibi âhiretinizi ağlamaktan kurtarıp tam bir teselli size vermektir.

Madem hakikat budur. Elbette siz dahi, Denizli mahpusları ve Nur talebeleri gibi, birbirinize kardeş olmanız lâzımdır. Görüyorsunuz ki, bir bıçak içinize girmemek ve birbirinize tecavüz etmemek için, dışarıdan gelen bütün eşyanız ve yemek ve ekmeğinizi ve çorbanızı karıştırıyorlar. Size sadakatle hizmet eden gardiyanlar çok zahmet çekiyorlar. Hem siz beraber teneffüse çıkmıyorsunuz. Güya canavar ve vahşî gibi birbirinize saldıracaksınız.

İşte, şimdi sizin gibi fıtrî kahramanlık damarını taşıyan yeni arkadaşlar, bu zamanda mânevî büyük bir kahramanlıkla heyete deyiniz ki: “Değilelimize bıçak, belki mavzer ve revolver de verilse, hem emir de verilse, biz bu biçare ve bizim gibi musibetzede arkadaşlarımıza dokunmayacağız. Eskiden yüz düşmanlık ve adavetimiz dahi olsa da, onları helâl edip hatırlarını kırmamaya çalışacağımıza, Kur’ân’ın ve imanın ve uhuvvet-i İslâmiyenin ve maslahatımızın emriyle ve irşadıyla karar verdik” diyerek bu hapsi bir mübarek dershaneye çeviriniz.

1. Her türlü noksan sıfatlardan yüce olan Allah’ın adıyla.
2. Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

Leyle-i Kadîrde ihtar edilen bir mesele-i mühimme

On Üçüncü Sözün İkinci Makamının Zeyli

Leyle-i Kadîrde kalbe gelen pek geniş ve uzun bir hakikate, pek kısaca bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Nev-i beşer bu son Harb-i Umumînin eşedd-i zulüm ve eşedd-i istibdadıyla ve merhametsiz tahribatıyla ve birtek düşmanın yüzünden yüzer masumu perişan etmesiyle ve mağlûpların dehşetli meyusiyetleriyle ve galiplerin dehşetli telâş ve hâkimiyetlerini muhafaza ve büyük tahribatlarını tamir edememelerinden gelen dehşetli vicdan azaplarıyla ve dünya hayatının bütün bütün fâni ve muvakkat olması ve medeniyet fantaziyelerinin aldatıcı ve uyutucu olduğu umuma görünmesiyle ve fıtrat-ı beşeriyedeki yüksek istidadatın ve mahiyet-i insaniyesinin umumî bir surette dehşetli yaralanmasıyla ve gaflet ve dalâletin, sert ve sağır olan tabiatın, Kur'ân'ın elmas kılıcı altında parçalanmasıyla ve gaflet ve dalâletin en boğucu, aldatıcı, en geniş perdesi olan siyaset-i rû-yi zeminin pek çirkin, pek gaddârâne hakikî sureti görünmesiyle, elbette ve elbette, hiç şüphe yok ki: Şimalde, garpta, Amerika'da emareleri göründüğüne binaen, nev-i beşerin mâşuk-u mecazîsi olan hayat-ı dünyeviye böyle çirkin ve geçici olmasından, fıtrat-ı beşerin hakikî sevdiği, aradığı hayat-ı bâkiyeyi bütün kuvvetiyle arayacak.

Ve elbette, hiç şüphe yok ki: Bin üç yüz altmış senede, her asırda üç yüz elli milyon şakirdi bulunan ve her hükmüne ve dâvâsına milyonlar ehl-i hakikat tasdik ile imza basan ve her dakikada milyonlar hafızların kalbinde kudsiyet ile bulunup lisanlarıyla beşere ders veren ve hiçbir kitapta emsali bulunmayan bir tarzda beşer için hayat-ı bâkiyeyi ve saadet-i ebediyeyi müjde veren ve bütün beşerin yaralarını tedavi eden Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyanın şiddetli, kuvvetli ve tekrarlı binler âyâtıyla, belki sarihan ve işareten on binler defa dâvâ edip haber veren ve sarsılmaz, kat'î delillerle, şüphe getirmez hadsiz hüccetleriyle hayat-ı bâkiyeyi kat'iyetle müjde ve saadet-i ebediyeyi ders vermesi; elbette nev-i beşer bütün bütün aklını kaybetmezse, maddî veya mânevî bir kıyamet başlarına kopmazsa, İsveç, Norveç, Finlandiya ve İngiltere'nin Kur'ân'ı kabul etmeye çalışan meşhur hatipleri ve Amerika'nın din-i hakkı arayan ehemmiyetli cemiyeti gibi rû-yi zeminin geniş kıt'aları ve büyük hükûmetleri Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyanı arayacaklar ve hakikatlerini anladıktan sonra bütün ruh u canlarıyla sarılacaklar. Çünkü bu hakikat noktasında, kat'iyen Kur'ân'ın misli yoktur ve olamaz ve hiçbir şey bu mucize-i ekberin yerini tutamaz.

Saniyen: Madem Risale-i Nur, bu mucize-i kübrânın elinde bir elmas kılıç hükmünde hizmetini göstermiş ve muannid düşmanlarını teslime mecbur etmiş. Hem kalbi, hem ruhu, hem hissiyatı tam tenvir edecek ve ilâçlarını verecek bir tarzda hazine-i Kur'âniyenin dellâllığını yapan ve ondan başka me'hazı ve mercii olmayan ve bir mu'cize-i mâneviyesi bulunan Risale-i Nur o vazifeyi tam yapıyor. Ve aleyhindeki dehşetli propagandalara ve gayet muannid zındıklara tam galebe çalmış. Ve dalâletin en sert, kuvvetli kalesi olan tabiatı, *Tabiat Risalesi* ile parça parça etmiş. Ve gafletin en kalın ve boğucu ve geniş daire-i âfâkında ve fennin en geniş perdelerinde *Asâ-yı Mûsâ'*daki Meyvenin Altıncı Meselesi ve Birinci, İkinci, Üçüncü, Sekizinci Hüccetleriyle gayet parlak bir tarzda gafleti dağıtıp nur-u tevhidi göstermiş.

Hâtime

Gafil kafaya bir tokmak ve bir ders-i ibrettir.

[1]

1. “Dünya hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka birşey değildir.” Âl-i İmrân Sûresi, 3:185.

EY GAFLETE DALIP ve bu hayatı tatlı görüp ve âhireti unutup, dünyaya talip bedbaht nefsim! Bilir misin, neye benzersin? Devekuşuna! Avcıyı görür,uçamıyor; başını kuma sokuyor, ta avcı onu görmesin. Koca gövdesidışarıda; avcı görür. Yalnız o, gözünü kum içinde kapamış, görmez.

Ey nefis! Şu temsile bak, gör, nasıl dünyaya hasr-ı nazar, aziz bir lezzeti elîm bir eleme kalb eder. Meselâ, şu karyede, yani Barla’da, iki adam bulunur. Birisinin yüzde doksan dokuz ahbabı İstanbul’a gitmişler, güzelce yaşıyorlar. Yalnız birtek burada kalmış. O dahi oraya gidecek. Bunun için şu adam İstanbul’a müştaktır. Orayı düşünür, ahbaba kavuşmak ister. Ne vakit ona denilse, “Orayagit”; sevinip gülerek gider. İkinci adam ise, yüzde doksan dokuzdostları buradan gitmişler. Bir kısmı mahvolmuşlar. Bir kısmı ne görür,ne de görünür yerlere sokulmuşlar. Perişan olup gitmişler zanneder. Şu biçare adam ise, bütün onlara bedel, yalnız bir misafire ünsiyet edip teselli bulmak ister. Onunla o elîm âlâm-ı firakı kapamak ister.

Ey nefis! Başta Habibullah, bütün ahbabın, kabrin öbür tarafındadırlar. Burada kalan bir iki tane ise, onlar da gidiyorlar. Ölümden ürküp, kabirden korkup başını çevirme. Merdâne kabre bak, dinle, ne talep eder? Erkekçesine ölümün yüzüne gül, bak, ne ister. Sakın gafil olup ikinci adama benzeme.

Ey nefsim! Deme, “Zaman değişmiş, asır başkalaşmış. Herkes dünyaya dalmış, hayata perestiş eder, derd-i maişetle sarhoştur.” Çünkü ölüm değişmiyor. Firak, bekàya kalb olup başkalaşmıyor. Acz-i beşerî, fakr-ı insanî değişmiyor, ziyadeleşiyor. Beşer yolculuğu kesilmiyor, sür’at peydâ ediyor.

Hem deme, “Ben de herkes gibiyim.” Çünkü herkes sana kabirkapısına kadar arkadaşlık eder. Herkesle musibette beraber olmak demek olan teselli ise, kabrin öbür tarafında pek esassızdır.

Hem kendini başıboş zannetme. Zira şu misafirhane-i dünyada, nazar-ı hikmetle baksan, hiçbir şeyi nizamsız, gayesiz göremezsin. Nasıl sen nizamsız, gayesiz kalabilirsin? Zelzele gibi vakıalar olan şu hadisat-ı kevniye, tesadüf oyuncağı değiller. Meselâ, zemine nebatat ve hayvanat envâından giydirilen, birbiri üstünde, birbiri içinde gayet muntazam ve gayet münakkaş gömlekler, baştan aşağıya kadar gayelerle, hikmetlerle müzeyyen, mücehhez olduklarını gördüğün ve gayet âli gayeler içinde kemâl-i intizamla meczup mevlevî gibi devredip döndürmesini bildiğin halde, nasıl oluyor ki, küre-i arzın, benî Âdemden, bahusus ehl-i imandan beğenmediği bir kısım etvâr-ı gafletin sıklet-i mâneviyesinden omuz silkmeye benzeyen zelzele gibi[HAŞİYE-1] mevtâlûd hadisat-ı hayatiyesini, bir mülhidin neşrettiği gibi gayesiz, tesadüfî zannederek, bütün musibetzedelerin elîm zayiatını bedelsiz, hebâen mensur gösterip müthiş bir ye’se atarlar. Hem büyük bir hata, hem büyük bir zulüm ederler. Belki öyle hadiseler, bir Hakîm-i Rahîmin emriyle, ehl-i imanın fâni malını sadaka hükmüne çevirip ibkà etmektir ve küfran-ı nimetten gelen günahlara kefarettir.

Nasıl ki bir gün gelecek, şu musahhar zemin, yüzünün ziyneti olan âsâr-ı beşeriyeyi şirk-âlûd, şükürsüz görüp çirkin bulur. Hâlıkın emriyle, büyük bir zelzele ile bütün yüzünü siler, temizler. Allah’ın emriyle ehl-i şirki Cehenneme döker; ehl-i şükre “Haydi, Cennete buyurun” der.

Haşiye-1 İzmir‘in zelzelesi münasebetiyle yazılmıştır.

On Yedinci Söz

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْاَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ اَيُّهُمْ اَحْسَنُ عَمَلاً وَاِنَّا لَجَاعِلُونَ مَاعَلَيْهَا صَعِيداً جُرُزاً [1]

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلاَّ لَعِبٌ وَلَهْوٌ [2]

Bu Söz, iki âli Makam ve bir parlak Zeylden ibarettir.

1. "Yeryüzünde ne varsa Biz dünya için bir süs olarak yarattık ki, insanlardan hangisi daha güzel işler yapacak diye imtihan edelim. Onun üzerindeki herşeyiBiz elbette kup kuru bir toprak haline getireceğiz." Kehf Sûresi,18:7-8.
2. "Dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan başka birşey değildir." En'âm Sûresi, 6:32.

HÂLIK-I RAHÎM ve Rezzâk-ı Kerîm, ve Sâni-i Hakîm şu dünyayı, âlem-i ervah ve ruhaniyat için bir bayram, bir şehrayin suretinde yapıp, bütün esmâsının garaib-i nukuşuyla süslendirip, küçük büyük, ulvî süflî herbir ruha, ona münasip ve o bayramdaki ayrı ayrı hesapsız mehasin ve in'âmattan istifade etmeye muvafık ve havas ile mücehhez bir ceset giydirir, bir vücud-u cismanî verir, bir defa o temâşâgâha gönderir.

Hem zaman ve mekân cihetiyle pek geniş olan o bayramı asırlara, senelere, mevsimlere, hattâ günlere, kıt'alara taksim ederek herbir asrı, herbir seneyi, herbir mevsimi,hattâ bir cihette herbir günü, herbir kıt'ayı, birer taife ruhlu mahlûkatına ve nebatî masnuatına birer resmigeçit tarzında bir ulvî bayram yapmıştır. Ve bilhassa rû-yi zemin, hususan bahar ve yaz zamanında, masnuat-ı sağirenin taifelerine öyle şaşaalı ve birbiri arkasında bayramlardır ki, tabakat-ı âliyede olan ruhaniyatı ve melâikeleri ve sekene-i semâvâtı seyre celb edecek bir cazibedarlık görünüyor. Ve ehl-i tefekkür için öyle şirin bir mütalâagâh oluyor ki, akıl tarifinden âcizdir.

Fakat bu ziyafet-i İlâhiye ve bayram-ı Rabbâniyedeki ism-i Rahmân ve Muhyî'nin tecellîlerine mukabil, ism-i Kahhâr ve Mümît, firak ve mevtle karşılarına çıkıyorlar. Şu ise,

[1] وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ rahmetinin vüs'at-i şümulüne zahiren muvafık

düşmüyor. Fakat hakikatte birkaç cihet-i muvafakati vardır. Bir ciheti şudur ki:

Sâni-i Kerîm, Fâtır-ı Rahîm, herbir taifenin resmigeçit nöbeti bittikten ve o resmigeçitten maksut olan neticeler alındıktan sonra, ekseriyet itibarıyla, dünyadan merhametkârâne bir tarzla tenfir edip usandırıyor, istirahate bir meyil ve başka bir âleme göçmeye bir şevk ihsan ediyor; ve vazife-i hayattan terhis edildikleri zaman, vatan-ı aslîlerine bir meyelân-ı şevk-engiz, ruhlarında uyandırıyor.

Hem o Rahmân'ın nihayetsiz rahmetinden uzak değil ki, nasıl vazife uğrunda, mücahede işinde telef olan bir nefere şehadet rütbesini veriyor ve kurban olarak kesilen bir koyuna, âhirette cismanî bir vücud-u bâki vererek Sırat üstünde, sahibine burâk gibi bir bineklik mertebesini vermekle mükâfatlandırıyor.[2] Öyle de, sair zîruh ve hayvanatın dahi, kendilerine mahsus vazife-i fıtriye-i Rabbâniyelerinde ve evâmir-i Sübhâniyenin itaatlerinde telef olan ve şiddetli meşakkat çeken zîruhların, onlara göre bir çeşit mükâfat-ı ruhaniye ve onların istidatlarına göre bir nevi ücret-i mâneviye, o tükenmez hazine-i rahmetinden baîd değil ki bulunmasın; dünyadan gitmelerinden pek çok incinmesinler, belki memnun olsunlar. *Lâ ya'lemu'l-ğaybe illâllah.*

1. "Rahmetim herşeyi kaplamıştır." A'râf Sûresi, 7:156.
2. bk. Ed-Deylemî, *el-Müsned*1:85; el-Gazâlî, *el-Vasît* 7:31; el-Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân* 15:111; es-Serahsî, *el-Mebsût* 12:10; el-Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'* 5:80.

Lâkin, zîruhların en eşrefi ve şu bayramlarda kemiyet ve keyfiyet cihetiyle en ziyade istifade eden insan, dünyaya pek çok meftun ve müptelâ olduğu halde, dünyadan nefret ve âlem-i bekàya geçmek için, eser-i rahmet olarak, iştiyak-engiz bir halet verir. Kendi insaniyeti dalâlette boğulmayan insan o haletten istifade eder, rahat-ı kalble gider. Şimdi, o haleti intaç eden vecihlerden, nümune olarak beşini beyan edeceğiz.

Birincisi: İhtiyarlık mevsimiyle, dünyevî, güzel ve cazibedar şeyler üstünde fena ve zevâlin damgasını ve acı mânâsını göstererek o insanı dünyadan ürkütüp, o fâniye bedel, bir bâki matlubu arattırıyor.[1]

İkincisi: İnsanın alâka peyda ettiği bütün ahbaplardan yüzde doksan dokuzu dünyadan gidip diğer bir âleme yerleştikleri için, o ciddî muhabbet saikasıyla, o ahbabın gittiği yere bir iştiyak ihsan edip, mevt ve eceli mesrurâne karşılattırıyor.[2]

Üçüncüsü: İnsandaki nihayetsiz zayıflık ve âcizliği bazı şeylerle ihsas ettirip, hayat yükü ve yaşamak tekâlifi ne kadar ağır olduğunu anlattırıp, istirahate ciddî bir arzu ve bir diyar-ı âhara gitmeye samimî bir şevk veriyor.

Dördüncüsü: İnsan-ı mü'mine nur-u imanla gösterir ki, mevt, idam değil, tebdil-i mekândır. Kabir ise, zulümatlı bir kuyu ağzı değil, nuraniyetli âlemlerin kapısıdır. Dünya ise, bütün şaşaasıyla, âhirete nisbeten bir zindan hükmündedir.

Elbette zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna çıkmak ve müz'iç dağdağa-i hayat-ı cismaniyeden âlem-i rahata ve meydan-ı tayeran-ı ervâha geçmek ve mahlûkatın sıkıntılı gürültüsünden sıyrılıp huzur-u Rahmân'a gitmek, bin can ile arzu edilir bir seyahattir, belki bir saadettir.[3]

1. bk. Âl-i İmran Sûresi, 3:185; Nisâ Sûresi, 4:77; En'âm Sûresi, 6:70, 130; A'râf Sûresi, 7:51.
2. bk. Âl-i İmran Sûresi, 3:157, 169; Tevbe Sûresi, 9:111; Yûnus Sûresi, 10:7; Tâhâ Sûresi, 20:72; Hac Sûresi, 20:72; Hac Sûresi, 22:58; Kaf Sûresi,50:43; Hadîd Sûresi, 57:21.
3. bk. Bakara Sûresi, 2:1554; Âl-i İmran Sûresi, 3:14; Nisâ Sûresi, 4:74, 94;Tevbe Sûresi, 9:38; Nahl Sûresi, 16:30, 122; Furkan Sûresi, 25;15;Ankebût Sûresi, 29:64; A'lâ Sûresi, 87:16.

Beşincisi: Kur'ân'ı dinleyen insana, Kur'ân'daki ilm-i hakikati ve nur-u hakikatle dünyanın mahiyetini bildirmekliğiyle, dünyaya aşk ve alâka pek mânâsız olduğunu anlatmaktır.[1] Yani, insana der ve ispat eder ki:

"Dünya bir kitab-ı Samedânîdir. Huruf ve kelimâtı nefislerine değil, belki başkasının Zât ve sıfât ve esmâsına delâlet ediyorlar. Öyle ise mânâsını bil, al; nukuşunu bırak, git.

"Hem bir mezraadır.[2] Ek ve mahsulünü al, muhafaza et; muzahrafatını at, ehemmiyet verme.

"Hem birbiri arkasında daim gelen, geçen âyineler mecmuasıdır. Öyle ise onlarda tecellî edeni bil, envârını gör ve onlarda tezahür eden esmânın tecelliyâtını anla ve Müsemmâlarını sev; ve zevâle ve kırılmaya mahkûm olan o cam parçalarından alâkanı kes.

"Hem seyyar bir ticaretgâhtır. Öyle ise alışverişini yap, gel; ve senden kaçan ve sana iltifat etmeyen kafilelerin arkalarından beyhude koşma, yorulma.

"Hem muvakkat bir seyrangâhtır. Öyle ise nazar-ı ibretle bak ve zahirî, çirkin yüzüne değil, belki Cemîl-i Bâkîye bakan gizli, güzel yüzüne dikkat et, hoş ve faideli bir tenezzüh yap, dön; ve o güzel manzaraları irâe eden ve güzelleri gösteren perdelerin kapanmasıyla, akılsız çocuk gibi ağlama, merak etme.

"Hem bir misafirhanedir. Öyle ise, onu yapan Mihmandar-ı Kerîmin izni dairesinde ye, iç, şükret. Kanunu dairesinde işle, hareket et. Sonra arkana bakma, çık, git. Herzekârâne, fuzulî bir surette karışma. Senden ayrılan ve sana ait olmayan şeylerle mânâsız uğraşma ve geçici işlerine bağlanıp boğulma" gibi zahir hakikatlerle, dünyanın iç yüzündeki esrarı gösterip dünyadan mufarakati gayet hafifleştirir, belki hüşyar olanlara sevdirir ve rahmetinin herşeyde ve her şe'ninde bir izi bulunduğunu gösterir.

İşte Kur'ân şu beş veche işaret ettiği gibi, başka hususî vecihlere dahi âyât-ı Kur'âniye işaret ediyor. Veyl o kimseye ki, şu beş vecihten bir hissesi olmaya.

1. bk. Nisâ Sûresi, 4:94, 134; Yûnus Sûresi, 10:24; Kehf Sûresi, 18:45-46; Tâhâ Sûresi, 20:131.
2. bk. el-Gazâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*4:19; es-Sehâvî, *el-Makâsıdü'l-Hasene* s. 497.

Kalbe Farisî olarak tahattur eden bir münacat

هٰذِهِ الْمُنَاجَاةُ تَخَطَّرَتْ فِي الْقَلْبِ هٰكَذَا بِالْبَيَانِ الْفَارِسِي

Yani, bu münacat, kalbe Farisî olarak tahattur ettiğinden, Farisî yazılmıştır. Evvelce matbu olan Hubab Risalesinde derc edilmişti.

يَا رَبْ! بَه شَشْ جِهَتْ نَظَرْ مِي كَرْدَمْ، دَرْدِ خُودْرَا دَرْمَانْ نَمِي دِيدَمْ

Yâ Rab! Tevekkülsüz, gafletle, iktidar ve ihtiyarıma dayanıp derdime derman aramak için cihât-ı sitte denilen altı cihette nazar gezdirdim. Maatteessüf derdime derman bulamadım. Mânen bana denildi ki: “Yetmez mi dert, derman sana.”

دَرْ رَاسْت مِي دِيدَمْ كِه: دِى رُوزْ مَزَارِ پَدَرِ مَنْست

Evet, gafletle sağımdaki geçmiş zamandan teselli almak için baktım. Fakat gördüm ki, dünkü gün, pederimin kabri; ve geçmiş zaman, ecdadımın bir mezar-ı ekberi suretinde göründü. Teselli yerine vahşet verdi.[HAŞİYE 1]

HAŞİYE 1
İman, o vahşetli mezar-ı ekberi, ünsiyetli bir meclis-i münevver ve bir mecma-ı ahbap gösterir.

وَدَرْ چَپْ دِيدَمْ كِه: فَرْدَا قَبْرِ مَنْست

Sonra soldaki istikbale baktım, derman bulamadım. Belki yarınki gün, benim kabrim; ve istikbal ise, emsalimin ve nesl-i âtinin bir kabr-i ekberi suretinde görünüp, ünsiyet değil, belki vahşet verdi. [HAŞİYE 2]

HAŞİYE 2
İman ve huzur-u iman, o dehşetli kabr-i ekberi, sevimli saadet saraylarında bir davet-i Rahmâniye gösterir.

وَإِ يمْرُوزْ: تَابُوتِ جِسْم پُرْ اِضْطِرَابِ مَنْست

Soldan dahi hayır görünmediği için, hazır güne baktım. Gördüm ki, şu gün, güya bir tabuttur. Hareket-i mezbuhânede olan cismimin cenazesini taşıyor. [HAŞİYE 1]

HAŞİYE 1
İman, o tabutu, bir ticaretgâh ve şaşaalı bir misafirhane gösterir.

بَرْ سَرِ عُمُرْ جَنَازَهِ مَنْ اِيسْتَادَه اَسْت

İşbu cihetten dahi devâ bulamadım. Sonra başımı kaldırıp şecere-i ömrümün başınabaktım. Gördüm ki, o ağacın tek meyvesi benim cenazemdir ki, o ağacınüstünde duruyor, bana bakıyor. [HAŞİYE 2]

HAŞİYE 2
İman, o ağacın meyvesini cenaze değil, belki ebedî hayata mazhar ve ebedî saadete namzet olan ruhumun eskimiş yuvasından yıldızlarda gezmek için çıktığını gösterir.

دَرْ قَدَمْ: آبِ خَاكِ خِلْقَتِ مَنْ وَخَاكِسْتَرِ عِظَام مَنْ اَستْ

O cihetten dahi meyus olup başımı aşağıya eğdim. Baktım ki, aşağıda, ayak altında, kemiklerimin toprağı ile mebde-i hilkatimin toprağı birbirine karışmış gördüm. Derman değil, derdime dert kattı.[HAŞİYE 3]

HAŞİYE 3
İman, o toprağı, rahmet kapısı ve Cennet salonunun perdesi olduğunu gösterir.

چُونْ دَرْ پَسْ مِينِكَرَمْ، بِينَمْ: اِيْن دُنْيَاءِ بِى بُنْيَادْ هِيچْ دَرْ هِيچَسْت

Ondan dahi nazarı çevirip arkama baktım. Gördüm ki, esassız, fâni bir dünya, hiçlik derelerinde ve adem zulümatında yuvarlanıp gidiyor. Derdime merhem değil, belki vahşet ve dehşet zehrini ilâve etti. [HAŞİYE 4]

HAŞİYE 4
İman, o zulümatta yuvarlanan dünyayı, vazifesi bitmiş, mânâsını ifade etmiş, neticelerini kendine bedel vücutta bırakmış mektubât-ı Samedâniye ve sahâif-i nukuş-u Sübhâniye olduğunu gösterir.

وَدَرْ پِيشْ: اَنْدَازَءِ نَظَرْ مِيكُنَمْ، دَرِ قَبِرْ كُشَادَه اَسْت وَرَاهِ اَبَدْ بَدُورِدِرَازْ بَدِيدَارسْت

Onda dahi hayır görmediğim için ön tarafıma, ileriye nazarımı gönderdim. Gördüm ki, kabir kapısı yolumun başında açık görünüp, onun arkasında ebede giden cadde, uzaktan uzağa nazara çarpıyor. [HAŞİYE 5]

HAŞİYE 5
İman, o kabir kapısını âlem-i nur kapısı ve o yol dahi saadet-i ebediye yolu olduğunu gösterdiğinden, dertlerime hem derman, hem merhem olur.

مَرَا جُزْ جُزْءِ اِخْتِيَارِى چِيزِى نِيسْت دَرْ دَسْت

İşte şu altı cihette ünsiyet ve teselli değil, belki dehşet ve vahşet aldığım onlara mukabil, benim elimde bir cüz-i ihtiyarîden başka hiçbir şey yoktur ki, ona dayanıp onunla mukabele edeyim. [HAŞİYE 1]

HAŞİYE 1
İman, o cüz-i lâyetecezzâ hükmündeki cüz-ü ihtiyarî yerine, gayr-ı mütenâhi bir kudrete istinad etmek için bir vesika verir. Ve belki iman bir vesikadır.

كِه اوُجُزْءْ هَمْ عَاجِزْ، هَمْ كُوتَاهُ، وَهَمْ كَمْ عَيَارَاسْت

Halbuki o cüz-i ihtiyarî denilen silâh-ı insanî hem âciz, hem kısadır. Hem ayarı noksandır. İcad edemez. Kisbden başka hiçbir şey elinden gelmez. [HAŞİYE 2]

HAŞİYE 2 İman, o cüz-i ihtiyarîyi, Allah namına istimal ettirip, her şeye karşı kâfi getirir. Bir askerin cüzî kuvvetini devlet hesabına istimal ettiği vakit, binler kuvvetinden fazla işler görmesi gibi...

نَه دَرْ مَاضِى مَجَالِ حُلُولْ، نَه دَرْ مُسْتَقْبَلْ مَدَارِ نُفُوذَاسْت

Ne geçmiş zamanahulûl edebilir, ne de gelecek zamana nüfuz edebilir. Mazi ve müstakbele ait emellerime ve elemlerime faidesi yoktur. [HAŞİYE 3]

HAŞİYE 3 İman, dizginini cism-i hayvanînin elinden alıp kalbe, ruha teslim ettiği için, maziye nüfuz ve müstakbele hulûl edebilir. Çünkü kalb ve ruhun daire-i hayatı geniştir.

مَيْدَانِ أَو إِينْ زَمَانِ حَالْ، وَيَكْ آنِ سَيَّالَسْت

O cüz-i ihtiyarînin meydan-ı cevelânı, kısacık şu zaman-ı hazır ve bir ân-ı seyyaldir.

بَا إِينَ هَمَه فَقْرَهَا وَضَعْفَهَا، قَلَم قُدْرَتِ تُو آشِكَارَه نُوِشْتَه اَسْت، "دَرْ فِطْرَتِ مَا": مَيْلِ اَبَدْ وَاَمَلِ سَرْمَدْ

İşte, şu bütün ihtiyaçlarımla ve zayıflığımla ve fakr ve aczimle beraber, altı cihetten gelen dehşetler ve vahşetlerle perişan bir halde iken, kalem-i kudretle sahife-i fıtratımda ebede uzanan arzular ve sermede yayılan emeller âşikâre bir surette yazılmıştır, mahiyetimde derc edilmiştir.

بَلْكِه هَرْچِه هَسْت، هَسْت

Belki dünyada ne varsa, nümuneleri fıtratımda vardır. Umum onlara karşı alâkadarım. Onlar için çalıştırıyorum, çalışıyorum.

دَائِرَءِ اِحْتِيَاجْ مَانَنْدِ دَآئِرَءِ مَدّ نَظَرْ بُزُرْكِى دَارَسْت

İhtiyaç dairesi, nazar dairesi kadar büyüktür, geniştir.

خَيَالْ كُدَامْ رَسَدْ اِحْتِيَاجْ نِيزْرَسَدْ

دَرْ دَسْت هَرْچِه نِيسْت دَرْ اِحْتِيَاجْ هَسْت

Hattâ, hayal nereye gitse, ihtiyaç dairesi dahi oraya gider; orada da hâcet

vardır. Belki, her ne ki elde yok, ihtiyaçta vardır. Elde olmayan ihtiyaçta vardır; elde bulunmayan ise hadsizdir.

دَآئِرَءِ اِقْتِدَارِ هَمْچُو دَآئِرَءِ دَسْتِ كُوتَاهِ كُوتَاهَسْت

Halbuki daire-i iktidar, kısa elimin dairesi kadar kısa ve dardır.

پَسْ فَقْرُو حَاجَاتِ مَا بَقَدَرِ جِهَانَسْت

Demek, fakr ve ihtiyaçlarım dünya kadardır.

سَرْمَايَهءِ مَا هَمْچُو: "جُزْء لاَ يَتَجَزّٰا" اَسْت

Sermayem ise, cüz-i lâyetecezzâ gibi cüz'î bir şeydir.

اِينْ جُزْءِ كُدَامْ وَاِينْ كَائِنَاتِ حَاجَاتِ كُدَامَسْت؟

İşte, şu cihan kadar ve milyarlar ile ancak istihsal edilen hâcet nerede? Ve bu beş paralık cüz-ü ihtiyarî nerede? Bununla onların mübayaasına gidilmez, bununla onlar kazanılmaz. Öyle ise başka bir çare aramak gerektir.

پَسْ دَرْرَاهِ تُو، أَزْاِينْ جُزْءْ نِيزْ بَازْمِى كُذَشْتَنْ چَارَءِ مَنْ اَسْت

O çare ise şudur ki: O cüz-i ihtiyarîden dahi vaz geçip, irade-i İlâhiyeye işini bırakıp, kendi havl ve kuvvetinden teberri edip, Cenâb-ı Hakkın havl ve kuvvetine iltica ederek hakikat-i tevekküle yapışmaktır. *Yâ Rab! Madem çare-i necat budur; Senin yolunda o cüz-i ihtiyarîden vaz geçiyorum ve enaniyetimden teberri ediyorum.*

تَا عِنَايَتِ تُو دَسْتَكِيرِ مَنْ شَوَدْ، رَحْمَتِ بِى نِهَايَتِ تُوپَنَاهِ مَنْ اَسْت

Ta, Senin inâyetin, acz ve zaafıma merhameten elimi tutsun. Hem, ta Senin rahmetin, fakr ve ihtiyacıma şefkat edip bana istinadgâh olabilsin, kendi kapısını bana açsın.

آنْ كَسْ كِه بَحْرِ بِى نِهَايَتِ رَحْمَتْ يَافْتَ اسْتْ، تَكْيَه نَه كُنَدْ بَرْاِينْ جُزْءِ اِخْتِيَارِى كِه يَكْ قَطْرَه سَرَابَسْت

Evet, her kim ki rahmetin nihayetsiz denizini bulsa, elbette bir katre serap hükmünde olan cüz-i ihtiyarına itimat etmez, rahmeti bırakıp ona müracaat etmez.

أَيْوَاهْ! اِينْ زَنْدِكَانِى هَمْ چُو خَابَسْت
وِينْ عُمْرِ بِى بُنْيَادْ هَمْ چُوُ بَادَسْت

Eyvah, aldandık! Şu hayat-ı dünyeviyeyi sabit zannettik. O zan sebebiyle bütün bütün zayi ettik. Evet, şu güzerân-ı hayat bir uykudur; bir rüya gibi geçti. Şu temelsiz ömür dahi bir rüzgâr gibi uçar, gider.

اِنْسَانْ بَزَوَالْ دُنْيَا بَفَنَا اَسْت، آمَالْ بِى بَقَا آلَامْ
بَبَقَااَسْت

Kendine güvenen ve ebedî zanneden mağrur insan zevâle mahkûmdur, sür’atle gidiyor. Hane-i insan olan dünya ise, zulümat-ı ademe sukut eder. Emeller bekàsız, elemler ruhta bâki kalır.

بِيَا اَىْ نَفْسِ نَا فَرْجَامْ! وُجُودِ فَانِى خُودْرَا فَدَا كُنْ
خَالِقِ خُودْرَا كِه اِينْ هَسْتِى وَدِيعَه هَسْت

Madem hakikat böyledir. Gel, ey hayata çok müştak ve ömre çok talip ve dünyaya çok âşık ve hadsiz emellerle ve elemlerle müptelâ bedbaht nefsim! Uyan, aklını başına al! Nasıl ki yıldızböceği kendi ışıkçığına itimat eder, gecenin hadsiz zulümatında kalır. Balarısı kendine güvenmediği için gündüzün güneşini bulur; bütün dostları olan çiçekleri, güneşin ziyasıyla yaldızlanmış müşahede eder.

Öyle de, kendine, vücuduna ve enaniyetine dayansan, yıldızböceği gibi olursun. Eğer sen fâni vücudunu, o vücudu sana veren Hâlıkın yolunda feda etsen, balarısı gibi olursun, hadsiz bir nur-u vücut bulursun. Hem feda et. Çünkü şu vücut sende vedia ve emanettir.

وَمُلْكِ اُو وَاُودَادَه فَنَا كُنْ تَا بَقَا يَابَدْ، اَزْاَنْ
سِرِّى كِه: “نَفْىِ النَفْى” اِثْبَاتَ سْت

Hem Onun mülküdür, hem O vermiştir. Öyle ise, minnet etmeyerek ve

çekinmeyerek fena et, feda et, ta bekà bulsun. Çünkü nefy-i nefy ispattır. Yani, yok yok ise, o vardır. Yok, yok olsa, var olur.

خُدَایِ پُرْ کَرَمْ خُودْ مُلْكِ خُودْرَا مِی خَرَدْ اَزْتُو

بَهَایِ بِی گِرَانْ دَادَه بَرَایِ تُو نِگَاهْ دَارَاسْت

Hâlık-ı Kerîm, kendi mülkünü senden satın alıyor; Cennet gibi büyük bir fiyatı verir. Hem o mülkü senin için güzelce muhafaza ediyor, kıymetini yükselttiriyor. Yine sana hem bâki, hem mükemmel bir surette verecektir. Öyle ise, ey nefsim, hiç durma. Birbiri içinde beş kârlı bu ticareti yap. Ta beş hasâretten kurtulup, beş ribhi birden kazanasın.[1]

1. Buradaki beş kâr ve beş hasâret için Altıncı Söze bakınız.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

فَلَمَّا اَفَلَ قَالَ لاَ اُحِبُّ الْاٰفِلِينَ [1]

لَقَدْ اَبْكَانِى نَعْىُ (لاَ اُحِبُّ الْاٰفِلِينَ) مِنْ خَلِيلِ اللّٰهِ

1. “[Yıldız] batıp gidince, [İbrahim] ‘Ben batıp gidenleri sevmem’ dedi.” En’âm Sûresi, 6:76.

İbrahim Aleyhisselâmdan sudur ile kâinatın zevâl ve ölümünü ilân eden nây-ı لاَ اُحِبُّ الْاٰفِلِينَ beni ağlattırdı.

فَصَبَّتْ عَيْنُ قَلْبِى قَطَرَاتٍ بَاكِيَاتٍ مِنْ شُؤُنِ اللّٰهِ

Onun için kalb gözü ağladı ve ağlayıcı katreleri döktü. Kalb gözü ağladığı gibi, döktüğü herbir damlası da o kadar hazindir; ağlattırıyor, güya kendisi de ağlıyor. O damlalar, gelecek Farisî fıkralardır.

لِتَفْسِيرِ كَلاَم مِنْ حكِيم اَىْ نَبِيٍّ فِى كَلاَم اللّٰهِ

İşte o damlalar ise, Nebiyy-i Peygamber olan bir hakîm-i İlâhînin Kelâmullah içinde bulunan bir kelâmının bir nevi tefsiridir.

نَمِى زِ يبَاسْت “اُفُولْدَه” گُمْ شُدَنْ مَحْبُوبْ

Güzel değil batmakla kaybolan bir mahbup. Çünkü zevâle mahkûm, hakikî güzel olamaz. Aşk-ı ebedî için yaratılan ve âyine-i Samed olan kalb ile sevilmez ve sevilmemeli.

نَمِى اَرْزَدْ “غُرُوبْدَه” غَيْب شُدَنْ مَطْلُوبْ

Bir matlup ki gurupta gaybûbet etmeye mahkûmdur; kalbin alâkasına, fikrin merakına değmiyor. Âmâle merci olamıyor. Arkasında gam ve kederle teessüf etmeye lâyık değildir. Nerede kaldı ki, kalb ona perestiş etsin ve ona bağlansın, kalsın!

مَحْو شُدَنْ مَقْصُودْ „ فَنَادَه „ نَمِى خَوَاهَمْ

Bir maksut ki fenâda mahvoluyor; o maksudu istemem. Çünkü fâniyim. Fâni olanı istemem, neyleyeyim?

نَمِی خَوانَمْ “زَوَالْدَه” دَفْن شُدَنْ مَعْبُودْ

Bir mâbud ki zevâlde defnoluyor; onu çağırmam, ona iltica etmem. Çünkü nihayetsiz muhtacım ve âcizim. Âciz olan, benim pek büyük dertlerime devâ bulamaz, ebedî yaralarıma merhem süremez. Zevâlden kendini kurtaramayan nasıl mâbud olur?

عَقْل فَرْیَادْ مِی دَارَدْ، نِدَاءِ (لاَ اُحِبُّ الْاٰفِلِینَ) مِی زَنَدْ رُوحْ

Evet, zahire müptelâ olan akıl, şu keşmekeş kâinatta perestiş ettiği şeylerin zevâlini görmekle meyusâne feryad eder. Ve bâki bir mahbubu arayan ruh dahi, لاَ اُحِبُّ الْاٰفِلِینَ [1] feryadını ilân ediyor.

1. “Batıp gidenleri sevmem.” En’âm Sûresi, 6:76.

نَمِی خٰواهَمْ نَمِی خٰوانَمْ نَمِی تَابَمْ فِرٰاقِی

İstemem, arzu etmem, tâkat getirmem mufarakati!

نَمِی اَرْزَدْ “مَرَاقَه” إِیْن زَوَالْ دَرْ پَسْ تَلاٰقِی

Der-akap zevâlle acılanan mülâkatlar, keder ve meraka değmez; iştiyaka hiç lâyık değildir. Çünkü zevâl-i lezzet elem olduğu gibi, zevâl-i lezzetin tasavvuru dahi bir elemdir. Bütün mecazî âşıkların divanları, yani aşknameleri olan manzum kitapları, şu tasavvur-u zevâlden gelen elemden birer feryattır. Herbirinin bütün divan-ı eş’ârının ruhunu eğer sıksan, elemkârâne birer feryat damlar.

أَزْانْ دَرْدِی کِرِینِ(لاَ اُحِبُّ الْاٰفِلِینَ) مِی زَنَدْ قَلْبَمْ

İşte, o zevâl-âlûd mülâkatlar, o elemli mecazî muhabbetler derdinden ve belâsındandır ki, kalbim İbrahimvâri لاَ اُحِبُّ الْاٰفِلِینَ ağlamasıyla ağlıyor ve bağırıyor.

دَرْ اِیْن فَانِی بَقَاخَازِی بَقَاخِیزَدْ فَنَادَنْ

Eğer şu fâni dünyada bekà istiyorsan, bekà fenâdan çıkıyor. Nefs-i emmâre cihetiyle fenâ bul ki, bâki olasın.

فَنَا شُدْ، هَمْ فَدَا كُنْ، هَمْ عَدَمْ بِينْ، كِه اَزْ دُنْيَا
"بَقَايَه" رَاهْ "فَنَادَنْ"

Dünyaperestlik esasatı olan ahlâk-ı seyyieden tecerrüd et, fâni ol. Daire-i mülkünde ve malındaki eşyayı Mahbub-u Hakikî yolunda feda et. Mevcudatın ademnümâ akıbetlerini gör. Çünkü şu dünyadan bekàya giden yol, fenâdan gidiyor.

فِكْرِ فِيزَارْ مِى دَارَدْ، أَنِينِ(لاَ اُحِبُّ الْاٰفِلِينَ) مِى زَنَدْ
وِجْدَانْ

Esbab içine dalan fikr-i insanî, şu zelzele-i zevâl-i dünyadan hayrette kalıp meyusâne fîzar ediyor. Vücud-u hakikî isteyen vicdan, İbrahimvâri لاَ اُحِبُّ الْاٰفِلِينَ [1]enîniyle mahbubat-ı mecaziyeden ve mevcudat-ı zâileden kat'-ı alâka edip Mevcud-u Hakikîye ve Mahbub-u Sermedîye bağlanıyor.

1. "Batıp gidenleri sevmem" En'âm Sûresi, 6:76.

بِدَانْ اَىْ نَفْسِ نَادَانَمْ ! كِه: دَرْهَرْ فَرْد اَزْ فَانِى دُو
رَاهْ هَسْت بَا بَاقِى، دُو سِرّ جَانْ جَانَانِى

Ey nâdan nefsim! Bil ki, çendan dünya ve mevcudat fânidir; fakat her fâni şeyde, bâkiye îsal eden iki yol bulabilirsin ve can ve canan olan Mahbub-u Lâyezâlin tecellî-i cemâlinden iki lem'ayı, iki sırrı görebilirsin. An şart ki, suret-i fâniyeden ve kendinden geçebilirsen...

كِه دَرْ نَعْمَتْهَا إِنْعَامْ هَسْت وَپَسْ اٰثَارَهَا اَسْمَا بِكِيرْ
مَغْزِى، وَمِيزَنْ دَرْ فَنَا انْ قِشْرِ بِى مَعْنَا

Evet, nimetiçinde in'âm görünür, Rahmân'ın iltifatı hissedilir. Nimetten in'âma geçsen, Mün'imi bulursun. Hem, her eser-i Samedânî, bir mektup gibi, bir Sâni-i Zülcelâlin esmâsını bildirir. Nakıştan mânâya geçsen, esmâ yoluyla Müsemmâyı bulursun. Madem şu masnuat-ı fâniyenin mağzını, içini bulabilirsin; onu elde et, mânâsız kabuğunu, kışrını acımadan fenâ seyline atabilirsin.

بَلِی آثَارَهَا گُویَنْد: زِاَسْمَا لَفْظِ پُرْ مَعْنَا بِخَانْ مَعْنَا،
وَمِیزَنْ دَرْ هَوَا آنْ لَفْظِ بِی سَوْدَا

Evet, masnuatta hiçbir eser yok ki, çok mânâlı bir lâfz-ı mücessem olmasın, Sâni-i Zülcelâlin çok esmâsını okutturmasın. Madem şu masnuat elfazdır, kelimat-ı kudrettir; mânâlarını oku, kalbine koy, mânâsız kalan elfâzı bilâpervâ zevâlin havasına at. Arkalarından alâkadarâne bakıp meşgul olma.

عَقْل فَرْیَادْ مِی دَارَدْ، غِیَاثِ(لاَ اُحِبُّ الْاٰفِلِینَ)
مِیزَنْ اَیْ نَفْسَمْ

İşte, zahirperest ve sermayesi âfâkî malûmattan ibaret olan akl-ı dünyevî, böyle silsile-i efkârı hiçe ve ademe incirar ettiğinden, hayretinden ve heybetinden meyusâne feryad ediyor. Hakikate giden bir doğru yol arıyor. Madem uful edenlerden ve zevâl bulanlardan ruh elini çekti. Kalb dahi mecazî mahbuplardan vaz geçti. Vicdan dahi fânilerden yüzünü çevirdi. Sen dahi, biçare nefsim, İbrahimvâri لاَ اُحِبُّ الْاٰفِلِینَ [1] gıyâsını çek, kurtul.

چِه خُوشْ گُوِیَدْ اُو شَیْدَا "جَامِی" عَشْقِ خُوی:

Fıtratı aşkla yoğrulmuş gibi sermest-i câm-ı aşk olan Mevlânâ Câmi, kesretten vahdete yüzleri çevirmek için, bak, ne güzel söylemiş:

یکِی کُوی، [5] یکِی دَان، [4] یکِی بِین، [3] یکِی جُوی، [2] یکِی خَوان [1] یکِی خَواه، [6]

demiştir.[HAŞİYE-1] Yani;

1. "Batıp gidenleri sevmem." En'âm Sûresi, 6:76.
Haşiye-1 Yalnız bu satır Mevlânâ Câmî'nin kelâmıdır.

1. Yalnız Biri iste; başkaları istenmeye değmiyor.
2. Biri çağır; başkaları imdada gelmiyor.
3. Biri talep et; başkaları lâyık değiller.
4. Biri gör; başkaları her vakit görünmüyorlar, zevâlperdesinde saklanıyorlar.
5. Biri bil; marifetine yardım etmeyen başka bilmekler faidesizdir.
6. Biri söyle; Ona ait olmayan sözler mâlâyâni sayılabilir.

نَعَمْ صَدَقْتَ اَیْ جَامِی هُوَ الْمَطْلُوبُ هُوَ
الْمَحْبُوبُ هُوَ الْمَقْصُودُ هُوَ الْمَعْبُودُ

Evet, Câmi’, pek doğru söyledin. Hakikî mahbub, hakikî matlub, hakikî maksud, hakikî mâbud yalnız Odur.

كِه "لاَ اِلٰهَ اِلاَّ هُو" بَرَابَرْ مِيذَنَدْ عَالَمْ

Çünkü bu âlem, bütün mevcudatıyla, muhtelif dilleriyle, ayrı ayrı nağamâtıyla, zikr-i İlâhînin halka-i kübrâsında beraber لاَ اِلٰهَ اِلاَّ هُو [1] der, vahdâniyete şehadet eder. لاَ اُحِبُّ الْاٰفِلِينَ [2]’in açtığı yaraya merhem sürüyor ve alâkayı kestiği mecazî mahbuplara bedel bir Mahbub-u Lâyezâlîyi gösteriyor.

1. “Ondan başka hiçbir ilâh yoktur.” Haşir Sûresi, 59:22.
2. “Batıp gidenleri sevmem” En’âm Sûresi, 6:76.

Bundan yirmi beş sene kadar evvel İstanbul Boğazındaki Yuşa Tepesinde, dünyanın terkine karar verdiğim bir zamanda, bir kısım mühim dostlarımbeni dünyaya, eski vaziyetime döndürmek için yanıma geldiler. Dedim: "Yarına kadar beni bırakınız; istihare edeyim." Sabahleyin kalbime bu iki levha hutur etti. Şiire benzer, fakat şiir değiller. O mübarek hatıranın hatırı için ilişmedim. Geldiği gibi muhafaza edildi. Yirmi Üçüncü Sözün âhirine ilhak edilmişti. Makam münasebetiyle buraya alındı.

Birinci Levha

Ehl-i gaflet dünyasının hakikatini tasvir eder levhadır.

Beni dünyaya çağırma,
Demâ gaflet hicab oldu;
Bütün eşya u mevcudat,
Vücut desen, onu giydim,
Hayat desen onu tattım,
Akılayn-ı ikab oldu,
Ömür ayn-ı hevâ oldu,
Amel ayn-ı riya oldu,
Visal nefs-i zevâl oldu,
Bu envarzulümat oldu,
Bu savtlar nây-ı mevt oldu,
Ulûmevhâma kalb oldu,
Lezzet ayn-ı elem oldu,
Habibdesen onu buldum,
Ona geldim fenâ gördüm.
Ve nur-u Hak nihan gördüm.
Birer fâni muzır gördüm.
Ah, ademdi, çok belâ gördüm.
Azap-ender azap gördüm.
Bekàyı bir belâ gördüm.
Kemâl ayn-ı heba gördüm.
Emel ayn-ı elem gördüm.
Devâyı ayn-ı dâ gördüm.
Bu ahbabı yetim gördüm.
Bu ahyâyı mevat gördüm.

Hikemde bin sekam gördüm.
Vücutta bin adem gördüm.
Ah, firakta çok elem gördüm.

İkinci Levha

Ehl-i hidayet ve huzurun hakikat-i dünyalarına işaret eder levhadır.

Demâ gaflet zevâl buldu,
Vücut, burhan-ı Zât oldu,
Akıl, miftah-ı kenz oldu,
Kemâlin lem'ası söndü,
Zevâlayn-ı visal oldu,
Ömür nefs-i ameloldu,
Zalâmzarf-ı ziya oldu,
Bütün eşya enîs oldu,
Bütün zerrat-ı mevcudat,
Fakrı kenz-i gınâbuldum,
Eğer Allah'ı buldunsa
Eğer Mâlik-i Mülke memlûkisen
Eğer hodbin ve kendi nefsine mâliksen
Bilâ-haddin azaptır, tad,
Ve nur-u Hak ayan gördüm.
Hayat, mir'ât-ı Haktır, gör.
Fenâ, bâb-ı bekàdır, gör.
Fakat şems-i cemâl var, gör.
Elem, ayn-ı lezzettir, gör.
Ebed ayn-ı ömürdür, gör.
Bu mevtte, hak hayat var, gör.
Bütün asvat zikirdir, gör.
Birer zâkir, müsebbih gör.
Aczde tam kuvvet var, gör.
Bütün eşya senindir, gör.
Onun mülkü senindir, gör.
Bilâ-addin belâdır, gör,
Belâ gayet ağırdır, gör.

Yirmi Üçüncü Söz

Şu Sözün iki Mebhası vardır.

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيٓ اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ
اَسْفَلَ سَافِلِينَ اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ [1]

1. “And olsun ki, Biz insanı en güzel bir şekilde yarattık. Sonra da onu enaşağı seviyeye indirdik-ancak iman eden ve güzel işler yapanlarmüstesna.” Tîn Sûresi, 95:4-6.

Birinci Mebhas

İMANIN binler mehâsininden yalnız beşini, Beş Nokta içinde beyan ederiz.

BİRİNCİ NOKTA

İnsan, nur-u iman ile âlâ-yı illiyyîne çıkar, Cennete lâyık bir kıymet alır. Ve zulmet-i küfür ile esfel-i sâfilîne düşer, Cehenneme ehil olacak bir vaziyete girer. Çünkü, iman, insanı Sâni-i Zülcelâline nisbet ediyor. İman bir intisaptır. Öyle ise, insan, iman ile insanda tezahür eden san’at-ı İlâhiye ve nukuş-u esmâ-i Rabbâniye itibarıyla bir kıymet alır. Küfür o nisbeti kat’ eder. O kat’dan, san’at-ı Rabbâniye gizlenir. Kıymeti dahi yalnız madde itibarıyla olur. Madde ise, hem fâniye, hem zâile, hem muvakkat bir hayat-ı hayvanî olduğundan, kıymeti hiç hükmündedir.

Bu sırrı bir temsille beyan edeceğiz. Meselâ, insanların san’atları içinde, nasıl ki maddenin kıymetiyle san’atın kıymeti ayrı ayrıdır. Bazan müsavi, bazan madde daha kıymettar; bazan oluyor ki, beş kuruşluk demir gibi bir maddede beş liralık bir san’at bulunuyor. Belki, bazan, antika olan bir san’at birmilyon kıymeti aldığı halde, maddesi beş kuruşa da değmiyor. İşte, öyleantika bir san’at, antikacıların çarşısına gidilse, hârika-pîşe ve pek eski, hünerver san’atkârına nisbet ederek, o san’atkârı yad etmekle ve o san’atla teşhir edilse, bir milyon fiyatla satılır. Eğer kabademirciler çarşısına gidilse, beş kuruşluk bir demir bahasınaalınabilir.

İşte, insan, Cenâb-ı Hakkın böyle antika bir san’atıdır. Ve en nazik ve nazenin bir mu’cize-i kudretidir ki, insanı bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medar ve kâinata bir misal-i musağğar suretinde yaratmıştır.

Eğer nur-u iman, içine girse, üstündeki bütün mânidar nakışlar, o ışıkla okunur. O mü’min, şuurla okur ve o intisapla okutur. Yani, “Sâni-i Zülcelâlin masnuuyum, mahlûkuyum, rahmet ve keremine mazharım” gibi mânâlarla,

insandaki san’at-ı Rabbâniye tezahür eder. Demek, Sâniine intisaptan ibaret olan iman, insandaki bütün âsâr-ı san’atı izhar eder. İnsanın kıymeti, o san’at-ı Rabbâniyeye göre olur; ve âyine-i Samedâniye itibarıyladır. O halde, şu ehemmiyetsiz olan insan, şu itibarla bütün mahlûkat üstünde bir muhatab-ı İlâhî ve Cennete lâyık bir misafir-i Rabbânî olur.

Eğer kat’-ı intisaptan ibaret olan küfür, insanın içine girse, o vakit bütün o mânidar nukuş-u esmâ-i İlâhiye karanlığa düşer, okunmaz. Zira, Sâni unutulsa, Sânie müteveccih mânevî cihetler de anlaşılmaz, adeta başaşağı düşer. O mânidar âli san’atların ve mânevî âli nakışların çoğu gizlenir. Bâki kalan ve gözle görülen bir kısmı ise, süflî esbaba ve tabiata ve tesadüfe verilip, nihayet sukut eder. Herbiri birer parlak elmas iken, birer sönük şişe olurlar. Ehemmiyeti yalnız madde-i hayvaniyeye bakar. Maddenin gayesi ve meyvesi ise, dediğimiz gibi, kısacık bir ömürde, hayvânâtın en âcizi ve en muhtacı ve en kederlisi olduğu bir halde, yalnız cüz’î bir hayat geçirmektir. Sonra tefessüh eder, gider. İşte, küfür böyle mahiyet-i insaniyeyi yıkar, elmastan kömüre kalb eder.

İKİNCİ NOKTA

İman nasıl ki bir nurdur; insanı ışıklandırıyor, üstünde yazılan bütün mektubât-ı Samedâniyeyi okutturuyor. Öyle de, kâinatı dahi ışıklandırıyor. Zaman-ı mazi ve müstakbeli, zulümattan kurtarıyor. Şu sırrı, bir vakıada

اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ [1]

âyet-i kerimesinin bir sırrına dair gördüğüm bir temsille beyan ederiz. Şöyle ki:

1. “Allah, iman edenlerin dostu ve yardımcısıdır; onları inkâr karanlıklarından kurtarıp hidayet nuruna kavuşturur.” Bakara Sûresi, 2:257.

Bir vakıa-i hayaliyede gördüm ki: İki yüksek dağ var, birbirine mukabil. Üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprünün altında pek derin birdere. Ben o köprünün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da, her tarafı,karanlık, kesif bir zulümat istilâ etmişti.

Ben sağ tarafıma baktım, nihayetsiz bir zulümat içinde bir mezar-ı ekber gördüm, yani tahayyül ettim. Sol tarafıma baktım; müthiş zulümat dalgaları içinde azîm fırtınalar, dağdağalar, dâhiyeler hazırlandığını görüyor gibi oldum. Köprünün altına baktım; gayet derin bir uçurum görüyorum zannettim. Bu müthiş zulümâta karşı, sönük bir cep fenerim vardı, onu istimal ettim. Yarım yamalakışığıyla baktım; pek müthiş bir vaziyet bana göründü. Hattâ önümdekiköprünün başında ve etrafında öyle müthiş ejderhalar, arslanlar,canavarlar göründü ki, “Keşke bu cep fenerim olmasaydı, bu dehşetlerigörmeseydim!” dedim. O feneri hangi tarafa çevirdimse, öyle

dehşetleraldım. “Eyvah, şu fener başıma belâdır” dedim.

Ondan kızdım, o cep fenerini yere çarptım, kırdım. Güya onun kırılması,dünyayı ışıklandıran büyük elektrik lâmbasının düğmesine dokundum gibi,birden o zulümat boşandı. Her taraf o lâmbanın nuruyla doldu, herşeyin hakikatini gösterdi. Baktım ki, o gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Ve sağ tarafımda gördüğüm mezar-ı ekber, baştan başa güzel, yeşil bahçelerle nuranî insanların taht-ı riyasetinde ibadet ve hizmet ve sohbet ve zikir meclisleri olduğunu fark ettim. Ve sol tarafımda, fırtınalı, dağdağalı zannettiğim uçurumlar, şahikalar ise, süslü, sevimli, cazibedar olan dağların arkalarında azîm bir ziyafetgâh, güzel bir seyrangâh, yüksek bir nüzhetgâh bulunduğunu hayal meyal gördüm. Ve o müthiş canavarlar, ejderhalar zannettiğim mahlûklar ise, mûnis deve, öküz, koyun, keçi gibi hayvânât-ı ehliye olduğunu gördüm. *“Elhamdü lillâhi alâ nûri’l-îmân”* diyerek,

اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ [1]

âyet-i kerimesini okudum, o vakıadan ayıldım.

İşte, o iki dağ mebde-i hayat, âhir-i hayat, yani âlem-i arz ve âlem-i berzahtır. O köprü ise hayat yoludur. O sağ taraf ise geçmiş zamandır. Sol taraf ise istikbaldir. O cep feneri ise, hodbin ve bildiğine itimad eden ve vahy-i semâvîyi dinlemeyen enâniyet-i insaniyedir. O canavarlar zannolunan şeyler ise, âlemin hâdisâtı ve acip mahlûkatıdır. İşte, enâniyetine itimad eden, zulümât-ı gaflete düşen, dalâlet karanlığına müptelâ olan adam, o vakıada evvelki halime benzer ki, o cep feneri hükmünde nâkıs ve dalâlet-âlûd malûmatla, zaman-ı maziyi bir mezar-ı ekber suretinde ve adem-âlûd bir zulümat içinde görüyor. İstikbali, gayet fırtınalı ve tesadüfe bağlı bir vahşetgâh gösterir. Hem, herbirisi bir Hakîm-i Rahîmin birer memur-u musahharı olan hâdisat ve mevcudatı, muzır birer canavar hükmünde bildirir,

وَالَّذِينَ كَفَرُوا اَوْلِيَائُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ اِلَى الظُّلُمَاتِ [2]

hükmüne mazhar eder.

Eğer hidayet-i İlâhiye yetişse, iman kalbine girse, nefsin firavuniyeti kırılsa, kitabullahı dinlese, o vakıada ikinci halime benzeyecek. O vakit, birden kâinat bir gündüz rengini alır, nur-u İlâhî ile dolar. Âlem

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ [3]

âyetini okur. O vakit, zaman-ı mazi, bir mezar-ı ekber değil, belki herbir asrı bir nebînin veya evliyanın taht-ı riyasetinde vazife-i ubûdiyeti ifa eden ervâh-ı sâfiye cemaatlerinin, vazife-i hayatlarını bitirmekle *Allahu ekber* diyerek makamât-ı âliyeye uçmalarını ve müstakbel tarafına geçmelerini kalb gözüyle görür. Sol tarafına bakar ki, dağlar misal bazı inkılâbât-ı berzahiye ve uhreviye arkalarında, Cennetin bağlarındaki saadet saraylarında kurulmuş bir ziyafet-i Rahmâniyeyi, o nur-u imanla uzaktan uzağa fark eder. Ve fırtına ve zelzele, tâun gibi hadiseleri, birer musahhar memur bilir. Bahar fırtınası ve yağmur gibi hâdisâtı, sureten haşin, mânen çok lâtif hikmetlere medar görüyor. Hattâ, mevti, hayat-ı ebediyenin mukaddimesi ve kabri, saadet-i ebediyenin kapısı görüyor. Daha sair cihetleri sen kıyas eyle; hakikati, temsile tatbik et.

1. "Allah, iman edenlerin dostu ve yardımcısıdır; onları inkâr karanlıklarındankurtarıp hidayet nuruna kavuşturur." Bakara Sûresi, 2:257.
2. "İnkâr edenlerin dostu ise tâğutlarıdır; onları iman nurundan mahrum bırakıpinkâr karanlıklarına sürüklerler." Bakara Sûresi, 2:257.
3. "Allah göklerin ve yerin nurudur." Nur Sûresi, 24:35.

ÜÇÜNCÜ NOKTA

İman hem nurdur, hem kuvvettir. Evet, hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre, hâdisâtın tazyikatından kurtulabilir. *"Tevekkeltü alâllah"* der, sefine-i hayatta kemâl-i emniyetle, hâdisâtın dağlarvâri dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlakın yed-i kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzahta istirahat eder. Sonra, saadet-i ebediyeye girmek için Cennete uçabilir. Yoksa, tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları, uçmasına değil, belki esfel-i sâfilîne çeker.

Demek, *iman tevhidi, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyni iktiza eder.* Fakat yanlış anlama. Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki, esbabı, dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüs ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek, müsebbebatı yalnız Cenâb-ı Haktan istemek ve neticeleri Ondan bilmek ve Ona minnettar olmaktan ibarettir.

Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer: Vaktiyle iki adam, hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye birer bilet alıp girdiler. Birisi, girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezaret eder. Diğeri, hem ahmak, hem mağrur olduğundan, yükünü yere bırakmıyor. Ona denildi:

"Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et."

O dedi: "Yok, ben bırakmayacağım. Belki zayi olur. Ben kuvvetliyim; malımı belimde ve başımda muhafaza edeceğim."

Yine ona denildi: "Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir, daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükünle beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız

başın, gittikçe ağırlaşan şu yüklere takat getiremeyecek. Kaptan dahi, eğer seni bu halde görse, ya divanedir diye seni tard edecek; ya “Haindir, gemimizi itham ediyor, bizimle istihzâ ediyor. Hapsedilsin” diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü, ehl-i dikkat nazarında zaafı gösteren tekebbürünle, aczi gösteren gururunla, riyayı ve zilleti gösteren tasannuunla kendini halka müdhike yaptın. Herkes sana gülüyor” denildikten sonra o biçarenin aklı başına geldi. Yükünü yere koydu, üstünde oturdu. “Oh, Allah senden razı olsun. Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum” dedi.

İşte, ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hadisenin karşısında titremekten ve hodfuruşluktan ve maskaralıktan ve şekavet-i uhreviyeden ve tazyikat-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın.

DÖRDÜNCÜ NOKTA

İman, insanı insan eder. Belki insanı sultan eder. Öyle ise, insanın vazife-i asliyesi, iman ve duadır. Küfür, insanı gayet âciz bir canavar hayvan eder.

Şu meselenin binler delillerinden, yalnız hayvan ve insanın dünyaya gelmelerindeki farkları, o meseleye vâzıh bir delildir ve bir burhan-ı kàtıdır. Evet, insaniyet, iman ileinsaniyet olduğunu, insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farklarıgösterir. Çünkü, hayvan, dünyaya geldiği vakit, adeta başka bir âlemde tekemmül etmiş gibi, istidadına göre mükemmel olarak gelir, yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda bütün şerâit-i hayatiyesini ve kâinatla olan münasebetini ve kavânîn-i hayatını öğrenir, meleke sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve meleke-i ameliyeyi, yirmi günde serçe ve arı gibi bir hayvan tahsil eder, yani ona ilham olunur.

Demek, hayvanın vazife-i asliyesi, taallümle tekemmül etmek değildir; ve marifet kesbetmekle terakki etmek değildir; ve aczini göstermekle medet istemek, dua etmek değildir. Belki vazifesi, istidadına göre taammüldür, amel etmektir, ubûdiyet-i fiiliyedir.

İnsan ise, dünyaya gelişinde, herşeyi öğrenmeye muhtaç ve hayat kanunlarına cahil; hattâ yirmi senede tamamen şerâit-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir ömrüne kadar öğrenmeye muhtaç, hem gayet âciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderilip, bir iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaati fark eder; hayat-ı beşeriyenin muavenetiyle, ancak menfaatlerini celp ve zararlardan sakınabilir. Demek ki, insanın vazife-i fıtriyesi, taallümle tekemmüldür, dua ile ubûdiyettir. Yani, “Kimin merhametiyle böyle hakîmâne idare olunuyorum? Kimin keremiyle böyle müşfikane terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lütuflarıyla böyle nazeninâne besleniyorum ve idare ediliyorum?”

bilmektir; ve binden ancak birisine eli yetişemediği hâcâtına dair Kàdıu'l-Hâcâta lisan-ı acz ve fakr ile yalvarmaktır ve istemek ve dua etmektir. Yani, aczin ve fakrın cenahlarıyla makam-ı âlâ-yı ubûdiyete uçmaktır.

Demek, insan bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir. Mahiyet ve istidat itibarıyla herşey ilme bağlıdır. Ve bütün ulûm-u hakikiyenin esası ve madeni ve nuru ve ruhu marifetullahtır ve onun üssü'l-esası da iman-ı billâhtır.

Hem insan, nihayetsiz acziyle nihayetsiz beliyyâta maruz ve hadsiz âdânın hücumuna müptelâ; ve nihayetsiz fakrıyla beraber nihayetsiz hâcâta giriftar ve nihayetsiz metâlibe muhtaç olduğundan, vazife-i asliye-i fıtriyesi, imandan sonra, duadır. Dua ise, esas-ı ubûdiyettir.

Nasıl bir çocuk, eli yetişmediği bir meramını, bir arzusunu elde etmek için ya ağlar, ya ister. Yani, ya fiilî, ya kavlî lisan-ı acziyle bir dua eder, maksuduna muvaffak olur. Öyle de, insan, bütün zîhayat âlemi içinde nazik, nazenin, nazdar bir çocuk hükmündedir. Rahmânü'r-Rahîmin dergâhında, ya zaaf ve acziyle ağlamak veya fakr ve ihtiyacıyla dua etmek gerektir. Tâ ki, makàsıdı ona musahhar olsun veya teshirin şükrünü eda etsin. Yoksa, bir sinekten vâveylâ eden ahmak ve haylaz bir çocuk gibi, "Ben kuvvetimle, bu kabil-i teshir olmayan ve bin derece ondan kuvvetli olan acip şeyleri teshir ediyorum ve fikir ve tedbirimle kendime itaat ettiriyorum" deyip küfran-ı nimete sapmak, insaniyetin fıtrat-ı asliyesine zıt olduğu gibi, şiddetli bir azâba kendini müstehak eder.

BEŞİNCİ NOKTA

İman, duayı bir vesile-i kat'iye olarak iktiza ettiği ve fıtrat-ı insaniye onu şiddetle istediği gibi, Cenâb-ı Hak dahi, "Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var?" meâlinde,

[1] قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّى لَوْلاَ دُعَا ؤُكُمْ ferman ediyor.

Hem [2] اُدْعُونِى اَسْتَجِبْ لَكُمْ emrediyor.

1. Furkan Sûresi, 25:77.
2. "Bana dua edin, size cevap vereyim." Mü'min Sûresi, 40:60.

Eğer desen: Birçok defa dua ediyoruz, kabul olmuyor. Halbuki âyet umumîdir; 'Her duaya cevap var' ifade ediyor."

Elcevap: Cevap vermek ayrıdır, kabul etmek ayrıdır. Her dua için cevap vermek var. Fakat kabul etmek, hem ayn-ı matlubu vermek, Cenâb-ı Hakkın hikmetine tâbidir.

Meselâ, hasta bir çocuk çağırır: "Ya hekim, bana bak."

Hekim “Lebbeyk,” der. “Ne istersin?” Cevap verir.

Çocuk “Şu ilâcı ver bana” der.

Hekim ise, ya aynen istediğini verir, yahut onun maslahatına binaen ondan daha iyisini verir, yahut hastalığına zarar olduğunu bilir, hiç vermez.

İşte, Cenâb-ı Hak, Hakîm-i Mutlak, hazır, nazır olduğu için, abdin duasına cevap verir. Vahşet ve kimsesizlik dehşetini, huzuruyla ve cevabıyla ünsiyete çevirir. Fakat insanın hevâperestâne ve heveskârâne tahakkümüyle değil, belki hikmet-i Rabbâniyenin iktizasıyla, ya matlubunu veya daha evlâsını verir veya hiç vermez.

Hem dua bir ubûdiyettir. Ubûdiyet ise, semerâtı uhreviyedir. Dünyevî maksatlar ise, o nevi dua ve ibadetin vakitleridir. O maksatlar, gayeleri değil.

Meselâ, yağmur namazı ve duası bir ibadettir. Yağmursuzluk, o ibadetin vaktidir. Yoksa, o ibadet ve o dua, yağmuru getirmek için değildir. Eğer sırf o niyetle olsa, o dua, o ibadet hâlis olmadığından kabule lâyık olmaz.

Nasıl ki, güneşin gurubu, akşam namazının vaktidir. Hem güneşin ve ayın tutulmaları, “küsuf ve husuf namazları” denilen iki ibadet-i mahsusanın vakitleridir. Yani, gece ve gündüzün nuranî âyetlerinin nikaplanmasıyla bir azamet-i İlâhiyeyi ilâna medar olduğundan, Cenâb-ı Hak, ibâdını o vakitte bir nevi ibadete davet eder. Yoksa o namaz, açılması ve ne kadar devam etmesi müneccim hesabıyla muayyen olan ay ve güneşin husuf ve küsuflarının inkişafları için değildir.

Aynı onun gibi, yağmursuzluk dahi, yağmur namazının vaktidir. Ve beliyyelerin istilâsı ve muzır şeylerin tasallutu, bazı duaların evkat-ı mahsusalarıdır ki, insan o vakitlerde aczini anlar; dua ile, niyaz ile Kadîr-i Mutlakın dergâhına iltica eder. Eğer dua çok edildiği halde beliyyeler def’ olunmazsa, denilmeyecek ki, “Dua kabul olmadı.” Belki denilecek ki, “Duanın vakti kaza olmadı.” Eğer Cenâb-ı Hak, fazl ve keremiyle belâyı ref etse, nurun alâ nur, o vakit dua vakti biter, kaza olur.

Demek, dua bir sırr-ı ubûdiyettir. Ubûdiyet ise, hâlisen livechillâh olmalı.

Yalnız aczini izhar edip, dua ile Ona iltica etmeli, rububiyetine karışmamalı. Tedbiri Ona bırakmalı, hikmetine itimad etmeli, rahmetini itham etmemeli.

Evet, hakikat-i halde, âyât-ı beyyinâtın beyanıyla sabit olan: Bütün mevcudat, herbirisi birer mahsus tesbih ve birer hususî ibadet, birer has secde ettikleri gibi, bütün kâinattan dergâh-ı İlâhiyeye giden, bir duadır:

Ya istidat lisanıyladır—bütün nebâtatın duaları gibi ki, herbiri lisan-ı istidadıyla Feyyâz-ı Mutlaktan bir suret talep ediyorlar ve esmâsına bir

mazhariyet-i münkeşife istiyorlar.

Veya ihtiyac-ı fıtrî lisanıyladır—bütün zîhayatların, iktidarları dahilinde olmayan hâcât-ı zaruriyeleri için dualarıdır ki, herbirisi o ihtiyac-ı fıtrî lisanıyla Cevâd-ı Mutlaktan idame-i hayatları için bir nevi rızık hükmünde bazı metâlibi istiyorlar.

Veya lisan-ı ıztırariyle bir duadır ki, muztar kalan herbir zîruh, kat'î bir iltica ile dua eder, bir hâmî-i meçhulüne iltica eder, belki Rabb-i Rahîmine teveccüh eder.

Bu üç nevi dua, bir mâni olmazsa, daima makbuldür.

Dördüncü nevi ki, en meşhurudur, bizim duamızdır. Bu da iki kısımdır: Biri fiilî ve hâlî, diğeri kalbî ve kàlîdir.

Meselâ, esbaba teşebbüs, bir dua-yı fiilîdir. Esbabın içtimaı, müsebbebi icad etmek için değil, belki lisan-ı hâl ile müsebbebi Cenâb-ı Haktan istemek için bir vaziyet-i marziye almaktır. Hattâ çift sürmek, hazine-i rahmet kapısını çalmaktır. Bu nevi dua-yı fiilî, Cevâd-ı Mutlakın isim ve ünvanına müteveccih olduğundan, kabule mazhariyeti ekseriyet-i mutlakadır.

İkinci kısım, lisanla, kalble dua etmektir. Eli yetişmediği bir kısım metâlibi istemektir. Bunun en mühim ciheti, en güzel gayesi, en tatlı meyvesi şudur ki: Dua eden adam anlar ki, Birisi var, onun hâtırât-ı kalbini işitir, herşeye eli yetişir, herbir arzusunu yerine getirebilir, aczine merhamet eder, fakrına medet eder.

İşte, ey âciz insan ve ey fakir beşer! Dua gibi hazine-i rahmetin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin medârı olan bir vesileyi elden bırakma. Ona yapış, âlâ-yı illiyyîn-i insaniyete çık, bir sultan gibi bütün kâinatın dualarını kendi duan içine al, bir abd-i küllî ve bir vekil-i umumî gibi [1] إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ *de, kâinatın güzel bir takvimi ol.*

1. "Ancak Senden yardım dileriz." Fâtiha Sûresi, 1:5.

İkinci Mebhas

İnsanın saadet ve şekavetine medar Beş Nükteden ibarettir.

İNSAN ahsen-i takvimde yaratıldığı ve ona gayet cami' bir istidat verildiği için, esfel-i sâfilînden tâ âlâ-yı illiyyîne, ferşten tâ Arşa, zerreden tâ şemse kadar dizilmiş olan makamâta, merâtibe, derecâta, derekâta girebilir ve düşebilir[1] bir meydan-ı imtihana atılmış, nihayetsiz sukut ve suûda giden iki yol onun önünde açılmış bir mu'cize-i kudret ve netice-i hilkat ve acube-i san'at olarak şu dünyaya gönderilmiştir. İşte, insanın şu dehşetli terakkî ve tedennîsinin sırrını Beş Nüktede beyan edeceğiz.

1. bk. Tîn Sûresi, 95:4-6.

BİRİNCİ NÜKTE

İnsan, kâinatın ekser envâına muhtaç ve alâkadardır. İhtiyâcâtı âlemin her tarafına dağılmış; arzuları ebede kadar uzanmış. Bir çiçeği istediği gibi, koca bir baharı da ister. Bir bahçeyi arzu ettiği gibi, ebedî Cenneti de arzu eder. Bir dostunu görmeye müştak olduğu gibi, Cemîl-i Zülcelâli de görmeye müştaktır. Başka bir menzilde duran bir sevdiğini ziyaret etmek için o menzilin kapısını açmaya muhtaç olduğu gibi; berzaha göçmüş yüzde doksan dokuz ahbabını ziyaret etmek ve firâk-ı ebedîden kurtulmak için, koca dünyanın kapısını kapayacak ve bir mahşer-i acaip olan âhiret kapısını açacak, dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak ve koyacak bir Kadîr-i Mutlakın dergâhına ilticaya muhtaçtır.

İşte, şu vaziyette bir insana hakikî mâbud olacak, yalnız, herşeyin dizgini elinde, herşeyin hazinesi yanında, herşeyin yanında nâzır, her mekânda hazır, mekândan münezzeh, aczden müberrâ, kusurdan mukaddes, nakstan muallâ bir Kadîr-i Zülcelâl, bir Rahîm-i Zülcemâl, bir Hakîm-i Zülkemâl olabilir. Çünkü, nihayetsiz hâcât-ı insaniyeyi ifa edecek, ancak nihayetsiz bir kudret ve muhit bir ilim sahibi olabilir. Öyle ise, mâbudiyete lâyık yalnız O'dur.

İşte, ey insan! Eğer yalnız Ona abd olsan, bütün mahlûkat üstünde bir mevki kazanırsın. Eğer ubûdiyetten istinkâf etsen, âciz mahlûkata zelil bir abd olursun. Eğer enâniyetine ve iktidarına güvenip, tevekkül ve duayı bırakıp, tekebbür ve dâvâya sapsan, o vakit iyilik ve icad cihetinde arı ve karıncadan daha aşağı, örümcek ve sinekten daha zayıf düşersin; şer ve tahrip cihetinde dağdan daha ağır, tâundan daha muzır olursun.

Evet, ey insan, sende ikicihet var: Birisi, icad ve vücut ve hayır ve müsbet ve

fiil cihetidir. Diğeri, tahrip, adem, şer, nefy, infial cihetidir. Birinci cihet itibarıyla arıdan, serçeden aşağı, sinekten, örümcekten daha zayıfsın. İkinci cihet itibarıyla dağ, yer, göklerden geçersin. Onların çekindiği ve izhar-ı acz ettikleri bir yükü kaldırırsın. Onlardan daha geniş, daha büyük bir daire alırsın. Çünkü sen iyilik ve icad ettiğin vakit, yalnız vüs'atin nisbetinde, elin ulaşacak derecede, kuvvetin yetişecek mertebede iyilik ve icad edebilirsin. Eğer fenalık ve tahrip etsen, o vakit fenalığın tecavüz ve tahribin intişar eder.

Meselâ küfür bir fenalıktır, bir tahriptir, bir adem-i tasdiktir. Fakat o tek seyyie, bütün kâinatın tahkirini ve bütün esmâ-i İlâhiyenin tezyifini, bütün insaniyetin terzilini tazammun eder. Çünkü şu mevcudatın âli bir makamı, ehemmiyetli bir vazifesi vardır. Zira onlar mektubât-ı Rabbâniye ve merâyâ-yı Sübhâhiye ve memurîn-i İlâhiyedirler. Küfür ise, onları âyinedarlık ve vazifedarlık ve mânidarlık makamından düşürüp, abesiyet ve tesadüfün oyuncağı derekesine ve zevâl ve firâkın tahribiyle çabuk bozulup değişen mevadd-ı fâniyeye ve ehemmiyetsizlik, kıymetsizlik, hiçlik mertebesine indirdiği gibi; bütün kâinatta ve mevcudatın âyinelerinde nakışları ve cilveleri ve cemâlleri görünen esmâ-i İlâhiyeyi inkâr ile tezyif eder. Ve insanlık denilen, bütün esmâ-i kudsiye-i İlâhiyenin cilvelerini güzelce ilân eden bir kaside-i manzume-i hikmet ve bir şecere-i bâkiyenin cihâzâtını cami' çekirdek-misal bir mu'cize-i kudret-i bâhire ve emanet-i kübrâyı uhdesine almakla yer, gök, dağa tefevvuk eden ve melâikeye karşı rüçhâniyet kazanan bir sahib-i mertebe-i hilâfet-i arziyeyi, en zelil bir hayvan-ı fâni-i zâilden daha zelil, daha zayıf, daha âciz, daha fakir bir derekeye atar ve mânâsız, karma karışık, çabuk bozulur bir âdi levha derekesine indirir.

Elhasıl: Nefs-i emmâre, tahrip ve şer cihetinde nihayetsiz cinayet işleyebilir. Fakat icad ve hayırda iktidarı pek azdır ve cüz'îdir. Evet, bir haneyi bir günde harap eder, yüz günde yapamaz. Lâkin, eğer enâniyeti bıraksa, hayrı ve vücudu tevfik-i İlâhiyeden istese, şer ve tahripten ve nefse itimattan vazgeçse, istiğfar ederek tam abd olsa, o vakit [1] يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّاٰتِهِمْ حَسَنَاتٍ sırrına mazhar olur. Ondaki nihayetsiz kabiliyet-i şer, nihayetsiz kabiliyet-i hayra inkılâb eder. Ahsen-i takvim kıymetini alır, âlâ-yı illiyyîne çıkar.

1. "Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir." Furkan Sûresi, 25:70.

İşte, ey gafil insan! Bak Cenab-ı Hakkın fazlına ve keremine: Seyyieyi bir iken bin yazmak, haseneyi bir yazmak veya hiç yazmamak adalet olduğu halde, bir seyyieyi bir yazar; bir haseneyi on, bazan yetmiş, bazan yedi yüz, bazan yedi bin yazar. Hem şu Nükteden anla ki, o müthiş Cehenneme girmek ceza-yı ameldir, ayn-ı adldir; fakat Cennete girmek mahz-ı fazldır.

İKİNCİ NÜKTE

İnsanda iki vecih var. Birisi, enâniyet cihetinde şu hayat-ı dünyeviyeye nâzırdır. Diğeri, ubûdiyet cihetinde hayat-ı ebediyeye bakar.

Evvelki vecih itibarıyla öyle bir biçare mahlûktur ki, sermayesi, yalnız, ihtiyardan bir şa’re (saç) gibi cüz’î bir cüz-ü ihtiyarî; ve iktidardan zayıf bir kesb; ve hayattan, çabuk söner bir şule; ve ömürden çabuk geçer bir müddetçik; ve mevcudiyetten çabuk çürür küçük bir cisimdir. O haliyle beraber, kâinatın tabakatında serilmiş hadsiz envâın hesapsız efradından nazik, zayıf bir fert olarak bulunuyor.

İkinci vecih itibarıyla ve bilhassa ubûdiyete müteveccih acz ve fakr cihetinde, pek büyük bir vüs’ati var, pek büyük bir ehemmiyeti bulunuyor. Çünkü, Fâtır-ı Hakîm, insanın mahiyet-i mâneviyesinde nihayetsiz azîm bir acz ve hadsiz cesîm bir fakr derc etmiştir—tâ ki, kudreti nihayetsiz bir Kadîr-i Rahîm ve gınâsı nihayetsiz bir Ganiyy-i Kerîm bir Zâtın hadsiz tecelliyâtına cami’ geniş bir âyine olsun.

Evet, insan bir çekirdeğe benzer. Nasıl ki o çekirdeğe kudretten mânevî ve ehemmiyetli cihazat ve kaderden ince ve kıymetli program verilmiş; tâ ki toprak altında çalışıp, tâ o dar âlemden çıkıp, geniş olan hava âlemine girip, Hâlıkından istidat lisanıyla bir ağaç olmasını isteyip, kendine lâyık bir kemâl bulsun. Eğer o çekirdek, sû-i mizacından dolayı, ona verilen cihâzât-ı mâneviyeyi toprak altında bazı mevadd-ı muzırrayı celbine sarf etse, o dar yerde, kısa bir zamanda, faidesiz tefessüh edip çürüyecektir. Eğer o çekirdek, o mânevî cihâzâtını, فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰى [1] nın emr-i tekvînîsini imtisal edip hüsn-ü istimal etse, o dar âlemden çıkacak, meyvedar koca bir ağaç olmakla, küçücük cüz’î hakikati ve ruh-u mânevîsi, büyük bir hakikat-ı külliye Sûretini alacaktır. İşte, aynen onun gibi, insanın mahiyetine, kudretten ehemmiyetli cihazat ve kaderden kıymetli programlar tevdi edilmiş. Eğer insan, şu dar âlem-i arzîde, hayat-ı dünyeviye toprağı altında o cihâzât-ı mâneviyesini nefsin hevesâtına sarf etse; bozulan çekirdek gibi, bir cüz’î telezzüz için, kısa bir ömürde, dar bir yerde ve sıkıntılı bir halde çürüyüp tefessüh ederek, mes’uliyet-i mâneviyeyi bedbaht ruhuna yüklenecek, şu dünyadan göçüp gidecektir.

1. Taneleri ve çekirdekleri çatlatan (Şüphesiz Allah’tır). En’âm Sûresi, 6:95.

Eğer o istidat çekirdeğini İslâmiyet suyuyla, imanın ziyasıyla, ubûdiyet toprağı altında terbiye ederek, evâmir-i Kur’âniyeyi imtisal edip cihâzât-ı mâneviyesini hakikî gayelerine tevcih etse; elbette âlem-i misal ve berzahta dal ve budak verecek ve âlem-i âhiret ve Cennette hadsiz kemâlât ve nimetlere medar olacak bir şecere-i bâkiyenin ve bir hakikat-i daimenin cihâzâtına cami’,

kıymettar bir çekirdek ve revnakdâr bir makine ve bu şecere-i kâinatın mübarek ve münevver bir meyvesi olacaktır.

Evet, hakikî terakki ise, insana verilen kalb, sır, ruh, akıl, hattâ hayal ve sair kuvvelerin hayat-ı ebediyeye yüzlerini çevirerek, herbiri kendine lâyık hususî bir vazife-i ubûdiyetle meşgul olmaktadır. Yoksa, ehl-i dalâletin terakki zannettikleri, hayat-ı dünyeviyenin bütün inceliklerine girmek ve zevklerinin her çeşitlerini, hattâ en süflîsini tatmak için bütün letâifini ve kalb ve aklını nefs-i emmâreye musahhar edip yardımcı verse, o terakki değil, sukuttur.

Şu hakikati, bir vakıa-i hayaliyede şöyle bir temsilde gördüm ki: Ben büyük bir şehre giriyorum. Baktım ki, o şehirde büyüksaraylar var. Bazı sarayların kapısına bakıyorum; gayet şenlik, parlakbir tiyatro gibi nazar-ı dikkati celb eder, herkesi eğlendirir bir cazibedarlık vardı. Dikkat ettim ki, o sarayın efendisi kapıya gelmiş, itle oynuyor ve oynamasına yardım ediyor. Hanımlar yabanî gençlerle tatlı sohbetler ediyorlar. Yetişmiş kızlar dahi çocukların oynamasını tanzim ediyorlar. Kapıcı da onlara kumandanlık eder gibi bir aktör tavrını almış. O vakit anladım ki, o koca sarayın içerisi bom boş, hep nazik vazifeler muattal kalmış, ahlâkları sukut etmiş ki, kapıda bu sureti almışlardır.

Sonra geçtim, bir büyük saraya daha rast geldim. Gördüm ki, kapıda uzanmış vefadar bir it ve kaba, sert, sakin bir kapıcı ve sönük bir vaziyet vardı.Merak ettim, niçin o öyle, bu böyle? İçeriye girdim. Baktım ki, içerisiçok şenlik. Daire daire üstünde, ayrı ayrı nazik vazifelerle saray ehli meşguldürler. Birinci dairedeki adamlar, sarayın idaresini, tedbirini görüyorlar. Üstündeki dairede kızlar, çocuklar ders okuyorlar. Daha üstünde hanımlar, gayet lâtif san’atlar, güzel nakışlarla iştigal ediyorlar. En yukarıda efendi, padişahla muhabere edip halkın istirahatini temin için ve kendi kemâlâtı ve terakkiyâtı için, kendine has ve ulvî vazifelerle iştigal ediyor gördüm. Ben onlara görünmediğim için, yasak demediler, gezebildim.

Sonra çıktım, baktım. O şehrin her tarafında bu iki kısım saraylar var. Sordum.

Dediler: “O kapısı şenlik ve içi boş saraylar, kâfirlerin ileri gelenlerinindir ve ehl-i dalâletindir. Diğerleri, namuslu Müslüman büyüklerinindir.”

Sonra bir köşede bir saraya rast geldim. Üstünde “Said” ismini gördüm. Merak ettim. Daha dikkat ettim, suretimi üstünde gördüm gibi bana geldi. Kemâl-i taaccübümden bağırarak aklım başıma geldi, ayıldım.

İşte, o vakıa-i hayaliyeyi sana tabir edeceğim. Allah hayır etsin.

İşte, o şehir ise, hayat-ı içtimaiye-i beşeriye ve medine-i medeniyet-i insaniyedir. O saraylar, herbirisi birer insandır. O saray ehli ise, insandaki göz, kulak, kalb, sır, ruh, akıl gibi letâif ve nefis ve hevâ ve kuvve-i şeheviye ve

kuvve-i gadabiye gibi şeylerdir. Herbir insanda herbir lâtifenin ayrı ayrı vazife-i ubûdiyetleri var. Ayrı ayrı lezzetleri, elemleri var. Nefis ve hevâ, kuvve-i şeheviye ve gadabiye, bir kapıcı ve it hükmündedirler. İşte o yüksek letâifi nefis ve hevâya musahhar etmek ve vazife-i asliyelerini unutturmak, elbette sukuttur, terakki değildir.

Sair cihetleri sen tabir edebilirsin.

ÜÇÜNCÜ NÜKTE

İnsan, fiil ve amel cihetinde ve sa'y-i maddî itibarıyla zayıf bir hayvandır, âciz bir mahlûktur. Onun o cihetteki daire-i tasarrufâtı ve mâlikiyeti o kadar dardır ki, elini uzatsa ona yetişebilir. Hattâ, insanın eline dizginini veren hayvânât-ı ehliye, insanın zaaf ve acz ve tembelliğinden birer hisse almışlardır ki, yabanî emsallerine kıyas edildikleri vakit, azîm fark görünür (ehlî keçi ve öküz, yabanî keçi ve öküz gibi).

Fakat o insan, infial ve kabul ve dua ve sual cihetinde, şu dünya hanında aziz bir yolcudur. Ve öyle bir Kerîme misafir olmuş ki, nihayetsiz rahmet hazinelerini ona açmış; ve hadsiz bedî masnuâtını ve hizmetkârlarını ona musahhar etmiş; ve o misafirin tenezzühüne ve temâşâsına ve istifadesine öyle büyük bir daire açıp müheyyâ etmiştir ki, o dairenin nısf-ı kutru, yani merkezden muhit hattına kadar, gözün kestiği miktar, belki hayalin gittiği yere kadar geniştir ve uzundur.

İşte, eğer insan enâniyetine istinad edip, hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i hayal ederek, derd-i maişet içinde, muvakkat bazı lezzetler için çalışsa, gayet dar bir daire içinde boğulur, gider. Ona verilen bütün cihazat ve âlât ve letâif, ondan şikâyet ederek haşirde onun aleyhinde şehadet edeceklerdir ve dâvâcı olacaklardır. Eğer kendini misafir bilse, misafir olduğu Zât-ı Kerîmin izni dairesinde sermaye-i ömrünü sarf etse, öyle geniş bir daire içinde uzun bir hayat-ı ebediye için güzel çalışır ve teneffüs edip istirahat eder, sonra âlâ-yı illiyyîne kadar gidebilir. Hem de bu insana verilen bütün cihazat ve âlât, ondan memnun olarak âhirette lehinde şehadet ederler.

Evet, insana verilen bütün cihâzât-ı acîbe, bu ehemmiyetsiz hayat-ı dünyeviye için değil, belki pek ehemmiyetli bir hayat-ı bâkiye için verilmişler. Çünkü, insanı hayvana nisbet etsek görüyoruz ki, insan, cihazat ve âlât itibarıyla çok zengindir, yüz derece hayvandan daha ziyadedir. Hayat-ı dünyeviye lezzetinde ve hayvanî yaşayışında, yüz derece aşağı düşer. Çünkü her gördüğü lezzetinde binler elem izi vardır. Geçmiş zamanın elemleri ve gelecek zamanın korkuları ve herbir lezzetin dahi elem-i zevâli, onun zevklerini bozuyor ve lezzetinde bir iz bırakıyor. Fakat hayvan öyle değil; elemsiz bir lezzet alır, kedersiz bir zevk eder. Ne geçmiş zamanın elemleri onu incitir, ne gelecek zamanın korkuları onu

ürkütür. Rahatla yaşar, yatar, Hâlıkına şükreder.

Demek, ahsen-i takvim suretinde yaratılan insan, hayat-ı dünyeviyeye hasr-ı fikir etse, yüz derece sermayece hayvandan yüksek olduğu halde, yüz dereceserçe kuşu gibi bir hayvandan aşağı düşer. Başka bir yerde bir temsille bu hakikati beyan etmiştim. Münasebet geldi, yine o temsili tekrar ediyorum. Şöyle ki:

Bir adam, bir hizmetkârına on altın verip "Mahsus bir kumaştan bir kat elbise yaptır" emreder. İkincisine bin altın verir, bir pusula içinde bazı şeyler yazılı o hizmetkârın cebine koyar, bir pazara gönderir.

Evvelki hizmetkâr, on altınla âlâ kumaştan mükemmel bir elbise alır. İkinci hizmetkâr, divanelik edip, evvelki hizmetkâra bakıp, cebine konulan hesap pusulasını okumayarak, bir dükkâncıya bin altın vererek bir kat elbise istedi.İnsafsız dükkâncı da kumaşın en çürüğünden bir kat elbise verdi. O bedbaht hizmetkâr, seyyidinin huzuruna geldi ve şiddetli bir tedip gördü ve dehşetli bir azap çekti.

İşte, ednâ bir şuuru olan anlar ki, ikinci hizmetkâra verilen bin altın, bir kat elbise almak için değildir. Belki mühim bir ticaret içindir.

Aynen onun gibi, insandaki cihâzât-ı mâneviye ve letâif-i insaniye ki, herbirisi hayvana nisbeten yüz derece inbisat etmiş. Meselâ, güzelliğin bütün merâtibini fark eden insan gözü; ve taamların bütün çeşit çeşit ezvâk-ı mahsusalarını temyiz eden insanın zâika-i lisaniyesi; ve hakaikın bütün inceliklerine nüfuz eden insanın aklı; ve kemâlâtın bütün envâına müştak insanın kalbi gibi sair cihazları, âletleri nerede; hayvanın pek basit, yalnız bir iki mertebe inkişaf etmiş âletleri nerede? Yalnız şu kadar fark var ki, hayvan kendine has bir amelde-münhasıran o hayvanda bir cihaz-ı mahsus-ziyade inkişaf eder. Fakat o inkişaf hususîdir.

İnsanın cihazat cihetiyle zenginliği şu sırdandır ki: Akıl ve fikir sebebiyle, insanın hasseleri, duyguları fazla inkişaf ve inbisat peydâ etmiştir. Ve ihtiyâcâtın kesreti sebebiyle, çok çeşit çeşit hissiyat peydâ olmuştur. Ve hassasiyeti çok tenevvü etmiş ve fıtratın câmiiyeti sebebiyle pek çok makàsıda müteveccih arzulara medar olmuş; ve pek çok vazife-i fıtriyesi bulunduğu sebebiyle, âlât ve cihâzâtı ziyade inbisat peydâ etmiştir. Ve ibâdâtın bütün envâına müstaid bir fıtratta yaratıldığı için, bütün kemâlâtın tohumlarına câmi' bir istidat verilmiştir.

İşte, şu derece cihazatça zenginlik ve sermayece kesret, elbette ehemmiyetsiz, muvakkat şu hayat-ı dünyeviyenin tahsili için verilmemiştir. Belki, şöyle bir insanın vazife-i asliyesi, nihayetsiz makàsıda müteveccih vezâifini görüp, acz ve fakr ve kusurunu ubûdiyet suretinde ilân etmek; ve küllî nazarıyla mevcudatın tesbihatını müşahede ederek şehadet etmek; ve nimetler içinde imdâdât-ı

Rahmâniyeyi görüp şükretmek; ve masnuatta kudret-i Rabbâniyenin mu'cizâtını temâşâ ederek nazar-ı ibretle tefekkür etmektir.

Ey dünyaperest ve hayat-ı dünyeviyeye âşık ve sırr-ı ahsen-i takvimden gafil insan! Şu hayat-ı dünyeviyenin hakikatini bir vakıa-i hayaliyede Eski Said görmüş. Onu Yeni Said'e döndürmüş olan şu vakıa-i temsiliyeyi dinle:

Gördüm ki, ben bir yolcuyum. Uzun bir yola gidiyorum, yani gönderiliyorum. Seyyidim olan zat, bana tahsis ettiği altmış altından, tedricen birer miktar para veriyordu. Ben de sarf edip pek eğlenceli bir hanageldim. O handa, bir gece içinde on altını kumara mumara, eğlencelere ve şöhretperestlik yoluna sarf ettim. Sabahleyin elimde hiçbir parakalmadı. Bir ticaret edemedim. Gideceğim yer için bir mal alamadım.Yalnız o paradan bana kalan elemler, günahlar ve eğlencelerden gelen yaralar, bereler, kederler benim elimde kalmıştı.

Birden, ben o hazin hâlette iken, orada bir adam peydâ oldu. Bana dedi:

"Bütün bütün sermayeni zayi ettin, tokada da müstehak oldun. Gideceğin yere de müflis olarak elin boş gideceksin. Fakat aklın varsa tevbe kapısı açıktır. Bundan sonra sana verilecek bâki kalan on beş altından, her eline geçtikçe, yarısını ihtiyaten muhafaza et. Yani, gideceğin yerde sana lâzım olacak bazı şeyleri al."

Baktım, nefsim razı olmuyor. "Üçte birisini" dedi. Ona da nefsim itaat etmedi. Sonra "Dörtte birisini" dedi. Baktım, nefsim müptelâ olduğu âdetini terk edemiyor. O adam hiddetle yüzünü çevirdi, gitti.

Birden o hal değişti. Baktım ki, ben tünel içinde sukut eder gibi bir sür'atle giden bir şimendifer içindeyim. Telâş ettim. Fakat ne çare ki hiçbir tarafa kaçılmaz. Garaipten olarak, o şimendiferin iki tarafında pek cazibedar çiçekler, leziz meyveler görünüyordu. Ben de akılsız acemiler gibi onlara bakıp elimiuzattım. O çiçekleri koparmak, o meyveleri almak için çalıştım. Fakat oçiçekler ve meyveler dikenli mikenli; mülâkatında elime batıyor, kanatıyor, şimendiferin gitmesiyle mufarakatinden elimi parçalıyorlar, bana pek pahalı düşüyorlardı.

Birden, şimendiferdeki bir hademe dedi: "Beş kuruş ver; sana o çiçek ve meyvelerden istediğin kadar vereceğim. Beş kuruş yerine, elin parçalanmasıyla yüz kuruş zarar ediyorsun. Hem de ceza var; izinsiz koparamazsın."

Birden, sıkıntıdan, ne vakit tünel bitecek diye, başımı çıkarıp ileriye baktım. Gördüm ki, tünel kapısı yerine çok delikler görünüyor. O uzun şimendiferden o deliklere adamlar atılıyorlar. Bana mukabil bir delik gördüm; iki tarafında iki mezar taşı dikilmiş. Merakla dikkat ettim. O mezar taşında büyük harflerle "Said" ismi yazılmış gördüm. Teessüf ve hayretimden "Eyvah!" dedim. Birden,

o han kapısında bana nasihat eden zâtın sesini işittim. Dedi:

“Aklın başına geldi mi?”

Dedim: “Evet, geldi. Fakat kuvvet kalmadı, çare yok.”

Dedi: “Tevbe et, tevekkül et.”

Dedim: “Ettim.”

Ayıldım. Eski Saidkaybolmuş; Yeni Said olarak kendimi gördüm.

İşte, o vakıa-i hayaliyeyi, Allah hayretsin, bir iki kısmını ben tabir edeceğim; sair cihetleri sen kendin tabir et.

O yolculuk ise, âlem-i ervahtan, rahm-ı mâderden, gençlikten, ihtiyarlıktan, kabirden, berzahtan, haşirden, köprüden geçen, ebedü’l-âbâd tarafına bir yolculuktur. O altmış altın ise, altmış sene ömürdür ki, bu vakıayı gördüğüm vakit kendimi kırk beş yaşında tahmin ediyordum. Senedim yok; fakat bâki kalan on beşinden yarısını âhirete sarf etmek için, Kur’ân-ı Hakîmin hâlis bir tilmizi beni irşad etti.

O han ise, benim için İstanbulimiş. O şimendifer ise zamandır; herbir yıl bir vagondur. O tünel ise, hayat-ı dünyeviyedir. O dikenli çiçekler ve meyveler ise, lezâiz-i nâmeşruadır ve lehviyât-ı muharremedir ki, mülâkat esnasında tasavvur-u zevâldeki elem kalbi kanatıyor, mufarakatinde parçalıyor, cezayı dahi çektiriyor.

Şimendifer hademesi demişti: “Beş kuruş ver; onlardan istediğin kadar vereceğim.” Onun tabiri şudur ki: İnsanın helâl sa’yiyle, meşru dairede gördüğü zevkler, lezzetler, keyfine kâfidir; harama girmeye ihtiyaç bırakmaz.

Sair kısımları sen tabir edebilirsin.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE

İnsan, şu kâinat içinde pek nazik ve nazenin bir çocuğa benzer: Zaafında büyük bir kuvvet ve aczinde büyük bir kudret vardır. Çünkü, o zaafın kuvvetiyle ve aczin kudretiyledir ki, şu mevcudat ona musahhar olmuş. Eğer insan zaafını anlayıp, kàlen, halen, tavren dua etse ve aczini bilip istimdad eylese, o teshirin şükrünü eda ile beraber, matlubuna öyle muvaffak olur ve maksatları ona öyle musahhar olur ki, iktidar-ı zâtîsiyle onun aşr-i mişârına muvaffak olamaz. Yalnız, bazı vakit lisan-ı hâl duasıyla hasıl olan bir matlubunu, yanlış olarak kendi iktidarına haml eder.

Meselâ, tavuğunyavrusunun zaafındaki kuvvet, tavuğu arslana saldırtır. Yeni dünyaya gelen arslanın yavrusu, o canavar ve aç arslanı kendine musahhar edip, onu aç bırakıp kendi tok oluyor. İşte câ-yı dikkat, zaaftaki bir kuvvet ve şâyân-ı temâşâ bir cilve-i rahmet...

Nasıl ki, nazdar bir çocuk, ağlamasıyla, ya istemesiyle, ya hazin haliyle matluplarına öyle muvaffak olur ve öyle kavîler ona musahhar olurlar ki, o matluplardan binden birisine bin defa kuvvetçiğiyle yetişemez. Demek zaaf ve acz, onun hakkında şefkat ve himayeti tahrik ettikleri için, küçücük parmağıyla kahramanları kendine musahhar eder. Şimdi, böyle bir çocuk, o şefkati inkâr etmek ve o himayeti itham etmek suretiyle, ahmakâne bir gururla, "Ben kuvvetimle bunları teshir ediyorum" dese, elbette bir tokat yiyecektir.

İşte, insan dahi, Hâlıkının rahmetini inkâr ve hikmetini itham edecek bir tarzda, küfran-ı nimet suretinde, Karun gibi [1] اِنَّمَا اُوتِيتُهُ عَلٰى عِلْم yani "Ben kendi ilmimle, kendi iktidarımla kazandım" dese, elbette sille-i azâba kendini müstehak eder.

Demek, şu meşhud saltanat-ı insaniyet ve terakkiyât-ı beşeriye ve kemâlât-ı medeniyet, celb ile değil, galebe ile değil, cidal ile değil, belki ona onun zaafı için teshir edilmiş, onun aczi için ona muavenet edilmiş, onun fakrı için ona ihsan edilmiş, onun cehli için ona ilham edilmiş, onun ihtiyacı için ona ikram edilmiş. Ve o saltanatın sebebi, kuvvet ve iktidar-ı ilmî değil, belki şefkat ve re'fet-i Rabbâniye ve rahmet ve hikmet-i İlâhiyedir ki, eşyayı ona teshir etmiştir. Evet, bir gözsüz akrep ve ayaksız bir yılan gibi haşerata mağlûp olan insana bir küçük kurttan ipeği giydiren ve zehirli bir böcekten balı yediren, onun iktidarı değil, belki onun zaafının semeresi olan teshir-i Rabbânî ve ikram-ı Rahmânîdir.

Ey insan! Madem hakikat böyledir. Gururu ve enâniyeti bırak. Ulûhiyetin dergâhında acz ve zaafını, istimdat lisanıyla; fakr ve hâcâtını, tazarru ve dua lisanıyla ilân et ve abd olduğunu göster. Ve [2] حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ de, yüksel.

1. Kasas Sûresi, 28:78; Zümer Sûresi, 39:49.
2. "Allah bize yeter. O ne güzel Vekîl'dir." Âl-i İmrân Sûresi, 3:173.

Hem deme ki: "Ben hiçim; ne ehemmiyetim var ki, bu kâinat bir Hakîm-i Mutlak tarafından kasdî olarak bana teshir edilsin, benden bir şükr-ü küllî istenilsin?"

Çünkü, sen çendan nefsin ve suretin itibarıyla hiç hükmündesin. Fakat vazife ve mertebe noktasında, sen şu haşmetli kâinatın dikkatli bir seyircisi, şu hikmetli mevcudatın belâğatli bir lisan-ı nâtıkı ve şu kitab-ı âlemin anlayışlı bir mütalâacısı ve şu tesbih eden mahlûkatın hayretli bir nâzırı ve şu ibadet eden masnuâtın hürmetli bir ustabaşısı hükmündesin.

Evet, ey insan! Sen, nebatî cismaniyetin cihetiyle ve hayvanî nefsin itibarıyla sağîr bir cüz, hakir bir cüz'î, fakir bir mahlûk, zayıf bir hayvansın ki, bütün

dehşetli mevcudat-ı seyyâlenin dalgaları içinde çalkanıp gidiyorsun. Fakat muhabbet-i İlâhiyenin ziyasını tazammun eden imanın nuruyla münevver olan İslâmiyetin terbiyesiyle tekemmül edip, insaniyet cihetinde, abdiyetin içinde bir sultansın; ve cüz'iyetin içinde bir küllîsin; küçüklüğün içinde bir âlemsin; ve hakaretin içinde öyle makamın büyük ve daire-i nezaretin geniş bir nâzırsın ki, diyebilirsin: "Benim Rabb-i Rahîmim dünyayı bana bir hane yaptı. Ay ve güneşi o haneme bir lâmba; ve baharı, bir deste gül; ve yazı, bir sofra-i nimet; ve hayvanı bana hizmetkâr yaptı. Ve nebâtâtı o hanemin ziynetli levazımatı yapmıştır."

Netice-i kelâm: Sen eğer nefis ve şeytanı dinlersen, esfel-i sâfilîne düşersin. Eğer hak ve Kur'ân'ı dinlersen, âlâ-yı illiyyîne çıkar, kâinatın bir güzel takvimi olursun.

BEŞİNCİ NÜKTE

İnsan, şu dünyaya bir memur ve misafir olarak gönderilmiş. Çok ehemmiyetli istidat ona verilmiş. Ve o istidâdâta göre ehemmiyetli vazifeler tevdi edilmiş. Ve insanı o gayeye ve o vazifelere çalıştırmak için, şiddetli teşvikler ve dehşetli tehditler edilmiş. Başka yerde izah ettiğimiz vazife-i insaniyetin ve ubûdiyetin esâsâtını şurada icmal edeceğiz, tâ ki "ahsen-i takvim" sırrı anlaşılsın.

İşte, insan, şu kâinata geldikten sonra iki cihetle ubûdiyeti var. Bir ciheti, gaibâne bir surette bir ubûdiyeti, bir tefekkürü var. Diğeri, hâzırâne, muhâtaba suretinde bir ubûdiyeti, bir münâcâtı vardır.

Birinci vecih şudur ki: Kâinatta görünen saltanat-ı Rububiyeti, itaatkârâne tasdik edip kemâlâtına ve mehâsinine hayretkârâne nezaretidir.

Sonra, esmâ-i kudsiye-i İlâhiyenin nukuşlarından ibaret olan bedî san'atları, birbirinin nazar-ı ibretlerine gösterip dellâllık ve ilâncılıktır.

Sonra, herbiri birer gizli hazine-i mâneviye hükmünde olan esmâ-i Rabbâniyenin cevherlerini idrak terazisiyle tartmak, kalbin kıymetşinaslığıyla takdirkârâne kıymet vermektir.

Sonra, kalem-i kudretin mektubatı hükmünde olan mevcudat sahifelerini, arz ve semâ yapraklarını mütalâa edip hayretkârâne tefekkürdür.

Sonra, şu mevcudattaki ziynetleri ve lâtif san'atları istihsankârâne temâşâ etmekle, onların Fâtır-ı Zülcemâlinin marifetine muhabbet etmek ve onların Sâni-i Zülkemâlinin huzuruna çıkmaya ve iltifatına mazhar olmaya bir iştiyaktır.

İkinci vecih huzur ve hitap makamıdır ki, eserden müessire geçer. Görür ki, bir Sâni-i Zülcelâl, kendi san'atının mu'cizeleriyle kendini tanıttırmak ve bildirmek ister. O da iman ile, marifet ile mukabele eder.

Sonra görür ki, bir Rabb-i Rahîm, rahmetinin güzel meyveleriyle kendini sevdirmek ister. O da Ona hasr-ı muhabbetle, tahsis-i taabbüdle kendini Ona sevdirir.

Sonra görüyor ki, bir Mün'im-i Kerîm, maddî ve mânevî nimetlerin lezizleriyle onu perverde ediyor. O da, ona mukabil fiiliyle, hâliyle, kàliyle, hattâ elinden gelse bütün hasseleriyle, cihâzâtıyla şükür ve hamd ü senâ eder.

Sonra görüyor ki, bir Celîl-i Cemîl, şu mevcudatın âyinelerinde kibriyâ ve kemâlini ve celâl ve cemâlini izhar edip nazar-ı dikkati celb ediyor. O da, ona mukabil, *"Allahu ekber, Sübhânallah"* deyip, mahviyet içinde, hayret ve muhabbetle secde eder.

Sonra görüyor ki, bir Ganiyy-i Mutlak, bir sehâvet-i mutlak içinde nihayetsiz servetini, hazinelerini gösteriyor. O da, ona mukabil, tâzim ve senâ içinde, kemâl-i iftikarla sual eder ve ister.

Sonra görüyor ki, o Fâtır-ı Zülcelâl, yeryüzünü bir sergi hükmünde yapmış, bütün antika san'atlarını orada teşhir ediyor. O da, ona mukabil, *"Mâşaallah"* diyerek takdir ile, *"Bârekâllah"* diyerek tahsin ile, *"Sübhânallah"* diyerek hayret ile, *"Allahu ekber"* diyerek istihsan ile mukabele eder.

Sonra görüyor ki, bir Vâhid-i Ehad, şu kâinat sarayında taklit edilmez sikkeleriyle, Ona mahsus hâtemleriyle, Ona münhasır turralarıyla, Ona has fermanlarıyla, bütün mevcudata damga-i vahdet koyuyor ve tevhidin âyâtını nakşediyor. Ve âfâk-ı âlemin aktârında vahdâniyetin bayrağını dikiyor ve rububiyetini ilân ediyor. O da, ona mukabil, tasdik ile, iman ile, tevhid ile, iz'ân ile, şehadet ile, ubûdiyet ile mukabele eder.

İşte, bu çeşit ibadat ve tefekküratla hakikî insan olur, ahsen-i takvimde olduğunu gösterir, imanın yümniyle emanete lâyık, emin bir halife-i arz olur.

Ey ahsen-i takvimde yaratılan ve sû-i ihtiyarıyla esfel-i sâfilîn tarafına giden insan-ı gafil! Beni dinle. Ben de senin gibi gençlik sarhoşluğuyla, gaflet içinde dünyayı hoş ve güzel gördüğüm halde, gençlik sarhoşluğundan ihtiyarlık sabahında ayıldığım dakikada, o güzel zannettiğim, âhirete müteveccih olmayan dünyanın yüzünü nasıl çirkin gördüğümü ve âhirete bakan hakikî yüzü ne kadar güzel olduğunu, On Yedinci Sözün İkinci Makamındaki iki levha-i hakikate bak, sen de gör.

Birinci levha: Ehl-i dalâlet gibi, fakat sarhoş olmadan, gaflet perdesiyle eskiden gördüğüm ehl-i gaflet dünyasının hakikatini tasvir eder.

İkinci levha: Ehl-i hidayet ve huzurun hakikat-i dünyalarına işaret eder. Eskiden ne tarzda yazılmış, o tarzda bıraktım. Şiire benzer, fakat şiir değillerdir.

سُبْحَانَكَ لاَعِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَاعَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ [1]

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي اَمْرِي وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي [2]

1. “Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başkabilgimiz yoktur. Muhakkak ki Sen, herşeyi hakkıyla bilir, her işihikmetle yaparsın.” Bakara Sûresi, 2:32.
2. “Ey Rabbim, gönlüme genişlik ver. İşimi kolaylaştır. Dilimdeki tutukluğuçöz—tâ ki sözümü iyice anlasınlar.” Tâhâ Sûresi, 20:25-28.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى الذَّاتِ الْمُحَمَّدِيَّةِ اللَّطِيفَةِ الْاَحَدِيَّةِشَمْسِ سَمَاءِ الْاَسْرَارِ وَمَظْهَرِ الْاَنْوَارِ وَمَرْكَزِ مَدَارِالْجَلَالِ وَقُطْبِ فَلَكِ الْجَمَالِ اَللّٰهُمَّ بِسِرِّهِ لَدَيْكَ وَبِسَيْرِهِ اِلَيْكَ اٰمِنْ خَوْفِيوَاَقِلْ عُثْرَتِي وَاذْهِبْ حُزْنِي وَحِرْصِي وَكُنْ لِي وَخُذْنِياِلَيْكَ مِنِّي وَارْزُقْنِي الْفَنَاءَ عَنِّي وَلاَتَجْعَلْنِيمَفْتُوناً بِنَفْسِي مَحْجُوباً بِحِسِّي وَاكْشِفْ لِي عَنْ كُلِّ سِرِّمَكْتُومٍ يَاحَيُّ يَاقَيُّومُ يَاحَيُّ يَاقَيُّومُ يَاحَيُّ يَاقَيُّومُ وَارْحَمْنِي وَارْحَمْ رُفَقَائِي وَارْحَمْ اَهْلَ الْاِيمَانِ وَالْقُرْاٰنِ اٰمِينَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَيَااَكْرَمَ الْاَكْرَمِينَ [1]

وَاٰخِرُ دَعْوٰيهُمْ اَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [2]

1. Allahım! Sırlar semâsının güneşi, nurların mazharı, celâl dairesinin merkezi vecemâl sahibinin kutbu olan Muhammed’in biricik, lâtif zâtına rahmet et.Allahım! Onun, Senin katındaki sırrı ve Sana olan seyri hürmetine, benikorkularımdan emin kıl, hatalarımı gider, hüznümü ve hırsımı bendengider. Varlığın ve huzurunla beni müşerref kıl. Beni benden kurtarıpkendine al. Kendi varlığımı Sana feda etmekle beni rızıklandır. Beninefsime düşkün ve hissimle kör eyleme. Herbir gizli sırrı bana aç. YâHayyu yâ Kayyûm, yâ Hayyu yâ Kayyûm, yâ Hayyu yâ Kayyûm! Bana,arkadaşlarıma ve ehl-i iman ve Kur’ân’a merhamet et. Âmin, eymerhametlilerin en merhametlisi ve kerem sahiplerinin en kerîmi olanAllahım!
2. “Onların duâları şu sözlerle sona erer: Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü,şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur.” Yûnus Sûresi,10:10.

(Yirmi Dördüncü Sözden)

BEŞİNCİ DAL

Beşinci Dalın Beş Meyvesi var.

BİRİNCİ MEYVE: Ey nefisperest nefsim, ve ey dünyaperest arkadaşım! Muhabbet şu kâinatın bir sebeb-i vücududur. Hem şu kâinatın rabıtasıdır, hem şu kâinatın nurudur, hem hayatıdır. İnsan kâinatın en câmi' bir meyvesi olduğu için, kâinatı istilâ edecek bir muhabbet, o meyvenin çekirdeği olan kalbine derc edilmiştir. İşte, şöyle nihayetsiz bir muhabbete lâyık olacak, nihayetsiz bir kemâl sahibi olabilir.

İşte, ey nefis ve ey arkadaş! İnsanın havfa ve muhabbete âlet olacak iki cihaz, fıtratında derc olunmuştur. Alâküllihal, o muhabbet ve havf, ya halka veya Hâlıka müteveccih olacak. Halbuki, halktan havf ise elîm bir beliyyedir; halka muhabbet dahi belâlı bir musibettir.

Çünkü, sen öylelerden korkarsın ki, sana merhamet etmez veya senin istirhamını kabul etmez. Şu halde havf, elîm bir belâdır.

Muhabbet ise, sevdiğin şey, ya seni tanımaz, Allahaısmarladık demeyip gider (gençliğin ve malın gibi); ya muhabbetin için seni tahkir eder. Görmüyor musun ki, mecazî aşklarda yüzde doksan dokuzu, mâşukundan şikâyet eder. Çünkü, Samed âyinesi olan bâtın-ı kalble sanem-misal dünyevî mahbuplara perestiş etmek, o mahbupların nazarında sakildir ve istiskal eder, reddeder. Zira, fıtrat, fıtrî ve lâyık olmayan şeyi reddeder, atar. (Şehvânî sevmekler bahsimizden hariçtir.)

Demek, sevdiğin şeyler ya seni tanımıyor, ya seni tahkir ediyor, ya sana refakat etmiyor, senin rağmına mufarakat ediyor. Madem öyledir; bu havf ve muhabbeti öyle birisine tevcih et ki, senin havfın lezzetli bir tezellül olsun, muhabbetin zilletsiz bir saadet olsun.

Evet, Hâlık-ı Zülcelâlinden havf etmek, Onun rahmetinin şefkatine yol bulup iltica etmek demektir. Havf bir kamçıdır, Onun rahmetinin kucağına atar. Malûmdur ki, bir valide, meselâ bir yavruyu korkutup sinesine celb ediyor. O korku, o yavruya gayet lezzetlidir. Çünkü şefkat sinesine celb ediyor. Halbuki, bütün validelerin şefkatleri, rahmet-i İlâhiyenin bir lem'asıdır. Demek havfullahta azîm bir lezzet vardır.

Madem havfullahın böyle lezzeti bulunsa, muhabbetullahta ne kadar

nihayetsiz lezzet bulunduğu malûm olur. Hem Allah'tan havf eden, başkaların kasavetli, belâlı havfından kurtulur. Hem, Allah hesabına olduğu için, mahlûkata ettiği muhabbet dahi firaklı, elemli olmuyor.

Evet, insan evvelâ nefsini sever. Sonra akaribini, sonra milletini, sonra zîhayat mahlûkları, sonra kâinatı, dünyayı sever. Bu dairelerin herbirisine karşı alâkadardır; onların lezzetleriyle mütelezziz ve elemleriyle müteellim olabilir. Halbuki, şu hercümerç âlemde ve rüzgâr deveranında hiçbir şey kararında kalmadığından, biçare kalb-i insan her vakit yaralanıyor. Elleri yapıştığı şeylerle, o şeyler gidip ellerini paralıyor, belki koparıyor. Daima ıztırap içinde kalır. Yahut gafletle sarhoş olur.

Madem öyledir, ey nefis, aklın varsa bütün o muhabbetleri topla, hakikî sahibine ver, şu belâlardan kurtul. Şu nihayetsiz muhabbetler, nihayetsiz bir kemâl ve cemâl sahibine mahsustur. Ne vakit hakikî sahibine verdin; o vakit bütün eşyayı Onun namıyla ve Onun âyinesi olduğu cihetle ıztırapsız sevebilirsin. Demek, şu muhabbet doğrudan doğruya kâinata sarf edilmemek gerektir. Yoksa muhabbet, en leziz bir nimet iken, en elîm bir nikmet olur.

Bir cihet kaldı ki, en mühimi de odur ki: Ey nefis, sen muhabbetini kendi nefsine sarf ediyorsun. Sen kendi nefsini kendine mâbud ve mahbup yapıyorsun. Herşeyi nefsine feda ediyorsun. Adeta bir nevi rububiyet veriyorsun. Halbuki muhabbetin sebebi ya kemâldir—zira kemâl zâtında sevilir—yahut menfaattir, yahut lezzettir, veyahut hayriyettir; ya bunlar gibi bir sebep tahtında muhabbet edilir. Şimdi, ey nefis, birkaç Sözde kat'î ispat etmişiz ki, asıl mahiyetin kusur, naks, fakr, aczden yoğrulmuştur ki; zulmet, karanlığın derecesi nisbetinde nurun parlaklığını gösterdiği gibi, zıddiyet itibarıyla sen onlarla Fâtır-ı Zülcelâlin kemâl, cemâl, kudret ve rahmetine âyinedarlık ediyorsun. Demek, ey nefis, nefsine muhabbet değil, belki adavet etmelisin yahut acımalısın veyahut, mutmainne olduktan sonra, şefkat etmelisin. Eğer nefsini seversen—çünkü senin nefsin lezzet ve menfaatin menşeidir; sen de lezzet ve menfaatin zevkine meftunsun—o zerre hükmünde olan lezzet ve menfaat-i nefsiyeyi nihayetsiz lezzet ve menfaatlere tercih etme. Yıldız böceği gibi olma. Çünkü o bütün ahbabını ve sevdiği eşyayı karanlığın vahşetine gark eder, nefsinde bir lem'acıkla iktifa eder. Zira, nefsî olan lezzet ve menfaatinle beraber, bütün alâkadar olduğun ve bütün menfaatleriyle intifa ettiğin ve saadetleriyle mes'ut olduğun mevcudâtın ve bütün kâinatın menfaatleri, nimetleri, iltifatına tâbi bir Mahbûb-u Ezelîyi sevmekliğin lâzımdır—tâ, hem kendinin, hem bütün onların saadetleriyle mütelezziz olasın, hem kemâl-i mutlakın muhabbetinden aldığın nihayetsiz bir lezzeti alasın.

Zaten sana, sende senin nefsine olan şedit muhabbetin, Onun zâtına karşı

muhabbet-i zâtiyedir ki, sen sûiistimal edip kendi zâtına sarf ediyorsun. Öyle ise, nefsindeki ene'yi yırt, Hüve'yi göster. Ve kâinata dağınık bütün muhabbetlerin, Onun esmâ ve sıfâtına karşı verilmiş bir muhabbettir; sen sûiistimal etmişsin, cezasını da çekiyorsun. Çünkü, yerinde sarf olunmayan bir muhabbet-i gayr-ı meşruanın cezası, merhametsiz bir musibettir. Rahmânü'r-Rahîm ismiyle, hurilerle müzeyyen Cennet gibi senin bütün arzularına câmi' bir meskeni senin cismanî hevesâtına ihzar eden; ve sair esmâsıyla senin ruhun, kalbin, sırrın, aklın ve sair letâifin arzularını tatmin edecek ebedî ihsânâtını o Cennette sana müheyyâ eden; ve herbir isminde mânevî çok hazine-i ihsan ve kerem bulunan bir Mahbûb-u Ezelînin, elbette bir zerre muhabbeti kâinata bedel olabilir; kâinat Onun bir cüz'î tecellî-i muhabbetine bedel olamaz. Öyle ise, o Mahbûb-u Ezelînin kendi habîbine söylettirdiği şu ferman-ı ezelîyi dinle, ittibâ et:

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ [1]

1. "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki Allah da sizi sevsin." Âl-i İmrân Sûresi, 3:31.

İKİNCİ MEYVE: Ey nefis! Ubûdiyet, mukaddeme-i mükâfat-ı lâhika değil, belki netice-i nimet-i sabıkadır. Evet, biz ücretimizi almışız; ona göre hizmetle ve ubûdiyetle muvazzafız.

Çünkü,ey nefis, hayr-ı mahz olan vücudu sana giydiren Hâlık-ı Zülcelâl, sana iştihalı bir mide verdiğinden, Rezzâk ismiyle, bütün mat'umâtı bir sofra-i nimet içinde senin önüne koymuştur.

Sonra sana hassasiyetli bir hayat verdiğinden, o hayat dahi bir mide gibi rızık ister. Göz, kulak gibi bütün duyguların, eller gibidir ki, rû-yi zemin kadar geniş bir sofra-i nimeti, o ellerin önüne koymuştur.

Sonra, mânevî çok rızık ve nimetler isteyen insaniyeti sana verdiğinden, âlem-i mülk ve melekût gibi geniş bir sofra-i nimet, o mide-i insaniyetin önüne ve aklın eli yetişecek nisbette sana açmıştır.

Sonra, nihayetsiz nimetleri isteyen ve hadsiz rahmetin meyveleriyle tagaddî eden ve insaniyet-i kübrâ olan İslâmiyeti ve imanı sana verdiğinden, daire-i mümkinat ile beraber Esmâ-i Hüsnâ ve sıfât-ı mukaddesenin dairesine şamil bir sofra-i nimet ve saadet ve lezzet sana fethetmiştir.

Sonra, imanın bir nuru olan muhabbeti sana vermekle, gayr-ı mütenâhi bir sofra-i nimet ve saadet ve lezzet sana ihsan etmiştir.

Yani, cismâniyetin itibarıyla küçük, zayıf, âciz, zelil, mukayyet, mahdut bir cüzsün. Onun ihsanıyla, cüz'î bir cüzden, küllî bir küll-ü nuranî hükmüne geçtin. Zira, hayatı sana vermekle, cüz'iyetten bir nevi külliyete; ve insaniyeti vermekle hakikî külliyete; ve İslâmiyeti vermekle ulvî ve nuranî bir külliyete; ve marifet

ve muhabbeti vermekle muhit bir nura seni çıkarmış.

İşte, ey nefis, sen bu ücreti almışsın. Ubûdiyet gibi lezzetli, nimetli, rahatlı, hafif bir hizmetle mükellefsin. Halbuki buna da tembellik ediyorsun. Eğer yarım yamalak yapsan da, güya eski ücretleri kâfi gelmiyormuş gibi, çok büyük şeyleri mütehakkimâne istiyorsun. Ve hem "Niçin duam kabul olmadı?" diye nazlanıyorsun.

Evet, senin hakkın naz değil, niyazdır. Cenâb-ı Hak, Cenneti ve saadet-i ebediyeyi, mahz-ı fazl ve keremiyle ihsan eder. Sen daima rahmet ve keremine iltica et, Ona güven ve şu fermanı dinle:

قُلْ بِفَضْلِ اللّٰهِ وَبِرَحْمَتِهٖ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُوْنَ [1]

1. "Onlara söyle ki: Allah'ın lütfuyla ve rahmetiyle—ancak bununla ferahlansınlar. Bu, onların dünyada toplayıp durduklarından daha hayırlıdır." Yûnus Sûresi, 10:58.

Eğer desen: "Şu küllî, hadsiz nimetlere karşı nasıl şu mahdut ve cüz'î şükrümle mukabele edebilirim?"

Elcevap: Küllî bir niyetle, hadsiz bir itikadla. Meselâ, nasıl ki bir adam, beş kuruş kıymetinde bir hediye ile birpadişahın huzuruna girer. Ve görür ki, herbiri milyonlara değerhediyeler, makbul adamlardan gelmiş, orada dizilmiş. Onun kalbine gelir: "Benim hediyem hiçtir, ne yapayım?" Birden der: "Ey seyyidim! Bütün şu kıymettar hediyeleri kendi namıma sana takdim ediyorum. Çünkü sen onlara lâyıksın. Eğer benim iktidarım olsaydı, bunların bir mislini sana hediye ederdim."

İşte, hiç ihtiyacı olmayan ve raiyetinin derece-i sadakat ve hürmetlerine alâmet olarak hediyelerini kabul eden o padişah, o biçarenin o büyük ve küllî niyetini ve arzusunu ve o güzel ve yüksek itikad liyakatini, en büyük bir hediye gibi kabul eder.

Aynen öyle de, âciz bir abd, namazında *"Ettahiyyâtü lillâh"* der. Yani, *"Bütün mahlûkatın hayatlarıyla Sana takdim ettikleri hediye-i ubûdiyetlerini, ben kendi hesabıma, umumunu Sana takdim ediyorum. Eğer elimden gelseydi, onlar kadar tahiyyeler Sana takdim edecektim. Hem Sen onlara, hem daha fazlasına lâyıksın."* İşte şu niyet ve itikad, pek geniş bir şükr-ü küllîdir.

Nebâtâtın tohumları ve çekirdekleri, onların niyetleridir. Meselâ, kavun, kalbinde, nüveler suretinde bin niyet eder ki, "Yâ Hâlıkım! Senin Esmâ-i Hüsnânın nakışlarını yerin birçok yerlerinde ilân etmek isterim." Cenâb-ı Hak, gelecek şeylerin nasıl geleceklerini bildiği için, onların niyetlerini bilfiil ibadet gibi kabul eder. "Mü'minin niyeti amelinden hayırlıdır"[1] şu sırra işaret eder.

Hem

سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ عَدَدَ خَلْقِكَ وَرِضَاءَ نَفْسِكَ وَزِنَةَ عَرْشِكَ وَمِدَادَ كَلِمَاتِكَ وَنُسَبِّحُكَ بِجَمِيعِ تَسْبِيحَاتِ اَنْبِيَائِكَ وَاَوْلِيَائِكَ وَمَلٰئِكَتِكَ [2]

gibi hadsiz adetle tesbih etmenin hikmeti şu sırdan anlaşılır.

Hem nasıl bir zabit bütün neferâtının yekûn hizmetlerini kendi namına padişaha takdim eder. Öyle de, mahlûkata zabitlik eden ve hayvânat ve nebâtâta kumandanlık yapan ve mevcudat-ı arziyeye halifelik etmeye kabil olan ve kendi hususî âleminde kendini herkese vekil telâkki eden insan, اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ [3] der, bütün halkın ibadetlerini ve istiânelerini kendi namına Mâbûd-u Zülcelâle takdim eder.

1. bk. el-Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, 6:291.
2. "Mahlûkatının sayısınca, Zâtına lâyık şekilde, Arşının ağırlığınca ve kelimelerininmürekkebi miktarınca hamdinle Seni her türlü noksandan tenzih ederiz." (*Müslim*, Zikir: 79; *Ebû Dâvud*, Vitir: 24; *Tirmizi*, Daavât: 103; *Nesâî*, Sehv: 94; *Müsned*, 1:258, 353, 6:325, 430.)
Bütün peygamberlerinin, evliyalarının ve meleklerinin tesbihatlarıyla Seni kusurdan tenzih ederiz.
3. "Ancak Sana kulluk eder, ancak Senden yardım dileriz." Fatiha Sûresi, 1:5.

Hem

سُبْحَانَكَ بِجَمِيعِ تَسْبِيحَاتِ جَمِيعِ مَخْلُوقَاتِكَ وَبِاَلْسِنَةِ جَمِيعِ مَصْنُوعَاتِكَ [1]

der, bütün mevcudatı kendi hesabına söylettirir.

Hem

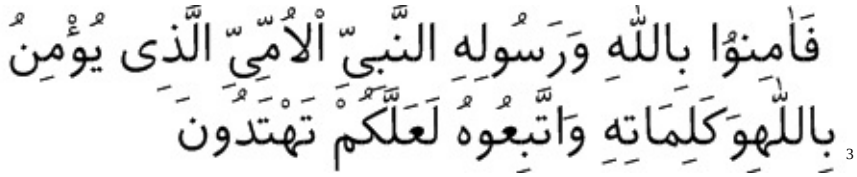
اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ ذَرَّاتِ الْكَائِنَاتِ وَمُرَكَّبَاتِهَا [2]

der, herşey namına bir salâvat getirir. Çünkü herşey nur-u Ahmedî (a.s.m.) ile alâkadardır. İşte, tesbihatta, salâvatlarda hadsiz adetlerin hikmetini anla.

ÜÇÜNCÜ MEYVE: Ey nefis! Az bir ömürde hadsiz bir amel-i uhrevî istersen; ve herbir dakika-i ömrünü bir ömür kadar faideli görmek istersen; ve âdetini ibadete ve gafletini huzura kalb etmeyi seversen, Sünnet-i Seniyyeye ittibâ et. Çünkü, bir muamele-i şer'iyeye tatbik-i amel ettiğin vakit, bir nevi huzur veriyor, bir nevi ibadet oluyor, uhrevî çok meyveler veriyor.

Meselâ birşeyi satın aldın. İcab ve kabul-ü şer'îyi tatbik ettiğin dakikada, o âdi alışverişin bir ibadet hükmünü alır. O tahattur-u hükm-ü şer'î, bir tasavvur-u

vahiy verir. O dahi, Şârii düşünmekle, bir teveccüh-ü İlâhî verir. O dahi bir huzur verir. Demek, Sünnet-i Seniyyeye tatbik-i amel etmekle, bu fâni ömür, bâki meyveler verecek bir hayat-ı ebediyeye medar olacak olan faideler elde edilir.

[3]

fermanını dinle. Şeriat ve Sünnet-i Seniyyenin ahkâmları içinde cilveleri intişar eden Esmâ-i Hüsnânın herbir isminin feyz-i tecellîsine bir mazhar-ı câmi’ olmaya çalış.

1. Bütün mahlûkatının bütün tesbihatlarıyla ve bütün masnuatının lisanlarıyla Seni tesbih eder, kusurdan tenzih ederiz.
2. Allahım! Kâinatın zerreleri ve o zerrelerin mürekkebâtı adedince Muhammed’e rahmet et.
3. “Siz de Allah’a ve Resulüne iman edin ki, o ümmî peygamber de Allah’a veOnun sözlerine iman etmiştir. Ve ona uyun-tâ ki doğru yolu bulmuşolasınız.” A’râf Sûresi, 7:158.

DÖRDÜNCÜ MEYVE: Ey nefis! Ehl-i dünyaya, hususan ehl-i sefahete, hususan ehl-i küfre bakıp, surî ziynet ve aldatıcı gayr-ı meşru lezzetlerine aldanıp taklit etme. Çünkü senonları taklit etsen, onlar gibi olamazsın. Pek çok sukut edeceksin.Hayvan dahi olamazsın. Çünkü senin başındaki akıl, meş’um bir âlet olur; senin başını daima dövecektir.

Meselâ, nasıl ki bir saray bulunsa, büyük bir dairesinde büyük bir elektrik lâmbası bulunur. O elektrikten teşa’ub etmiş ve onunla bağlı küçük küçük elektrikler, küçük menzillere taksim edilmiş. Şimdi, birisi o büyük elektrik lâmbasının düğmesini çevirip ziyayı kapatsa, bütün menziller derin bir karanlık içine ve bir vahşete düşer.

Ve başka sarayda, büyük elektrik lâmbasıyla merbut olmayan küçük elektrik lâmbaları, her menzilde bulunuyor. O saray sahibi büyük elektrik lâmbasının düğmesini çevirerek kapatsa, sair menzillerde ışıklar bulunabilir, onunla işini görebilir; hırsızlar istifade edemezler.

İşte, ey nefsim! Birinci saray, bir Müslümandır. Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm, onun kalbinde o büyük elektrik lâmbasıdır. Eğer onu unutsa, el’iyâzü billâh, kalbinden onu çıkarsa, hiçbir peygamberi daha kabul edemez. Belki hiçbir kemâlâtın yeri ruhunda kalamaz. Hattâ Rabbini de tanımaz. Mahiyetindeki bütün menziller ve lâtifeler karanlığa düşer. Ve kalbinde müthiş bir tahribat ve vahşet oluyor. Acaba bu tahribat ve vahşete mukabil hangi şeyi kazanıp ünsiyet edebilirsin? Hangi menfaati bulup, o tahribat zararını onunla tamir edersin?

Halbuki, ecnebiler o ikinci saraya benzerler ki, Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmın nurunu kalblerinden çıkarsalar da, kendilerince bazı nurlar kalabilir—veya kalabilir zannederler. Onların mânevî kemâlât-ı ahlâkiyelerine medar olacak, Hazret-i Mûsâ ve İsâ Aleyhimesselâma bir nevi

imanları ve Hâlıklarına bir çeşit itikatları kalabilir.

Ey nefs-i emmâre! Eğer desen, “Ben ecnebi değil, hayvan olmak isterim”; sana kaç defa söylemiştim, hayvan gibi olamazsın. Zira kafandaki akıl olduğu için, o akıl geçmiş elemleri ve gelecek korkuları tokatıyla senin yüzüne, gözüne, başına çarparak dövüyor. Bir lezzet içinde bin elem katıyor. Hayvan ise, elemsiz güzel bir lezzet alır, zevk eder. Öyle ise, evvelâ aklını çıkar, at, sonra hayvan ol. Hem [1] كَالْاَنْعَام بَلْ هُمْ اَضَلُّ sille-i tedibini gör.

BEŞİNCİ MEYVE: Ey nefis! Mükerreren söylediğimiz gibi, insan, şecere-i hilkatin meyvesi olduğundan, meyve gibi en uzak ve en câmi’ ve umuma bakar ve umumun cihetü’l-vahdetini içinde saklar bir kalb çekirdeğini taşıyan ve yüzü kesrete, fenâya, dünyaya bakan bir mahlûktur. Ubûdiyet ise, onun yüzünü fenâdan bekàya, halktan Hakka, kesretten vahdete, müntehâdan mebdee çeviren bir hayt-ı vuslat, yahut mebde’ ve müntehâ ortasında bir nokta-i ittisaldir.

Nasıl ki, tohum olacak kıymettar bir meyve-i zîşuur, ağacın altındaki zîruhlara baksa, güzelliğine güvense, kendini onların ellerine atsa veya gaflet edip düşse, onların ellerine düşecek, parçalanacak, âdi birtek meyve gibi zayi olacak. Eğer o meyve, nokta-i istinadını bulsa, içindeki çekirdek bütün ağacın cihetü’l-vahdetini tutmakla beraber, ağacın bekàsına ve hakikatinin devamına vasıta olacağını düşünebilse, o vakit o tek meyve içinde birtek çekirdek, bir hakikat-i külliye-i daimeye, bir ömr-ü bâki içinde mazhar oluyor.

Öyle de, insan, eğer kesrete dalıp, kâinat içinde boğulup, dünyanın muhabbetiyle sersem olarak fânilerin tebessümlerine aldansa, onların kucaklarına atılsa, elbette nihayetsiz bir hasârete düşer. Hem fenâ, hem fâni, hem ademe düşer. Hem mânen kendini idam eder. Eğer lisan-ı Kur’ân’dan kalb kulağıyla iman derslerini işitip başını kaldırsa, vahdete müteveccih olsa, ubûdiyetin miracıyla arş-ı kemâlâta çıkabilir, bâki bir insan olur.

Ey nefsim! Madem hakikat böyledir. Ve madem millet-i İbrahimiyedensin (a.s.). İbrahimvâri [2] لَآ اُحِبُّ الْاٰفِلِينَ de. Ve Mahbûb-u Bâkîye yüzünü çevir. Ve benim gibi şöyle ağla: HAŞİYE-1

1. “Hayvanlar gibi, hattâ daha da aşağıdırlar.” A’râf Sûresi, 7:179.
2. “Ben batıp gidenleri sevmem.” En’âm Sûresi, 6:76.
Haşiye-1 Buradaki Farisî beyitler, On Yedinci Sözün İkinci Makamında yazılmakla burada yazılmamıştır.

(Yirmi Beşinci Sözden)

İKİNCİ CİLVE: *Kur’ân’ın şebâbetidir.* Her asırda taze nazil oluyor gibi, tazeliğini, gençliğini muhafaza ediyor. Evet, Kur’ân, bir hutbe-i ezeliye olarak, umum asırlardaki umum tabakat-ı beşeriyeye birden hitap ettiği için, öyle daimî bir şebâbeti bulunmak lâzımdır. Hem de öyle görülmüş ve görünüyor. Hattâ, efkârca muhtelif ve istidatça mütebayin asırlardan, her asra göre, güya o asra mahsus gibi bakar, baktırır ve ders verir.

Beşerin âsâr ve kanunları, beşer gibi ihtiyar oluyor, değişiyor, tebdil ediliyor. Fakat Kur’ân’ın hükümleri ve kanunları o kadar sabit ve rasihtir ki, asırlar geçtikçe daha ziyade kuvvetini gösteriyor. Evet, en ziyadekendine güvenen ve Kur’ân’ın sözlerine karşı kulağını kapayan şu asr-ı hazır ve şu asrın ehl-i kitap insanları, Kur’ân’ın

يَا اَهْلَ الْكِتَابِ يَا اَهْلَ الْكِتَابِ [1]

hitab-ı mürşidânesine o kadar muhtaçtır ki, güya o hitap doğrudan doğruya şu asra müteveccihtir ve يَا اَهْلَ الْكِتَابِ lâfzı, “*Yâ ehle’l-mekteb*“ mânâsını dahi tazammun eder; bütün şiddetiyle, bütün tazeliğiyle, bütün şebâbetiyle,

يَا اَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا اِلٰى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ [2]

sayhasını âlemin aktârına savuruyor.

1. “Ey kitap ehli! Ey kitap ehli!” Âl-i İmrân Sûresi, 3:64.
2. “Ey kitap ehli! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze gelin.” Âl-i İmrân Sûresi, 3:64.

Meselâ, şahıslar, cemaatler muârazasından âciz kaldıkları Kur’ân’a karşı, bütün nev-i beşerin ve belki cinnîlerin de netice-i efkârları olan medeniyet-i hazıra, Kur’ân’a karşı muâraza vaziyetini almıştır; i’câz-ı Kur’ân’a karşı, sihirleriyle muâraza ediyor. Şimdi, şu müthiş yeni muârazacıya karşı, i’câz-ı Kur’ân’ı,

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ [1]

âyetinin dâvâsını ispat etmek için, medeniyetin muâraza suretiyle vaz ettiği esâsâtı ve desâtirini, esâsât-ı Kur’âniye ile karşılaştıracağız.

1. “De ki: İnsanlar ve cinler bir araya toplansa…” İsrâ Sûresi, 17:88.

Birinci derecede: Birinci Sözden tâ Yirmi Beşinci Söze kadar olan

muvazeneler ve mizanlar ve o Sözlerin hakikatleri ve başları olan âyetler, iki kere iki dört eder derecesinde, medeniyete karşı Kur’ân’ın i’câzını ve galebesini ispat eder.

İkinci derecede: On İkinci Sözde ispat edildiği gibi, bir kısım düsturlarını hülâsa etmektir.

İşte, medeniyet-i hazıra, felsefesiyle hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede nokta-i istinadı “kuvvet“ kabul eder. Hedefi “menfaat“ bilir. Düstur-u hayatı “cidal“ tanır. Cemaatlerin rabıtasını “unsuriyet ve menfi milliyet“ bilir. Gayesi, hevesât-ı nefsaniyeyi tatmin ve hâcât-ı beşeriyeyi tezyid etmek için bazı “lehviyattır.“

Halbuki, kuvvetinşe’ni, tecavüzdür. Menfaatin şe’ni, her arzuya kâfi gelmediğinden, üstünde boğuşmaktır. Düstur-u cidâlin şe’ni, çarpışmaktır. Unsuriyetin şe’ni, başkasını yutmakla beslenmek olduğundan, tecavüzdür. İşte, şu medeniyetin şu düsturlarındandır ki, bütün mehâsiniyle beraber, beşerin yüzde ancak yirmisine bir nevi surî saadet verip seksenini rahatsızlığa, sefalete atmıştır.

Amma hikmet-i Kur’âniye ise, nokta-i istinadı, kuvvet yerine “hakkı“ kabul eder. Gayede, menfaat yerine “fazilet ve rıza-i İlâhîyi“ kabul eder. Hayatta, düstur-u cidal yerine, “düstur-u teâvünü“ esas utar. Cemaatlerin rabıtalarında, unsuriyet ve milliyet yerine, “rabıta-i dinî ve sınıfî ve vatanî“ kabul eder. Gayâtı, hevesât-ı nefsaniyenin nâmeşru tecavüzâtına sed çekip ruhu maâliyâta teşvik ve hissiyat-ı ulviyesini tatmin etmektir ve insanı kemâlât-ı insaniyeye sevk edip insan etmektir.

Hakkınşe’ni ise ittifaktır. Faziletin şe’ni, tesanüddür. Teâvünün şe’ni, birbirinin imdadına yetişmektir. Dinin şe’ni, uhuvvettir, incizaptır. Nefs-i emmâreyi gemlemekle bağlamak, ruhu kemâlâta kamçılamakla serbest bırakmanın şe’ni, saadet-i dâreyndir. İşte, medeniyet-i hazıra, edyân-ı sâbıka-i semâviyeden, bahusus Kur’ân’ın irşâdâtından aldığı mehâsinle beraber, Kur’ân’a karşı böyle hakikat nazarında mağlûp düşmüştür.

Üçüncü derece: Binler mesâilinden, yalnız nümune olarak üç dört meseleyi göstereceğiz. Evet, Kur’ân’ın düsturları, kanunları, ezelden geldiğinden, ebede gidecektir. Medeniyetin kanunları gibi ihtiyar olup ölüme mahkûm değildir. Daima gençtir, kuvvetlidir.

Meselâ, medeniyetinbütün cem’iyât-ı hayriyeleriyle, bütün cebbârâne şedit inzibat ve nizâmatlarıyla, bütün ahlâkî terbiyegâhlarıyla, Kur’ân-ı Hakîmin iki meselesine karşı muâraza edemeyip mağlûp düşmüşlerdir.

Meselâ [1] وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ [2] وَاَحَلَّ اللّٰهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا

Kur’ân’ın bu galebe-i i’cazkârânesini bir mukaddime ile beyan edeceğiz. Şöyle

ki:

1. “Allah alışverişi helâl, faizi ise haram kıldı.” Bakara Sûresi, 2:275.
2. “Namazı dos doğru kılın ve zekâtı verin.” Bakara Sûresi, 2:43.

İşârâtü’l-İ’câz’da ispat edildiği gibi, bütün ihtilâlât-ı beşeriyenin madeni bir kelime olduğu gibi, bütün ahlâk-ı seyyienin menbaı dahi bir kelimedir.

Birinci kelime: “Ben tok olayım; başkası açlıktan ölse bana ne!”

İkinci kelime: “Sen çalış, ben yiyeyim.”

Evet, hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede havas ve avam, yani zenginler ve fakirler, muvazeneleriyle rahatla yaşarlar. O muvazenenin esası ise, havas tabakasında merhamet ve şefkat, aşağısında hürmet ve itaattir. Şimdi, birinci kelime havas tabakasını zulme, ahlâksızlığa, merhametsizliğe sevk etmiştir. İkinci kelime avâmı kine, hasede, mübarezeye sevk edip rahat-ı beşeriyeyi birkaç asırdır selb ettiği gibi, şu asırda sa’y, sermaye ile mübareze neticesi, herkesçe malûm olan Avrupa hâdisât-ı azîmesi meydana geldi.

İşte, medeniyet, bütün cem’iyât-ı hayriye ile ve ahlâkî mektepleriyle ve şedit inzibat ve nizâmâtıyla beşerin o iki tabakasını musalâha edemediği gibi, hayat-ı beşerin iki müthiş yarasını tedavi edememiştir. Kur’ân, birinci kelimeyi, esasından “vücub-u zekât” ile kal’ eder, tedavi eder. İkinci kelimenin esasını “hurmet-i ribâ” ile kal’ edip tedavi eder. Evet, âyet-i Kur’âniye âlem kapısında durup ribâya “Yasaktır” der. “Kavga kapısını kapamak için banka (ribâ) kapısını kapayınız” diyerek insanlara ferman eder, şakirtlerine “Girmeyiniz” emreder.

İkinci esas: Medeniyet, taaddüd-ü ezvâcı kabul etmiyor; Kur’ân’ın o hükmünü, kendine muhalif-i hikmet ve maslahat-ı beşeriyeye münâfi telâkki eder.

Evet, eğer izdivaçtaki hikmet, yalnız kazâ-yı şehvet olsa, taaddüt bilâkis, olmalı. Halbuki, hattâ bütün hayvânâtın şehadetiyle ve izdivac eden nebâtâtın tasdikiyle sabittir ki, izdivacın hikmeti ve gayesi, tenasüldür. Kazâ-yı şehvet lezzeti ise, o vazifeyi gördürmek için rahmet tarafından verilen bir ücret-i cüz’iyedir. Madem hikmeten, hakikaten, izdivaç nesil içindir, nev’in bekàsı içindir. Elbette, bir senede yalnız bir defa tevellüde kabil ve ayın yalnız yarısında kabil-i telâkkuh olan ve elli senede ye’se düşen bir kadın, ekserî vakitte tâ yüz seneye kadar kabil-i telkih bir erkeğe kâfi gelmediğinden, medeniyet pek çok fahişehâneleri kabul etmeye mecburdur.

Üçüncü esas: Muhakemesiz medeniyet, Kur’ân kadına sülüs verdiği için âyeti[1] tenkit eder. Halbuki, hayat-ı içtimaiyede ekser ahkâm ekseriyet itibarıyla olduğundan, ekseriyet itibarıyla bir kadın, kendini himaye edecek birisini bulur. Erkek ise, ona yük olacak ve nafakasını ona bırakacak birisiyle teşrik-i mesai etmeye mecbur olur. İşte, bu surette, bir kadın pederinden yarısını alsa, kocası

noksaniyetini temin eder. Erkek pederinden iki parça alsa, bir parçasını tezevvüç ettiği kadının idaresine verecek; kızkardeşine müsavi gelir. İşte adalet-i Kur’âniye böyle iktiza eder, böyle hükmetmiştir.[HAŞİYE-1]

1. bk. “Erkeğe iki kız hissesi vardır.” Nisâ Sûresi, 4:11.
Haşiye-1 Mahkemeye karşı ve mahkemeyi susturan lâyiha-i temyizin müdafaatından bir parçadır; bu makama haşiye olmuş: "Ben de adliyenin mahkemesinederim ki: Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyoninsanların hayat-ı içtimaiyesinde en kudsî ve hakikatli bir düstur-u İlâhîyi, üç yüz elli bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinaden ve bin üç yüz elli sene zarfında geçmiş ecdadımızın itikadlarına iktidaen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rû-yi zeminde adalet varsa, o kararı red ve bu hükmü nakzedecektir."

Dördüncü esas: Sanemperestliği şiddetle Kur’ân men ettiği gibi, sanemperestliğin bir nevi taklidi olan suretperestliği de men eder. Medeniyet ise, suretleri kendi mehâsininden sayıp Kur’ân’a muâraza etmek istemiş. Halbuki, gölgeli, gölgesiz suretler, ya bir zulm-ü mütehaccir veya bir riyâ-yı mütecessid veya bir heves-i mütecessimdir ki, beşeri zulme ve riyâya ve hevâya, hevesi kamçılayıp teşvik eder.

Hem Kur’ân, merhameten, kadınların hürmetini muhafaza için, hayâ perdesini takmasını emreder-tâ hevesât-ı rezilenin ayağı altında, o şefkat madenleri zillet çekmesinler; âlet-i hevesat, ehemmiyetsiz bir metâ hükmüne geçmesinler.[HAŞİYE-2] Medeniyet ise, kadınları yuvalarından çıkarıp, perdelerini yırtıp, beşeri de baştan çıkarmıştır. Halbuki, aile hayatı, kadın-erkek mabeyninde mütekabil hürmet ve muhabbetle devam eder. Halbuki, açık saçıklık, samimî hürmet ve muhabbeti izale edip ailevî hayatı zehirlemiştir. Hususan suretperestlik, ahlâkı fena halde sarstığı ve sukut-u ruha sebebiyet verdiği şununla anlaşılır:

Haşiye-2 Tesettür-ü nisvan hakkında Otuz Birinci Mektubun Yirmi Dördüncü Lem’ası, gayet kat’î bir surette ispat etmiştir ki, tesettür kadınlar için fıtrîdir; ref-i tesettür fıtrata münâfidir.

Nasıl ki, merhume ve rahmete muhtaç bir güzel kadın cenazesine nazar-ı şehvet ve hevesle bakmak, ne kadar ahlâkı tahrip eder. Öyle de, ölmüş kadınların suretlerine veyahut sağ kadınların küçük cenazeleri hükmünde olan suretlerine hevesperverâne bakmak, derinden derine hissiyât-ı ulviye-i insaniyeyi sarsar, tahrip eder.

İşte, şu üç misal gibi binler mesâil-i Kur’âniyenin herbirisi, saadet-i beşeriyeyi dünyada temine hizmet etmekle beraber, hayat-ı ebediyesine de hizmet eder. Sair meseleleri, mezkûr meselelere kıyas edebilirsin.

Nasıl medeniyet-i hazıra Kur’ân’ın hayat-ı içtimaiye-i beşere ait olan düsturlarına karşı mağlûp olup Kur’ân’ın i’câz-ı mânevîsine karşı hakikat noktasında iflâs eder. Öyle de, medeniyetin ruhu olan felsefe-i Avrupa ve hikmet-i beşeriyeyi, hikmet-i Kur’ân’la yirmi beş adet Sözlerde mizanlarla iki hikmetin muvazenesinde, hikmet-i felsefiye âcize ve hikmet-i Kur’âniyenin mu’cize olduğu kat’iyetle ispat edilmiştir. Nasıl ki, On Birinci ve On İkinci Sözlerde hikmet-i felsefiyenin aczi ve iflâsı ve hikmet-i Kur’âniyenin i’câzı ve gınâsı ispat edilmiştir; müracaat edebilirsin.

Hem nasıl medeniyet-i hazıra, hikmet-i Kur’ân’ın ilmî ve amelî i’câzına karşı mağlûp oluyor. Öyle de, medeniyetin edebiyat ve belâğati de, Kur’ân’ın edep ve

belâğatine karşı nisbeti, öksüz bir yetimin muzlim bir hüzünle ümitsiz ağlayışı, hem süflî bir vaziyette sarhoş bir ayyaşın velvele-i gınâsının (şarkı demektir) nisbeti ile, ulvî bir âşığın muvakkat bir iftiraktan müştakane, ümitkârâne bir hüzünle gınâsı (şarkısı) , hem zafer veya harbe ve ulvî fedakârlıklara sevk etmek için teşvikkârâne kasâid-i vataniyeye nisbeti gibidir. Çünkü edeb ve belâğat, tesir-i üslûp itibarıyla ya hüzün verir, ya neş'e verir.

Hüzün ise iki kısımdır: Ya fakdü'l-ahbaptan gelir, yani ahbapsızlıktan, sahipsizlikten gelen karanlıklı bir hüzündür ki, dalâlet-âlûd, tabiatperest, gaflet-pîşe olan medeniyetin edebiyatının verdiği hüzündür. İkinci hüzün firaku'l-ahbaptan gelir; yani ahbap var, firakında müştakane bir hüzün verir. İşte şu hüzün, hidayet-edâ, nurefşan Kur'ân'ın verdiği hüzündür.

Amma neş'e ise, o da iki kısımdır: Birisi nefsi hevesâtına teşvik eder. O da tiyatrocu, sinemacı, romancı medeniyetin edebiyatının şe'nidir. İkinci neş'e, nefsi susturup ruhu, kalbi, aklı, sırrı maâliyâta, vatan-ı aslîlerine, makarr-ı ebedîlerine, ahbab-ı uhrevîlerine yetişmek için lâtif ve edebli, masumâne bir teşviktir ki, o da Cennet ve saadet-i ebediyeye ve rüyet-i cemâlullaha beşeri sevk eden ve şevke getiren Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânın verdiği neş'edir.

İşte,

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰى اَنْ يَأْتُوا
بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لاَ يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ
بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيراً [1]

ifade ettiği azîm mânâ ve büyük hakikat, kasıru'l-fehim olanlarca ve dikkatsizlikle, mübalâğalı bir belâğat için muhal bir suret zannediliyor. Hâşâ! Mübalâğa değil, muhal bir suret değil, ayn-ı hakikat bir belâğat ve mümkün ve vaki bir surettedir.

1. "De ki: And olsun, eğer bu Kur'ân'ın benzerini getirmek için insanlar vecinler bir araya toplanıp da hepsi birbirine yardımcı olsalar, yine deonun benzerini getiremezler." İsrâ Sûresi, 17:88.

O suretin bir vechi şudur ki: Yani, Kur'ân'dan tereşşuh etmeyen ve Kur'ân'ın malı olmayan ins ve cinnin bütün güzel sözleritoplansa, Kur'ân'ı tanzir edemez demektir. Hem edememiş ki,gösterilmiyor.

İkinci vecih şudur ki: Cin ve insin, hattâ şeytanların netice-i efkârları ve muhassala-i mesaileri olan medeniyet ve hikmet-i felsefe ve edebiyat-ı ecnebiye, Kur'ân'ın ahkâm ve hikmet ve belâğatine karşı âciz derekesindedirler demektir. Nasıl da nümunesini gösterdik.

(Meyve Risalesinden)

Bu Onuncu Meseleye bir hâtime olarak iki haşiyedir

Birincisi

Bundan on iki sene evvel[1] işittim ki, en dehşetli ve muannid bir zındık, Kur'ân'a karşı suikastını, tercümesiyle yapmaya başlamış ve demiş ki: "Kur'ân tercüme edilsin, tâ ne mal olduğu bilinsin." Yani, lüzumsuz tekraratı herkes görsün ve tercümesi onun yerinde okunsun diye dehşetli bir plân çevirmiş.

1. Bu risalenin telifinden on iki sene evvel.

Fakat Risale-in Nur'un cerh edilmez hüccetleri kat'î ispat etmiş ki, Kur'ân'ın hakikî tercümesi kabil değil, ve lisan-ı nahvî olan lisan-ı Arabî yerinde Kur'ân'ın meziyetlerini ve nüktelerini başka lisan muhafaza edemez ve herbir harfi, on adetten bine kadar sevap veren kelimât-ı Kur'âniyenin mu'cizâne ve cemiyetli tabirlerinin yerini, beşerin âdi ve cüz'î tercümeleri tutamaz, onun yerinde camilerde okunmaz diye, Risale-in Nur her tarafta intişarıyla o dehşetli plânı akîm bıraktı. Fakat o zındıktan ders alan münafıklar, yine şeytan hesabına Kur'ân güneşini üflemekle söndürmeye aptal çocuklar gibi ahmakane ve divanecesine çalışmaları hikmetiyle, bana gayet sıkı ve sıkıcı ve sıkıntılı bir hâlette bu Onuncu Mesele yazdırıldı tahmin ediyorum. Başkalarıyla görüşemediğim için hakikat-ı hali bilemiyorum.

ikinci haşiye:

Denizlihapsinden tahliyemizden sonra, meşhur Şehir Otelinin yüksek katında oturmuştum. Karşımda güzel bahçelerde kesretli kavak ağaçları birer halka-i zikir tarzında gayet lâtif, tatlı bir surette hem kendileri, hem dalları, hem yaprakları havanın dokunmasıyla cezbedârâne ve câzibekârâne hareketle raksları, kardeşlerimin müfarakatlarından ve yalnız kaldığımdan hüzünlü ve gamlı kalbime ilişti. Birden güz ve kış mevsimi hatıra geldi ve bana bir gaflet bastı. Ben o kemâl-i neş'e ile cilvelenen o nâzenin kavaklara ve zîhayatlara o kadar acıdım ki, gözlerim yaşla doldu. Kâinatın süslü perdesi altındaki ademleri, firakları ihtar ve ihsasiyle kâinat dolusu firakların, zevâllerin hüzünleri başıma toplandı.

Birden, hakikat-i Muhammediyenin (a.s.m.) getirdiği nur imdada yetişti. O hadsiz hüzünleri ve gamları, sürurlara çevirdi. Hattâ o nurun, herkes ve her ehl-i iman gibi benim hakkımda milyon feyzinden yalnız o vakitte o vaziyete temas

eden imdat ve tesellîsi için, zât-ı Muhammediyeye (a.s.m.) karşı ebediyen minnettar oldum. Şöyle ki:

Ol nazar-ı gaflet, o mübarek nâzeninleri vazifesiz, neticesiz bir mevsimde görünüp, hareketleri neş'eden değil, belki güya ademden ve firaktan titreyerek hiçliğe düştüklerini göstermekle, herkes gibi bendeki aşk-ı bekà ve hubb-u mehâsin ve muhabbet-i vücud ve şefkat-i cinsiye ve alaka-i hayatiyeye medar olan damarlarıma o derece dokundu ki, böyle dünyayı bir mânevî cehenneme ve aklı bir tâzip âletine çevirdiği sırada, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın beşere hediye getirdiği nur perdeyi kaldırdı; idam, adem, hiçlik, vazifesizlik, abes, firak fanilik yerinde, o kavakların herbirinin yaprakları adedince hikmetleri ve mânâları ve, Risale-in Nur'da ispat edildiği gibi, üç kısma ayrılan neticeleri ve vazifeleri var diye gösterdi.

Birinci kısım: Sâni-i Zülcelâlin esmâsına bakar. Meselâ, nasılki bir usta, harika bir makineyi yapsa, onu takdir eden herkes o zâta "Mâşâallah, bârekâllah" deyip alkışlar. Öyle de, o makine dahi, ondan maksut neticeleri tam tamına göstermesiyle, lisan-ı hâliyle ustasını tebrik eder, alkışlar. Her zîhayat ve herşey böyle bir makinedir; ustasını tebriklerle alkışlar.

İkinci kısım hikmetleri ise, zîhayatın ve zîşuurun nazarlarına bakar. Onlara şirin bir mütalâagâh, birer kitab-ı marifet olur. Mânâlarını zîşuurun zihinlerinde ve suretlerini kuvve-i hafızalarında ve elvâh-ı misâliyede ve âlem-i gaybın defterlerinde daire-i vücutta bırakıp, sonra âlem-i şehadeti terk eder, âlem-i gayba çekilir. Demek, surî bir vücudu bırakır, mânevî ve gaybî ve ilmî çok vücutları kazanır.

Evet madem Allah var ve ilmi ihâta eder. Elbette adem, idam, hiçlik, mahv, fena, hakikat noktasında, ehl-i imanın dünyasında yoktur. Ve kâfirlerin dünyaları ademle, firakla, hiçlikle, fânilikle doludur. İşte bu hakikati, umumun lisanında gezen bu gelen darb-ı mesel ders verip, der:

"Kimin için Allah var, ona herşey var. Ve kimin için yoksa, herşey ona yoktur, hiçtir."

Elhasıl, nasıl ki, iman, ölüm vaktinde insanı idam-ı ebedîden kurtarıyor; öyle de, herkesin hususî dünyasını dahi idamdan ve hiçlik karanlıklarından kurtarıyor. Ve küfür ise, hususan küfr-ü mutlak olsa, hem o insanı, hem hususî dünyasını ölümle idam edip mânevî cehennem zulmetlerine atar, hayatının lezzetlerini acı zehirlere çevirir. Hayat-ı dünyeviyeyi âhiretine tercih edenlerin kulakları çınlasın! Gelsinler, buna ya bir çare bulsunlar veya imana girsinler, bu dehşetli hasârattan kurtulsunlar.

سُبْحَانَكَ لاَعِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَاعَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ [1]

Duanıza çok muhtaç ve size çok müştak kardeşiniz

Said Nursî

1. “Seni her türlü noksandan tenzih ederiz, Senin bize öğrettiğinden başkabilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetleyaparsın.” Bakara Sûresi, 2:32.

(Yirmi Altıncı Sözden)

Üçüncü Mebhasın Sonu ve Dördüncü Mebhas

Eğer desen: Kader bizi böyle bağlamış, hürriyetimizi selb etmiştir. İnbisat ve cevelâna müştak olan kalb ve ruh için kadere iman bir ağırlık, bir sıkıntı vermiyor mu?

Elcevap: Kat'a ve asla! Sıkıntı vermediği gibi, nihayetsiz bir hiffet, bir rahatlık ve ravh ve reyhânı veren ve emn ü emânı temin eden bir sürur, bir nur veriyor. Çünkü, insan kadere iman etmezse, küçük bir dairede cüz'î bir serbestiyet, muvakkat bir hürriyet içinde dünya kadar ağır bir yükü, biçare ruhun omuzunda taşımaya mecburdur. Çünkü insan bütün kâinatla alâkadardır. Nihayetsiz makàsıd ve metâlibi var. Kudreti, iradesi, hürriyeti milyondan birisine kâfi gelmediği için, çektiği mânevî sıkıntı ağırlığı ne kadar müthiş ve muvahhiş olduğu anlaşılır. İşte, kadere iman, bütün o ağırlığı kaderin sefinesine atar, kemâl-i rahatla, ruh ve kalbin kemâl-i hürriyetiyle kemâlâtında serbest cevelânına meydan veriyor. Yalnız nefs-i emmârenin cüz'î hürriyetini selb eder ve firavuniyetini ve rububiyetini ve keyfemâyeşâ hareketini kırar.

Kadere iman o kadar lezzetli, saadetlidir ki, tarif edilmez. Yalnız şu temsille o lezzete ve o saadete bir işaret edeceğiz. Şöyle ki:

İki adam bir padişahın pâyitahtına giderler. O padişahın mahall-i garaip olan has sarayına girerler. Biri, padişahı bilmez, o yerlerde gàsıbâne, sârıkane tavattun etmek ister. Fakat o bahçe, o sarayın iktiza ettikleri idare ve tedbir ve varidat; ve makinelerini işlettirmek ve garip hayvânâtın erzakını vermek gibi zahmetli külfetleri görür, mütemadiyen ıztırap çeker. O cennet gibi bahçe, başına bir cehennem gibi oluyor. Herşeye acıyor, idare edemiyor. Teessüfle vaktini geçirir. Sonra da, o hırsız, edepsiz adam, tedip suretiyle hapse atılır.

İkinci adam, padişahı tanır, padişaha kendini misafir bilir. Bütün o bahçede, o sarayda olan işler bir nizam-ı kanunla cereyan ettiğini, herşey bir programla, kemâl-i suhuletle işlediğini itikad eder. Zahmet ve külfetleri padişahın kanununa bırakıp, kemâl-i safâ ile o cennet-misal bahçenin bütün lezzetlerinden istifade edip, padişahın merhametine ve idare kanunlarının güzelliğine istinaden herşeyi hoş görür, kemâl-i lezzet ve saadetle hayatını geçirir. İşte [1] مَنْ اٰمَنَ بِالْقَدَرِ اَمِنَ مِنَ الْكَدَرِ sırrını anla.

1. "Kadere iman eden, kederden emin olur." ed-Deylemî, *el-Müsned* 1:113; el-Müsâvî, *Feyzu'l-Kadîr* 3:187; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl* 1:106.

DÖRDÜNCÜ MEBHAS

Eğer desen: Birinci Mebhasta ispat ettin ki, kaderin herşeyi güzeldir, hayırdır. Ondan gelen şer de hayırdır, çirkinlik de güzeldir. Halbuki, şu dâr-ı dünyadaki musibetler, beliyyeler o hükmü cerh ediyor.

Elcevap: Ey şiddet-i şefkatten şedit bir elemi hisseden nefsim ve arkadaşım! Vücut hayr-ı mahz, adem şerr-i mahz olduğuna, bütün mehâsin ve kemâlâtın vücuda rücuu ve bütün maâsî ve mesâib ve nekaisin esası adem olduğu delildir.

Madem adem şerr-i mahzdır. Ademe müncer olan veya ademi işmam eden hâlât dahi şerri tazammun eder. Onun için, vücudun en parlak nuru olan hayat, ahvâl-i muhtelife içinde yuvarlanıp kuvvet buluyor. Mütebâyin vaziyetlere girip tasaffi ediyor ve müteaddit keyfiyatı alıp matlup semeratı veriyor ve müteaddit tavırlara girip Vâhib-i Hayatın nukuş-u esmâsını güzelce gösterir. İşte, şu hakikattendir ki, zîhayatlara âlâm ve mesâib ve meşakkat ve beliyyat suretinde bazı hâlât ârız olur ki, o hâlât ile hayatlarına envâr-ı vücut teceddüt edip zulümât-ı adem tebâud ederek hayatları tasaffi ediyor. Zira, tevakkuf, sükûnet, sükût, atâlet, istirahat, yeknesaklık, keyfiyatta ve ahvalde birer ademdir. Hattâ en büyük bir lezzet, yeknesaklık içinde hiçe iner.

Elhasıl: Madem hayat, Esmâ-i Hüsnânın nukuşunu gösterir. Hayatın başına gelen herşey hasendir. Meselâ, gayet zengin, nihayet derecede san’atkâr ve çok san’atlarda mahir bir Zât, âsâr-ı san’atını, hem kıymettar servetini göstermek için, âdi bir miskin adamı, modellik vazifesini gördürmek için, bir ücrete mukabil, bir saatte murassâ, musannâ yaptığı gömleği giydirir, onun üstünde işler ve vaziyetler verir, tebdil eder. Hem her nevi san’atını göstermek için keser, değiştirir, uzaltır, kısaltır. Acaba şu ücretli miskin adam o zâta dese, “Bana zahmet veriyorsun. Eğilip kalkmakla vaziyetveriyorsun. Beni güzelleştiren bu gömleği kesip kısaltmakla güzelliğimibozuyorsun” demeye hak kazanabilir mi? “Merhametsizlik, insafsızlıkettin” diyebilir mi?

İşte, onun gibi, Sâni-i Zülcelâl, Fâtır-ı Bîmisal, zîhayata göz, kulak, akıl, kalb gibi havâs ve letâifle murassâ olarak giydirdiği vücut gömleğini, Esmâ-i Hüsnânın nakışlarını göstermek için, çok hâlât içinde çevirir, çok vaziyetlerde değiştirir. Elemler, musibetler nev’inde olan keyfiyat, bazı esmâsının ahkâmını göstermek için lemeât-ı hikmet içinde bazı şuâât-ı rahmet ve o şuâât-ı rahmet içinde lâtif güzellikler vardır.

Hâtime

Eski Said’inserkeş, müftehir, mağrur, ucüblü, riyakâr nefsini susturan, teslime mecbur eden Beş Fıkradır.

BİRİNCİ FIKRA: Madem eşya var ve san’atlıdır. Elbette bir ustaları var. Yirmi İkinci Sözde gayet kat’î ispat edildiği gibi, eğer herşey birinin olmazsa, o vakit herbir şey bütün eşya kadar müşkül ve ağır olur. Eğer herşey birinin olsa, o zaman bütün eşya bir şey kadar âsân ve kolay olur.

Madem zemin ve âsumânı birisi yapmış, yaratmış. Elbette, o pek hikmetli ve çok san’atkâr Zât, zemin ve âsumânın meyveleri ve neticeleri ve gayeleri olan zîhayatları başkalara bırakıp işi bozmayacak. Başka ellere teslim edip bütün hikmetli işlerini abes etmeyecek, hiçe indirmeyecek, şükür ve ibadetlerini başkasına vermeyecektir.

İKİNCİ FIKRA: Sen, ey mağrur nefsim! Üzüm ağacına benzersin. Fahirlenme! Salkımları o ağaç kendi takmamış; başkası onları ona takmış.

ÜÇÜNCÜ FIKRA: Sen, ey riyakâr nefsim! “Dine hizmet ettim” diye gururlanma.[1] إِنَّ اللّٰهَ لَيُؤَيِّدُ هٰذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ sırrınca, müzekkâ olmadığın için, belki sen kendini o recül-ü fâcir bilmelisin. Hizmetini, ubûdiyetini, geçen nimetlerin şükrü ve vazife-i fıtrat ve farize-i hilkat ve netice-i san’at bil, ucüb ve riyadan kurtul.

1. “Muhakkak ki Allah, bu dini fâcir adamla da teyid ve takviye eder.” (*Buhari*, Cihad: 182, Meğâzî: 38, Kader: 5; *Müslim*,İmân: 178; *İbn-i Mâce*, Fiten: 35; *Dârimî*, Siyer: 73; *Müsned*, 2:309, 5:45.).

DÖRDÜNCÜ FIKRA: Hakikat ilmini, hakikî hikmeti istersen, Cenâb-ı Hakkın marifetini kazan. Çünkü, bütün hakaik-i mevcudat, ism-i Hakkın şuââtı ve esmâsının tezâhürâtı ve sıfâtının tecelliyâtıdırlar. Maddî ve mânevî, cevherî-arazî, herbir şeyin, herbir insanın hakikati, birer ismin nuruna dayanır ve hakikatine istinad ederler. Yoksa, hakikatsiz, ehemmiyetsiz bir surettir. Yirminci Sözün âhirinde şu sırra dair bir nebze bahsi geçmiştir.

Ey nefis! Eğer şu dünya hayatına müştaksan, mevtten kaçarsan, kat’iyen bil ki, hayat zannettiğin hâlât, yalnız bulunduğun dakikadır. O dakikadan evvel bütün zamanın ve o zaman içindeki eşya-yı dünyeviye, o dakikada meyyittir, ölmüştür. O dakikadan sonra bütün zamanın ve onun mazrufu, o dakikada ademdir, hiçtir. Demek güvendiğin hayat-ı maddiye, yalnız bir dakikadır. Hattâ bir kısım ehl-i tetkik, “bir âşiredir, belki bir ân-ı seyyâledir” demişler. İşte, şu sırdandır ki, bazı ehl-i velâyet, dünyanın, dünya cihetiyle ademine hükmetmişler.

Madem böyledir. Hayat-ı maddiye-i nefsiyeyi bırak; kalb ve ruh ve sırrın derece-i hayatlarına çık, bak: Ne kadar geniş bir daire-i hayatları var! Senin için meyyit olan mazi, müstakbel, onlar için hayydır, hayattar ve mevcuttur.

Ey nefsim! Madem öyledir, sen dahi kalbim gibi ağla ve bağır ve de ki:
Fâniyim, fâni olanı istemem. Âcizim, âciz olanı istemem.
Ruhumu Rahmân'a teslim eyledim; gayr istemem.
İsterim, fakat bir yâr-ı bâki isterim.
Zerreyim, fakat bir Şems-i Sermed isterim.
Hiç ender hiçim; fakat bu mevcudatı birden isterim.

Tılsım-ı kâinatı keşfeden Kur’ân-ı Hakîmin mühim bir tılsımını halleden

Birinci Maksat

[1]

1. “Biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik. Hepsi de onu yüklenmektenkaçındı ve ondan korktu. İnsan ise onu yüklendi. Gerçekten insan çokzalim, çok cahildir.” Ahzâb Sûresi, 33:72.

ŞU ÂYETİN büyük hazinesinden tek bir cevherine işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Gök, zemin, dağ, tahammülünden çekindiği ve korktuğu emanetin müteaddit vücuhundan bir ferdi, bir vechi ene’dir. Evet, ene, zaman-ı Âdem’den şimdiye kadar âlem-i insaniyetin etrafına dal budak salan nuranî bir şecere-i tûbâ ile müthiş bir şecere-i zakkumun çekirdeğidir. Şu azîm hakikate girişmeden evvel, o hakikatin fehmini teshil edecek bir mukaddime beyan ederiz. Şöyle ki:

Ene, künûz-u mahfiye olan esmâ-i İlâhiyenin anahtarı olduğu gibi, kâinatın tılsım-ı muğlâkının dahi anahtarı olarak bir muammâ-yı müşkilküşâdır, bir tılsım-ı hayretfezâdır. O ene, mahiyetinin bilinmesiyle, o garip muammâ, o acip tılsım olan ene açılır ve kâinat tılsımını ve âlem-i vücubun künûzunu dahi açar. Şu meseleye dair, Şemme isminde bir risale-i Arabiyemde şöyle bahsetmişiz ki:

Âlemin miftahı insanın elindedir ve nefsine takılmıştır. Kâinat kapıları zâhiren açık görünürken, hakikaten kapalıdır. Cenâb-ı Hak, emanet cihetiyle, insana “ene” namında öyle bir miftah vermiş ki, âlemin bütün kapılarını açar. Ve öyle tılsımlı bir enaniyet vermiş ki, Hallâk-ı Kâinatın künûz-u mahfiyesini onunla keşfeder. Fakat ene, kendisi de gayet muğlâk bir muammâ ve açılması müşkül bir tılsımdır. Eğer onun hakikî mahiyeti ve sırr-ı hilkati bilinse, kendisi açıldığı gibi kâinat dahi açılır. Şöyle ki:

Sâni-i Hakîm, insanın eline, emanet olarak, rububiyetinin, sıfât ve şuûnâtının hakikatlerini gösterecek, tanıttıracak işârat ve nümuneleri câmi’ bir ene vermiştir —tâ ki, o ene bir vahid-i kıyasî olup, evsâf-ı Rububiyet ve şuûnât-ı Ulûhiyet

bilinsin. Fakat vahid-i kıyasî, bir mevcud-u hakikî olmak lâzım değil. Belki, hendesedeki farazî hatlar gibi, farz ve tevehhümle bir vahid-i kıyasî teşkil edilebilir; ilim ve tahakkukla hakikî vücudu lâzım değildir.

Sual: Niçin Cenâb-ı Hakkın sıfât ve esmâsının marifeti enaniyete bağlıdır?

Elcevap: Çünkü, mutlak ve muhit birşeyin hududu ve nihayeti olmadığı için, ona bir şekil verilmez; ve üstüne bir suret ve bir taayyün vermek için hükmedilmez, mahiyeti ne olduğu anlaşılmaz. Meselâ, zulmetsiz, daimî bir ziya bilinmez ve hissedilmez. Ne vakit hakikî veya vehmî bir karanlıkla bir hat çekilse, o vakit bilinir.

İşte, Cenâb-ı Hakkın, ilim ve kudret, Hakîm ve Rahîm gibi sıfât ve esmâsı muhit, hudutsuz, şeriksiz olduğu için, onlara hükmedilmez ve ne oldukları bilinmez ve hissolunmaz. Öyle ise, hakikî nihayet ve hadleri olmadığından, farazî ve vehmî bir haddi çizmek lâzım geliyor. Onu da enaniyet yapar. Kendinde bir rububiyet-i mevhume, bir mâlikiyet, bir kudret, bir ilim tasavvur eder, bir had çizer, onunla muhit sıfatlara bir hadd-i mevhum vaz eder. “Buraya kadar benim, ondan sonra Onundur” diye bir taksimat yapar. Kendindeki ölçücüklerle onların mahiyetini yavaş yavaş anlar.

Meselâ, daire-i mülkünde mevhum rububiyetiyle, daire-i mümkinatta Hâlıkının rububiyetini anlar. Ve zâhir mâlikiyetiyle, Hâlıkının hakikî mâlikiyetini fehmeder ve “Bu haneye mâlik olduğum gibi, Hâlık da şu kâinatın mâlikidir” der. Ve cüz’î ilmiyle Onun ilmini fehmeder. Ve kisbî san’atçığıyla O Sâni-i Zülcelâlin ibdâ-i san’atını anlar. Meselâ, “Ben şu evi nasıl yaptım ve tanzim ettim. Öyle de, şu dünya hanesini birisi yapmış ve tanzim etmiş” der. Ve hâkezâ, bütün sıfât ve şuûnât-ı İlâhiyeyi bir derece bildirecek, gösterecek binler esrarlı ahval ve sıfât ve hissiyat, enede münderiçtir.

Demek ene, âyine-misal ve vahid-i kıyasî ve âlet-i inkişaf ve mânâ-yı harfî gibi, mânâsı kendinde olmayan ve başkasının mânâsını gösteren, vücud-u insaniyetin kalın ipinden şuurlu bir tel ve mahiyet-i beşeriyenin hullesinden ince bir ip ve şahsiyet-i Âdemiyetin kitabından bir *elif*’tir ki, o *elif*’in iki yüzü var:

Biri hayra ve vücuda bakar. O yüz ile yalnız feyze kabildir. Vereni kabul eder; kendi icad edemez. O yüzde fâil değil; icaddan eli kısadır.[1]

Bir yüzü de şerre bakar ve ademe gider. Şu yüzde o fâildir, fiil sahibidir.[2]

1. bk. Nisâ Sûresi, 4:79.
2. bk. Nisâ Sûresi, 4:79; Yûsuf Sûresi, 12:53.

Hem onun mahiyeti harfiyedir; başkasının mânâsını gösterir. Rububiyeti hayaliyedir. Vücudu o kadar zayıf ve incedir ki, bizzat kendinde hiçbir şeye tahammül edemez ve yüklenemez. Belki, eşyanın derecat ve miktarlarını bildiren mizanülhararet ve mizanülhava gibi mizanlar nev’inden bir mizandır ki,

Vâcibü’l-Vücudun mutlak ve muhit ve hudutsuz sıfâtını bildiren bir mizandır.[1]

İşte, mahiyetini şu tarzda bilen ve iz’ân eden ve ona göre hareket eden, [2] قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّيهَا beşaretinde dahil olur. Emaneti bihakkın eda eder ve o enenin dürbünüyle, kâinat ne olduğunu ve ne vazife gördüğünü görür. Ve âfâkî malûmat nefse geldiği vakit, enede bir musaddık görür; o ulûm, nur ve hikmet olarak kalır, zulmet ve abesiyete inkılâb etmez.

Vakta ki, ene, vazifesini şu suretle ifa etti; vahid-i kıyasî olan mevhum rububiyetini ve farazî mâlikiyetini terk eder.

[3] لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَلَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ der, hakikî ubûdiyetini takınır, makam-ı ahsen-i takvime çıkar.

Eğer o ene, hikmet-i hilkatini unutup vazife-i fıtriyesini terk ederek kendine mânâ-yı ismiyle baksa, kendini mâlik itikad etse, o vakit emanette hıyanet eder, [4] وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّيهَا altında dahil olur. İşte, bütün şirkleri ve şerleri ve dalâletleri tevlid eden enaniyetin şu cihetindendir ki, semâvât ve arz ve cibal tedehhüş etmişler, farazî bir şirkten korkmuşlar.

1. bk. Tîn Sûresi, 95:4.
2. “Nefsini günahlardan arındıran, kurtuluşa ermiştir.” Şems Sûresi, 91:9.
3. Mülk Ona, hamd Ona, hüküm Ona aittir; siz de Ona döndürüleceksiniz
4. “Nefsini günaha daldıran, hüsrana düşmüştür.” Şems Sûresi, 91:10.

Evet, ene ince bir elif, bir tel, farazî bir hat iken, mahiyeti bilinmezse, tesettür toprağı altında neşvünemâ bulur, gittikçe kalınlaşır, vücud-u insanın her tarafına yayılır. Koca bir ejderha gibi, vücud-u insanı bel’ eder. Bütün o insan, bütün letâifiyle adeta ene olur. Sonra, nev’in enaniyeti de bir asabiyet-i nev’iye ve milliye cihetiyle o enaniyete kuvvet verip, o ene, o enaniyet-i nev’iyeye istinad ederek, şeytan gibi, Sâni-i Zülcelâlin evâmirine karşı mübareze eder.[1] Sonra, kıyas-ı binnefis suretiyle, herkesi, hattâ herşeyi kendine kıyas edip, Cenâb-ı Hakkın mülkünü onlara ve esbaba taksim eder, gayet azîm bir şirke düşer, [2] اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ meâlini gösterir. Evet, nasıl mîrî malından kırk parayı çalan bir adam, bütün hazır arkadaşlarını birer dirhem almasını kabul ile hazmedebilir. Öyle de, “Kendime mâlikim” diyen adam, “Herşey kendine mâliktir” demeye ve itikad etmeye mecburdur.

İşte, ene, şu hâinâne vaziyetinde iken, cehl-i mutlaktadır. Binler fününu bilse de, cehl-i mürekkeple bir eçheldir. Çünkü duyguları, efkârları kâinatın envâr-ı marifetini getirdiği vakit, nefsinde onu tasdik edecek, ışıklandıracak ve idame edecek bir madde bulmadığı için, sönerler. Gelen herşey nefsindeki renklerle

boyalanır. Mahz-ı hikmet gelse, nefsinde abesiyet-i mutlaka suretini alır. Çünkü, şu haldeki enenin rengi, şirk ve ta’tildir, Allah’ı inkârdır. Bütün kâinat parlak âyetlerle dolsa, o enedeki karanlıklı bir nokta, onları nazarda söndürür, göstermez.[3] On Birinci Sözde, mahiyet-i insaniyenin ve mahiyet-i insaniyedeki enaniyetin, mânâ-yı harfî cihetiyle ne kadar hassas bir mizan ve doğru bir mikyas ve muhit bir fihriste ve mükemmel bir harita ve câmi’ bir âyine ve kâinata güzel bir takvim, bir ruznâme olduğu, gayet kat’î bir surette tafsil edilmiştir. Ona müracaat edilsin. O Sözdeki tafsilâta iktifâen kısa keserek mukaddimeye nihayet verdik. Eğer mukaddimeyi anladınsa, gel, hakikate giriyoruz.

1. bk. A’râf Sûresi, 7:12; Hicr Sûresi, 15:32-33; Sâd Sûresi, 38:75-76.
2. “Muhakkak ki şirk pek büyük bir zulümdür.” Lokman Sûresi, 31:13.
3. bk. Bakara Sûresi, 2:171; Âl-i İmran Sûresi, 3:70; En’âm Sûresi, 6:7; A’râf Sûresi, 7:146; Yûnus, Sûresi, 10:101; Yûsuf Sûresi, 12:105; NahlSûresi, 16:83; Neml Sûresi, 27:14.

İşte, bak: Âlem-i insaniyette, zaman-ı Âdem’den şimdiye kadar iki cereyan-ı azîm, iki silsile-i efkâr, her tarafta ve her tabaka-i insaniyede dal budak salmış iki şecere-i azîme hükmünde;[1] biri silsile-i nübüvvet ve diyanet, diğeri silsile-i felsefe ve hikmet, gelmiş gidiyor. Her ne vakit o iki silsile imtizaç ve ittihad etmişse, yani silsile-i felsefe silsile-i diyanete dehalet edip itaat ederek hizmet etmişse, âlem-i insaniyet parlak bir surette bir saadet, bir hayat-ı içtimaiye geçirmiştir. Ne vakit ayrı gitmişlerse, bütün hayır ve nur silsile-i nübüvvet ve diyanet etrafına toplanmış ve şerler ve dalâletler felsefe silsilesinin etrafına cem olmuştur. Şimdi, şu iki silsilenin menşelerini, esaslarını bulmalıyız.

İşte, diyanet silsilesine itaat etmeyen silsile-i felsefe ki, bir şecere-i zakkum suretini alıp şirk ve dalâlet zulümatını etrafına dağıtır. Hattâ, kuvve-i akliye dalında dehriyyun, maddiyyun, tabiiyyun meyvelerini beşer aklının eline vermiş. Ve kuvve-i gadabiye dalında Nemrutları, Firavunları, Şeddadları[HAŞİYE-1] beşerin başına atmış. Ve kuvve-i şeheviye-i behîmiye dalında âliheleri, sanemleri ve ulûhiyet dâvâ edenleri semere vermiş, yetiştirmiş. O şecere-i zakkumun menşei ile, silsile-i nübüvvetin—ki, bir şecere-i tûbâ-i ubûdiyet hükmünde bulunan o silsilenin, küre-i zeminin bağında mübarek dalları, kuvve-i akliye dalında enbiya ve mürselîn ve evliya ve sıddıkîn meyvelerini yetiştirdiği gibi, kuvve-i dâfia dalında âdil hâkimleri, melek gibi melikler meyvesini veren ve kuvve-i câzibe dalında hüsn-ü sîret ve ismetli cemâl-i suret ve sehâvet ve keremnamdarlar meyvesini yetiştiren ve beşer nasıl şu kâinatın en mükemmel bir meyvesi olduğunu gösteren o şecerenin menşei ile beraber, enenin iki cihetindedir. O iki şecereye menşe ve medar, esaslı bir çekirdek olarak, enenin iki vechini beyan edeceğiz. Şöyle ki:

1. bk. Mâide Sûresi, 5:27-31.
Haşiye-1 Evet, Nemrutları, Firavunları yetiştiren ve dâyelik edip emziren, eski Mısır ve Babil‘in, ya sihir derecesine çıkmış veyahut hususî olduğu için etrafında sihir telâkki edilen eski felsefeleri olduğu gibi, âliheleri eski Yunan kafasında yerleştiren ve asnâmı tevlid eden felsefe-i tabiiye bataklığıdır. Evet, tabiatın perdesiyle Allah’ın nurunu görmeyen insan, herşeye bir ulûhiyet verip kendi başına musallat eder.

Enenin bir vechini nübüvvet tutmuş gidiyor; diğer vechini felsefe tutmuş

geliyor.

Nübüvvetin vechi olan birinci vecih: Ubûdiyet-i mahzânın menşeidir. Yani, ene kendini abd bilir; başkasına hizmet eder, anlar. Mahiyeti harfiyedir; yani başkasının mânâsını taşıyor, fehmeder. Vücudu tebeîdir; yani başka birisinin vücuduyla kaim ve icadıyla sabittir, itikad eder. Mâlikiyeti vehmiyedir; yani kendi mâlikinin izniyle surî, muvakkat bir mâlikiyeti vardır, bilir. Hakikati zılliyedir; yani hak ve vacip bir hakikatin cilvesini taşıyan mümkün ve miskin bir zılldir. Vazifesi ise, kendi Hâlıkının sıfât ve şuûnâtına mikyas ve mizan olarak, şuurkârâne bir hizmettir.

İşte, enbiya ve enbiya silsilesindeki asfiya ve evliya, eneye şu vecihle bakmışlar, böyle görmüşler, hakikati anlamışlar. Bütün mülkü Malikü'l-Mülke teslim etmişler[1] ve hükmetmişler ki, o Mâlik-i Zülcelâlin ne mülkünde,[2] ne rububiyetinde,[3] ne ulûhiyetinde[4] şerik ve naziri yoktur;[5] muin ve vezire muhtaç değil;[6] herşeyin anahtarı Onun elindedir;[7] herşeye Kàdir-i Mutlaktır;[8] esbab bir perde-i zâhiriyedir;[9] tabiat bir şeriat-i fıtriyesidir ve kanunlarının bir mecmuasıdır ve kudretinin bir mistarıdır.[10]

1. bk. Âl-i İmrân Sûresi, 3:26.
2. bk. A'râf Sûresi, 7:158.
3. bk. Bakara Sûresi, 2:21.
4. bk. Kehf Sûresi, 18:110.
5. bk. İsrâ Sûresi, 17:111; İhlâs Sûresi, 112:4.
6. bk. Hac Sûresi, 22:18; İhlâs Sûresi, 112:2.
7. bk. En'am Sûresi, 6:59; Zümer Sûresi, 39:63; Şûrâ Sûresi, 42:12.
8. bk. Bakara Sûresi, 2:259; Mâide Sûresi, 5:120; Teğâbün Sûresi, 64:1.
9. bk. Saffat Sûresi, 37:95-96; Ra'd Sûresi, 13:18; Yâsîn Sûresi, 36:28; Fetih Sûresi, 48:7.
10. bk. Âl-i İmran Sûresi, 3:26; Yâsîn Sûresi, 36:77-83; Ahkaf Sûresi, 46:33; Kaf Sûresi, 50:15.

İşte, şu parlak, nuranî, güzel yüz, hayattar ve mânidar bir çekirdek hükmüne geçmiş ki, Hâlık-ı Zülcelâl, bir şecere-i tûbâ-i ubûdiyeti ondan halk etmiştir ki, onun mübarek dalları, âlem-i beşeriyetin her tarafını nuranî meyvelerle tezyin etmiştir. Bütün zaman-ı mazideki zulümatı dağıtıp, o uzun zaman-ı mazi, felsefenin gördüğü gibi bir mezar-ı ekber, bir ademistan olmadığını, belki istikbale ve saadet-i ebediyeye atlamak için ervâh-ı âfilîne bir medar-ı envar ve muhtelif basamaklı bir mirac-ı münevver ve ağır yüklerini bırakan ve serbest kalan ve dünyadan göçüp giden ruhların nuranî bir nuristanı ve bir bostanı olduğunu gösterir.

İkinci vecih ise, felsefe tutmuştur. Felsefe ise, eneye mânâ-yı ismiyle bakmış. Yani, kendi kendine delâlet eder, der; mânâsı kendindedir, kendi hesabına çalışır, hükmeder. Vücudu aslî, zâtî olduğunu telâkki eder. Yani, zâtında bizzat bir vücudu vardır, der. Bir hakk-ı hayatı var, daire-i tasarrufunda hakikî mâliktir, zu'm eder. Onu bir hakikat-i sabite zanneder. Vazifesini, hubb-u zâtından neş'et eden bir tekemmül-ü zâtî olduğunu bilir, ve hâkezâ... Çok esâsât-ı fâsideye mesleklerini bina etmişler. O esâsat ne kadar esassız ve çürük olduğunu sair risalelerimde ve bilhassa Sözler'de, hususan On İkinci ve Yirmi Beşinci Sözlerde kat'î ispat etmişiz. Hattâ, silsile-i felsefenin en mükemmel fertleri ve o

silsilenin dâhileri olan Eflâtun ve Aristo, İbn-i Sina ve Fârâbî gibi adamlar, “İnsaniyetin gayetü’l-gayâtı teşebbüh-ü bi’l-Vâcibdir, yani Vâcibü’l-Vücuda benzemektir” deyip firavunâne bir hüküm vermişler. Ve enaniyeti kamçılayıp şirk derelerinde serbest koşturarak, esbabperest, sanemperest, tabiatperest, nücumperest gibi çok envâ-ı şirk taifelerine meydan açmışlar. İnsaniyetin esasında münderiç olan acz ve zaaf,[1] fakr ve ihtiyaç,[2] naks ve kusur[3] kapılarını kapayıp ubûdiyetin yolunu seddetmişler. Tabiata saplanıp, şirkten tamamen çıkamayıp, şükrün geniş kapısını bulamamışlar.

Nübüvvet ise, gaye-i insaniyet ve vazife-i beşeriyet, ahlâk-ı İlâhiye ile ve secâyâ-yı hasene ile tahallûk etmekle beraber,[4] aczini bilip kudret-i İlâhiyeye iltica,[5] zaafını görüp kuvvet-i İlâhiyeye istinad,[6] fakrını görüp rahmet-i İlâhiyeye itimad,[7] ihtiyacını görüp gınâ-yı İlâhiyeden istimdad,[8] kusurunu görüp aff-ı İlâhîye istiğfar,[9] naksını görüp kemâl-i İlâhîye tesbihhân olmaktır[10] diye, ubûdiyetkârâne hükmetmişler.

1. bk. Nisâ Sûresi, 4:28; Yûnus Sûresi, 10:12; Zümer Sûresi, 39:49.
2. bk. Bakara Sûresi, 2:268; Kasas Sûresi, 28:24.
3. bk. Nisâ Sûresi, 4:79; Yûsuf Sûresi, 12:53.
4. bk. Kalem Sûresi, 68:4.
5. bk. Tevbe Sûresi, 71:28.
6. bk. Nûh Sûresi, 71:28.
7. bk. Enbiyâ Sûresi, 21:83-84.
8. bk. Enbiyâ Sûresi, 21:87.
9. bk. Sâd Sûresi, 38:24.
10. bk. A’râf Sûresi, 7:143.

İşte, diyanete itaat etmeyen felsefenin böyle yolunu şaşırdığı içindir ki, ene kendi dizginini eline almış, dalâletin herbir nev’ine koşmuş. İşte şu vecihteki enenin başı üstünde bir şecere-i zakkum neşvünemâ bulup âlem-i insaniyetin yarısından fazlasını kaplamış.

İşte, o şecerenin kuvve-i şeheviye-i behîmiye dalında beşerin enzârına verdiği meyveler ise, asnamlar ve âlihelerdir. Çünkü, felsefenin esasında kuvvet müstahsendir. Hattâ “El-hükmü li’l-galib” bir düsturudur. “Galebe edende bir kuvvet var; kuvvette hak vardır” der.[HAŞİYE-1] Zulmü mânen alkışlamış, zalimleri teşçi etmiştir ve cebbarları ulûhiyet dâvâsına sevk etmiştir.

Hem masnudaki güzelliği ve nakıştaki hüsnü, masnua ve nakşa mal edip, Sâni ve Nakkâşın mücerred ve mukaddes cemâlinin cilvesine nisbet etmeyerek, “Ne güzel yapılmış” yerine “Ne güzeldir” der, perestişe lâyık bir sanem hükmüne getirir.

Hem herkese satılan muzahraf, hodfuruş, gösterici, riyâkâr bir hüsnü istihsan, ettiği için riyâkârları alkışlamış, sanem-misalleri kendi âbidlerine âbide[HAŞİYE-2] yapmıştır.

Haşiye-1 Düstur-u nübüvvet “Kuvvet haktadır; hak kuvvette değildir” der, zulmü keser, adaleti temin eder.
Haşiye-2 Yani; o sanem-misâller, perestişkârlarının hevesatlarına hoş görünmek ve teveccühlerini kazanmak için riyakârane gösteriş ile ibadet gibi bir vaziyet gösteriyorlar.

O şecerenin kuvve-i gadabiye dalında, biçare beşerin başında küçük büyük Nemrutlar, Firavunlar, Şeddadlar meyvelerini yetiştirmiş; kuvve-i akliye dalında,

âlem-i insaniyetin dimağına dehriyyun, maddiyyun, tabiiyyun gibi meyveleri vermiş, beşerin beynini bin parça etmiştir.

Şimdi şu hakikati tenvir için, felsefe mesleğinin esâsât-ı fâsidesinden neş'et eden neticeleriyle, silsile-i nübüvvetin esâsât-ı sâdıkasından tevellüd eden neticelerinin binler muvazenesinden, nümune olarak üç dört misal zikrediyoruz.

Meselâ, nübüvvetin hayat-ı şahsiyedeki düsturî neticelerinden [1] تَخَلَّقُوا بِاَخْلاَقِ اللّٰهِ kaidesiyle, "Ahlâk-ı İlâhiye ile muttasıf olup Cenâb-ı Hakka mütezellilâne teveccüh edip, acz, fakr, kusurunuzu bilip dergâhına abd olunuz" düsturu nerede? Felsefenin "Teşebbüh-ü bi'l-Vâcib insaniyetin gayet-i kemâlidir" kaidesiyle, "Vâcibü'l-Vücuda benzemeye çalışınız" hodfuruşâne düsturu nerede? Evet, nihayetsiz acz, zaaf, fakr, ihtiyaçla yoğrulmuş olan mahiyet-i insaniye nerede? Nihayetsiz Kadîr, Kavî, Ganî ve Müstağnî olan Vâcibü'l-Vücudun mahiyeti nerede?

1. bk. Mansur Ali Nâsıf, *et-Tâc*, 1:13 (Mukaddime); el-Cürcânî, *et-Ta'rifât*1:564; İbni Kayyım el-Cevziyye, Medaricü's-Salikin 3:241; el-Gazâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn* 4:306; el-Gazâlî, *el-Maksadü'l-Ensâ* s. 150; el-Bikaî, *Masrau't-Tasavvuf* s. 240; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat* 8:184; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-Usûl* 2:284.

İkinci misal: Nübüvvetin hayat-ı içtimaiyedeki düsturî neticelerinden ve şems ve kamerden tut, tâ nebâtât hayvânâtın imdadına ve hayvânât insanın imdadına, hattâ zerrât-ı taamiye hüceyrât-ı bedenin imdadına ve muavenetine koşturulan düstur-u teâvün, kanun-u kerem, namus-u ikram nerede? Felsefenin hayat-ı içtimaiyedeki düsturlarından ve yalnız bir kısım zalim ve canavar insanların ve vahşî hayvanların fıtratlarını su-i istimallerinden neş'et eden düstur-u cidal nerede? Evet, düstur-u cidâli o kadar esaslı ve küllî kabul etmişler ki, "Hayat bir cidaldir" diye eblehâne hükmetmişler.

Üçüncü misal: Nübüvvetin tevhid-i İlâhî hakkındaki netâic-i âliyesinden ve düstur-u gàliyesinden [1] اَلْوَاحِدُ لاَ يَصْدُرُ اِلاَّ عَنِ الْوَاحِدِ yani "Her birliği bulunan yalnız birden sudur edecektir; madem herşeyde ve bütün eşyada bir birlik var, demek birtek Zâtın icadıdır" diye olan tevhidkârâne düsturu nerede? Eski felsefenin bir düstur-u itikadiyesinden olan اَلْوَاحِدُ لاَ يَصْدُرُ عَنْهُ اِلاَّ الْوَاحِدُ [2] "Birden bir sudur eder"; yani "Bir zâttan bizzat birtek sudur edebilir. Sair şeyler, vasıtalar vasıtasıyla ondan sudur eder" diye, Ganiyy-i ale'l-Itlak ve Kadîr-i Mutlakı âciz vesaite muhtaç göstererek, bütün esbaba ve vesaite, rububiyette bir nevi şirket verip, Hâlık-ı Zülcelâle "akl-ı evvel"[3] namında bir mahlûku verip adeta sair mülkünü esbaba ve vesaite taksim ederek bir şirk-i azîme yol açan şirk-âlûd ve dalâlet-pîşe o felsefenin düsturu nerede? Hükemanın yüksek kısmı olan işrâkıyyun böyle halt etseler, maddiyyun,

tabiiyyun gibi aşağı kısımları ne kadar halt edeceklerini kıyas edebilirsin.

Dördüncü misal: Nübüvvetin düstur-u hakîmânesinden [4] وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ sırrıyla, “Herşeyin, her zîhayatın neticesi, hikmeti, kendine ait bir ise, Sâniine ait neticeleri, Fâtırına bakan hikmetleri binlerdir. Herbir şeyin, hattâ bir meyvenin, bir ağacın meyveleri kadar hikmetleri, neticeleri bulunduğu” mahz-ı hakikat olan düstur-u hikmet nerede? Felsefenin “Herbir zîhayatın neticesi kendine bakar veyahut insanın menâfiine aittir’ diye, koca bir dağ gibi ağaca hardal gibi bir meyve, bir netice takmak gibi gayet mânâsız bir abesiyet içinde gördüğü hikmetsiz hikmet-i muzahrefe düsturları nerede?

1. bk. eş-Şehristanî, *el-Milel ve’n-Nihal*2:124; el-îci, *Kitabu’l-Mevakıf* 2:589.
2. bk. eş-Şehristanî, *el-Milel ve’n-Nihal*2:187; el-îci, *Kitabu’l-Mevakıf* 2:689-690.
3. bk. İbni Teymiyye, *Şerhu’l-Akîdeti’l-İsfahâniyye*2:80; eş-Şehristânî, *el-Milel ve’n-Nihal* 2:75, 88.
4. “Hiçbir şey yoktur ki, Onu hamd ile tesbih etmesin.” İsrâ Sûresi, 17:44.

Şu hakikat, Onuncu Sözün Onuncu Hakikatinde bir derece gösterildiğinden, kısa kestik.

İşte, bu dört misale binler misali kıyas edebilirsin. “Lemeât”[1]namındaki bir risalede bir kısmına işaret etmişiz.

İşte, felsefenin şu esâsât-ı fâsidesinden ve netâic-i vahîmesindendir ki, İslâm hükemasından İbn-i Sina ve Fârâbî gibi dâhiler, şâşaa-i suriyesine meftun olup, o mesleğe aldanıp o mesleğe girdiklerinden, âdi bir mü’min derecesini ancak kazanabilmişler. Hattâ, İmam-ı Gazâlî gibi bir Hüccetü’l-İslâm, onlara o dereceyi de vermemiş.[2] Hem mütekellimînin mütebahhirîn ulemasından olan Mutezile imamları, ziynet-i surîsine meftun olup o mesleğe ciddî temas ederek aklı hâkim ittihaz ettiklerinden, ancak fâsık, mübtedi’ bir mü’min derecesine çıkabilmişler. Hem üdeba-yı İslâmiyenin meşhurlarından, bedbinlikle maruf Ebu’l-Alâ-i Maarrî ve yetimâne ağlayışıyla mevsuf Ömer Hayyam gibilerin, o mesleğin nefs-i emmâreyi okşayan zevkiyle zevklenmesi sebebiyle, ehl-i hakikat ve kemâlden bir sille-i tahkir ve tekfir yiyip “Edepsizlik ediyorsunuz, zındıkaya giriyorsunuz, zındıkları yetiştiriyorsunuz” diye zecirkârâne tedip tokatlarını almışlar.[3]

1. Bu Lemeât risalesi, Hz. Üstadımızın tensibi ile *Sözler* mecmuasının nihayetinde derc edilmiştir. *(Hizmetindeki talebeleri)*
2. bk. el-Gazâlî, *el-Munkızü Mine’d-Dalâl*s. 39-40, 46.
3. bk. İbnü’l-Cevzî, *Telbisü İblîs*134-136; Süleyman İbni Abdillah, *Şerhu Kitabi’t-Tevhîd* s. 616; İbni Teymiyye, *Kütübü ve Resailü ve Fetâvâ İbni Teymiyye* 7:571, 8:260.

Hem meslek-i felsefenin esâsât-ı fâsidesindendir ki, ene, kendi zâtında hava gibi zayıf bir mahiyeti olduğu halde, felsefenin meş’um nazarıyla mânâ-yı ismî cihetiyle baktığı için, güya buhar-misal o ene temeyyü edip, sonra ülfet cihetiyle ve maddiyata tevaggul sebebiyle güya tasallüb ediyor. Sonra gaflet ve inkârla o enaniyet tecemmüd eder. Sonra isyanla tekeddür eder, şeffafiyetini kaybeder. Sonra gittikçe kalınlaşıp sahibini yutar. Nev-i insanın efkârıyla şişer. Sonra sair

insanları, hattâ esbabı kendine ve nefsine kıyas edip, onlara—kabul etmedikleri ve teberrî ettikleri halde—birer firavunluk verir. İşte o vakit Hâlık-ı Zülcelâlin evâmirine karşı mübareze vaziyetini alır, [1] مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ der, meydan okur gibi Kadîr-i Mutlakı acz ile itham eder. Hattâ, Hâlık-ı Zülcelâlin evsâfına müdahale eder; işine gelmeyenleri ve nefs-i emmârenin firavunluğunun hoşuna gitmeyenleri ya red, ya inkâr, ya tahrif eder. Ezcümle:

Felâsifenin bir taifesi, Cenâb-ı Hakka "mûcib-i bizzat" demişler, ihtiyarını nefyetmişler, ihtiyarını ispat eden bütün kâinatın nihayetsiz şehadetlerini tekzip etmişler. Feyâ sübhanallah! Şu kâinatta zerreden şemse kadar bütün mevcudat, taayyünatlarıyla, intizamatıyla, hikmetleriyle, mizanlarıyla Sâniin ihtiyarını gösterdikleri halde, şu kör olası felsefenin gözü görmüyor! Hem bir kısım felasife "Cüz'iyâta ilm-i İlâhî taallûk etmiyor"[2] diye ilm-i İlâhînin azametli ihatasını nefyedip, bütün mevcudatın şehâdât-ı sâdıkalarını reddetmişler. Hem felsefe esbaba tesir verip tabiat eline icad verir. Yirmi İkinci Sözde kat'î bir surette ispat edildiği gibi, herşeyde Hâlık-ı Külli Şeye[3] has, parlak sikkeyi görmeyip âciz, câmid, şuursuz, kör ve iki eli tesadüf ve kuvvet gibi iki körün elinde olan tabiata masdariyet verip, binler hikmet-i âliyeyi ifade eden ve herbiri birer mektubât-ı Samedâniye hükmünde olan mevcudatın bir kısmını ona mal eder. Hem, Onuncu Sözde ispat edildiği gibi, Cenâb-ı Hak bütün esmâsıyla ve kâinat bütün hakaikiyle ve silsile-i nübüvvet bütün tahkikatıyla ve kütüb-ü semâviye bütün âyâtıyla gösterdikleri haşir ve âhiret kapısını bulmayıp, haşri nefyedip, ervahlara bir ezeliyet isnad etmişler. İşte, bu hurafatlara sair meselelerini kıyas edebilirsin. Evet, şeytanlar, güya enenin gaga ve pençesiyle dinsiz feylesoflarının akıllarını havaya kaldırıp, dalâlet derelerine atıp dağıtmıştır. Küçük âlemde ene, büyük âlemde tabiat gibi tâğutlardandır.

1. "Çürümüş kemikleri kim diriltecek?" Yâsin Sûresi, 36:78.
2. bk. el-Gazâlî, *el-Munkızü Mine'd-Dalâl*s. 46.
3. bk. En'am Sûresi, 6:102.

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ
اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لاَ انْفِصَامَ لَهَا وَاللّٰهُ سَمِيعٌ
عَلِيمٌ [1]

Geçen hakikati tenvir edecek bir seyahat-i hayaliye suretinde, nim-manzum olarak *Lemeat*'ta yazdığım bir vakıa-i misaliyenin meâlini şurada zikretmeye münasebet geldi. Şöyle ki:

Bu risalenin telifinden sekiz sene evvel, İstanbul'da, Ramazan-ı Şerifte, meslek-i felsefeyle münasebette bulunan Eski Said'in Yeni Said'e inkılâb

edeceği bir hengâmdadır ki, Fâtiha-i Şerifenin âhirinde

صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ [2]

ile işaret ettiği üç mesleği düşünürken, şöyle bir vakıa-i hayaliye, bir hadise-i misaliye, rüyaya benzer bir hadise gördüm ki:

1. "Kim tâğûtu reddeder de Allah'a iman ederse, işte o kopmaz ve kırılmaz, sapa sağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah ise herşeyi hakkıyla işiten, herşeyihakkıyla bilendir." Bakara Sûresi, 2:256.
2. "Kendilerine in'âm ve ihsanda bulunduklarının yolu—, gazabına uğrayanların vesapıtmış olanların yolu değil." Fâtiha Sûresi, 1:7.

Kendimi bir sahrâ-yı azîmede görüyorum. Bütün zeminin yüzünü karanlıklı, sıkıcı ve boğucu bir bulut tabakası kaplamış. Ne nesîm var, ne ziya, ne âb-ı hayat —hiçbirisi bulunmuyor. Her tarafı canavarlar, muzır ve muvahhiş mahlûklarla dolu olduğunu tevehhüm ettim. Kalbime geldi ki, şu zeminin öteki tarafında ziya, nesîm, âb-ı hayat var, oraya geçmek lâzım. Baktım ki, ihtiyarsız sevk olunuyorum. Zeminin içinde tünelvâri bir mağaraya sokuldum. Git gide zeminin içinde seyahat ettim. Bakıyorum ki, benden evvel o tahtel'arz yolda çok kimseler gitmişler, her tarafta boğulup kalmışlar. Onlarınayak izlerini görüyordum. Bazılarının bir zaman seslerini işitiyordum;sonra sesleri kesiliyordu.

Ey hayaliyle benim seyahat-i hayaliyeme iştirak eden arkadaş! O zemin tabiattır ve felsefe-i tabiiyedir. Tünel ise, ehl-i felsefenin efkârıyla hakikate yol açmak için açtıkları meslektir. Gördüğüm ayak izleri, Eflâtun ve Aristo[HAŞİYE-1] gibi meşahirlerindir. İşittiğim sesler, İbn-i Sina ve Fârâbî gibi dâhilerindir. Evet, İbn-i Sina'nın bazı sözlerini, kanunlarını bazı yerlerde görüyordum. Sonra bütün bütün kesiliyordu. Daha ileri gidememiş. Demek boğulmuş. Her neyse, senimeraktan kurtarmak için hayalin altındaki hakikatin bir köşesini gösterdim. Şimdi seyahatime dönüyorum.

Haşiye-1 Eğer desen: "Sen necisin, bu meşahire karşı meydana çıkıyorsun? Sen bir sinek gibi olup da kartalların uçmalarına karışıyorsun?" Ben de derim ki: Kur'ân gibi bir üstad-ı ezeliyem varken, dalâlet-âlûd felsefenin ve evham-âlûd aklın şakirtleri olan o kartallara, hakikat ve marifet yolunda sinek kanadı kadar da kıymet vermeye mecbur değilim. Ben onlardan ne kadar aşağı isem, onların üstadı dahi benim üstadımdan bin defa daha aşağıdır. Üstadımın himmetiyle, onları gark eden madde ayağımı da ıslatamadı. Evet, büyük bir padişahın, onun kanununu ve evâmirini hâmil küçük bir neferi, küçük bir şahın büyük bir müşirinden daha büyük işler görebilir..

Gid gide, baktım ki, benim elime iki şey verildi: biri, bir elektrik, o tahtel'arz tabiatın zulümatını dağıtır; diğeri bir âlet ile dahi azîm kayalar, dağ-misal taşlar parçalanıp bana yol açılıyor. Kulağıma denildi ki: "Bu elektrikle o âlet Kur'ân'ın hazinesinden size verilmiştir."

Her ne ise, çok zaman öylece gittim. Baktım ki, öteki tarafa çıktım. Gayet güzel bir bahar mevsiminde, bulutsuz bir güneş, ruh-efzâ bir nesîm, hayattar bir âb-ı leziz, her taraf şenlik içinde bir âlem gördüm. "Elhamdü lillâh" dedim. Sonra baktım ki, ben kendi kendime mâlik değilim. Birisi beni tecrübe ediyor.

Yine evvelki vaziyette, o sahrâ-yı azîmede, boğucu bulut altında yine ben kendimi gördüm. Daha başka bir yolda, bir sâik beni sevk ediyordu. Bu defa

tahtezzemin değil, belki seyir ve seyahatle yeryüzünü kat’ edip öteki yüze geçmek için gidiyordum. O seyahatimde öyle acaip ve garaibi görüyordum ki, tarif edilmez. Deniz bana hiddet ediyor, fırtına beni tehdit eder, herşey bana müşkülât peydâ eder. Fakat yine Kur’ân’dan bana verilen bir vasıta-i seyahatimle geçiyordum, galebe çalıyordum. Git gide bakıyordum, her tarafta seyyahların cenazeleri bulunuyor. O seyahati bitirenler, binde ancak birdir.

Her ne ise, o buluttan kurtulup, zeminin öteki yüzüne geçip güzel güneşle karşılaştım. Ruh-efzâ nesîmi teneffüs ederek “Elhamdü lillâh” dedim. O cennet gibi o âlemi seyre başladım.

Sonra baktım, biri var ki, beni orada bırakmıyor. Başka yolu bana gösterecek gibi, yine beni bir anda o müthiş sahrâya getirdi. Baktım ki, yukarıdan inmiş aynı asansörler gibi muhtelif tarzlarda bazı tayyare, bazı otomobil, bazı zembil gibi şeyler görünüyor. Kuvvet ve istidada göre onlara atılsa yukarıya çekiliyor. Ben de birisine atladım. Baktım, bir dakika zarfında bulutun fevkine beni çıkardı. Gayet güzel, müzeyyen, yeşil dağların üstüne çıktım. O bulut tabakası dağın yarısına kadar gelmemişti. En lâtif bir nesîm, en leziz bir âb-ı hayat, en şirin bir ziya her tarafta görünüyor.

Baktım ki, o asansörler gibi nuranî menziller her tarafta var. Hattâ iki seyahatimde ve zeminin öteki yüzünde onları görmüştüm, anlamamıştım. Şimdi anlıyorum ki, şunlar Kur’ân’-ı Hakîmin âyetlerinin cilveleridir.

İşte, وَلاَ الضَّالِّينَ [1] ile işaret olunan evvelki yol, tabiata saplananların ve tabiiyyun fikrini taşıyanların mesleğidir ki, onda hakikate ve nura geçmek için ne kadar müşkülât olduğunu hissettiniz.

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ [2]ile işaret olunan ikinci yol, esbabperestlerin ve vesaite icad ve tesir verenlerin, meşâiyyun hükeması gibi yalnız akılla, fikirle hakikatü’l-hakaike ve Vâcibü’l-Vücudun marifetine yol açanların mesleğidir.

اَلَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ [3]ile işaret olunan üçüncü yol ise, sırat-ı müstakim ehli olan ehl-i Kur’ân’ın cadde-i nuraniyesidir ki, en kısa, en rahat, en selâmet ve herkese açık, semâvî ve Rahmânî ve nuranî bir meslektir.

1. “Sapıtmış olanların yoluna değil.” Fâtiha Sûresi, 1:7.
2. “Gazabına uğrayanların yoluna değil.” Fâtiha Sûresi, 1:7.
3. “Kendilerine in’âm ve ihsanda bulunduklarının yolu...” Fâtiha Sûresi, 1:7.

(Otuz İkinci Sözden)

İkinci Noktanın İkinci Mebhası

EHL-İ DALÂLETİN vekili, tutunacak ve dalâletini ona bina edecek hiçbir şey bulamadığı ve mülzem kaldığı zaman şöyle diyor ki: “Ben, saadet-i dünyayı ve lezzet-i hayatı ve terakkiyât-ı medeniyeti ve kemâl-i san’atı, kendimce, âhireti düşünmemekte ve Allah’ı tanımamakta ve hubb-u dünyada ve hürriyette ve kendine güvenmekte gördüğüm için, insanın ekserisini bu yola şeytanın himmetiyle sevk ettim ve ediyorum.”

Elcevap: Biz dahi Kur’ân namına diyoruz ki: Ey biçare insan! Aklını başına al, ehl-i dalâletin vekilini dinleme. Eğer onu dinlersen hasâretin o kadar büyük olur ki, tasavvurundan ruh, akıl ve kalb ürperir.

Senin önünde iki yol var: Birisi, ehl-i dalâletin vekilinin gösterdiği şekavetli yoldur. Diğeri, Kur’ân-ı Hakîmin tarif ettiği saadetli yoldur.

İşte, o iki yolun pek çok muvazenelerini, çok Sözlerde, hususan Küçük Sözlerde gördün ve anladın. Şimdi, makam münasebetiyle, binde bir muvazenelerini yine gör, anla. Şöyle ki:

Şirk ve dalâletin ve fısk ve sefahetin yolu, insanı nihayet derecede sukut ettiriyor. Hadsiz elemler içinde nihayetsiz ağır bir yükü, zayıf ve âciz beline yükletir.

Çünkü, insan Cenâb-ı Hakkı tanımazsa ve Ona tevekkül etmezse, o vakit, insan, gayet derecede âciz ve zayıf, nihayet derecede muhtaç, fakir, hadsiz musibetlere maruz, elemli, kederli bir fâni hayvan hükmünde olup,[1] bütün sevdiği ve alâka peydâ ettiği bütün eşyadan mütemadiyen firak elemini çeke çeke, nihayette, bâki kalan bütün ahbabını bir firak-ı elîm içinde bırakıp, kabrin zulümatına yalnız olarak gider. Hem müddet-i hayatında gayet cüz’î bir ihtiyar ve küçük bir iktidar ve kısacık bir hayat ve az bir ömür ve sönük bir fikir ile, nihayetsiz elemlerle ve emellerle faidesiz çarpışır ve hadsiz arzuların ve makàsıdın tahsiline, semeresiz, boşu boşuna çalışır.[2] Hem kendi vücudunu yükleyemediği halde, koca dünya yükünü biçare beline ve kafasına yüklenir. Daha Cehenneme gitmeden Cehennem azâbını çeker.[3]

1. bk. A’râf Sûresi, 7:179 Furkan Sûresi;, 25:43-44; Muhammed Sûresi, 47:12.
2. bk. Bakara Sûresi, 2:217; Mâide Sûresi, 5:5, 53; En’âm Sûresi, 6:88; A’rafSûresi, 7:147; Hûd Sûresi, 11:16; Zümer Sûresi, 39:65; Muhammed Sûresi,47:9, 27, 32.
3. bk. Âl-i İmran Sûresi, 3:56; En’âm Sûresi, 6:124-125; A’râf Sûresi, 7:152;Şûrâ Sûresi, 9:155; Ra’d Sûresi, 13:34; Zümer Sûresi, 39:22; FussiletSûresi, 41:16.

Evet, şu elîm elemi ve dehşetli mânevî azâbı hissetmemek için, ehl-i dalâlet, iptal-i his nev’inden gaflet sarhoşluğuyla muvakkaten hissetmez. Fakat

hissedeceği zaman, kabre yakın olduğu vakit, birden hisseder. Çünkü, Cenâb-ı Hakka hakikî abd olmazsa, kendi kendine mâlik zannedecek. Halbuki, o cüz'î ihtiyar, o küçük iktidarı ile şu fırtınalı dünyada vücudunu idare edemiyor. Hayatına muzır mikroptan tut, tâ zelzeleye kadar binler taife düşmanları, hayatına karşı tehacüm vaziyetinde görür. Elîm bir korku dehşeti içinde, her vakit kendine müthiş görünen kabir kapısına bakıyor.

Hem bu vaziyette iken, insaniyet itibarıyla nev-i insanî ile ve dünya ile alâkadar olduğu halde, dünyayı ve insanı bir Hakîm, Alîm, Kadîr, Rahîm, Kerîm bir Zâtın tasarrufunda tasavvur etmediği ve onları tesadüf ve tabiata havale ettiği için, dünyanın ehvâli ve insanın ahvâli, onu daima iz'âç eder. Kendi elemiyle beraber, insanların elemini de çeker. Dünyanın zelzelesi, tâunu, tufanı, kaht u galâsı, fenâ ve zevâli, ona gayet müz'iç ve karanlıklı birer musibet suretinde onu tâzip eder.

Hem şu haldeki insan, merhamet ve şefkate lâyık değildir. Çünkü kendi kendine bu dehşetli vaziyeti veriyor. Sekizinci Sözde, kuyuya girmiş iki kardeşin muvazene-i halinde denildiği gibi, nasıl bir adam, güzel bir bahçede, güzel bir ziyafette, güzel ahbaplar içinde, nezahetli, tatlı, namuslu, hoş, meşru bir lezzet ve eğlenceye kanaat etmeyip gayr-ı meşru ve mülevves bir lezzet için çirkin ve necis bir şarabı içse, sarhoş olup kendini kış ortasında, pis bir yerde vahşi canavarlar içinde tahayyül etse, titreyip, bağırıp çağırsa, nasıl merhamete lâyık değil. Çünkü ehl-i namus ve mübarek arkadaşlarını canavar tasavvur eder, onlara karşı hakaret eder. Hem ziyafetteki leziz taamları ve temiz kapları mülevves, pis taşlar tasavvur eder, kırmaya başlar. Hem mecliste muhterem kitapları ve mânidar mektupları mânâsız ve âdi nakışlar tasavvur eder, yırtarak ayak altına atar, ve hâkezâ... Böyle bir şahıs nasıl merhamete müstehak değildir, belki tokata müstehaktır.

Öyle de, sû-i ihtiyarından neş'et eden küfür sarhoşluğuyla ve dalâlet divaneliğiyle, Sâni-i Hakîmin şu misafirhane-i dünyasını tesadüf ve tabiat oyuncağı olduğunu tevehhüm edip; ve cilve-i esmâ-i İlâhiyeyi tazelendiren masnuatın, zamanın geçmesiyle vazifelerinin bittiğinden âlem-i gayba geçmelerini, adem ile idam tasavvur ederek; ve tesbihat sadâlarını zevâl ve firak-ı ebedî vâveylâsı olduklarını tahayyül ettiğinden; ve mektubât-ı Samedâniye olan şu mevcudat sahifelerini mânâsız, karma karışık tasavvur ettiğinden; ve âlem-i rahmete yol açan kabir kapısını zulümat-ı adem ağzı tasavvur ettiğinden; ve eceli, hakikî ahbaplara visal daveti olduğu halde, bütün ahbaplardan firak nöbeti tasavvur ettiğinden; hem kendini dehşetli bir azab-ı elîmde bırakıyor, hem mevcudatı, hem Cenâb-ı Hakkın esmâsını, hem mektubatını inkâr ve tezyif ve tahkir ettiğinden merhamete ve şefkate lâyık olmadığı gibi, şiddetli bir azaba da

müstehaktır, hiçbir cihette merhamete lâyık değildir.

İşte, ey bedbaht ehl-i dalâlet ve sefahet! Şu dehşetli sukuta karşı ve ezici meyusiyete mukabil hangi tekemmülünüz, hangi fünununuz, hangi kemâliniz, hangi medeniyetiniz, hangi terakkiyâtınız karşı gelebilir? Ruh-u beşerin eşedd-i ihtiyaçla muhtaç olduğu hakikî teselliyi nerede bulabilirsiniz? Hem güvendiğiniz ve bel bağladığınız ve âsâr-ı İlâhiyeyi ve ihsânât-ı Rabbâniyeyi onlara isnat ettiğiniz hangi tabiatınız, hangi esbabınız, hangi şerikiniz, hangi keşfiyâtınız, hangi milletiniz, hangi bâtıl mâbudunuz, sizi, sizce idam-ı ebedî olan mevtin zulümâtından kurtarıp, kabir hududundan, berzah hududundan, mahşer hududundan, sırat köprüsünden hâkimâne geçirebilir, saadet-i ebediyeye mazhar edebilir? Halbuki, kabir kapısını kapamadığınız için, siz kat'î olarak bu yolun yolcususunuz. Böyle bir yolcu, öyle birisine dayanır ki, bütün bu daire-i azîme ve bu geniş hudutlar, Onun taht-ı emrinde ve tasarrufundadır.

Hem dahi, ey bedbaht ehl-i dalâlet ve gaflet! "Gayr-ı meşru bir muhabbetin neticesi, merhametsiz azap çekmektir" kaidesi sırrınca, siz, fıtratınızdaki Cenâb-ı Hakkın zât ve sıfât ve esmâsına sarf edilecek muhabbet ve marifet istidadını ve şükür ve ibâdât cihâzâtını nefsinize ve dünyaya gayr-ı meşru bir surette sarf ettiğinizden, bil'istihkak cezasını çekiyorsunuz. Çünkü Cenâb-ı Hakka ait muhabbeti nefsinize verdiniz; mahbubunuz olan nefsinizin hadsiz belâsını çekiyorsunuz. Çünkü hakikî bir rahatı, o mahbubunuza vermiyorsunuz. Hem onu, hakikî mahbub olan Kadîr-i Mutlaka tevekkül ile teslim etmiyorsunuz, daima elem çekiyorsunuz.

Hem Cenâb-ı Hakkın esmâ ve sıfâtına ait muhabbeti dünyaya verdiniz ve âsâr-ı san'atını, âlemin esbabına taksim ettiniz; belâsını çekiyorsunuz. Çünkü, o hadsiz mahbuplarınızın bir kısmı size Allahaısmarladık demeyip, size arkasınıçevirip, bırakıp gidiyor. Bir kısmı sizi hiç tanımıyor, tanısa da sizisevmiyor, sevse de size bir faide vermiyor. Daima hadsiz firaklardan ve ümitsiz, dönmemek üzere zevâllerden azap çekiyorsunuz.

İşte, ehl-i dalâletin saadet-i hayatiye ve tekemmülât-ı insaniye ve mehâsin-i medeniyet ve lezzet-i hürriyet dedikleri şeylerin içyüzleri ve mahiyetleri budur. Sefahet ve sarhoşluk bir perdedir; muvakkaten hissettirmez. "Tuh onların aklına!" de.

Amma Kur'ân'ın cadde-i nuraniyesi ise, bütün ehl-i dalâletin çektiği yaraları hakaik-i imaniye ile tedavi eder. Bütün evvelki yoldaki zulümatı dağıtır. Bütün dalâlet ve helâket kapılarını kapatır. Şöyle ki:

İnsanın zaaf ve aczini ve fakr ve ihtiyacını, bir Kadîr-i Rahîme tevekkül ile tedavi eder.[1] Hayat ve vücudun yükünü Onun kudretine, rahmetine teslim edip,

kendine yüklemeyip, belki kendisi o hayatına ve nefsine biner hükmünde bir rahat makam bulur.[2] Kendisinin “nâtık bir hayvan” değil, belki hakikî bir insan ve makbul bir misafir-i Rahmân olduğunu bildirir. Dünyayı, bir misafirhane-i Rahmân olduğunu göstermekle ve dünyadaki mevcudat ise esmâ-i İlâhiyenin âyineleri olduklarını ve masnuatı ise her vakit tazelenen mektubât-ı Samedâniye olduklarını bildirmekle, insanın fenâ-yı dünyadan ve zevâl-i eşyadan ve hubb-u fâniyattan gelen yaralarını güzelce tedavi eder ve evhamın zulümatından kurtarır.

1. bk. Âl-i İmran Sûresi, 3:122; A’râf Sûresi, 7:89; Enfâl Sûresi, 8:45; Tevbe Sûresi,9:129; Yûnus Sûresi, 10:71, 85; Hûd Sûresi, 11:56; Yûsuf Sûresi, 12:67;İbrahim Sûresi, 14:12; Zümer Sûresi, 39:38.
2. bk. Bakara Sûresi, 2:112, 131; Nisâ Sûresi, 4:125; Neml Sûresi, 27:44; Zümer Sûresi, 39:54.

Hem mevt ve eceli, âlem-i berzaha giden ve âlem-i bekâda olan ahbaplara visal ve mülâkat mukaddimesi olarak gösterir. Ehl-i dalâletin nazarında bütün ahbabından bir firak-ı ebedî telâkki ettiği ölüm yaralarını böylece tedavi eder. Ve o firak, ayn-ı lika olduğunu ispat eder.

Hem kabrin âlem-i rahmete ve dâr-ı saadete ve bağıstan-ı cinâna ve nuristan-ı Rahmân’a açılan bir kapı olduğunu ispat etmekle, beşerin en müthiş korkusunu izale edip, en elîm ve kasavetli ve sıkıntılı olan berzah seyahatini en leziz ve ünsiyetli ve ferahlı bir seyahat olduğunu gösterir. Kabir ile ejderha ağzınıkapatır, güzel bir bahçeye kapı açar. Yani, kabir ejderha ağzıolmadığını, belki bağistan-ı rahmete açılan bir kapı olduğunu gösterir.

Hem mü’mine der: İhtiyarın cüz’î ise, kendi Mâlikinin irade-i külliyesine işini bırak.[1] İktidarın küçük ise, Kadîr-i Mutlakın kudretine itimat et.[2] Hayatın az ise, hayat-ı bâkiyeyi düşün.[3] Ömrün kısa ise, ebedî bir ömrün var, merak etme.[4] Fikrin sönük ise, Kur’ân’ın güneşi altına gir, imanın nuruyla bak ki, yıldız böceği olan fikrin yerine herbir âyet-i Kur’ân birer yıldız misillü sana ışık verir.[5] Hem hadsiz emellerin, elemlerin varsa, nihayetsiz bir sevap ve hadsiz bir rahmet seni bekliyor.[6]Hem hadsiz arzuların, makàsıdın varsa, onları düşünüp muztarip olma. Onlar bu dünyaya sığışmaz. Onların yerleri başka diyardır ve onları veren de başkadır.[7]

1. bk. Tâhâ Sûresi, 20:25-27; Mü’min Sûresi, 40:38-45.
2. bk. Âl-i İmran Sûresi, 3:159, 173; Nisâ Sûresi, 4:81; Mâide Sûresi, 5:23; Enfâl Sûresi, 8:61.
3. bk. Tevbe Sûresi, 9:38; Yûnus Sûresi, 10:24; Kehf Sûresi, 18:45; 29:64; Lokman Sûresi, 31:33.
4. bk. Bakara Sûresi, 2:201; Âl-i İmran Sûresi, 3:148; Nisâ Sûresi, 4:77; En’âm Sûresi, 6:32.
5. bk. Bakara Sûresi, 2:2, 185; Âl-i İmran Sûresi, 3:138; Yûnus Sûresi, 10:57; Yûsuf Sûresi, 12:111.
6. bk. BakaraSûresi, 2:157, 218; Âl-i İmran Sûresi, 3:107; Nisâ Sûresi, 4:96, 175; A’râf Sûresi, 7:156.
7. bk. Mâide Sûresi, 5:65; Tevbe Sûresi, 9:21; Yûnus Sûresi, 10:9; Mü’minûnSûresi, 23:19; Furkan Sûresi, 25:24; Şuarâ Sûresi, 26:85; Zümer Sûresi,29:10; LokmanSûresi, 31:8; Yâsin Sûresi, 36:55.

Hem der: Ey insan! Sen kendine mâlik değilsin.[1] Sen, kudreti nihayetsiz bir Kadîr, rahmeti hadsiz bir Rahîm-i Zât-ı Zülcelâlin memlûküsün.[2] Öyle ise, sen kendi hayatını kendine yükleyip zahmet çekme. Çünkü hayatı veren Odur, idare eden de Odur.[3] Hem dünya sahipsiz değil ki! Sen kendi kafana dünya yükünü yüklettirerek ehvâlini düşünüp merak etme. Çünkü onun sahibi Hakîmdir, Alîmdir.[4] Sen de misafirsin; fuzulî olarak karışma, karıştırma.

Hem insanlar, hayvanlar gibi mevcudat başıboş değiller; belki vazifedar

memurdurlar,[5] bir Hakîm-i Rahîmin nazarındadırlar. Onların âlâm ve meşakkatlerini düşünüp ruhuna elem çektirme;[6] ve onların Hâlık-ı Rahîminin rahmetinden daha ileri şefkatini sürme.[7] Hem sana düşmanlık vaziyetini alan mikroptan tâ tâun ve tufan ve kaht ve zelzeleye kadar bütün eşyanın dizginleri o Rahîm-i Hakîmin elindedirler.[8] O Hakîmdir, abes iş yapmaz; Rahîmdir, rahîmiyeti çoktur. Yaptığı her işinde bir nevi lütuf var.[9]

1. bk. A'râf Sûresi, 7:188; Yûnus Sûresi, 10:49; Lokman Sûresi, 31:24; Cin Sûresi, 82:21.
2. bk. Bakara Sûresi, 2:186; Âl-i İmran Sûresi, 3:20, 30; Mâide Sûresi, 5:118; İbrahim Sûresi, 14:31; Hicr Sûresi, 15:40, 49; İsrâ Sûresi, 17:53, 65;Kehf Sûresi, 18:102; Enbiyâ Sûresi, 21:105.
3. bk. Bakara Sûresi, 2:38; Âl-i İmran Sûresi, 3:156; En'âm Sûresi, 6:122; A'râf Sûresi, 7:158.
4. bk. Bakara Sûresi, 2:107; Âl-i İmran Sûresi, 3:26, 189; Mâide Sûresi, 5:17, 18, 40, 120.
5. bk. Mü'minûn Sûresi, 23:115-116; Kıyâmet Sûresi, 75:336.
6. bk. Fâtiha Sûresi, 1:3; Bakara Sûresi, 2:37, 143, 160, 163, 173; En'âm Sûresi, 6:18, 73, 83, 128.
7. bk. A'râfSûresi, 7:151; Yûsuf Sûresi, 12:64, 92; Enbiyâ Sûresi, 21:83; Mü'minûn Sûresi, 23:109, 118.
8. bk. Âl-i İmranSûresi, 3:26, 83; Mü'minûn Sûresi, 23:88; Yâsîn Sûresi, 36:83; Hadîd Sûresi, 57:29.
9. bk. Şûrâ Sûresi, 42:19.

Hem der: Şu âlem çendan fânidir; fakat ebedî bir âlemin levazımatını yetiştiriyor. Çendan zâildir, geçicidir; fakat bâki meyveler veriyor, bâki bir zâtın bâki esmâsının cilvelerini gösteriyor. Ve çendan lezzetleri az, elemleri çoktur; fakat Rahmân-ı Rahîmin iltifâtâtı, zevâlsiz hakikî lezzetlerdir. Elemler ise, sevap cihetiyle mânevî lezzet yetiştiriyor.[1] Madem meşru daire, ruh ve kalb ve nefsin bütün lezzetlerine safâlarına, keyiflerine kâfidir. Gayr-ı meşru daireye girme. Çünkü o dairedeki bir lezzetin bazan bin elemi var. Hem hakikî ve daimî lezzet olan iltifâtât-ı Rahmâniyeyi kaybetmeye sebeptir.[2]

Hem dalâletin yolunda sabıkan beyan edildiği gibi, esfel-i sâfilîne insanı öyle bir sukut ettiriyor ki,[3] hiçbir medeniyet, hiçbir felsefe ona çare bulamadıkları ve o derin zulümat kuyusundan hiçbir terakkiyât-ı beşeriye, hiçbir kemâlât-ı fenniye insanı çıkaramadığı halde, Kur'ân-ı Hakîm, iman ve amel-i salihle, o esfel-i sâfilîne sukuttan, insanı âlâ-yı illiyyîne çıkarır. Ve delâil-i kat'iye ile çıkarmasını ispat ediyor ve o derin kuyuyu terakkiyât-ı mâneviyenin basamaklarıyla ve tekemmülât-ı ruhiyenin cihâzâtıyla dolduruyor.[4]

Hem beşerin uzun ve fırtınalı ve dağdağalı olan ebed tarafındaki yolculuğunu gayet derecede teshil eder ve kolaylaştırır. Bin, belki elli bin senelik mesafeyi bir günde kestirecek vesaiti gösterir.[5]

1. bk. Bakara Sûresi, 2:25, 82; Âl-i İmran Sûresi, 3:15, 198; Nisâ Sûresi,4:14, 169; Mâide Sûresi, 5:85, 119; A'râf Sûresi, 7:42; Tevbe Sûresi,9:22, 72, 89, 100; Hûd Sûresi, 11:23; İbrahim Sûresi, 14:22.
2. bk. Furkan Sûresi, 25:69; Yûnnus Sûresi, 10:27, 52; Ra'd Sûresi, 13:5; Mü'minûn Sûresi, 23:103; Secde Sûresi, 32:14; Fussilet Sûresi, 41:28; Zuhruf Sûresi, 43:74; Muhammed Sûresi, 47:15.
3. bk. NisâSûresi, 4:145; Tîn Sûresi, 95:5.
4. bk. SâdSûresi, 38:24; İnşikak Sûresi, 8425; Tîn Sûresi, 95:6; Asr Sûresi,103:3.
5. bk. MeâricSûresi, 70:1-44.

Hem Sultan-ı Ezel ve Ebed olan Zât-ı Zülcelâli tanıttırmakla, insanı Ona bir memur abd ve bir vazifedar misafir vaziyetini verir. Hem dünya misafirhanesinde, hem berzahî ve uhrevî menzillerde kemâl-i rahatla seyahatini temin eder. Nasıl ki, bir padişahın müstakim bir memuru, onun daire-i memleketinde, hem her vilâyetin hudutlarından suhuletle ve tayyare, gemi, şimendifer gibi sür'atli vasıta-i seyahatle gezer, geçer. Öyle de, Sultan-ı Ezelîye iman ile intisap eden ve amel-i salih ile itaat eden bir insan, şu misafirhane-i

dünya menzillerinden ve âlem-i berzah ve âlem-i mahşer dairelerinden ve hâkezâ kabirden sonraki bütün âlemlerin geniş hudutlarından berk ve burâk sür’atinde geçer, tâ saadet-i ebediyeyi bulur. Ve şu hakikati kat’î ispat eder ve asfiya ve evliyaya gösterir.

Hem de Kur’ân’ın hakikati der ki: Ey mü’min! Sendeki nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, çirkin ve noksan ve şerûr ve sana muzır olan nefs-i emmârene verme.[1] Onu mahbub ve onun hevâsını kendine mâbud ittihaz etme.[2] Belki sendeki o nihayetsiz muhabbet kabiliyetini, nihayetsiz bir muhabbete lâyık; hem nihayetsiz sana ihsan edebilen; hem istikbalde seni nihayetsiz mes’ut eden; hem bütün alâkadar olduğun ve onların saadetleriyle mes’ut olduğun bütün zâtları ihsânâtıyla mes’ut eden; hem nihayetsiz kemâlâtı bulunan; ve nihayetsiz derecede kudsî, ulvî, münezzeh, kusursuz, noksansız, zevâlsiz cemâl sahibi olan; ve bütün esmâsı nihayet derecede güzel olan; ve her isminde pek çok envâr-ı hüsün ve cemâl bulunan; ve Cennet bütün güzellikleriyle ve nimetleriyle Onun cemâl-i rahmetini ve rahmet-i cemâlini gösteren; ve sevimli ve sevilen bütün kâinattaki bütün hüsün ve cemâl ve mehâsin ve kemâlât Onun cemâline ve kemâline işaret eden ve delâlet eden ve emare olan bir Zâtı mahbub ve mâbud ittihaz et.

Hem der: Ey insan! Onun esmâ ve sıfâtına ait istidad-ı muhabbetini, sair bekâsız mevcudata verme, faidesiz mahlûkata dağıtma.[3] Çünkü, âsâr ve mahlûkat fânidirler.[4] Fakat o âsârda ve o masnuatta nakışları, cilveleri görünen Esmâ-i Hüsnâ bâkidirler, daimîdirler. Ve esmâ ve sıfâtın herbirisinde binler merâtib-i ihsan ve cemâl ve binler tabakat-ı kemâl ve muhabbet var. Sen yalnız Rahmân ismine bak ki, Cennet bir cilvesi ve saadet-i ebediye bir lem’ası ve dünyadaki bütün rızık ve nimet bir katresidir.

1. bk. YûsufSûresi, 12:53.
2. bk. NisâSûresi, 4:135; Sâd Sûresi, 38:29; Nâziât Sûresi, 79:40; Kehf Sûresi, 18:28.
3. bk. BakaraSûresi, 2:165; Tevbe Sûresi, 9:23-24; Kıyâmet Sûresi, 75:20-35; Dehr Sûresi, 76:27; Fecr Sûresi, 89:20-26.
4. bk. KasasSûresi, 28:88.

İşte, şu muvazene, ehl-i dalâletle ehl-i imanın hayat ve vazife cihetindeki mahiyetlerine işaret eden

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِي اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ
اَسْفَلَ سَافِلِينَ اِلاَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ [1]

hem netice ve âkıbetlerine işaret eden [2]

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْاَرْضُ

olan âyete dikkat et. Ne kadar ulvî, mu’cizâne, beyan ettiğimiz muvazeneyi ifade ederler.

1. “And olsun ki, Biz insanı en güzel bir şekilde yarattık. Sonra da onu enaşağı seviyeye indirdik-ancak iman eden ve güzel işler yapanlarmüstesna.” Tîn Sûresi, 95:4-6.
2. “Gök ve yer onlara ağlamadı.” Duhan Sûresi, 44:29.

3. bk. Duhân Sûresi, 44:29.

Birinci âyet, On Birinci Sözde tafsilen o âyetin i’cazkârâne ve îcazkârâne ifade ettiği hakikati, o Sözde beyan edildiğinden, onu oraya havale ederiz. İkinci âyet ise, yalnız bir küçük işaretle göstereceğiz ki, ne kadar ulvî bir hakikati ifade ediyor. Şöyle ki:

Şu âyet, mefhum-u muvafık ile şöyle ferman ediyor: “Ehl-i dalâletin ölmesiyle, semâvât ve zemin, onların üstünde ağlamıyorlar.”[3] Ve mefhum-u muhalifle delâlet ediyor ki, “Ehl-i imanın dünyadan gitmesiyle, semâvât ve zemin, onların üstünde ağlıyor.

Yani, ehl-i dalâlet, madem semâvât ve arzın vazifelerini inkâr ediyor, mânâlarını bilmiyor, onların kıymetlerini iskat ediyor, Sânilerini tanımıyor. Onlara karşı bir hakaret, bir adâvet ettiğinden, elbette semâvât ve zemin, onlara ağlamak değil, belki onlara nefrin eder, onların gebermesiyle memnun olurlar. Ve mefhum-u muhalifle der: “Semâvât ve arz, ehl-i imanın ölmesiyle ağlarlar.” Zira, ehl-i iman ise, çünkü semâvât ve arzın vazifelerini bilir. Hakikî hakikatlerini tasdik ediyor. Ve onların ifade ettikleri mânâları iman ile anlıyor.“Ne kadar güzel yapılmışlar, ne kadar güzel hizmet ediyorlar” diyor. Veonlara lâyık kıymeti veriyor ve ihtiram ediyor. Cenâb-ı Hak hesabına onlara ve onlar âyine oldukları esmâya muhabbet ediyor. İşte, bu sır içindir ki, semâvât ve zemin, ağlar gibi ehl-i imanın zevâline mahzun oluyorlar.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ اَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ [1]

اِذْ نَادٰى رَبَّهُ اَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ [2]

فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ [3]

لاَحَوْلَ وَلاَقُوَّةَ اِلاَّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ [4] حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ [5]

لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ [6] يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي [7]

Birinci Lem’a

HAZRET-İ YUNUS ibni Mettâ Alâ Nebiyyinâ ve Aleyhissalâtü Vesselâmın münâcâtı, en azîm bir münâcattır ve en mühim bir vesile-i icabe-i duadır.[8]

1. “Karanlıklar içinde niyaz etti: ‘Senden başka ilâh yoktur. Seni her türlü noksandantenzih ederim. Gerçekten ben kendine zulmedenlerden oldum.’” EnbiyâSûresi, 21:87.
2. “Rabbine şöyle niyaz etmişti: ‘Bana gerçekten zarar dokundu. Sen isemerhametlilerin en merhametlisisin.’” Enbiyâ Sûresi, 21:83.
3. “Eğer senden yüz çevirecek olurlarsa de ki: Allah bana yeter. Ondan başkaibadete lâyık hiçbir ilâh yoktur. Ben Ona tevekkül ettim. Yüce ArşınRabbi Odur.” Tevbe Sûresi, 9:129.
4. “Allah bana yeter; O ne güzel vekildir.” Âl-i İmrân Sûresi, 3:173.
5. “Havl ve kuvvet, ancak herşeyden yüce ve nihayetsiz azamet sahibi olan Allah’a aittir.” Ayrıca bk. *Buhârî*, Meğâzî: 38; *Müslim*, Zikr: 44-46.
6. Bâkî kalan ancak sensin, ey Bâkî. Bâkî kalan ancak sensin, ey Bâkî.
7. “[Kur’ân] iman edenler için bir hidayet rehberi ve bir şifadır.” Fussilet Sûresi, 41:44.
8. *Tirmizî*, Deavât: 81; *Müsned*, 1:170.

Hazret-i Yunus Aleyhisselâmın kıssa-i meşhuresinin hülâsası:

Denize atılmış, büyük bir balık onu yutmuş.[1]Deniz fırtınalı ve gece dağdağalı ve karanlık ve her taraftan ümit kesik bir vaziyette,

لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ [2]

münâcâtı, ona sür’aten vasıta-i necat olmuştur.

Şu münâcâtın sırr-ı azîmi şudur ki:

O vaziyette esbab bilkülliye sukut etti. Çünkü o halde ona necat verecek öyle bir Zat lâzım ki, hükmü hem balığa, hem denize, hem geceye, hem cevv-i

semâya geçebilsin. Çünkü onun aleyhinde gece, deniz ve hût ittifak etmişler. Bu üçünü birden emrine musahhar eden bir Zat onu sahil-i selâmete çıkarabilir. Eğer bütün halk onun hizmetkârı ve yardımcısı olsaydılar, yine beş para faydaları olmazdı.[3] Demek esbabın tesiri yok. Müsebbibü'l-Esbabdan başka bir melce olamadığını aynelyakin gördüğünden, sırr-ı ehadiyet, nur-u tevhid içinde inkişaf ettiği için, şu münâcat birden bire geceyi, denizi ve hûtu musahhar etmiştir. O nur-u tevhid ile hûtun karnını bir tahtelbahir gemisi hükmüne getirip ve zelzeleli dağvâri emvac dehşeti içinde, denizi, o nur-u tevhid ile emniyetli bir sahrâ, bir meydan-ı cevelân ve tenezzühgâhı olarak o nur ile semâ yüzünü bulutlardan süpürüp, kameri bir lâmba gibi başı üstünde bulundurdu. Her taraftan onu tehdit ve tazyik eden o mahlûkat, her cihette ona dostluk yüzünü gösterdiler. Tâ sahil-i selâmete çıktı, şecere-i yaktîn[4] altında o lûtf-u Rabbânîyi müşahede etti.

1. bk. et-Taberî, Câmiu'l-Beyân: 17:79-81.
2. "Senden başka ilâh yoktur. Seni her türlü noksandan tenzih ederim. Gerçektenben kendine zulmedenlerden oldum." Enbiyâ Sûresi, 21:87.
3. bk. En'âm Sûresi, 6:17; Yûnus Sûresi, 10:107; Fâtır Sûresi, 35:2.
4. bk. Saffât Sûresi, 37:146.

İşte, Hazret-i Yunus Aleyhisselâmın birinci vaziyetinden yüz derece daha müthiş bir vaziyetteyiz. Gecemiz istikbaldir. İstikbalimiz, nazar-ı gafletle, onun gecesinden yüz derece daha karanlık ve dehşetlidir. Denizimiz, şu sergerdan küre-i zeminimizdir. Bu denizin her mevcinde binler cenaze bulunuyor; onun denizinden bin derece daha korkuludur. Bizim hevâ-yı nefsimiz, hûtumuzdur; hayat-ı ebediyemizi sıkıp mahvına çalışıyor.[1] Bu hut, onun hûtundan bin derece daha muzırdır. Çünkü onun hûtu yüz senelik bir hayatı mahveder. Bizim hûtumuz ise, yüz milyon seneler hayatın mahvına çalışıyor.

Madem hakikî vaziyetimiz budur. Biz de, Hazret-i Yunus Aleyhisselâma iktidaen, umum esbabdan yüzümüzü çevirip, doğrudan doğruya, Müsebbibü'l-Esbab olan Rabbimize iltica edip

لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّى كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ [2]

demeliyiz ve aynelyakin anlamalıyız ki, gaflet ve dalâletimiz sebebiyle aleyhimize ittifak eden istikbal, dünya ve hevâ-yı nefsin zararlarını def edecek yalnız o Zat olabilir ki, istikbal taht-ı emrinde, dünya taht-ı hükmünde, nefsimiz taht-ı idaresindedir. Acaba Hâlık-ı Semâvat ve Arzdan başka hangi sebep var ki, en ince ve en gizli hâtırât-ı kalbimizi bilecek? Ve bizim için istikbali, âhiretin icadıyla ışıklandıracak ve dünyanın yüz bin boğucu emvâcından kurtaracak-hâşâ-Zât-ı Vâcibü'l-Vücuddan başka hiçbir şey, hiçbir cihette, Onun izin ve iradesi olmadan imdad edemez ve halâskâr olamaz.[3]

Madem hakikat-i hal böyledir. Nasıl ki Hazret-i Yunus Aleyhisselâma o münâcâtın neticesinde hûtu ona bir merkûb, bir tahtelbahir ve denizi bir güzel sahrâ ve gece mehtaplı bir lâtif suret aldı. Biz dahi o münâcâtın sırrıyla

لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّى كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

demeliyiz. [4] لاَ اِلٰهَ الاَّ اَنْتَ cümlesiyle istikbalimize, [5] سُبْحَانَكَ kelimesiyle dünyamıza, [6] اِنِّى كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ fıkrasıyla nefsimize nazar-ı merhametini celb etmeliyiz.[7]

1. bk. Yusuf Sûresi, 12:53.
2. "Senden başka ilâh yoktur. Seni her türlü noksandan tenzih ederim. Gerçektenben kendine zulmedenlerden oldum." Enbiyâ Sûresi, 21:87.
3. bk. Kehf Sûresi, 18:23-24; İnsan Sûresi, 76:30; Tekvîr Sûresi, 81:29; Hac Sûresi, 22:65.
4. Senden başka ilâh yoktur.
5. Sen her noksandan münezzehsin.
6. Gerçekten ben kendine zulmedenlerden oldum.
7. bk. *Buhârî*,Ezan: 149, Tevhid, 9; *Müslim*, Zikr: 47-48, Hudûd: 23.

Tâ ki, nur-u iman ile ve Kur'ân'ın mehtabıyla istikbalimiz tenevvür etsin ve o gecemizin dehşet ve vahşeti, ünsiyet ve tenezzühe inkılâp etsin. Ve mütemadiyen mevt ve hayatın değişmesiyle seneler ve karnlar emvâcı üstünde hadsiz cenazeler binip ademe atılan dünyamız ve zeminimizde, Kur'ân-ı Hakîmin tezgâhında yapılan bir sefine-i mâneviye hükmüne geçen hakikat-i İslâmiyet içine girip, selâmetle o denizin üstünde gezip, tâ sahil-i selâmete çıkarak hayatımızın vazifesi bitsin. O denizin fırtınaları ve zelzeleleri, sinema perdeleri gibi tenezzühün manzaralarını tazelendirmekle, vahşet ve dehşet yerine, nazar-ı ibret ve tefekkürü keyiflendirerek okşayıp ışıklandırsın. Hem o sırr-ı Kur'ân'la, o terbiye-i Furkaniye ile, nefsimiz bize binmeyecek, merkûbumuz olup, bizi ona bindirip, hayat-ı ebediyemizin kazanmasına kuvvetli bir vasıtamız olsun.

Elhasıl: Madem insan, mahiyetinin câmiiyeti itibarıyla, sıtmadan müteellim olduğu gibi, arzın zelzele ve ihtizâzâtından ve kâinatın kıyamet hengâmında zelzele-i kübrâsından müteellim oluyor. Ve nasıl ki hurdebinî bir mikroptan korkar, ecrâm-ı ulviyeden zuhur eden kuyruklu yıldızdan dahi korkar. Hem nasıl ki hanesini sever, koca dünyayı da öyle sever. Hem nasıl ki küçük bahçesini sever; öylede, hadsiz ebedî Cenneti dahi müştakane sever. Elbette, böyle bir insanın Mâbudu, Rabbi, melcei, halâskârı, maksudu öyle bir Zat olabilir ki, umum kâinat Onun kabza-i tasarrufunda, zerrat ve seyyârat dahi taht-ı emrindedir.[1] Elbette öyle bir insan daima Yunusvâri (a.s.)

[2] لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّى كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

demeye muhtaçtır.

سُبْحَانَكَ لاَعِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَاعَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ [3]

1. bk. Âl-i İmrân Sûresi, 3:180; Zümer Sûresi, 39:63; Şûrâ Sûresi, 42:12; Hadîd Sûresi, 57:10.

2. “Senden başka ilâh yoktur. Seni her türlü noksandan tenzih ederim. Gerçektenben kendine zulmedenlerden oldum.” Enbiyâ Sûresi, 21:87.
3. “Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başkabilgimiz yoktur. Muhakkak ki Sen, ilmi ve hikmeti herşeyi kuşatan Alîm-i Hakîmsin.” Bakara Sûresi, 2:32.

(On Yedinci Lem’adan)

BEŞİNCİ NOTA

Şu notada, Avrupa fününu ve medeniyeti, Eski Said’in fikrinde bir derece yerleştiği için, Yeni Said harekât-ı fikriyede seyrettiği zaman, Avrupa’nın fünun ve medeniyeti o seyahat-i kalbiyede emrâz-ı kalbiyeye inkılâp ederek ziyade müşkilâta medar olduğundan, bilmecburiye, Yeni Said zihnini silkeleyip, muzahraf felsefeyi ve sefih medeniyeti atmak isterken, kendi ruhunda Avrupa’nın lehinde şehadet eden hissiyât-ı nefsaniyeyi susturmak için, Avrupa’nın şahs-ı mânevîsi ile bir cihette gayet kısa, bir cihette uzun, gelecek muhavereye mecbur olmuştur.

Yanlış anlaşılmasın, Avrupaikidir. Birisi, İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyizle hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye nâfi san’atları ve adalet ve hakkaniyete hizmet eden fünunları takip eden bu birinci Avrupa’ya hitap etmiyorum. Belki, felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyyiâtını mehâsin zannederek beşeri sefâhete ve dalâlete sevk eden bozulmuş ikinci Avrupa’ya hitap ediyorum. Şöyle ki:

O zaman, o seyahat-i ruhiyede, mehâsin-i medeniyet ve fünun-u nâfiadan başka olan mâlâyâni ve muzır felsefeyi ve muzır ve sefih medeniyeti elinde tutan Avrupa’nın şahs-ı mânevîsine karşı demiştim:

Bil, ey ikinci Avrupa! Sen sağ elinle sakîm ve dalâletli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup dâvâ edersin ki, “Beşerin saadeti bu ikisiyledir.” Senin bu iki elin kırılsın ve şu iki pis hediyen senin başını yesin ve yiyecek!

Ey küfür ve küfrânı dağıtıp neşreden bedbaht ruh! Acaba, hem ruhunda, hem vicdanında, hem aklında, hem kalbinde dehşetli musibetlerle musibetzede olmuş ve azaba düşmüş bir adamın, cismiyle zâhirî bir surette, aldatıcı bir ziynet ve servet içinde bulunmasıyla saadeti mümkün olabilir mi? Ona mesut denilebilir mi?

Âyâ, görmüyor musun ki, bir adamın cüz’î bir emirden meyus olması ve vehmî bir emelden ümidi kesilmesi ve ehemmiyetsiz bir işten inkisar-ı hayale uğraması sebebiyle, tatlı hayaller ona acılaşıyor, şirin vaziyetler onu tazip ediyor, dünya ona dar geliyor, zindan oluyor. Halbuki, senin şeâmetinle kalbinin en derin köşelerinde ve ruhunun tâ esasında dalâlet darbesini yiyen ve o dalâlet cihetiyle bütün emelleri inkıtaa uğrayan ve bütün elemleri ondan neş’et eden bir

biçare insana hangi saadeti temin ediyorsun? Acaba, zâil, yalancı bir cennette cismi bulunan ve kalbi, ruhu cehennemde azap çeken bir insana mesut denilebilir mi? İşte, sen biçare beşeri böyle baştan çıkardın; yalancı bir cennet içinde cehennemî bir azap çektiriyorsun.

Ey beşerin nefs-i emmâresi! Bu temsile bak, beşeri nereye sevk ettiğini bil. Meselâ bizim önümüzde iki yol var. Birisinden gidiyoruz. Görüyoruz ki, her adım başında biçare, âciz bir adam bulunur. Zalimler hücum edip malını, eşyasını gasp ederek kulübeciğini harap ediyorlar. Bazen da yaralıyorlar. Öyle bir tarzda ki, acınacak haline semâ ağlıyor. Nereye bakılsa, hal bu minval üzere gidiyor. O yolda işitilen sesler zalimlerin gürültüleri, mazlumların ağlayışları olduğundan, umumî bir matem o yolu kaplıyor. İnsan, insaniyet cihetiyle gayrın elemiyle müteellim olduğundan, hadsiz bir eleme giriftar oluyor. Halbuki vicdan bu derece teellüme tahammül edemediğinden, o yolda giden iki şeyden birisine mecbur olur: Ya insaniyetten tecerrüt edip ve nihayetsiz vahşeti iltizam ederek öyle bir kalbi taşıyacak ki, kendi selâmetiyle beraber umumun helâketi onu müteessir etmesin; veyahut kalb ve aklın muktezasını iptal etsin.

Ey sefahet ve dalâletle bozulmuş ve İsevî dininden uzaklaşmış Avrupa! Deccal gibi gibi birtek gözü taşıyan[1] kör dehân ile ruh-u beşere bu cehennemî hâleti hediye ettin. Sonra anladın ki, bu öyle ilâçsız bir illettir ki, insanı âlâ-yı illiyyînden esfel-i sâfilîne atar, hayvânâtın en bedbaht derecesine indirir. Bu illete karşı bulduğun ilâç, muvakkaten iptal-i his hizmeti gören cazibedar oyuncakların ve uyutucu hevesat ve fantaziyelerindir. Senin bu ilâcın, senin başını yesin ve yiyecek!

1. bk. *Buhârî*, Enbiyâ 48, Libâs 68, Ta'bîr 11,13, Fiten 26; *Müslim*, Îmân 273-276.

İkinci yol ki, Kur'ân-ı Hakîm hidayetiyle beşere hediye etmiştir, şöyledir:

Görüyoruz ki, o yolun her menzilinde, her mekânında, her şehrinde bir sultan-ı âdilin müstakim askerleri her tarafta bulunuyorlar, geziyorlar. Ara sıra o sultanınemriyle o askerlerin bir kısmını terhis ediyorlar. Silâhlarını, atlarını ve mîrî levazımatlarını alıyorlar, onlara izin tezkeresini veriyorlar. O terhis olunan neferler, çendan ünsiyet ettikleri at ve silâhların teslim alınmasından zâhiren mahzun oluyorlar; fakat hakikat noktasında, terhisle müferrah olup, sultanın ziyaretine ve padişahın pâyitahtına dönmesi ve padişahı ziyaret etmesi cihetinde gayet memnun oluyorlar.

Bazan terhis memurları acemî bir nefere rast geliyorlar. Nefer onları tanımıyor. "Silâhını teslim et" diyorlar. Nefer diyor: "Ben padişahın askeriyim, onun hizmetindeyim. Sonra onun yanınagideceğim. Siz neci oluyorsunuz? Eğer onun izin ve rızasıylagelmişseniz, göz ve baş üstüne geldiniz. Emrini gösteriniz. Yoksaçekiliniz, benden uzak olunuz. Ben tek başımla kalsam, sizler binlerdahi

olsanız, yine sizinle dövüşeceğim. Kendi nefsim için değil, çünkü nefsim benim değil, benim sultanımındır. Belki bendeki nefsim ve silâhım, mâlikimin emanetidir. Emaneti muhafaza ve sultanımın haysiyetini himaye ve izzetini vikaye için size baş eğmeyeceğim!”

İşte, o ikinci yoldaki medar-ı sürur ve saadet olan binler ahvalden bu hal bir nümunedir. Sair ahvâli sen kıyas et. Bütün o ikinci yolun seferinde, tevellüdat namında, sevinç ve şenlikle bir tahşidat ve sevkiyat-ı askeriye vardır ve vefiyat namında sürur ve mızıka ile terhisat-ı askeriye görünüyorlar. İşte, Kur’ân-ı Hakîm beşere bu yolu hediye etmiştir. Bu hediyeyi kim tam kabul etse, böyle iki cihanın saadetine giden bu ikinci yoldan gider. Ne geçmiş şeyden mahzun ve ne de gelecek şeyden havf eder.

Ey ikinci, bozuk Avrupa! Senin çürük ve esassız esaslarının bir kısmı şunlardır ki: “En büyük melekten en küçük semeğe kadar herbir zîhayat kendi nefsine mâliktir ve kendi zâtı için çalışır ve kendi lezzeti için çabalar. Onun bir hakk-ı hayatı var. Gaye-i himmeti ve hedef-i maksadı yaşamak ve bekàsını temin etmektir” diyorsun. Ve Hâlık-ı Kerîmin kerem düsturlarından ve erkân-ı kâinatta kemâl-i itaatle imtisal edilen düstur-u teavünle, nebâtat hayvânâtın imdadına ve hayvânat insanların yardımına koşmasından tezahür eden o umumî kanunun rahîmâne, kerîmâne cilvelerini cidal zannedip, “Hayat bir cidaldir” diye, ahmakane hükmetmişsin.

Acaba, o düstur-u teavünün cilvesinden olan, zerrât-ı taâmiyenin kemâl-i şevkle beden hücrelerinin gıdalandırılması için koşmaları nasıl cidaldir? Nasıl bir çarpışmaktır? Belki o imdat ve o koşmak, Kerîm bir Rabbin emriyle bir teavündür.

Hem çürük bir esasın, “Herşey kendi nefsine mâliktir” diyorsun. Hiçbir şey kendi nefsine mâlik olmadığına kat’î bir delil şudur ki:

Esbabın içinde en eşrefi ve ihtiyar noktasında en geniş iradelisi, insandır. Halbuki bu insanın düşünmek, söylemek ve yemek gibi en zâhir ef’âl-i ihtiyariyesinden yüz cüz’ünden onun dest-i ihtiyarına verilen ve daire-i iktidarına giren, yalnız meşkûk tek bir cüzdür. Böyle en zâhir fiilin yüz cüz’ünden bir cüz’üne mâlik olmayan, nasıl kendine mâliktir denilir?

Böyle en eşref ve ihtiyarı en geniş, bu derece hakikî tasarruftan ve temellükten eli bağlanmış bulunsa, “Sair hayvânat ve cemâdat kendi kendine mâliktir” diyen, hayvandan daha ziyade hayvan ve cemâdattan daha ziyade câmid ve şuursuz olduğunu ispat eder.

Seni bu hataya atıp bu vartaya düşüren, bir gözlü dehândır. Yani, harika, menhus zekândır. O kör dehân ile, herşeyin hâlıkı olan Rabbini unuttun,

mevhum bir tabiata isnad ettin, âsârını esbaba verdin, o Hâlıkın malını bâtıl mâbud olan tâğutlara taksim ettin. Şu noktada ve o dehân nazarında, her zîhayat, herbir insan, tek başıyla hadsiz a'dâya karşı mukavemet etmek ve nihayetsiz hâcâtın tahsiline çabalamak lâzım geliyor. Ve zerre gibi bir iktidar, ince tel gibi bir ihtiyar, zâil lem'a gibi bir şuur, çabuk söner şule gibi bir hayat, çabuk geçer dakika gibi bir ömürle, o hadsiz a'dâya ve hâcâta karşı dayanmaya mecbur oluyor. Halbuki, o biçare zîhayatın sermayesi, binler matluplarından birisine kâfi gelmiyor. Musibete giriftar olduğu zaman, sağır, kör esbabdan başka derdine derman beklemiyor. [1] وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ اِلاَّ فِي ضَلَالٍ sırrına mazhar oluyor.

1. "Kâfirlerin duası ancak boşa gider." Ra'd Sûresi, 13:14.

Senin karanlıklı dehân, nev-i beşerin gündüzünü geceye kalb etmiş. Yalnız o sıkıntılı, zulümlü ve zulmetli geceye ısındırmak için, yalancı, muvakkat lâmbalarla tenvir ettin. O lâmbalar sürurla beşerin yüzüne tebessüm etmiyorlar. Belki beşerin ağlanacak acı hallerindeki eblehâne gülmesine, o ışıklar müstehziyâne gülüp eğleniyor.

Herbir zîhayat, senin şakirtlerin nazarında, zalimlerin hücumuna mâruz, miskin birer musibetzededirler. Dünya bir matemhane-i umumiyedir. Dünyadaki sadâlar ölümlerden, elemlerden gelen vâveylâlardır. Senden tam ders alan şakirdin, bir firavun olur. Fakat en hasis şeye ibadet eden ve menfaat gördüğü herşeyi kendine rab telâkki eden bir firavun-u zelildir.

Hem senin şakirdin mütemerriddir. Fakat bir lezzeti için nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Hasis bir menfaat için şeytanın ayağını öper derecede alçaklık gösterir.

Hem cebbardır. Fakat kalbinde bir nokta-i istinad bulamadığı için, zâtında gayet âciz bir cebbâr-ı hodfuruştur.

O şakirdin gaye-i himmeti hevesât-ı nefsâniyeyi tatmin ve hamiyet ve fedakârlık perdesi altında kendi menfaat-i nefsini arayan ve hırs ve gururunu teskin etmeye çalışan bir dessastır. Nefsinden başka ciddî olarak hiçbir şeyi sevmiyor, herşeyi nefsine feda ediyor.

Amma Kur'ân'ın hâlis ve tam şakirdi ise, bir abddir. Fakat âzam-ı mahlûkata karşı da ubudiyete tenezzül etmez ve Cennet gibi en büyük ve âzam bir menfaati gaye-i ubudiyet yapmaz bir abd-i azizdir.

Hem halim selimdir. Fakat Fâtır-ı Zülcelâlinden başkasına, izni ve emri olmadan tezellüle tenezzül etmez bir halîm-i âlihimmettir.

Hem fakirdir. Fakat onun Mâlik-i Kerîmi ona ileride iddihar ettiği mükâfatla

bir fakir-i müstağnîdir.

Hem zayıftır. Fakat kudreti nihayetsiz olan Seyyidinin kuvvetine istinad eden bir zaif-i kavîdir ki, Kur'ân hakikî bir şakirdine Cennet-i ebediyeyi dahi gaye-i maksat yaptırmadığı halde,[1] bu zâil, fâni dünyayı ona gaye-i maksat hiç yapar mı?

1. bk. Tevbe Sûresi, 9:72.

İşte iki şakirdin himmetlerinin ne derece birbirinden farklı olduğunu anla.

Hem felsefe-i sakîmenin şakirtleriyle Kur'ân-ı Hakîmin tilmizlerinin hamiyetkârlık ve fedakârlıklarını bununla muvazene edebilirsin. Şöyle ki:

Felsefenin şakirdi, kendi nefsi için kardeşinden kaçar, onun aleyhinde dâvâ açar. Kur'ân'ın şakirdi ise, semâvat ve arzdaki umum salih ibâdı kendine kardeş telâkki ederek, gayet samimî bir surette onlara dua eder.[1] Ve saadetleriyle mes'ut oluyor. Ve ruhunda şedit bir alâkayı onlara karşı hisseder ki, duasında

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ [2]

der. Hem en büyük şey olan Arş ve şemsi musahhar birer memur ve kendi gibi bir abd, bir mahlûk telâkki eder.

Hem iki şakirdin ulviyet ve inbisat-ı ruhlarını bundan kıyas et ki: Kur'ân, kendi şakirtlerinin ruhuna öyle bir inbisat ve ulviyet verir ki, doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz esmâ-i İlâhiyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerrâtını, birer tesbih taneleri olarak şakirtlerinin ellerine verir, "Evradlarınızı bununla okuyunuz" der. İşte, Kur'ân'ın tilmizlerinden Şah-ı Geylânî, Rufâî, Şâzelî (r.a.) gibi şakirtleri, virdlerini okudukları vakit dinle, bak! Ellerinde silsile-i zerrâtı, katarat adetlerini, mahlûkatın aded-i enfâsını tutmuşlar, onunla evradlarını okuyorlar, Cenâb-ı Hakkı zikir ve tesbih ediyorlar.

İşte, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânın mucizâne terbiyesine bak ki, nasıl ednâ bir kederle ve küçük bir gamla başı dönüp sersemleşen ve küçük bir mikroba mağlûp olan bu küçük insan, terbiye-i Kur'ân ile ne kadar teâli ediyor. Ve ne derece letâifi inbisat eder ki, koca dünya mevcudatını, virdine tesbih olmakta kısa görüyor. Ve Cenneti zikir ve virdine gaye olmakta az gördüğü halde, kendi nefsini Cenâb-ı Hakkın ednâ bir mahlûkunun üstünde büyük tutmuyor.[3] Nihayet izzet içinde nihayet tevazuu cem ediyor. Felsefe şakirtlerinin buna nisbeten ne derece pest ve aşağı olduğunu kıyas edebilirsin.

1. bk. Bakara Sûresi, 2:286; Âl-i İmran Sûresi, 3:16, 147, 193; Neml Sûresi, 27:19; Nûh Sûresi, 71:28; İbrahim Sûresi, 14:41.
2. "Allah'ım, mü'min erkekleri ve mü'min kadınları bağışla."
3. *Tirmizî*, Zühd 9; *İbni Mâce*, Zühd 19.

İşte, felsefe-i sakîme-i Avrupaiyeden yek-çeşm olan dehâsının yanlış gördüğü hakikatleri, iki cihana bakan, gayb-âşinâ parlak iki gözüyle iki âleme nazar eden, beşer için iki saadete iki eliyle işaret eden hüdâ-yı Kur'ânî der ki:

Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülkün değil, belki sana emanettir. O emanetin mâliki herşeye kadîr, herşeyi bilir bir Rahîm-i Kerîmdir. O senin yanındaki mülkünü senden satın almak istiyor—tâ senin için muhafaza etsin, zayi olmasın. İleride mühim bir fiyat sana verecek. Sen muvazzaf ve memur bir askersin. Onun namıyla çalış ve hesabıyla amel et. Odur ki, muhtaç olduğun şeyleri sana rızık olarak gönderiyor ve senin takatin yetmediği şeylerden seni muhafaza eder. Senin şu hayatının gayesi, neticesi, o Mâlikin esmâsına ve şuûnâtına bir mazhariyettir. Sana bir musibet geldiği vakit, de:

اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ[1] Yani, “Ben Mâlikimin hizmetindeyim. Ey musibet! Eğer Onun izin ve rızasıyla geldinse, merhaba, safâ geldin. Çünkü, elbette bir vakit Ona döneceğiz ve Onun huzuruna gideceğiz ve Ona müştâkız. Madem herhalde bir zaman bizi hayatın tekâlifinden âzâd edecektir. Haydi, ey musibet, o terhis ve o âzâd etmek senin elinle olsun, razıyım. Eğer benim emanet muhafazasında ve vazifeperverliğimi tecrübe suretinde sana emir ve irade etmiş, fakat sana teslim olmaklığıma izin ve rızası olmazsa, benim takatim yettikçe, emin olmayana, Mâlikimin emanetini teslim etmem” der.

1. “Biz Allah’ın kullarıyız; dönüşümüz de ancak Onadır.” Bakara Sûresi, 2:156.

İşte, binden bir nümune olarak, dehâ-yı felsefînin ve hüdâ-yı Kur’ânînin verdikleri derslerin derecelerine bak. Evet, iki tarafın hakikat-i hali, sabıkan beyan edilen tarzla gidiyor. Fakat hidayet ve dalâlette insanların dereceleri mütefavittir, gafletin mertebeleri de muhteliftir. Herkes her mertebede bu hakikati tamamıyla hissedemez. Çünkü gaflet, hissi iptal ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede iptal-i his etmiş ki, bu elîm elemin acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar. Fakat hassasiyet-i ilmiyenin tezayüdüyle ve her günde otuz bin cenazeyi gösteren mevtin ikazatıyla o gaflet perdesi parçalanıyor. Ecnebîlerin tâğutlarıyla ve fünun-u tabiiyeleriyle dalâlete gidenlere ve onları körü körüne taklit edip ittibâ edenlere binler nefrin ve teessüfler![1]

Ey bu vatan gençleri! Frenkleri taklide çalışmayınız. Âyâ, Avrupa’nın size ettikleri hadsiz zulüm ve adâvetten sonra, hangi akılla onların sefahet ve bâtıl efkârlarına ittibâ edip emniyet ediyorsunuz? Yok, yok! Sefihâne taklit edenler, ittibâ değil, belki şuursuz olarak onların safınailtihak edip kendi kendinizi ve kardeşlerinizi idam ediyorsunuz. Âgâh olunuz ki, siz ahlâksızcasına ittibâ ettikçe, hamiyet dâvâsında yalancılık ediyorsunuz. Çünkü şu surette ittibâınız, milliyetinize karşı bir istihfaftır ve millete bir istihzâdır.

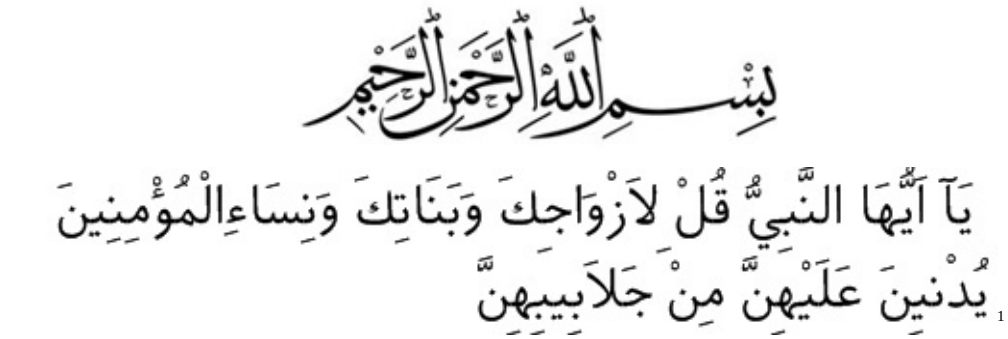
هَدٰينَا اللّٰهُ وَاِيَّاكُمْ اِلَى الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيم[2]

1. bk. Âl-i İmran Sûresi, 3:100.
2. Allah bizi de, sizi de sırat-ı müstakime eriştirsin.

Yirmi Dördüncü Lem’a

Tesettür hakkındadır

[1]

(ilâ âhir) âyeti, tesettürü emrediyor. Medeniyet-i sefihe ise, Kur’ân’ın bu hükmüne karşı muhalif gidiyor. Tesettürü fıtrî görmüyor, bir esarettir diyor.[HAŞİYE-1]

1. “Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve mü’minlerin hanımlarına söyle,(evlerinden çıktıklarında) dış örtülerini üzerlerine alsınlar.” AhzâbSûresi, 33:59.

Haşiye-1 Mahkemeye karşı ve mahkemeyi susturan Lâyiha-i Temyizin müdafaatından bir parça: “Ben de Adliyenin mahkemesine derim ki: Bin üç yüz elli senede ve her asırda üç yüz elli milyon insanların hayat-ı içtimaiyesinde en kudsî ve hakikî ve hakikatlı bir düstûr-u İlâhîyi, üç yüz elli bin tefsirin tasdiklerine ve ittifaklarına istinaden ve bin üçyüz elli sene zarfından geçmiş ecdadımızın itikadlarına iktidâen tefsir eden bir adamı mahkûm eden haksız bir kararı, elbette rûy-i zeminde adalet varsa, o kararı red ve bu hükmü nakzedecektir.”

Elcevap: Kur’ân-ı Hakîmin bu hükmü tam fıtrî olduğuna ve muhalifi gayr-ı fıtrî olduğuna delâlet eden çok hikmetlerinden yalnız dört hikmetini beyan ederiz.

BİRİNCİ HİKMET

Tesettür, kadınlar için fıtrîdir ve fıtratları iktiza ediyor. Çünkü kadınlar hilkaten zayıf ve nazik olduklarından, kendilerini ve hayatından ziyade sevdiği yavrularını himaye edecek bir erkeğin himaye ve yardımına muhtaç bulunduğundan, kendini sevdirmek ve nefret ettirmemek ve istiskale mâruz kalmamak için fıtrî bir meyli var.

Hem kadınların on adetten altı yedisi, ya ihtiyardır, ya çirkindir ki,ihtiyarlığını ve çirkinliğini herkese göstermek istemezler. Yakıskançtır, kendinden daha güzellere nisbeten çirkin düşmemek veya tecavüzden ve ittihamdan korkar; taarruza mâruz kalmamak ve kocası nazarında hıyanetle müttehem olmamak için, fıtraten tesettür isterler. Hattâ dikkat edilse, en ziyade kendini saklayan, ihtiyarlardır. Ve on adetten ancak iki üç tanesibulunabilir ki, hem genç olsun, hem güzel olsun, hem kendinigöstermekten sıkılmasın.

Malûmdur ki, insan sevmediği ve istiskal ettiği adamların nazarından sıkılır, müteessir olur. Elbette açık saçıklık kıyafetine giren güzel bir kadın, bakmasına hoşlandığı nâmahrem erkeklerden onda iki üçü varsa, yedi sekizinden istiskal eder. Hem tefahhuş ve tefessüh etmeyen bir güzel kadın, nazik ve serîütteessür

olduğundan, maddeten tesiri tecrübe edilen, belki semlendiren pis nazarlardan elbette sıkılır. Hattâ işitiyoruz, açık saçıklık yeri olan Avrupa'da çok kadınlar, bu dikkat-i nazardan sıkılarak, "Bu alçaklar bizi göz hapsine alıp sıkıyorlar" diye polislere şekvâ ediyorlar. Demek, medeniyetin ref-i tesettürü hilâf-ı fıtrattır. Kur'ân'ın tesettür emri fıtrî olmakla beraber, o maden-i şefkat ve kıymettar birer refika-i ebediye olabilen kadınları, tesettür ile sukuttan, zilletten ve mânevî esaretten ve sefaletten kurtarıyor.

Hem kadınlarda ecnebî erkeklere karşı, fıtraten korkaklık, tahavvüf var. Tahavvüf ise, fıtraten, tesettürü iktiza ediyor. Çünkü, sekiz dokuz dakika bir zevki cidden acılaştıracak sekiz dokuz ay ağır bir veled yükünü zahmetle çekmekle beraber, hâmisiz bir veledin terbiyesiyle, sekiz dokuz sene, o sekiz dokuz dakika gayr-ı meşru zevkin belâsını çekmek ihtimali var. Ve kesretle vâki olduğundan, cidden şiddetle nâmahremlerden fıtratı korkar ve cibilliyeti sakınmak ister. Ve tesettürle, nâmahremin iştihasını açmamak ve tecavüzüne meydan vermemek, zayıf hilkati emreder ve kuvvetli ihtar eder. Ve bir siperi ve kalesi, çarşafı olduğunu gösteriyor. Mesmûâtıma göre, merkez ve payitaht-ı hükûmette, çarşı içinde, gündüzde, ahalinin gözleri önünde, gayet âdi bir kundura boyacısı, dünyaca rütbeten büyük bir adamın açık bacaklı karısına bilfiil sarkıntılık etmesi, tesettür aleyhinde olanların hayâsız yüzlerine bir şamar vuruyor!

İKİNCİ HİKMET

Kadın ve erkek ortasında gayet esaslı ve şiddetli münasebet, muhabbet ve alâka, yalnız dünyevî hayatın ihtiyacından ileri gelmiyor. Evet, bir kadın, kocasına yalnız hayat-ı dünyeviyeye mahsus bir refika-i hayat değildir. Belki hayat-ı ebediyede dahi bir refika-i hayattır.

Madem hayat-ı ebediyede dahi kocasına refika-i hayattır; elbette, ebedî arkadaşı ve dostu olan kocasının nazarından gayrı, başkasının nazarını kendi mehâsinine celb etmemek ve onu darıltmamak ve kıskandırmamak lâzım gelir. Madem mü'min olan kocası, sırr-ı imana binaen, onunla alâkası hayat-ı dünyeviyeye münhasır ve yalnız hayvânî ve güzellik vaktine mahsus, muvakkat bir muhabbet değil, belki hayat-ı ebediyede dahi bir refika-i hayat noktasında esaslı ve ciddî bir muhabbetle, bir hürmetle alâkadardır. Hem yalnız gençliğinde ve güzellik zamanında değil, belki ihtiyarlık ve çirkinlik vaktinde dahi o ciddî hürmet ve muhabbeti taşıyor. Elbette ona mukabil, o da kendi mehâsinini onun nazarına tahsis ve muhabbetini ona hasretmesi, mukteza-yı insaniyettir. Yoksa pek az kazanır, fakat pek çok kaybeder.

Şer'an koca, karıya küfüv olmalı, yani, birbirine münasip olmalı. Bu küfüv ve

denk olmak, en mühimi, diyanet noktasındadır.

Ne mutlu o kocaya ki, kadınının diyanetine bakıp taklit eder; refikasını hayat-ı ebediyede kaybetmemek için mütedeyyin olur.

Bahtiyardır o kadın ki, kocasının diyanetine bakıp “Ebedî arkadaşımı kaybetmeyeyim” diye takvâya girer.

Veyl o erkeğe ki, saliha kadınını ebedî kaybettirecek olan sefahete girer.

Ne bedbahttır o kadın ki, müttakî kocasını taklit etmez, o mübarek ebedî arkadaşını kaybeder.

Binler veyl o iki bedbaht zevc ve zevceye ki, birbirinin fıskını ve sefahetini taklit ediyorlar, birbirine ateşe atılmasında yardım ediyorlar.

ÜÇÜNCÜ HİKMET

Bir ailenin saadet-i hayatiyesi, koca ve karı mâbeyninde bir emniyet-i mütekabile ve samimî bir hürmet ve muhabbetle devam eder. Tesettürsüzlük ve açık saçıklık, o emniyeti bozar, o mütekabil hürmet ve muhabbeti de kırar. Çünkü, açık saçıklık kılığına giren on kadından ancak birtanesi bulunur ki, kocasından daha güzeli görmediğinden, kendini ecnebîye sevdirmeye çalışmaz. Dokuzu, kocasından daha iyisini görür. Ve yirmiadamdan ancak bir tanesi, karısından daha güzelini görmüyor. O vakit osamimî muhabbet ve hürmet-i mütekabile gitmekle beraber, gayet çirkin ve gayet alçakça bir his uyandırmaya sebebiyet verebilir. Şöyle ki:

İnsan, hemşire misilli mahremlerine karşı fıtraten şehvânî his taşıyamıyor. Çünkü mahremlerin simaları, karâbet ve mahremiyet cihetindeki şefkat ve muhabbet-i meşruayı ihsas ettiği cihetle, nefsî, şehvânî temâyülâtı kırar. Fakat bacaklar gibi şer’an mahremlere de göstermesi caiz olmayan yerlerini açık saçık bırakmak, süflî nefislere göre, gayet çirkin bir hissin uyanmasına sebebiyet verebilir. Çünkü mahremin siması mahremiyetten haber verir ve nâmahreme benzemez. Fakat meselâ açık bacak, mahremin gayrıyla müsavidir. Mahremiyeti haber verecek bir alâmet-i farikası olmadığından, hayvânî bir nazar-ı hevesi, bir kısım süflî mahremlerde uyandırmak mümkündür. Böyle nazar ise, tüyleri ürpertecek bir sukut-u insaniyettir!

DÖRDÜNCÜ HİKMET

Malûmdur ki, kesret-i nesil, herkesçe matluptur. Hiçbir millet ve hükûmet yoktur ki, kesret-i tenasüle taraftar olmasın. Hattâ Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm ferman etmiş:

تَنَاكَحُوا تَكَاثَرُوا فَاِنِّى اُبَاهِى بِكُمُ الْاُمَمَ [1]

(ev kemâ kàl.) Yani, “İzdivaç ediniz, çoğalınız. Ben kıyamette sizin kesretinizle iftihar edeceğim.”

1. el-Münâvî, *Feyzü’l-Kadîr,* 3:269, no: 3366; el-Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*,1021.

Halbuki tesettürün ref’i, izdivacı teksir etmeyip çok azaltıyor. Çünkü, en serseri ve asrî bir genç dahi refika-i hayatını namuslu ister. Kendi gibi asrî, yani açık saçık olmasını istemediğinden bekâr kalır, belki de fuhşa sülûk eder.

Kadın öyle değil; o derece kocasını inhisar altına alamaz. Çünkü kadının—aile hayatında müdir-i dahilî olmak haysiyetiyle kocasının bütün malına, evlâdına ve herşeyine muhafaza memuru olduğundan—en esaslı hasleti sadakattir, emniyettir. Açık saçıklık ise, bu sadakati kırar, kocası nazarında emniyeti kaybeder, ona vicdan azabı çektirir. Hattâ erkeklerde iki güzel haslet olan cesaret ve sehâvet kadınlarda bulunsa, bu emniyete ve sadakate zarar olduğu için, ahlâk-ı seyyiedendir, kötü haslet sayılırlar. Fakat kocasının vazifesi, ona hazinedarlık ve sadakat değil, belki himâyet ve merhamet ve hürmettir. Onun için, o erkek inhisar altına alınmaz, başka kadınları da nikâh edebilir.

Memleketimiz Avrupa’ya kıyas edilmez. Çünkü orada, düello gibi çok şiddetli vasıtalarla, açık saçıklık içinde namus bir derece muhafaza edilir. İzzet-i nefis sahibi birisinin karısına pis nazarla bakan, boynuna kefenini takar, sonra bakar. Hem memâlik-i bâride olan Avrupa’daki tabiatlar, o memleket gibi bârid ve câmiddirler. Bu Asya, yani âlem-i İslâm kıt’ası, ona nisbeten memâlik-i harredir. Malûmdur ki, muhitin, insanın ahlâkı üzerinde tesiri vardır. O bârid memlekette, soğuk insanlarda hevesât-ı hayvâniyeyi tahrik etmek ve iştahı açmak için açık saçıklık belki çok sû-i istimâlâta ve israfâta medar olmaz. Fakat seriütteessür ve hassas olan memâlik-i harredeki insanların hevesât-ı nefsâniyesini mütemadiyen tehyiç edecek açık saçıklık, elbette çok sû-i istimâlâta ve israfâta ve neslin zaafiyetine ve sukut-u kuvvete sebeptir. Bir ayda veya yirmi günde ihtiyac-ı fıtrîye mukabil, her birkaç günde kendini bir israfa mecbur zanneder. O vakit, her ayda on beş gün kadar hayız gibi arızalar münasebetiyle kadından tecennüp etmeye mecbur olduğundan, nefsine mağlûp ise fuhşiyata da meyleder.

Şehirliler, köylülere, bedevîlere bakıp tesettürü kaldıramaz. Çünkü köylerde, bedevîlerde, derd-i maişet meşgalesiyle ve bedenen çalışmak ve yorulmak münasebetiyle, hem şehirlilere nisbeten nazar-ı dikkati az celb eden, mâsûme işçi ve bir derece kaba kadınların kısmen açık olmaları, hevesât-ı nefsâniyeyi tehyice medar olamadığı gibi, serseri ve işsiz adamlar az bulunduğundan, şehirdeki mefâsidin onda biri onlarda bulunmaz. Öyleyse onlara kıyas edilmez.

Birinci Mektubun Dördüncü Suali

Mahbuplara olan aşk-ı mecazî aşk-ı hakikîye inkılâp ettiği gibi, acaba ekser nasta bulunan, dünyaya karşı olan aşk-ı mecazî dahi bir aşk-ı hakikîye inkılâp edebilir mi?

Elcevap: Evet. Dünyanın fâni yüzüne karşı olan aşk-ı mecazî, eğer o âşık, o yüzün üstündeki zeval ve fenâ çirkinliğini görüp ondan yüzünü çevirse, bâki bir mahbup arasa, dünyanın pek güzel ve âyine-i esmâ-i İlâhiye ve mezraa-i âhiret olan iki diğer yüzüne bakmaya muvaffak olursa, o gayr-ı meşru mecazî aşk, o vakit aşk-ı hakikîye inkılâba yüz tutar. Fakat bir şartla ki, kendinin zâil ve hayatıyla bağlı kararsız dünyasını haricî dünyaya iltibas etmemektir. Eğer ehl-i dalâlet ve gaflet gibi kendini unutup, âfâka dalıp, umumî dünyayı hususî dünyası zannedip ona âşık olsa, tabiat bataklığına düşer, boğulur. Meğer ki, harika olarak bir dest-i inâyet onu kurtarsın. Şu hakikati tenvir için şu temsile bak:

Meselâ, şu güzel, ziynetli odanın dört duvarında, dördümüze ait dört endam âyinesi bulunsa, o vakit beş oda olur: biri hakikî ve umumî, dördü misalî ve hususî. Herbirimiz, kendi âyinemiz vasıtasıyla, hususî odamızın şeklini, heyetini, rengini değiştirebiliriz. Kırmızı boya vursak kırmızı, yeşil boyasak yeşil gösterir. Ve hâkezâ, âyinede tasarrufla çok vaziyetler verebiliriz. Çirkinleştirir, güzelleştirir, çok şekillere koyabiliriz. Fakat haricî ve umumî odayı ise kolaylıkla tasarruf ve tağyir edemeyiz. Hususî oda ile umumî oda hakikatte birbirinin aynı iken, ahkâmda ayrıdırlar. Sen bir parmakla odanı harap edebilirsin; ötekinin bir taşını bile kımıldatamazsın.

İşte, dünya süslü bir menzildir. Herbirimizin hayatı bir endam âyinesidir. Şu dünyadan herbirimize birer dünya var, birer âlemimiz var. Fakat direği, merkezi, kapısı, hayatımızdır. Belki o hususî dünyamız ve âlemimiz bir sahifedir, hayatımız bir kalem—onunla, sahife-i a'mâlimize geçecek çok şeyler yazılıyor.

Eğer dünyamızı sevdikse, sonra gördük ki, dünyamız, hayatımız üstünde bina edildiği için, hayatımız gibi zâil, fâni, kararsızdır, hissedip bildik. Ona ait muhabbetimiz, o hususî dünyamız âyine olduğu ve temsil ettiği güzel nukuş-u esmâ-i İlâhiyeye döner, ondan cilve-i esmâya intikal eder.

Hem o hususî dünyamız, âhiret ve Cennetin muvakkat bir fidanlığı olduğunu derk edip, ona karşı şedit hırs ve talep ve muhabbet gibi hissiyatımızı onun neticesi ve semeresi ve sümbülü olan uhrevî fevâidine çevirsek, o vakit o mecazî aşk hakikî aşka inkılâp eder.

Yoksa,

نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰيهُمْ اَنْفُسَهُمْ اُولٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ [1]

sırrına mazhar olup, nefsini unutup, hayatın zevâlini düşünmeyerek hususî, kararsız dünyasını aynı umumî dünya gibi sabit bilip kendini lâyemut farz ederek dünyaya saplansa, şedit hissiyatla ona sarılsa, onda boğulur, gider. O muhabbet onun için hadsiz belâ ve azaptır. Çünkü, o muhabbetten yetimâne bir şefkat, meyusâne bir rikkat tevellüt eder. Bütün zîhayatlara acır, hattâ güzel ve zevâle maruz bütün mahlûkata bir rikkat ve bir firkat hisseder; elinden birşey gelmez, ye’s-i mutlak içinde elem çeker.

1. “Onlar Allah’ı unuttular. Allah da onlara kendilerini unutturdu. Onlar yoldançıkmış kimselerin ta kendisidir.” Haşir Sûresi, 59:19.

Fakat gafletten kurtulan evvelki adam, o şedit şefkatin elemine karşı ulvî bir tiryak bulur ki, acıdığı bütün zîhayatların mevt ve zevâlinde bir Zât-ı Bâkînin bâki esmâsının daimî cilvelerini temsil eden âyine-i ervahları bâki görür; şefkati bir sürura inkılâp eder. Hem zeval ve fenâya maruz bütün güzel mahlûkatın arkasında bir cemâl-i münezzeh ve hüsn-ü mukaddes ihsas eden bir nakış ve tahsin ve san’at ve tezyin ve ihsan ve tenvir-i daimîyi görür. O zeval ve fenâyı, tezyid-i hüsün ve tecdid-i lezzet ve teşhir-i san’at için bir tazelendirmek şeklinde görüp, lezzetini ve şevkini ve hayretini ziyadeleştirir.

اَلْبَاقِى هُوَ الْبَاقِى [1]

Said Nursî

1. Bâkî olan sadece Odur.

Dokuzuncu Mektubun
Üçüncü Kısmı

SALİSEN: Görüyorum ki, şu dünya hayatında en bahtiyar odur ki, dünyayı bir misafirhane-i askerî telâkki etsin ve öyle de iz'an etsin ve ona göre hareket etsin. Ve o telâkki ile, en büyük mertebe olan mertebe-i rızâyı çabuk elde edebilir. Kırılacak şişe pahasına daimî bir elmasın fiyatını vermez; istikamet ve lezzetle hayatını geçirir.

Evet, dünyaya ait işler, kırılmaya mahkûm şişeler hükmündedir.

Bâki umur-u uhreviye ise, gayet sağlam elmaslar kıymetindedir.

İnsanın fıtratındaki şiddetli merak ve hararetli muhabbet ve dehşetli hırs ve inatlı talep ve hâkezâ şedit hissiyatlar, umur-u uhreviyeyi kazanmak için verilmiştir.

O hissiyatı şiddetli bir surette fâni umur-u dünyeviyeye tevcih etmek, fâni ve kırılacak şişelere bâki elmas fiyatlarını vermek demektir.

Şu münasebetle bir nokta hatıra gelmiş; söyleyeceğim. Şöyle ki:

Aşk, şiddetli bir muhabbettir. Fâni mahbuplara müteveccih olduğu vakit, ya o aşk kendi sahibini daimî bir azap ve elemde bırakır. Veyahut o mecazî mahbup, o şiddetli muhabbetin fiyatına değmediği için, bâki bir mahbubu arattırır; aşk-ı mecazî, aşk-ı hakikîye inkılâp eder.

İşte, insanda binlerle hissiyat var. Herbirisinin, aşk gibi, iki mertebesi var: biri mecazî, biri hakikî. Meselâ, endişe-i istikbal hissi herkeste var. Şiddetli bir surette endişe ettiği vakit bakar ki, o endişe ettiği istikbale yetişmek için elinde senet yok. Hem rızık cihetinde bir taahhüt altında ve kısa olan bir istikbal, o şiddetli endişeye değmiyor. Ondan yüzünü çevirip, kabirden sonra hakikî ve uzun ve gafiller hakkında taahhüt altına alınmamış bir istikbale teveccüh eder.

Hem mala ve câha karşı şiddetli bir hırs gösterir. Bakar ki, muvakkaten onun nezaretine verilmiş o fâni mal ve âfetli şöhret ve tehlikeli ve riyâya medar olan câh, o şiddetli hırsa değmiyor. Ondan, hakikî câh olan merâtib-i mâneviyeye ve derecât-ı kurbiyeye ve zâd-ı âhirete ve hakikî mal olan a'mâl-i salihaya teveccüh eder. Fena haslet olan hırs-ı mecazî ise, âli bir haslet olan hırs-ı hakikîye inkılâp eder.

Hem meselâ, şiddetli bir inatla, ehemmiyetsiz, zâil, fâni umurlara karşı hissiyatını sarf eder. Bakar ki, bir dakika inada değmeyen birşeye bir sene inat

ediyor. Hem zararlı, zehirli birşeye inat namına sebat eder. Bakar ki, bu kuvvetli his böyle şeyler için verilmemiş; onu onlara sarf etmek, hikmet ve hakikate münâfidir. O şiddetli inadı, o lüzumsuz umur-u zâileye vermeyip, âli ve bâki olan hakaik-i imaniyeye ve esâsât-ı İslâmiyeye ve hidemât-ı uhreviyeye sarf eder. O haslet-i rezile olan inad-ı mecazî, güzel ve âli bir haslet olan hakikî inada, yani hakta şiddetli sebata inkılâp eder.

İşte, şu üç misal gibi, insanlar, insana verilen cihazat-ı mâneviyeyi, eğer nefsin ve dünyanın hesabıyla istimal etse ve dünyada ebedî kalacak gibi gafilâne davransa, ahlâk-ı rezileye ve israfat ve abesiyete medar olur. Eğer hafiflerini dünya umuruna ve şiddetlilerini vezâif-i uhreviyeye ve mâneviyeye sarf etse, ahlâk-ı hamîdeye menşe, hikmet ve hakikate muvafık olarak saadet-i dâreyne medar olur.

İşte, tahmin ederim ki, nâsihlerin nasihatleri şu zamanda tesirsiz kaldığının bir sebebi şudur ki: Ahlâksız insanlara derler, “Haset etme, hırs gösterme, adâvet etme, inat etme, dünyayı sevme.” Yani, “Fıtratını değiştir” gibi, zâhiren onlarca mâlâyutak bir teklifte bulunurlar. Eğer deseler ki, “Bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz, mecrâlarını değiştiriniz”; hem nasihat tesir eder, hem daire-i ihtiyarlarında bir emr-i teklif olur.

RABİAN: Ulema-i İslâm ortasında “İslâm” ve “iman”ın farkları çok medar-ı bahsolmuş. Bir kısmı “İkisi birdir,” diğer kısmı “İkisi bir değil, fakat biri birisiz olmaz” demişler ve bunun gibi çok muhtelif fikirler beyan etmişler. Ben şöyle bir fark anladım ki:

İslâmiyet iltizamdır; iman iz’andır. Tabir-i diğerle, İslâmiyet, hakka tarafgirlik ve teslim ve inkıyaddır; iman ise, hakkı kabul ve tasdiktir.

Eskide bazı dinsizleri gördüm ki, ahkâm-ı Kur’âniyeye şiddetli tarafgirlik gösteriyorlardı. Demek o dinsiz, bir cihette Hakkın iltizamıyla İslâmiyete mazhardı; “dinsiz bir Müslüman” denilirdi. Sonra bazı mü’minleri gördüm ki, ahkâm-ı Kur’âniyeye tarafgirlik göstermiyorlar, iltizam etmiyorlar; “gayr-ı müslim bir mü’min” tabirine mazhar oluyorlar.

Acaba İslâmiyetsiz iman, medar-ı necat olabilir mi?

Elcevap: İmansız İslâmiyet sebeb-i necat olmadığı gibi, İslâmiyetsiz iman da medar-ı necat olamaz. Felillâhi’l-hamdü ve’l-minnetü Kur’ân’ın i’câz-ı mânevîsinin feyziyle, Risale-i Nur mizanları, din-i İslâmın ve hakaik-i Kur’âniyenin meyvelerini ve neticelerini öyle bir tarzda göstermişlerdir ki, dinsiz dahi onları anlasa, taraftar olmamak kàbil değil. Hem iman ve İslâmın delil ve burhanlarını o derece kuvvetli göstermişlerdir ki, gayr-ı müslim dahi anlasa, herhalde tasdik edecektir; gayr-ı müslim kaldığı halde iman eder.

Evet, Sözler, tûbâ-i Cennetin meyveleri gibi tatlı ve güzel olan iman ve İslâmiyetin meyvelerini ve saadet-i dâreynin mehâsini gibi hoş ve şirin öyle neticelerini göstermişler ki, görenlere ve tanıyanlara nihayetsiz bir tarafgirlik ve iltizam ve teslim hissini verir. Ve silsile-i mevcudat gibi kuvvetli ve zerrat gibi kesretli iman ve İslâmın burhanlarını göstermişler ki, nihayetsiz bir iz'an ve kuvvet-i iman verirler. Hattâ, bazı defa Evrâd-ı Şah-ı Nakşibendîde şehadet getirdiğim vakit,

عَلٰى ذٰلِكَ نَحْيٰى وَعَلَيْهِ نَمُوتُ وَعَلَيْهِ نُبْعَثُ غَدًا [1]

dediğim zaman nihayetsiz bir tarafgirlik hissediyorum. Eğer bütün dünya bana verilse, bir hakikat-i imaniyeyi feda edemiyorum. Bir hakikatin bir dakika aksini farz etmek bana gayet elîm geliyor. Bütün dünya benim olsa, birtek hakaik-i imaniyenin vücut bulmasına bilâ tereddüt vermesine nefsim itaat ediyor.

وَاٰمَنَّا بِمَا اَرْسَلْتَ مِنْ رَسُولٍ وَاٰمَنَّا بِمَا اَنْزَلْتَ مِنْ كِتَابٍ وَصَدَّقْنَا [2]

dediğim vakit, nihayetsiz bir kuvvet-i iman hissediyorum. Hakaik-i imaniyenin herbirisinin aksini aklen muhal telâkki ediyorum. Ehl-i dalâleti nihayetsiz ebleh ve divane görüyorum.

Senin valideynine pek çok selâm ve arz-ı hürmet ederim. Onlar da bana dua etsinler. Sen benim kardeşim olduğun için, onlar da benim peder ve validem hükmündedirler. Hem köyünüze, hususan senden Sözleri işitenlere umumen selâm ediyorum.

اَلْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي [3]

Said Nursî

1. Bu iman üzere yaşar, bu imanla ölür, bu imanla diriliriz.*Mecmûatü'l-Ahzâb*, el-Gümüşhânevî; Nakşibendî, *Evrâd-ı Nakşibend*: 7.
2. Peygamber olarak gönderdiğin kim varsa iman ettik; kitap olarak indirdiğin nevarsa iman ettik; ve bütün bunları tasdik ettik. *Mecmûatü'l-Ahzâb*, el-Gümüşhânevî; Nakşibendî, *Evrâd-ı Nakşibend*: 7.
3. Bâkî olan sadece Odur.

(Yirmi Dokuzuncu Mektuptan)

Beşinci Risale olan Beşinci Kısım

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ [1]

âyet-i pür-envârının çok envâr-ı esrarından bir nurunu, Ramazan-ı Şerifte bir hâlet-i ruhaniyede hissettim, hayal meyal gördüm. Şöyle ki:

Üveys-i Karânî'nin

اِلٰهِي اَنْتَ رَبِّي وَاَنَا الْعَبْدُ.. وَاَنْتَ الْخَالِقُ وَاَنَا الْمَخْلُوقُ.. وَاَنْتَ الرَّزَّاقُ وَاَنَا الْمَرْزُوقُ.. الخ [2]

münâcât-ı meşhuresi nev'inden, bütün mevcudat-ı zevilhayat, Cenâb-ı Hakka karşı aynı münâcâtı ettiklerini; ve on sekiz bin âlemin herbirinin ışığı birer ism-i İlâhî olduğunu bana kanaat verecek bir vakıa-i kalbiye-i hayaliyeyi gördüm. Şöyle ki:

Birbirine sarılı çok yapraklı bir gül goncası gibi, şu âlem binler perde perdeiçinde sarılı, birbiri altında saklı âlemleri bu âlem içinde gördüm.Herbir perde açıldıkça diğer bir âlemi görüyordum. O âlem ise, âyet-i Nur'un arkasındaki,

اَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشٰيهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ اِذَا اَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرٰيهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللّٰهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ [3]

âyeti tasvir ettiği gibi, bir zulümat, bir vahşet, bir dehşet karanlığı içinde bana görünüyordu. Birden, bir ism-i İlâhînin cilvesi, bir nur-u azîm gibi görünüp ışıklandırıyordu.

1. “Allah göklerin ve yerin nurudur.” Nur Sûresi, 24:35.
2. İlâhî, Sen benim Rabbimsin; ben ise kulum. Sen Hâlıksın, ben ise mahlûk. Sen Rezzâksın, ben ise merzuk...
3. “Yahut onların amelleri, derin bir denizin karanlıklarına benzer ki, o deniziüst üste dalgalar kaplamış, dalgaları da bulutlar örtmüştür. Karanlıklar birbiri üstüne öylesine bastırmıştır ki, elini uzatsa onu dahi göremezolur. İşte, Allah’ın nur vermediği kimsenin nurdan hiçbir nasibiyoktur.” Nur Sûresi, 24:40.

Hangi perde akla karşı açılmışsa, hayale karşı başka bir âlem (fakat gafletle, karanlıklı bir âlem) görünüyorken, güneş gibi bir ism-i İlâhî tecellî eder, baştan başa o âlemi tenvir eder, ve hâkezâ... Bu seyr-i kalbî ve seyahat-i hayaliye çok devam etti. Ezcümle:

Hayvânat âlemini gördüğüm vakit, hadsiz ihtiyacat ve şiddetli açlıklarıyla beraber zaaf ve aczleri, o âlemi bana çok karanlıklı ve hazin gösterdi. Birden, Rahmân ismi Rezzâk burcunda (yani mânâsında) bir şems-i tâbân gibi tulû etti, o âlemi baştan başa rahmet ziyasıyla yaldızladı.

Sonra, o âlem-i hayvânât içinde, etfal ve yavruların zaaf ve acz ve ihtiyaç içinde çırpındıkları, hazin ve herkesi rikkate getirecek bir karanlık içinde diğer bir âlemi gördüm. Birden, Rahîm ismi şefkat burcunda tulû etti. O kadar güzel ve şirin bir surette o âlemi ışıklandırdı ki, şekvâ ve rikkat ve hüzünden gelen yaş damlalarını, ferah ve sürura ve şükrün lezzetinden gelen damlalara çevirdi.

Sonra sinema perdesi gibi bir perde daha açıldı; âlem-i insanî bana göründü. O âlemi o kadar karanlıklı, o kadar zulümatlı, dehşetli gördüm ki, dehşetimden feryad ettim, “Eyvah” dedim. Çünkü, gördüm ki, insanlardaki ebede uzanıp giden arzuları, emelleri ve kâinatı ihata eden tasavvurat ve efkârları ve ebedî bekà ve saadet-i ebediyeyi ve Cenneti gayet ciddî isteyen himmetleri ve istidatları ve hadsiz makàsıda ve metâlibe müteveccih fakr ve ihtiyacatları ve zaaf ve acziyle beraber, hücuma maruz kaldıkları hadsiz musibet ve a’dâlarıyla beraber, gayet kısa bir ömür, gayet dağdağalı bir hayat, gayet perişan bir maişet içinde, kalbe en elîm ve en müthiş hâlet olan mütemâdi zeval ve firak belâsı içinde, ehl-i gaflet için zulümat-ı ebedî kapısı suretinde görülen kabre ve mezaristana bakıyorlar, birer birer ve taife taife o zulümat kuyusuna atılıyorlar.

İşte bu âlemi bu zulümat içinde gördüğüm anda, kalb ve ruh ve aklımla beraber bütün letâif-i insaniyem, belki bütün zerrât-ı vücudum feryatla ağlamaya hazırken birden Cenâb-ı Hakkın Âdil ismi Hakîm burcunda, Rahmân ismi Kerîm burcunda, Rahîm ismi Gafûr burcunda (yani mânâsında), Bâis ismi Vâris burcunda, Muhyî ismi Muhsin burcunda, Rab ismi Mâlik burcunda tulû ettiler. O âlem-i insanî içindeki çok âlemleri tenvir ettiler, ışıklandırdılar ve nuranî âhiret âleminden pencereler açıp o karanlıklı insan dünyasına nurlar serptiler.

Sonra muazzam bir perde daha açıldı, âlem-i arz göründü. Felsefenin karanlıklı kavânin-i ilmiyeleri, hayale dehşetli bir âlem gösterdi. Yetmiş defa top güllesinden dahasür’atli bir hareketle, yirmi beş bin sene mesafeyi bir senede devredenve her vakit dağılmaya ve parçalanmaya müstait ve içi zelzeleli, ihtiyar ve çok yaşlı küre-i arz içinde, âlemin hadsiz fezasında seyahat eden biçare nev-i

insan vaziyeti, bana vahşetli bir karanlık içinde göründü. Başım döndü, gözüm karardı.

Birden, Hâlık-ı Arz ve Semâvâtın Kadîr, Alîm, Rab, Allah ve Rabbü's-Semâvâti ve'l-Arz ve Musahhiru'ş-Şemsi ve'l-Kamer isimleri rahmet, azamet, rububiyet burcunda tulû ettiler. O âlemi öyle nurlandırdılar ki, o hâlette bana küre-i arz gayet muntazam, musahhar, mükemmel, hoş, emniyetli bir seyahat gemisi, tenezzüh ve keyif ve ticaret için müheyyâ edilmiş bir şekilde gördüm.

Elhasıl: Bin bir ism-i İlâhînin, kâinata müteveccih olan o esmâdan herbiri bir âlemi ve o âlem içindeki âlemleri tenvir eden bir güneş hükmünde ve sırr-ı ehadiyet cihetiyle, herbir ismin cilvesi içinde sair isimlerin cilveleri dahi bir derece görünüyordu. Sonra, kalb her zulümat arkasında ayrı ayrı bir nuru gördüğü için, seyahate iştihası açılıyordu. Hayale binip semâya çıkmak istedi.

O vakit gayet geniş bir perde daha açıldı; kalb semâvat âlemine girdi. Gördü ki, o nuranî, tebessüm eden suretinde görülen yıldızlar, küre-i arzdan daha büyük ve ondan daha sür'atli bir surette birbiri içinde geziyorlar, dönüyorlar. Bir dakika birisi yolunuşaşırtsa, başkasıyla müsademe edecek; öyle bir patlak verecek ki, kâinatın ödü patlayıp âlemi dağıtacak. Nur değil, ateş saçarlar; tebessümle değil, vahşetle bana baktılar. Hadsiz büyük, geniş, hâli, boş, dehşet, hayret zulümatı içinde semâvâtı gördüm. Geldiğime bin pişman oldum.

Birden, رَبُّ الْمَلٰئِكَةِ وَالرُّوح [1] رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ [2] 'un Esmâ-i Hüsnâsı, وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ [3] وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ [4] burcunda cilveleriyle zuhur ettiler. O mânâ cihetiyle, karanlık üstüne çökmüş olan yıldızlar, o envâr-ı azîmeden birer lem'a alıp, yıldızlar adedince elektrik lâmbaları yakılmış gibi, o âlem-i semâvat nurlandı. O boş ve hâli tevehhüm edilen semâvat dahi, melâikelerle, ruhanîlerle doldu, şenlendi. Sultan-ı Ezel ve Ebedin hadsiz ordularından bir ordu hükmünde hareket eden güneşler ve yıldızlar, bir manevra-i ulvî yapıyorlar tarzında, o Sultan-ı Zülcelâlin haşmetini ve şâşaa-i rububiyetini gösteriyorlar gibi gördüm. Bütün kuvvetimle ve mümkün olsaydı bütün zerrâtımla ve beni dinleselerdi bütün mahlûkatın lisanlarıyla diyecektim; hem umum onların namına dedim:

1. "Göklerin ve yerin Rabbi." Ra'd Sûresi, 13:16; İsrâ Sûresi, 17:102; Kehf Sûresi,18:14; Meryem Sûresi, 19:65; Enbiyâ Sûresi, 21:56
2. Meleklerin ve ruhun Rabbi.
3. "And olsunki dünya semâsını Biz kandillerle süsledik." Mülk Sûresi, 67:5.
4. "Güneşi ve ayı emrine boyun eğdirdi." Ra'd Sûresi, 13:2.

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكٰوةٍ
فِيهَامِصْبَاحٌ اَلْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا
كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لاَ
شَرْقِيَّةٍ وَلاَغَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ
تَمْسَسْهُنَارٌ نُورٌ عَلٰى نُورٍ يَهْدِى اللّٰهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ [1]

âyetini okudum, döndüm, indim, ayıldım.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نُورِ الْاِيمَانِ وَالْقُرْاٰنْ [2] dedim.

1. "Allah göklerin ve yerin nurudur. Onun nurunun misali, bir lâmba yuvasıgibidir ki, onda bir kandil vardır. Kandil de cam fanus içindedir. Camfanus ise, inci gibi parlayan bir yıldıza benzer ki, ne doğuya, ne debatıya ait olmayan mübarek bir ağacın yakıtından tutuşturulur. Onunyakıtı, kendisine ateş dokunmasa bile ışık verecek kabiliyettedir. O nur üstüne nurdur. Allah dilediğini nuruna kavuşturur." Nur Sûresi, 24:35.
2. İmânın ve Kur'ân'ın nurundan dolayı Allah'a hamd olsun.

(Gençlik Rehberinden)

Bir zaman Eskişehir hapishanesinin penceresinde oturmuştum.

Karşısında bulunan Lise mektebinin büyük kızları onun avlusunda gülerek raksederken, onları, o dünya cennetinde cehennem hûrileri hükmünde gördüm.Fakat, birden elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Onlarıngülmeleri, elîm ağlamaları sûretini aldı. Ondan bu gelen hakikat inkişaf etti. Yani, elli sene sonraki hallerini mânevî ve hayalî birsinema ile gördüm ki: O gülen altmış kızdan ellisi kabirde azapçekiyorlar, toprak olmuşlar. Ve on tanesi, yetmiş yaşında çirkinleşmiş,herkesin nazar-ı nefretini celbediyorlar. Ben de onlara ağladım.

Fitne-i âhirzamanın mahiyeti bana göründü ki, o fitnenin en dehşetlisi ve cazibedarı, kadınların yüzsüz yüzünden çıkıyor. İhtiyarı selbedip, pervane gibi sefahet ateşine atıyor. Ve bir dakika hayat-ı dünyeviyeyi, senelerle hayat-ı bâkiyeye tercih ettiriyor.

Ben birgün sokağa bakarken, o fitnenin tesirli bir nümûnesini hissettim. Gençlere çok acıdım. Dedim: “Bu biçareler kendilerini, bu mıknatıs gibi cezbedici fitnenin ateşinden kurtaramazlar” diye düşünürken; birden, o fitneyi ateşlendiren ve tâlim eden irtidatkâr bir şahs-ı mânevî önümde tecessüm etti. Ben de ona ve ondan ders alan mülhidlere dedim:

Ey Cehennem hûrileri ile zevklenmek yolunda dinini feda eden ve sefihâne dalâleti severek irtikâb eden ve hevesat-ı nefsiye lezzeti yolunda dinsizliği ve ilhadı kabul eden ve hayatı perestiş edip ölümden şiddetli korkan ve kabri hatırına getirmek istemeyen ve irtidada yüz tutan bedbaht! Kat’iyen bil ki: Dinsizlik cihetiyle senin bu koca dünyan; bu saatten evvel ve bu dakikadan sonra, bilumum senin bu kâinatın ve mâzi ve müstakbelin ve geçmiş nev’in ve cinsin ve gelecek mahlûklar ve nesiller ve gitmiş dünyalar ve milletler ve gelen insanlar ve tâifeler tamamen ölüdürler. İşte, insaniyet ve akıl cihetiyle alâkadar olduğun bütün o seyyar dünyalar ve seyyal kâinatlar, mütemadiyen senin dalâletin sûretiyle, senin başına dünya dolusu dehşetli ve hadsiz ölümlerin şiddetli elemlerini yağdırıyor. Senin şuurun varsa, kalbini yakıyor. Ruhun varsa, yandırıyor. Aklın sönmemiş ise, gamlar içinde boğuyor. Eğer bir saatçık sarhoşça sefahetin ve pis lezzetin bu nihayetsiz gamlara, hüzünlere, elemlere mukabil gelebilirse o sefahette kal. Yoksa aklını başına al! O mânevî

Cehennemden kurtulmak ve imanınbu dünyada dahi temin ettiği bir mânevî Cennete girmek ve saadet-i hayatiyeyi tatmak için Kur’ân’ın dersini dinle. Cüz’i, fâni bir dakika lezzeti; küllî, bâki, dâimî, imanî [1] lezzetler ile mübadele et...

1. Evet iman, bu dünyada dahi cennet lezaizini mânen verebilir. Yüzer lezzetli ışıklarından bu tek faydasına bak. Nasıl ki,senin gayet sevdiğin bir zâtı bir tehlikede ölüyorken gördüğündakikasında, Hekim-i Lokman ve Hızır gibi bir doktor geldi, birden dirildi. Ne kadar sevinç hissediyorsun. Öyle de, sen, sevdiğin ve alâkadar olduğun ölmüşlerin adedince sevinçleri, sürurları iman veriyor. Çünkü, mâzi mezaristanında milyonlarca sence mahbup zâtlar; mahvdan ve ölümden, birden iman nuruyla senin karşında diriliyorlar. “Biz ölmemişiz ve ölmeyeceğiz” deyip hayat buluyorlar. O hadsiz firaklardan gelen hadsiz elemler yerine, visâl ve hayat bulmalarından nihayetsiz lezzetler ve sevinçler, iman noktasından bu dünyada dahi geldiğini gösteriyor ki, “İman öyle bir çekirdektir ki, ehl-i imana Cenneti bütün lezaiz ve mehâsiniyle sümbül veriyor ve verecektir.”

Hem deme ki, “Ben hayvan gibi hayatımı geçireceğim.” Çünkü, hayvana nisbeten mâzi, müstakbel gayb hükmündedir. Cenâb-ı Hakim-i Rahîm; o gaybı onlara bildirmemekle, onları hadsiz elemlerden kurtarmış. Hattâ, kesilmek için yatırılan bir tavuk, hiçbir elem ve hüzün hissetmez. Bıçak kestiği vakit hissetmek ister, fakat his gider, o elemden de kurtulur. Demek Cenâb-ı Hakkın gayet büyük ve mükemmel bir rahmeti, re’feti ve şefkati, gaybı bildirmemektedir. Bilhassa mâsum hayvanlar hakkında daha tamdır. Demek sefîhane lezzette sen hayvanlara yetişemezsin, binler derece aşağı düşersin. Çünkü, hayvana nisbeten gaybî olan şeyleri senin aklın görüyor, elemini alıyor. Setr-i gaybta bulunan istirahat-ı tammeden bilkülliye mahrumsun.

Hem senin medar-ı fahrın olan uhuvvet ve hürmet ve hamiyet gibi güzel hasletlerin, incecik bir zamana, büyük bir sahradan bir parmak kadar yere inhisar ve hadsiz zamanda yalnız hazır saate mahsus olduğundan, sun’i ve muvakkat ve sahtekâr ve asılsız ve gayet cüz’i olup, senin insaniyetin ve kemalâtın o nisbette küçülür, hiçe iner. Fakat iman ehlinin uhuvveti ve hürmeti ve muhabbeti ve hamiyeti, iman cihetiyle mevcut bulunan mâzi ve müstakbeli ihata ettiğinden, insaniyeti ve kemalâtı o nisbette teâli eder. Hem senin dünyaca muvaffaketin, elmasçı ve divane olmuş bir Yahudinin cam parçalarını elmas fiyatıyla aldığı gibi; sen de küçücük, kısacık bir zamana, bir hayata, uzun ve daimî ve geniş bir hayatın fiyatını verdiğin için, elbette o had dairesinde galebe edersin. Bir dakikaya bir sene kadar şiddetli hırs, muhabbet, intikam gibi hissiyatla müteveccih olduğun için, ehl-i diyanete muvakkaten tefevvuk edersin.

Hem senin aklın, ruhun, kalbin, duyguların; ulvî vazifelerini bırakıp, süflî nefsin ve pis hevesin rezil işlerine iştirak ve yardım ettiklerinden, ehl-i imana dünyada galebe edersin. Ve zâhirde daha sevimli görünürsün. Çünkü, senin akıl ve kalb ve ruhun gayet derecede tedennî ve tereddî ve sukut edip, pis heves ve rezil nefse inkılâp etmişler, mesholmuşlar. Elbette bu cihette, sana Cehennemi ve mazlûm ehl-i imana Cenneti kazandıran bir muvakkat galeben olacak...

Birden İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme

Âhirzamanın fitnesinde en dehşetli rolü oynayan tâife-i nisaiye ve onların fitnesi olduğu hadisin rivayetlerinden anlaşılıyor. Evet, nasılki tarihlerde,eski zamanlarda “amazonlar” namında gayet silâhşör kadınlardan mürekkep bir tâife-i askeriye olarak hârika harpler yaptıkları nakledilliyor. Aynen öyle de:

Bu zamanda zındıka dalâleti, İslâmiyete karşı muharebesinde, nefs-i emmarenin plânıyla, şeytan kumandasına verilen fırkalardan en dehşetlisi; yarım çıplak hanımlardır ki; açık bacağıyla dehşetli bıçaklarla ehl-i imana taarruz edip saldırıyorlar. Nikâh yolunu kapamaya, fuhuşhâne yolunu genişlettirmeye çalışarak; çokların nefislerini birden esir edip, kalb ve ruhlarını kebair ile yaralıyorlar. Belki o kalblerden bir kısmını öldürüyorlar. Birkaç sene namahrem hevesatına göstermenin tam cezası olarak; o bıçaklı bacaklar Cehennemin odunları olup, en evvel o bacaklar yanacaklarını ve dünyada emniyet ve sadakatı kaybettiği için, hılkaten çok istediği ve fıtraten çok muhtaç olduğu münasip kocayı daha bulamaz. Bulsa da başına belâ bulur. Hattâ bu hâlin neticesi olarak, o âhirzamanda, bazı yerlerde nikâha rağbetsizlik ve riayetsizlik yüzünden, kırk kadına bir erkek nezaret edecek derecede ehemmiyetsiz, sahipsiz, kıymetsiz bir sûrete gireceği, hadisin rivayetinden anlaşılıyor.

Madem hakikat budur. Ve madem her güzel, güzelliğini sever ve elinden geldiği kadar muhafaza etmek ister ve bozulmasını istemez. Ve madem güzellik bir nimettir. Nimete şükredilse mânen ziyadeleşir. Şükredilmezse değişir, çirkinleşir. Elbette aklı varsa, hüsün ve cemâlini; günahları kazanmak ve kazandırmak ve çirkin ve zehirli yapmak ve o nimeti, küfran ile medar-ı azap bir sûrete çevirmekten bütün kuvvetiyle kaçacak. Ve o fâni, beş on senelik cemâli bakîleştirmek için, meşrû bir tarzda istimâl ile o nimete şükredecek. Yoksa ihtiyarlıkta uzun zaman istiskale mâruz kalıp, me’yûsâne ağlayacak.

Eğer terbiye-i İslâmiye dâiresinde, âdâb-ı Kur’aniye zînetiyle o cemâl güzelleştirilse; o fâni hüsün, mânen bâki kalacağı ve Cennette hûrilerin cemalinden daha şirin ve daha parlak bir tarzda kendine verileceği hadiste kat’iyetle sabittir. Eğer o güzelin zerre miktar aklı varsa, bu güzel ve parlak ve ebedî neticeyi elinden kaçırmayacak...

(Meyve Risalesinden)

İkinci Meselenin Hülâsası

Risale-i Nur'dan Gençlik Rehberinin güzelce izah ettiği gibi, ölüm o kadar kat'î ve zâhirdir ki, bugünün gecesi ve bu güzün kışı gelmesi gibi ölüm başımıza gelecek. Bu hapishane nasıl ki mütemadiyen çıkanlar ve girenler için muvakkat bir misafirhanedir; öyle de, bu zemin yüzü dahi acele hareket eden kàfilelerin yollarında bir gecelik konmak ve göçmek için bir handır. Herbir şehri yüz defa mezaristana boşaltan ölüm, elbette hayattan ziyade bir istediği var.

İşte bu dehşetli hakikatın muammasını Risale-i Nur hall ve keşfetmiş. Bir kısacak hülâsası şudur:

Madem ölüm öldürülmüyor ve kabir kapısı kapanmıyor. Elbette bu ecel cellâdının elinden ve kabir haps-i münferidinden kurtulmak çaresi varsa, insanın en büyük ve herşeyin fevkinde bir endişesi, bir meselesidir. Evet, çaresi var ve Risale-i NurKur'ân'ın sırrıyla o çareyi, iki kere iki dört eder derecesinde kat'î ispat etmiş. Kısacık hülâsası şudur ki:

Ölüm ya idam-ı ebedîdir; hem o insanı, hem bütün ahbabını ve akaribini asacak bir darağacıdır. Veyahut başka bir bâki âleme gitmek ve iman vesikasıyla saadet sarayına girmek için bir terhis tezkeresidir. Ve kabir ise, ya karanlıklı bir haps-i münferit ve dipsiz bir kuyudur. Veyahut bu zindan-ı dünyadan bâki ve nuranî bir ziyafetgâh ve bağistana açılan bir kapıdır. Bu hakikati Gençlik Rehberi bir temsil ile ispat etmiş.

Meselâ, bu hapsin bahçesinde asmak için darağaçları konulmuş ve onların dayandıkları duvarın arkasında gayet büyük ve umum dünya iştirak etmiş bir piyango dairesi kurulmuş. Biz bu hapisteki beşyüz kişi, herhalde, hiç müstesnası yok ve kurtulmak mümkün değil, bizibirer birer o meydana çağıracaklar. Ya "Gel, idam ilânını al, darağacına çık" veya "Daimî haps-i münferit pusulasını tut, bu açık kapıya gir" veyahut "Sana müjde! Milyonlar altın bileti sana çıkmış. Gel al" diye her tarafta ilânatlar yapılıyor.

Biz de gözümüzle görüyoruz ki, birbiri arkasında o darağaçlarınaçıkıyorlar. Bir kısmın asıldıklarını müşahede ediyoruz. Bir kısmı da,darağaçlarını basamak yapıp o duvarın arkasındaki piyango dairesine girdiklerini, orada büyük ve ciddî memurların kat'î haberleriyle görür gibi bildiğimiz bir sırada, bu hapishanemize iki heyet girdi.

Bir kàfile ellerinde çalgılar, şaraplar, zâhirde gayet tatlı helvalar, baklavalar

var. Bizlere yedirmeye çalıştılar. Fakat o tatlılar zehirlidir, insî şeytanlar içine zehir atmışlar.

İkinci cemaat ve heyet, ellerinde terbiyenameler ve helâl yemekler ve mübarek şerbetler var. Bize hediye veriyorlar ve bil'ittifak beraber, pek ciddî ve kat'î diyorlar ki:

"Eğer o evvelki heyetin sizi tecrübe için verilen hediyelerini alsanız,yeseniz, bu gözümüz önündeki şu darağaçlarda başka gördükleriniz gibiasılacaksınız. Eğer bizim bu memleket hâkiminin fermanıyla getirdiğimiz hediyeleri evvelkinin yerine kabul edip ve terbiyenamelerdeki duaları ve evradları okusanız, o asılmaktan kurtulacaksınız. O piyango dairesinde ihsan-ı şâhâne olarak herbiriniz milyon altın biletini alacağınızı, görür gibi vegündüz gibi inanınız. Eğer o haram ve şüpheli ve zehirli tatlılarıyeseniz, asılmaya gittiğiniz zamana kadar dahi o zehirin sancısınıçekeceğinizi, bu fermanlar ve bizler müttefikan size kat'î haber veriyoruz" diyorlar.

İşte bu temsil gibi, her vakit gördüğümüz ecel darağacının arkasında, mukadderat-ı nev-i beşer piyangosundan ehl-i iman ve tâat için—hüsn-ü hâtime şartıyla—ebedî ve tükenmez bir hazinenin bileti çıkacağını yüzde yüz ihtimalle; sefahet ve haram ve itikatsızlık ve fıskta devam edenler—tevbe etmemek şartıyla—ya idam-ı ebedî (âhirete inanmayanlara) veya daimî ve karanlık haps-i münferit (bekà-i ruha inanan ve sefahette gidenlere) ve şekavet-i ebediye ilâmını alacaklarını yüzde doksan dokuz ihtimalle kat'î haber veren, başta ellerinde nişane-i tasdik olan hadsiz mu'cizeler bulunan yüz yirmi dört bin peygamberler[1] ve onların verdikleri haberlerin izlerini ve sinemada gibi gölgelerini, keşfle, zevk ile görüp tasdik ederek imza basan yüz yirmi dörtmilyondan ziyade evliyalar (kaddesallahü esrârehüm) ve o iki kısım meşâhir-i insaniyenin haberlerini aklen kat'î burhanlarla ve kuvvetli hüccetlerle, fikren ve mantıkan yakînî bir sûrette ispat ederek tasdik edip imza basan milyarlar gelen geçen muhakkikler,[HAŞİYE-1] müçtehidler ve sıddîkînler, bil'icmâ, mütevatiren nev-i insanın güneşleri, kamerleri, yıldızları olan bu üç cemaat-i azîme ve bu üç taife-i ehl-i hakikat ve beşerin kudsî kumandanları olan bu üç büyük ve âlî heyetlerin fermanlarıyla verdikleri haberleri dinlemeyen, ve saadet-i ebediyeye giden onların gösterdikleri yol olan sırat-ı müstakimde gitmeyenler, yüzde doksan dokuz dehşetli tehlike ihtimalini nazara almayan ve birtek muhbirin bir yolda tehlike var demesiyle o yolu bırakan, başka uzun yolda hareket eden bir adam, elbette ve elbette vaziyeti şudur ki:

1. *Müsned*: 5:178, 179, 246; *Zâdü'l-Meâd*: 1:43-44.

Haşiye-1 O muhakkiklerden tek birisi Risale-i Nur'dur. Yirmi senedir en muannid feylesofları ve mütemerrid zındıkları susturan eczaları meydandadır. Herkes okuyabilir ve kimse itiraz etmez.

İki yolun—hadsiz muhbirlerin kat'î ihbarları ile—en kısa ve kolayı ve yüzde

yüz Cennet ve saadet-i ebediyeyi kazandıranı bırakıp en dağdağalı ve uzun ve sıkıntılı ve yüzde doksan dokuz Cehennem hapsini veşekavet-i daimeyi netice veren yolunu ihtiyar ettiği halde, dünyada ikiyolun, birtek muhbirin yalan olabilir haberiyle yüzde birtek ihtimal-i tehlike ve bir ay hapis imkânı bulunan kısa yolu bırakıp, menfaatsiz—yalnız zararsız olduğu için—uzun yolu ihtiyar eden bedbaht, sarhoş divaneler gibi, dehşetli ve uzakta görünen ve ona musallat olan ejderhalara ehemmiyet vermez, sineklerle uğraşıyor, yalnız onlara ehemmiyet verirderecede aklını, kalbini, ruhunu, insaniyetini kaybetmiş oluyor.

Madem hakikat-i hal budur. Biz mahpuslar, bu hapis musibetinden intikamımızı tam almak için, o mübarek ikinci heyetin hediyelerini kabul etmeliyiz. Yani, nasıl ki bir dakika intikam lezzeti ve birkaç dakika veya bir iki saat sefahet lezzetleriyle, bu musibet bizi on beş ve beş ve on ve iki üç sene bu hapse soktu, dünyamızı bize zindan eyledi; biz dahi bu musibetin rağmına ve inadına, bir iki saat müddet-i hapsi bir iki gün ibadete ve iki üç sene cezamızı, mübarek kàfilenin hediyeleriyle yirmi otuz sene bâki bir ömre ve on ve yirmi sene hapiste cezamızı milyonlar sene Cehennem hapsinden affımıza vesile edip, fâni dünyamızın ağlamasına mukàbil, bâki hayatımızı güldürerek bu musibetten tam intikamımızı almalıyız. Hapishaneyi terbiyehane gösterip, vatanımıza ve milletimize birer terbiyeli, emniyetli,menfaatli adam olmaya çalışmalıyız. Ve hapishane memurları ve müdürlerive müdebbirleri dahi, câni ve eşkiya ve serseri ve katil ve sefahetçi ve vatana muzır zannettikleri adamları, bir mübarek dershanede çalışan talebeler görsünler ve müftehirâne Allah’a şükretsinler.

Üçüncü Mesele

Gençlik Rehberinde izahı bulunan ibretli bir hâdisenin hülâsası şudur:

Bir zaman, Eskişehir Hapishanesinin penceresinde, bir Cumhuriyet Bayramında oturmuştum. Karşısındaki lisemektebinin büyük kızları, onun avlusunda gülerek raksediyorlardı.Birden, mânevî bir sinema ile elli sene sonraki vaziyetleri banagöründü. Ve gördüm ki, o elli altmış kızlardan ve talebelerden kırkellisi, kabirde toprak oluyorlar, azap çekiyorlar. Ve on tanesi, yetmişseksen yaşında çirkinleşmiş, gençliğinde iffetini muhafaza etmediğinden sevmek beklediği nazarlardan nefret görüyorlar kat'î müşahede ettim. Onların o acınacak hallerine ağladım. Hapishanedeki bir kısımarkadaşlar ağladığımı işittiler. Geldiler, sordular. Ben dedim: "Şimdibeni kendi halime bırakınız, gidiniz."

Evet, gördüğüm hakikattır, hayal değil. Nasıl ki bu yaz ve güzün âhiri kıştır; öyle de, gençlik yazı ve ihtiyarlık güzünün arkası kabir ve berzah kışıdır. Geçmiş zamanın elli sene evvelki hâdisatı sinema ile hal-i hazırda gösterildiği gibi, gelecek zamanın elli sene sonraki istikbal hâdisatını gösteren bir sinema bulunsa, ehl-i dalâlet ve sefahetin elli altmış sene sonraki vaziyetleri onlara gösterilseydi, şimdiki güldüklerine ve gayr-ı meşru keyiflerine nefretler ve teellümlerle ağlayacaklardı.

Ben o Eskişehir Hapishanesindeki müşahede ile meşgul iken, sefahet ve dalâleti terviç eden bir şahs-ı mânevî, insî bir şeytan gibi karşıma dikildi ve dedi:

"Biz hayatın herbir çeşit lezzetini ve keyiflerini tatmak ve tattırmak istiyoruz; bize karışma."

Ben de cevaben dedim:

Madem lezzet ve zevk için ölümü hatıra getirmeyip dalâlet ve sefahete atılıyorsun. Kat'iyen bil ki, senin dalâletin hükmüyle bütün geçmiş zaman-ı mazi ölmüş ve mâdumdur. Ve içinde cenazeleri çürümüş bir vahşetli mezaristandır. İnsaniyet alâkadarlığıyla ve dalâlet yoluyla, senin başına ve varsa ve ölmemişse kalbine, o hadsiz firaklardan ve o nihayetsiz dostlarının ebedî ölümlerinden gelen elemler, senin şimdiki sarhoşça, pek kısa bir zamandaki cüz'î lezzetini imha ettiği gibi, gelecek istikbal zamanı dahi, itikatsızlığın cihetiyle yine mâdum ve karanlıklı ve ölü ve dehşetli bir vahşetgâhtır. Ve oradan gelen ve başını vücuda çıkaran ve zaman-ı hazıra uğrayan biçarelerin başları ecel cellâdının satırıyla kesilip hiçliğe atıldığından, mütemadiyen akıl alâkadarlığıyla senin imansız başına hadsiz elîm endişeler yağdırıyor. Senin sefihâne cüz'î lezzetini

zîr ü zeber eder.

Eğer dalâleti ve sefaheti bırakıp iman-ı tahkiki ve istikamet dairesine girsen, iman nuruyla göreceksin ki, o geçmiş zaman-ı mazi mâdum ve herşeyi çürüten bir mezaristan değil, belki mevcut ve istikbale inkılâp eden nuranî bir âlem ve bâki ruhların istikbaldeki saadet saraylarına girmelerine bir intizar salonu görünmesi haysiyetiyle, değil elem, belki imanın kuvvetine göre Cennetin bir nevi mânevî lezzetini dünyada dahi tattırdığı gibi gelecek istikbal zamanı, değil vahşetgâh ve karanlık, belki iman gözüyle görünür ki, saadet-i ebediye saraylarında hadsiz rahmeti ve keremi bulunan ve her bahar ve yazı birer sofra yapan ve nimetlerle dolduran bir Rahmân-ı Rahîm-i Zülcelâli ve'l-İkramın ziyafetleri kurulmuş ve ihsanlarının sergileri açılmış, oraya sevkiyat var diye iman sinemasıyla müşahede ettiğinden, derecesine göre bâki âlemin bir nevi lezzetini hissedebilir. Demek hakikî ve elemsiz lezzet yalnız imanda ve iman ile olabilir.

İmanın bu dünyada dahi verdiği binler faide ve neticelerinden yalnız birtek faide ve lezzetini, bu mezkûr bahsimiz münasebetiyle Gençlik Rehberinde bir hâşiye olarak yazılan bir temsil ile beyan edeceğiz. Şöyle ki:

Meselâ, senin gayet sevdiğin birtek evlâdın sekeratta ölmek üzere iken ve meyusâne elîm ebedî firakını düşünürken, birden Hazret-i Hızır ve Hakîm-i Lokman gibi bir doktor geldi, tiryak gibi bir macun içirdi. O sevimli ve güzel evlâdın gözünü açtı, ölümden kurtuldu. Ne kadar sevinç ve ferah veriyor, anlarsın.

İşte, o çocuk gibi sevdiğin ve ciddi alâkadar olduğun milyonlar sence mahbup insanlar, o mazi mezaristanında, senin nazarında çürüyüp mahvolmak üzere iken, birden hakikat-i iman, Hakîm-i Lokman gibi, o büyük idamhâne tevehhüm edilen mezaristana kalb penceresinden bir ışık verdi. Onunla baştan başa bütün ölülerdirildiler. Ve "Biz ölmemişiz ve ölmeyeceğiz, yine sizinle görüşeceğiz" lisan-ı hal ile dediklerinden aldığın hadsiz sevinçler ve ferahları iman bu dünyada dahi vermesiyle ispat eder ki, iman hakikatı öyle bir çekirdektir ki, eğer tecessüm etse, bir cennet-i hususiye ondan çıkar, o çekirdeğin şecere-i tûbâsı olur dedim.

O muannid döndü, dedi:

"Hiç olmazsa hayvan gibi hayatımızı keyif ve lezzetle geçirmek için sefahet ve eğlencelerle bu ince şeyleri düşünmeyerek yaşayacağız."

Cevaben dedim:

Hayvan gibi olamazsın. Çünkü, hayvanın mazi ve müstakbeli yok. Ne geçmişten elemler ve teessüfler alır ve ne de gelecekten endişeler ve korkular

gelir. Lezzetini tam alır. Rahatla yaşar, yatar, Hâlıkına şükreder. Hattâ kesilmek için yatırılan bir hayvan, birşey hissetmez.Yalnız bıçak kestiği vakit hissetmek ister; fakat, o his dahi gider, o elemden de kurtulur. Demek en büyük bir rahmet, bir şefkat-i İlâhiye, gaybı bildirmemektedir ve başa gelen şeyleri setretmektedir. Hususan mâsum hayvanlar hakkında daha mükemmeldir. Fakat, ey insan, senin mazi ve müstakbelin akıl cihetiyle bir derece gaybîlikten çıkmasıyla, setr-i gaybdan hayvana gelen istirahatten tamamen mahrumsun. Geçmişten çıkan teessüfler, elîm firaklar ve gelecekten gelen korkular ve endişeler, senin cüz'î lezzetini hiçe indirir. Lezzet cihetinde yüz derece hayvandan aşağı düşürür.

Madem hakikat budur. Ya aklını çıkar at, hayvan ol, kurtul. Veya aklını imanla başına al, Kur'ân'ı dinle, yüz derece hayvandan ziyade bu fâni dünyada dahi sâfi lezzetleri kazan, diyerek onu ilzam ettim.

Yine o mütemerrid şahıs döndü, dedi:

"Hiç olmazsa ecnebî dinsizleri gibi yaşarız."

Cevaben dedim:

Ecnebi dinsizleri gibi de olamazsın. Çünkü onlar bir peygamberi inkâr etse,diğerlerine inanabilirler. Peygamberleri bilmese de, Allah'a inanabilir. Bunu da bilmezse, kemâlâta medar bazı seciyeleri bulunabilir. Fakat bir Müslüman, en âhir ve en büyük ve dini ve dâveti umumî olan Âhirzaman Peygamberi Aleyhissalâtü Vesselâmı inkâr etse ve zincirinden çıksa, daha hiçbir peygamberi, hattâ Allah'ı kabul etmez. Çünkü bütün peygamberleri ve Allah'ı ve kemâlâtı onunla bilmiş. Onlar onsuz kalbinde kalmaz. Bunun içindir ki, eskidenberi her dinden İslâmiyete giriyorlar; ve hiçbir Müslüman, hakiki Yahudi veya Mecusi veya Nasranî olmaz. Belki dinsiz olur; seciyeleri bozulur, vatana, millete muzır bir hâlete girer. İspat ettim. O muannid ve mütemerrid şahsın daha tutunacak bir yeri kalmadı. Kayboldu, Cehenneme gitti.

İşte ey bu medrese-i Yusufiyede benim ders arkadaşlarım! Madem hakikat budur ve bu hakikati Risale-i Nur o derece kat'î ve güneş gibi ispat etmiş ki, yirmi senedir mütemerridlerin inatlarını kırıp imana getiriyor. Biz dahi hem dünyamıza, hem istikbalimize, hem âhiretimize, hem vatanımıza, hem milletimize tam menfaatli ve kolay ve selâmetli olan iman ve istikamet yolunu takip edip boş vaktimizi sıkıntılı hülyalar yerinde Kur'ân'dan bildiğimiz sûreleri okumak ve mânâlarını bildiren arkadaşlardan öğrenmek ve kazaya kalmış farz namazlarımızı kaza etmek ve birbirinin güzel huylarından istifade edip bu hapishaneyi güzel seciyeli fidanlar yetiştiren bir mübarek bahçeye çevirmek gibi a'mâl-i saliha ile, hapishane müdür ve alâkadarları, câni ve katillerin başlarında zebâni gibi azap memurları değil, belki medrese-i Yusufiyede Cennete adam

yetiştirmek ve onların terbiyesine nezaret etmek vazifesiyle memur birer müstakim üstad ve birer şefkatli rehber olmalarına çalışmalıyız.

Dördüncü Mesele

Yine Gençlik Rehberinde izahı var Bir zaman bana hizmet eden kardeşlerim tarafından sual edildi ki:

“Küre-i arzı herc ü merce getiren ve İslâm mukadderatıyla alâkadar olan bu dehşetli Harb-i Umumîden elli gündür (şimdi yedi seneden geçti aynı hâl)[1] hiç sormuyorsun ve merak etmiyorsun. Halbuki bir kısım mütedeyyin ve âlim insanlar, cemaati ve camii bırakıp radyo dinlemeye koşuyorlar. Acaba bundan daha büyük bir hâdise mi var? Veya onunla meşgul olmanın zararı mı var?” dediler.

1. Parantez içindeki not, 1946 senesine aittir.

Cevaben dedim ki:

Ömür sermayesi pek azdır; lüzumlu işler pek çoktur. Birbiri içinde mütedâhil dâireler gibi, her insanın kalb ve mide dairesinden ve ceset ve hanedairesinden, mahalle ve şehir dairesinden ve vatan ve memleketdairesinden ve küre-i arz ve nev-i beşer dairesinden tut, tâ zîhayat ve dünya dairesine kadar, birbiri içinde daireler var. Herbir dairede, herbir insanın bir nevi vazifesi bulunabilir. Fakat en küçük dairede en büyük ve ehemmiyetli ve daimi vazife var. Ve en büyük dâirede en küçük ve muvakkat arasıra vazife bulunabilir. Bu kıyasla, küçüklük ve büyüklük makûsen mütenasip vazifeler bulunabilir.

Fakat büyük dairenin câzibedarlığı cihetiyle küçük dairedeki lüzumlu ve ehemmiyetli hizmeti bıraktırıp lüzumsuz, mâlâyani ve âfâkî işlerle meşgul eder. Sermaye-i hayatını boş yerde imha eder. O kıymettar ömrünü kıymetsiz şeylerde öldürür. Ve bazen bu harp boğuşmalarınımerakla takip eden, bir tarafa kalben taraftar olur. Onun zulümlerinihoş görür, zulmüne şerik olur.

Birinci noktaya cevap ise: Evet, bu Cihan Harbinden daha büyük bir hâdise ve bu zemin yüzündeki hâkimiyet-i âmme dâvâsından daha ehemmiyetli bir dâvâ, herkesin ve bilhassa Müslümanların başına öyle bir hâdise ve öyle bir dâvâ açılmış ki, her adam, eğer Alman ve İngiliz kadarkuvveti ve serveti olsa ve aklı da varsa, o tek dâvâyı kazanmak için bilâtereddüt sarf edecek.

İşte, o dâvâ ise, yüz bin meşâhir-i insaniyenin ve hadsiz nev-i beşerin yıldızları ve mürşidlerinin müttefikan, Kâinat Sahibinin ve Mutasarrıfının binler vaad ve ahdlerine istinaden haber verdikleri ve bir kısmı gözleriyle gördükleri şu ki:

Herkesin, iman mukàbilinde, bu zemin yüzü kadar bağlar ve kasırlarla

müzeyyen ve bâki ve daimî bir tarla ve mülkü kazanmak veya kaybetmek dâvâsı başına açılmış. Eğer iman vesikasını sağlam elde etmezse kaybedecek. Ve bu asırda, maddiyyunluk tâunuyla çoklar o dâvâsını kaybediyor. Hattâ bir ehl-i keşif ve tahkik, bir yerde kırk vefiyattan yalnız birkaç tanesi kazandığını sekeratta müşahede etmiş; ötekiler kaybetmişler. Acaba bu kaybettiği dâvânınyerini, bütün dünya saltanatı o adama verilse doldurabilir mi?

İşte o dâvâyı kazandıracak olan hizmetleri ve yüzde doksanına o dâvâyı kaybettirmeyen harika bir dâvâ vekilini o işte çalıştıran vazifeleri bırakıp, ebedî dünyada kalacak gibi âfâkî mâlâyaniyatla iştigal etmek tam bir akılsızlık bildiğimizden, biz Risale-i Nur şakirtleri, herbirimizin yüz derece aklımız ziyade olsa da ancak bu vazifeye sarf etmek lâzımdır diye kanaatımız var.

Ey hapis musibetinde benim yeni kardeşlerim, sizler, benimle beraber gelen eski kardeşlerimgibi Risale-i Nur'u görmemişsiniz. Ben onları ve onlar gibi binler şakirtleri şahit göstererek derim ve ispat ederim ve ispat etmişim ki:

O büyük dâvâyı yüzde doksanına kazandıran ve yirmi senede yirmi bin adama o dâvânın kazancının vesikası ve senedi ve beratı olan iman-ı tahkikîyi eline veren ve Kur'ân-ı Hakîmin mu'cize-i mâneviyesinden neş'et edip çıkan ve bu zamanın birinci bir dâvâ vekili bulunan Risale-i Nur'dur. Bu on sekiz senedir benim düşmanlarım ve zındıklar ve maddiyyunlar, aleyhimde gayet gaddarâne desiselerle hükümetin bazı erkânlarını iğfal ederek bizi imha için bu defa gibi eskide dahi hapislere,zindanlara soktukları halde, Risale-i Nur'un çelik kal'asında yüz otuzparça cihazatından ancak iki-üç parçasına ilişebilmişler. Demek avukat tutmak isteyen onu elde etse yeter.

Hem korkmayınız, Risale-i Nur yasak olmaz. Hükümet-i Cumhuriyenin mebusları ve erkânlarının ellerinde mühim risaleleri, iki, üçü müstesna olarak serbest geziyorlardı. İnşaallah, bir zaman hapishaneleri tam bir ıslahhane yapmak için bahtiyar müdürler ve memurlar, o Nurları mahpuslara, ekmek ve ilâç gibi tevzi edecekler.

Sekizinci Meselenin Bir Hülâsası

Yedincide haşri çok makamattan soracaktık. Fakat Hâlıkımızın isimleriyle verdiği cevap o derece kuvvetli yakîn ve kanaat verdi ki, daha başka sorgulara ihtiyaç bırakmadığından, orada kısa kestik. Şimdi bu meselede, âhiret imanının, hem âhiretin saadetine, hem dünya saadetine dair temin ettiği faideler ve neticelerinden yüzden biri hülâsa edilecek. Saadet-i uhreviyeye ait kısmı, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânın izahatı daha hiç bir beyana ihtiyaç bırakmamış. Onu ona havale ederek ve saadet-i dünyeviyeye ait kısmı izah cihetini Risale-i Nur'a bırakıp, yalnız kısa bir hülâsa ile insanın hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimaiyesine ait yüzer neticelerinden üç-dört tanesini beyan ederiz.

Birincisi

İnsan, sair hayvanata muhalif olarak, hanesiyle alâkadar olduğu misillü, dünya ile alâkadardır. Ve akaribiyle münasebettar olduğu gibi, nev-i beşer ile de ciddî ve fıtrî münasebettardır. Ve dünyada muvakkat bekàsını arzuladığı gibi, bir dâr-ı ebedîde bekàsını, aşk derecesinde arzuluyor. Ve midesinin gıda ihtiyacını temin etmeye çalıştığı gibi, dünya kadar geniş, belki ebede kadar uzanan sofraları ve gıdaları, akıl ve kalb ve ruh ve insaniyet mideleri için tedarik etmeye fıtraten mecburdur, çabalıyor. Ve öyle arzuları ve matlapları var ki, ebedî saadetten başka hiçbir şey onları tatmin etmiyor. Hattâ, Onuncu Sözde işaretedildiği gibi, bir zaman, küçüklüğümde, hayalimden sordum: "Sana birmilyon sene ömür ve dünya saltanatı verilmesini, fakat sonra ademe ve hiçliğe düşmesini mi istersin? Yoksa, bâki fakat âdi ve meşakkatli bir vücudu mu istersin?" dedim. Baktım, ikincisini arzulayıp birincisinden "Ah!" çekti. "Cehennem de olsa bekà isterim" dedi.

İşte, madem mahiyet-i insaniyenin bir hizmetkârı olan kuvve-i hayaliyeyi bu dünya lezzetleri tatmin etmiyor; elbette gayet câmi' mahiyet-i insaniye, ebediyetle fıtraten alâkadardır. İşte bu hadsiz arzu ve emellere bağlı olduğu halde, sermayesi bir cüz'î cüz-ü ihtiyarî ve fakr-ı mutlak bir insana, âhirete iman ne derece kuvvetli ve kâfi ve vâfi bir hazine, bir medar-ı saadet ve lezzet, bir medar-ı istimdat, bir merci ve dünyanın hadsiz gamlarına karşı bir medar-ı tesellî olduğu öyle bir meyve ve faidedir ki, onu kazanmak yolunda dünya hayatını feda etse yine ucuzdur.

İkinci meyvesi ve hayat-ı şahsiyeye bakan bir faidesi:

Üçüncü Meselede izah edilen ve Gençlik Rehberinde bir haşiye bulunan çok

ehemmiyetli bir neticedir.

Evet, her insanın, her zaman düşündüğü en ehemmiyetli endişesi, mezaristana giren kendi dostları ve akrabaları gibi o idamhaneye girmek keyfiyetidir. Birtek dostu için ruhunu feda eden o bîçare insanın, binler, belki milyonlar, milyarlar dostları ebedî bir müfarakat içinde idam olmalarını tevehhüm edip Cehennem azabından beter bir elem, o düşünmek ucundan göründüğü vakit, âhirete iman geldi, gözünü açtırdı ve perdeyi kaldırdı... "Bak" dedi. O, imanla baktı. Cennet lezzetinden haber veren bir lezzet-i ruhâniyeyi, o dostları ebedî ölümlerden ve çürümelerden kurtulup mesrurâne bir nuranî âlemde onu da bekliyorlar vaziyetinde müşahedesiyle aldı.

Risale-i Nur'da bu netice hüccetlerle izahına iktifaen kısa kesiyoruz.

Hayat-ı şahsiyeye ait üçüncü bir faidesi:

İnsanın sair zîhayatlar üstündeki tefevvuku ve rütbesi ise, yüksek seciyeleri ve cemiyetli istidatları ve küllî ubudiyetleri ve geniş vücudî daireleri itibarıyladır. Halbuki o insan hem mâdum, hem ölü, hem karanlık olan geçmiş ve gelecek zamanların ortasında sıkışmış bir kısa zaman olan hazır vaktin mikyasıyla, ölçüsüyle hamiyeti, muhabbeti, kardeşliği, insaniyeti gibi seciyeler alır.

Meselâ, eskiden tanımadığı ve ayrılıktan sonra da hiç göremeyeceği babasını,kardeşini, karısını, milletini ve vatanını sever, hizmet eder. Ve tam sadakate ve ihlâsa pek nâdir muvaffak olabilir; o nisbette kemâlâtı ve seciyeleri küçülür. Değil hayvanların en ulvîsi, belki baş aşağı, akıl cihetiyle en biçaresi ve aşağısı olmak vaziyetine düşeceği sırada, âhirete iman imdadayetişir. Mezar gibi dar zamanını, geçmiş ve gelecek zamanları içine alan pek geniş bir zamana çevirir ve dünya kadar, belki ezelden ebede kadar bir daire-i vücut gösterir.

Babasını dâr-ı saadette ve âlem-i ervahta dahi pederlik münasebetiyle ve kardeşini tâ ebede kadar uhuvvetini düşünmesiyle ve karısını Cennette dahi en güzel bir refika-i hayatı olduğunu bilmesi haysiyetiyle sever, hürmet eder, merhamet eder, yardım eder. Ve o büyük ve geniş daire-i hayatta ve vücuttaki münasebetler için olan ehemmiyetli hizmetleri, dünyanın kıymetsiz işlerine ve cüz'î garazlarına ve menfaatlerine âlet etmez. Ciddi sadakate ve samimi ihlâsa muvaffak olarak, kemâlâtı ve hasletleri, o nisbette, derecesine göre yükselmeye başlar, insaniyeti teâli eder. Hayat lezzetinde serçe kuşuna yetişmeyen o insan, bütün hayvanat üstünde, kâinatın en müntehap ve bahtiyar bir misafiri ve Sahib-i Kâinatın en mahbup ve makbul bir abdi olmasıdır. Bu netice dahi Risale-i Nur'da hüccetlerle izahına iktifaen kısa kesildi.

Dördüncü bir faidesi ki, insanın hayat-ı içtimaiyesine bakıyor:

Risale-i Nur'dan Dokuzuncu Şuâda beyan edilen o neticenin bir hülâsası

şudur:

Nev-i insanın dörtten birini teşkil eden çocuklar, âhiret imanıyla insanca yaşayabilirler ve insaniyetin istidatlarını taşıyabilirler. Yoksa, elîm endişeler içinde, kendini uyutturmak ve unutturmak için çocukçaoyuncaklarıyla, haylâz bir hayatla yaşayacak. Çünkü, her vakit etrafında onun gibi çocukların ölmesiyle onun nazik dimağında ve ileride uzun arzuları taşıyan zayıf kalbinde ve mukavemetsiz ruhunda öyle bir tesir yapar ki, hayatı ve aklı o biçareye âlet-i azap ve işkence edeceği zamanda, âhiret imanının dersiyle, görmemek içinoyuncaklar altında onlardan saklandığı o endişeler yerinde, bir sevinçve genişlik hissederek der:

“Bu kardeşim veya arkadaşım öldü, Cennetin bir kuşu oldu. Bizden daha iyi keyf eder, gezer. Ve validem öldü, fakat rahmet-i İlâhiyeye gitti, yine beni Cennette kucağına alıp sevecek ve ben de o şefkatli anneciğimi göreceğim” diye insaniyete lâyık bir tarzda yaşayabilir.

Hem insanın bir rub’unu teşkil eden ihtiyarlar, yakında hayatlarının sönmesine ve toprağagirmelerine ve güzel ve sevimli dünyalarının kapanmasına karşıtesellîyi, ancak ve ancak âhiret imanında bulabilirler. Yoksa omerhametli muhterem babalar ve fedakâr şefkatli analar, öyle bir vâveylâ-yı ruhî ve bir dağdağa-i kalbî çekeceklerdi ki, dünya onlara meyusâne bir zindan ve hayat işkenceli bir azap olurdu. Fakat âhiret imanı onlara der:

“Merak etmeyiniz. Sizin ebedî bir gençliğiniz var, gelecek ve parlak bir hayat ve nihayetsiz bir ömür sizi bekliyor. Ve zâyi ettiğiniz evlât ve akrabalarınızla sevinçlerle görüşeceksiniz. Ve ettiğiniz bütün iyilikleriniz muhafaza edilmiş; mükâfatlarını göreceksiniz” diye, iman-ı âhiret onlara öyle bir tesellî ve inşirah verir ki; her birinin yüz ihtiyarlık birden başlarına toplansa onları meyus etmez.

Nev-i insanın üçten birisini teşkil eden gençler, hevesatları galeyanda, hissiyata mağlûp, cüretkâr akıllarını her vakit başına almayan o gençler, âhiret imanını kaybetseler ve Cehennem azabını tahattur etmezlerse, hayat-ı içtimaiyede, ehl-i namusun malı ve ırzı ve zayıf ve ihtiyarların rahatı ve haysiyeti tehlikede kalır. Bazı, bir dakika lezzeti için bir mes’ut hanenin saadetini mahveder ve bu gibi, hapiste dört beş sene azap çeker, canavar bir hayvan hükmüne geçer. Eğer iman-ı âhiret onun imdadına gelse, çabuk aklını başına alır. “Gerçi hükümet hafiyeleri beni görmüyorlar ve ben onlardan saklanabilirim. Fakat Cehennem gibi bir zindanı bulunan bir Padişah-ı Zülcelâlin melâikeleri beni görüyorlar ve fenalıklarımı kaydediyorlar. Ben başıboş değilim ve vazifedar bir yolcuyum. Ben de onlar gibi ihtiyar ve zayıf olacağım” diye, birden, zulmen tecavüz etmek istediği adamlara karşı bir şefkat, bir hürmet

hissetmeye başlar. Bu mânânın dahi Risale-i Nur'da burhanlarıyla izahına iktifaen kısa kesiyoruz.

Hem nev-i beşerin ehemmiyetli bir kısmı, hastalar ve mazlumlar ve bizim gibi musibetzedeler ve fakirler ve ağır ceza alan mahpuslar, eğer iman-ı âhiret onların imdadına yetişmezse, her vakit hastalığın ihtarıyla gözü önüne gelen ölüm ve intikamını alamadığı ve namusunu elinden kurtaramadığı zâlimin mağrurâne ihaneti ve büyük musibetlerde boşu boşuna malını, evlâdını kaybetmekle gelen elîm meyusiyeti ve bir-iki dakika veya bir iki saat keyif yüzünden beş on sene böylebir hapis azabını çekmekten gelen kederli sıkıntı, elbette o biçarelere dünyayı zindan ve hayatı bir işkenceli azaba çevirir. Eğer âhirete iman imdatlarına yetişse, birden onlar nefes alırlar; sıkıntıları, meyusiyetleri ve endişeleri ve intikam hiddetleri, derece-i imanına göre kısmen ve bazan tamamen zâil olur.

Hattâ diyebilirim ki, benim ve bir kısım kardeşlerimin bu sebepsiz hapsimizde ve dehşetli musibetimizde, eğer iman-ı âhiret yardım etmeseydi, bir gün dayanmak, ölüm kadar tesir edip bizi hayattan istifa etmeye sevk edecekti. Fakat hadsiz şükür olsun, benim canım kadar sevdiğim pek çok kardeşlerimin bu musibetten gelen elemlerini de çektiğim ve gözüm kadar sevdiğim binler Risale-i Nur risaleleri ve benim yaldızlı ve süslü ve çok kıymettar kitaplarımın ziyaları ve ağlamalarından teessüflerini çektiğim ve eskiden beri az bir ihaneti ve tahakkümü kaldıramadığım halde; sizi kasemle temin ederim ki, iman-ı bil'âhiret nuru ve kuvveti bana öyle bir sabır ve tahammül ve tesellî ve metanet, belki mücahidâne, kârlı bir imtihan dersinde daha büyük mükâfatı kazanmak için bir şevk verdi ki, ben bu risalenin başında dediğim gibi, kendimi medrese-i Yusufiye ünvanına lâyık bir güzel ve hayırlı medresede biliyorum. Arasıra gelenhastalıklar ve ihtiyarlıktan neş'et eden titizlikler olmasaydı, mükemmel ve rahat-ı kalb ile derslerime daha ziyade çalışacaktım. Her ne ise, bu makam münasebetiyle saded harici girdi; kusura bakılmasın.

Hem her insanın küçük bir dünyası, belki küçük bir cenneti dahi kendi hanesidir. Eğer iman-ı âhiret o hanenin saadetinde hükmetmezse, o aile efradı, herbiri şefkat ve muhabbet ve alâkadarlığı derecesinde elîm endişeler ve azaplar çeker. O cenneti, cehenneme döner veyahut muvakkat eğlenceler ve sefahetlerle aklını tenvim edip uyutur. Devekuşu gibi avcıyı görür, kaçamıyor, uçamıyor. Başını kuma sokar, tâ görünmesin. Başını gaflete sokar, tâ ölüm ve zevâl ve firak onu görmesin. Divanece, muvakkat iptal-i his nev'inden bir çare bulur. Çünkü, meselâ valide, ruhunu feda ettiği evlâdını daima tehlikelere mâruz gördükçe titrer. Ve pederini ve kardeşini eksik olmayan belâlardankurtaramayan evlâtlar, daim bir keder, bir korkaklık hisseder. Bunakıyasen, bu dağdağalı, kararsız

hayat-ı dünyeviyede, o mes’ut zannedilen aile hayatı çok cihetlerle saadetini kaybeder. Ve kısacık bir hayattaki münasebet ve karâbet dahi, hakiki sadakati ve samimî ihlâsı ve garazsız bir hizmeti ve muhabbeti vermez. Ahlâk o nisbette küçülür, belki sukut eder.

Eğer âhirete iman o haneye girse, birden ışıklandıracak. Ortalarındaki münasebet ve şefkat ve karâbet ve muhabbet, kısacık bir zaman ölçüsüyle değil, belki dâr-ı âhirette, saadet-i ebediyede dahi o münasebetlerin devamı ölçüsüyle samimî hürmet eder, sever, şefkat eder, sadakat eder, kusurlarına bakmaz gibi ahlâk yükseklenir. Hakikî insaniyet saadeti o hanede başlar inkişafa.

Bu mânâ dahi hüccetlerle Risale-i Nur’da beyanına binaen kısa kesildi.

Hem herbir şehir kendi ahalisine geniş bir hanedir. Eğer iman-ı âhiret o büyük aile efradında hükmetmezse, güzel ahlâkın esasları olan ihlâs, samimiyet, fazilet, hamiyet, fedakârlık, rıza-yı İlâhî, sevab-ı uhrevî yerine garaz, menfaat, sahtekârlık, hodgâmlık, tasannu, riya, rüşvet, aldatmak gibi haller meydan alır. Zâhirî âsâyiş ve insaniyet altında anarşistlik ve vahşet mânâları hükmeder; o hayat-ı şehriye zehirlenir. Çocuklar haylâzlığa, gençler sarhoşluğa, kavîler zulme, ihtiyarlar ağlamaya başlarlar.

Buna kıyasen, memleket dahi bir hanedir ve vatan dahi bir millî ailenin hanesidir. Eğer iman-ı âhiret bu geniş hanelerde hükmetse, birden samimî hürmet ve ciddî merhamet ve rüşvetsiz muhabbet ve muavenet ve hilesiz hizmet ve muaşeret ve riyâsız ihsan ve fazilet ve enâniyetsiz büyüklük ve meziyet o hayatta inkişafa başlarlar.

Çocuklara der: “Cennet var, haylazlığı bırak.” Kur’ân dersiyle temkin verir.

Gençlere der: “Cehennem var, sarhoşluğu bırak.” Aklı başlarına getirir.

Zâlime der: “Şiddetli azap var, tokat yiyeceksin.” Adalete başını eğdirir.

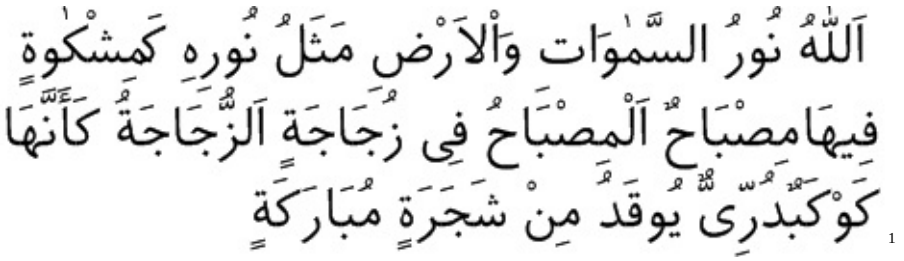
İhtiyarlara der: “Senin elinden çıkmış bütün saadetlerinden çok yüksek ve daimî bir uhrevî saadet ve taze, bâki bir gençlik seni bekliyorlar. Onları kazanmaya çalış.” Ağlamasını gülmeye çevirir.

Bunlara kıyasen, cüz’î ve küllî herbir taifede hüsn-ü tesirini gösterir, ışıklandırır. Nev-i beşerin hayat-ı içtimaiyesiyle alâkadar olan içtimaiyyun ve ahlâkıyyûnların kulakları çınlasın! İşte, iman-ı âhiretin binler faidelerinden, işaret ettiğimiz beş altı nümunelerine sairleri kıyas edilse, kat’î anlaşılır ki, iki cihanın ve iki hayatın medar-ı saadeti yalnız imandır.

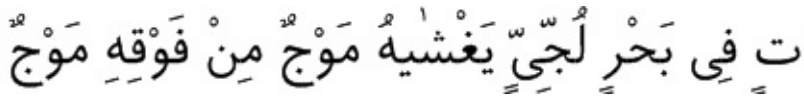
Elhüccetü’z-Zehrâ’nın İkinci Makamı

Fâtiha’nın âhirinde, ehl-i hidayet ve istikamet ve ehl-i dalâlet ve tuğyânın muvazenesine işaret eden ve Risale-i Nur’un bütün muvazenelerinin menbaı olan âyetin bir hakikatını, Sûre-i Nur’dan

(ilâ âhir) âyeti ve arkasında

(ilâ âhir) âyetiyle beraber, pek acip bir tarzda o muvazeneyi mu’cizâne ifade ederler.

1. “Allah göklerin ve yerin nûrudur. Onun nûrunun misâli, bir lâmba yuvasıgibidir ki, onda bir kandil vardır. Kandil de cam fânus içindedir. Camfânus ise, inci gibi parlayan bir yıldıza benzer ki, mübârek bir ağacın(yakıtından) tutuşturulmuştur.” Nur Sûresi, 24:35.
2. “Yahut onların amelleri, derin bir denizin karanlıklarına benzer ki, o deniziüst üste dalgalar kaplamıştır.” Nur Sûresi, 24:40.

Birinci âyet-i nur, Birinci Şuâda ispat edilmiş ki, on işaretle Risale-i Nur’a bakıyor; mu’cizâne, Kur’ân’ın o tefsirinden gaybî haber veriyor. Ve Risale-i Nur’a *Nur* namı verilmesine en birinci sebep olmasından, Yirmi Dokuzuncu Mektubun bir kısmında bir seyahat-i hayaliye temsilinde, bu acip âyetin *nur* kelimesinde, nun-u na’büdü mu’cizesi gibi bir mânevî mu’cizesinin beyanına binaen, Âyetü’l-Kübrâ risalesinde dünya seyyahı, Hâlıkını aramak, bulmak, tanımak için bütün kâinattan ve envâ-ı mevcudatından sorduğu ve otuz üç yolla ve kat’î burhanlarla Hâlıkını ilmelyakîn ve aynelyakîn bildiği gibi; o aynı seyyah, asırlarda ve arz ve semâvât tabakalarında aklıyla, kalbiyle, hayaliyle gezen yorulmaz, tok olmaz, bütün dünyayı bir şehir gibi görüp teftiş ederek, kâh Kur’ân hikmetine, kâh felsefe hikmetine aklını bindirip geniş hayal dürbünüyle en uzak tabakalara bakarak, hakikatleri vâkide olduğu gibi görmüş, bizlere Âyetü’l-Kübrâ’da kısmen haber vermiş.

İşte şimdi biz, o ayn-ı hakikat ve bir temsil mânâsında olan seyahat-i

hayaliyesiyle girdiği pek çok âlemler ve tabakalardan, nümune için yalnız üç tabakasını, Fâtiha âhirindeki muvazenenin yalnız kuvve-i akliye cihetinde bir misalini, gayet muhtasar beyan edeceğiz. Sair meşhudatını ve muvazenelerini, Risale-i Nur'un muvazenelerine havale ederiz.

Birinci nümune şöyle: O, dünyaya sırf Hâlıkını tanımak, bulmak için gelen seyyah, aklına dedi: "Biz, herşeyden Hâlıkımızı sorduk; güzel, tam cevap aldık. Şimdi, 'Güneşi güneşten sormak lâzım' darb-ı meseli gibi biz dahi Hâlıkımızı, ilim ve irade ve kudret gibi kudsî sıfatlarının tecellîleriyle ve meşhud eserleriyle ve isimlerinin cilveleriyle tanımak, bulmak için bir seyahat daha yapacağız" diye dünyaya girdi.

Ve ikinci bir cereyan olan ehl-i dalâlet gibi birden küre-i arz sefinesine bindi. Hikmet-i Kur'âniyeye tâbi olmayan fen ve felsefe gözlüğünü taktı. Ve Kur'ân okumayan coğrafya fenninin programıyla baktı, gördü ki: Nihayetsiz bir boşlukta, bir senede yirmi bin senelik bir dairede, top güllesinden yetmiş defa sür'atli bir hareketle gezer. Yüz binler nevi biçare, âciz zîhayatları içine almış. Eğer bir dakika yolunu şaşırsa veya bir serseri yıldıza çarpsa, parçalanarak hadsiz fezada sukut ile, bütün o biçare zîhayatları ademe, hiçliğe boşaltacak, dökecek diye anladı. [1] غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ cereyanının dehşetli mânevî musibetini [2] اَوْكَظُلُمَاتٍ فِى بَحْرٍ لُجِّيٍّ in boğucu karanlığını hissederek: "Eyvah! Ne yaptık? Bu dehşetli gemiye nedenbindik? Bundan kurtulmak çaresi nedir?" diye o kör felsefenin gözlüğünükırdı, [3] اَلَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ cereyanına girdi.

1. "Gazabına uğrayanların ve sapıtmış olanların yoluna değil." Fâtiha Sûresi, 1:7.
2. "Yahut onların amelleri, derin bir denizin karanlıklarına benzer." Nur Sûresi, 24:40.
1. "Kendilerine nimet ve ihsanda bulunduğun peygamberlerinin ve onlara tâbi olan sâlihkullarının yoluna ilet." Fâtiha Sûresi, 1:7.

Birden, hikmet-i Kur'âniye imdadına geldi, tam hakikatini gösteren bir dürbün aklına verdi, "Şimdi bak" dedi. Baktı, gördü ki: [1] رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ismi,

هُوَ الَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ ذَلُولاً فَامْشُوا فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ [2]

burcunda bir güneş gibi tulû etti. Zemini gayet muntazam ve selâmetli bir gemi ve zîhayatları rızıklarıyla beraber içinde doldurmuş, kâinat denizinde çok hikmetler ve menfaatler için seyahatla güneş etrafında gezdirip mevsimlerin

mahsulâtını erzak isteyenlere getirir ve “Sevr” ve “Hût” namlarında iki meleği o sefineye kaptan yapılmış, gayet güzel ve muhteşem memleket-i Rabbâniyede Hâlık-ı Zülcelâlin mahlûkat ve misafirlerini keyiflendirmek için gezdiriyor. Ve onunla, اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ[3] hakikatini gösterir, Hâlıkını bu ismin cilvesiyle tanıttırır diye anladı. Bütün ruh u canıyla اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[4] dedi, اَلَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ taifesine girdi.

1. “Göklerin ve yerin Rabbi.” Ra’d Sûresi, 13:16.
2. “Üzerinde gezin ve Allah’ın verdiği rızıktan yiyin diye, yeryüzünü sizin emrinize veren Odur.” Mülk Sûresi, 67:15.
3. “Allah göklerin ve yerin nurudur.” Nur Sûresi, 24:35.
4. “Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur.” Fâtiha Sûresi, 1:2.

O seyyahın, âlemlerdeki seyahatinde gördüğü nümunelerden **ikinci nümunesi:** O seyyah, küre-i arz gemisinden çıkıp hayvanat ve insanlar âlemine girdi.

Dinden ruh almayan hikmet-i tabiiye gözlüğü ile o âleme baktı, gördü ki: O hadsiz zîhayatların hadsiz ihtiyaçları ve onları inciten ve hırpalayan hadsiz muzır düşmanları ve merhametsiz hâdiseleri varken, o ihtiyaçlara karşı sermayeleri binden, belki yüz binden ancak bir olabilir. Ve o muzır şeylere mukàbil iktidarları, milyondan ancak birdir. Bu çok dehşetli ve acınacak vaziyette, rikkat-i cinsiye ve şefkat-i neviye ve akıl alâkadarlığıyla onların haline o derece acıdı ve mahzun ve me’yus ve cehennem azabı gibi elemler alırken ve o perişan âleme girdiğine bin pişman olurken, birden hikmet-i Kur’âniye imdadına yetişti, اَلَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ[1] dürbününü verdi. “Bak” dedi. Baktı, gördü ki:

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ[2]

tecellîsiyle Rahmân, Rahîm, Rezzâk, Mün’im, Kerîm, Hafîz gibi çok esmâ-i İlâhiyenin her biri, birer güneş gibi

مَا مِنْ دَابَّةٍ اِلَّا هُوَ اٰخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا[3]

وَكَاَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَاتَحْمِلُ رِزْقَهَا اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَاِيَّاكُمْ[4]

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِى اٰدَمَ[5]

اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ[6]

gibi âyetlerin burçlarında tulû ettiler. O insan ve hayvan dünyasını rahmetle, ihsanla doldurup bir nevi muvakkat cennete çevirdiler. Ve bu şâyân-ı temâşâ,

güzel, ibretli misafirhanenin Mihmandar-ı Kerîmini tam bildirdiklerini bildi, “Bin kere اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [7] dedi.

1. “Kendilerine nimet ve ihsanda bulunduğun peygamberlerinin ve onlara tâbi olan sâlih kullarının yoluna ilet.” Fâtiha Sûresi, 1:7.
2. “Allah göklerin ve yerin nurudur.” Nur Sûresi, 24:35.
3. “Hiçbir canlı yoktur ki, Allah onu alnından tutup kudretine boyun eğdirmiş olmasın.” Hûd Sûresi, 11:56.
4. “Yeryüzünde yürüyen ve kendi rızkını yüklenemeyen nice canlının ve sizin rızkınızı Allah verir.” Ankebut Sûresi, 29:60.
5. “And olsun ki Biz Âdemoğullarına ikramda bulunduk.” İsrâ Sûresi, 17:70.
6. “İhlâs ile kulluk edenler, nimetlerle dolu Cennet içindedir.” İnfitar Sûresi, 82:13.
1. "Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur." Fâtiha Sûresi, 1:2.

Seyahatındaki yüzer müşahedatından **üçüncü nümunesi:** Hâlıkını, isimlerinin ve sıfatlarının tecellî ve cilveleriyle tanımak isteyen o dünya seyyahı, akıl ve hayâline dedi ki: “Haydi, ruhlar ve melekler gibi biz dahi cesedimizi yerde bırakıp göklere çıkacağız. Hâlıkımızı semâvâttakilerden soracağız.”

Ruh hayale ve akıl fikre bindiler, semaya çıktılar. Kozmoğrafya fennini kendilerine rehber ettiler. Dini dinlemeyen bir felsefe nazarıyla مَغْضُوبِ .. ضَّالِّينَ [1] cereyanıyla baktılar. Gördü ki: Küre-i arzdan bin defa büyük, top güllesinden yüz defa çabuk hareket edenler içlerinde bulunan binler kütleler, ateş saçan yıldızlar; şuursuz, câmid, serseri gibi birbiri içinde sür’atle gezerler. Bir dakika bir tesadüfle biri yolunu şaşırsa, o boş ve hudutsuz ve hadsiz, nihayetsiz âlemde bir şuursuz küreyle çarpmak suretinde kıyamet gibi bir hercümerce sebep olur.

O seyyah, hangi tarafa baktıysa, dehşet ve vahşet ve hayret ve korkmak aldı, göğe çıktığına bin pişman oldu. Akıl ve hayal, bütün bütün bozuldular. “Bizim vazifemiz güzel hakikatleri görmek ve göstermek iken, böyle cehennem gibi çirkin ve azaplı mânâları bilmek, müşahede etmek vazifesinden istifa ediyoruz ve istemiyoruz” derken, birden اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ [2] tecellisiyle خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ [3] ve مَسَخِّرُ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ [4] ve رَبُّ الْعَالَمِينَ [5] gibi çok isimler, her biri birer güneş gibi.

1. “Gazaba uğrayanlar… sapıtmış olanlar.” Fâtiha Sûresi, 1:7.
2. “Allah göklerin ve yerin nûrudur.” Nur Sûresi, 24:35.
3. “Gökleri ve yeri yaratan.” En’âm Sûresi, 6:1.
4. Ay’ı ve Güneş’i itaat ettiren!
5. Alemlerin Rabbi.

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ [1]

ve

اَفَلَمْ يَنْظُرُوا اِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا [2]

ve

ثُمَّ اسْتَوٰى اِلَى السَّمَاءِ فَسَوّيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ [3]

gibi âyetlerin burçlarında tulû ettiler. Bütün semâvâtı nurla, meleklerle doldurdular, bir büyük camiye ve mescide ve ordugâha çevirdiler. O seyyah [4] اَلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ cereyanına girdi. Dâllînden, [5] اَوْكَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ den kurtuldu. Birden, cennet gibi muntazam, güzel, muhteşem bir memleket gördü. Her tarafta Hâlık-ı Zülcelâli bildiriyorlar bir vaziyeti müşahedesiyle, akıl ve hayalin kıymetleri ve vazifeleri bin derece terakki etti.

İşte o seyyahın kâinattaki seyahatinin yüzer nümunesinden bu mezkûr üç nümuneye kıyasen sâir müşahedatını ve isimlerin cilveleriyle Vâcibü'l-Vücudun marifetini Risale-i Nur'a havale edip, bu pek kısa işarete iktifaen, bu pek uzun kıssayı kısa keserek Hâlıkımızı bildiren kudsî sıfatlardan ve sıfât-ı seb'asından yalnız ilim ve irade ve kudret gibi üç mühim sıfatların eserleriyle, tecellîleriyle ve tahakkuklarının hüccetleriyle Kâinat Hâlıkını tanımaya, o dünya seyyahı gibi gayet kısa işaretlerle çalışacağız. Tafsilâtını Risale-i Nur'a havale ederiz.

1. "And olsun ki yakın göğü Biz kandillerle süsledik." Mülk Sûresi, 67:5.
2. "Üstlerindeki göğe bakmazlar mı, onu nasıl binâ edip süsledik." Kaf Sûresi, 50:6.
3. "Bundan başka semâya da iradesini yöneltti ve gökleri yedi tabaka olarak tanzim etti." Bakara Sûresi, 2:29.
4. "Kendilerine nimet ve ihsanda bulunduğun peygamberlerinin ve onlara tâbi olan sâlihkullarının yoluna ilet." Fâtiha Sûresi, 1:7.
5. "Yahut onların amelleri, derin bir denizin karanlıklarına benzer." Nur Sûresi, 24:40.

(Yirmi Dokuzuncu Lem’adan)

İkinci Bab

Bu İkinci Bab, “Elhamdü lillâh” hakkındadır.[1]

İkinci Bab ile tâbir edilen şu risalecikte “Elhamdü lillâh” cümlesini insanlara dedirten imanın sonsuz fayda ve nurlarından, yalnız dokuz tane beyan edilecektir.

1. İkinci Bab’ın Arapça metni için bk. Lem’alar, Yirmi Dokuzuncu Lem’a İkinci Bab sayfa: 487.

Birinci nokta:

Evvelâ iki şey ihtar edilecektir.

1. Felsefe, herşeyi çirkin, korkunç gösteren siyah bir gözlüktür. İman ise, herşeyi güzel, ünsiyetli gösteren şeffaf, berrak, nuranî bir gözlüktür.

2. Bütün mahlûkatla alâkadar ve herşeyle bir nevi alışverişi olan ve kendisini abluka eden şeylerle lâfzan ve mânen görüşmek, konuşmak, komşuluk etmeye hilkaten mecbur olan insanın sağ, sol, ön, arka, alt, üst olmak üzere altı ciheti vardır.

İnsan, mezkûr iki gözlüğü gözüne takmakla, mezkûr cihetlerde bulunan mahlûkatı, ahvâli görebilir.

Sağ cihet: Bu cihetten maksat, geçmiş zamandır. Binaenaleyh, felsefe gözlüğü ile sağ cihete bakıldığı zaman, mâzi ülkesinin kıyameti kopmuş, altı üstüne çevrilmiş, karanlıklı, korkunç, büyük bir mezaristanı andıran bir şekilde görünecektir. Ve bu görünüşte insan pek büyük bir dehşete, vahşete, meyusiyete maruz kaldığında şüphe yoktur.

Fakat iman gözlüğüyle o cihete bakıldığı zaman, hakikaten o ülkenin altı üstüne çevrilmiş bir şekilde görünürse de, fakat can telefi yoktur. Mürettebatı, sâkinleri daha güzel, nuranî bir âleme nakledilmiş oldukları anlaşılıyor. Ve o kabirler, çukurlar da, nuranî bir âleme girmek için kazılan yeraltı tünelleri şeklinde telâkki edilecektir. Demek imanın insanlara verdiği sürur, ferahlık, itmi’nan, inşirah, binlerce “Elhamdü lillâh” dedirten bir nimettir.

Sol cihet: Yani, gelecek zamana, felsefe gözlüğü ile bakıldığı zaman, bizleri

çürütecek, yılan ve akreplere yedirip imha edecek, zulümatlı, korkunç, büyük bir kabir şeklinde görünecektir.

Fakat iman gözlüğüyle bakılırsa, Cenâb-ı Hakkın, Hâlık, Rahmân, Rahîmin insanlara ihzar ettiği çeşit çeşit nefis, leziz, me'külât ve meşrubata zarf olan bir mâide ve bir sofra-i Rahmânî şeklinde görünecektir. Ve binlerce "Elhamdü lillâh" okutturarak tekrar ettirecektir.

Üst cihet: Yani, semâvât cihetine felsefe ile bakan bir adam, şu sonsuz boşlukta, milyarlarca yıldız ve kürelerin at koşusu gibi veya askerî bir manevra gibi yaptıkları pek sür'atli ve muhtelif hareketlerinden büyük bir dehşete, vahşete, korkuya mâruz kalacaktır.

Fakat imanlı bir adam baktığı vakit o garip, acip manevranın bir kumandanın emri ile nezareti altında yapıldığı gibi, semâvât âlemini tezyin eden ve o yıldızların bize de ziyadar kandiller şeklinde olduklarını görecek ve o atlar koşusunda korku, dehşet değil, ünsiyet ve muhabbet edecektir. Âlem-i semâvâtı şöylece tasvir eden iman nimetine elbette binlerce "Elhamdü lillâh" söylemek azdır.

Alt cihet: Yani, arz âlemine felsefe gözüyle bakan insan, küre-i arzı başıboş, yularsız, şemsin etrafında serseri gezen bir hayvan gibi veya tahtası kırık, kaptansız bir kayık gibi görür ve dehşete, telâşa düşer.

Fakat iman ile bakarsa, arzın Rahmânî bir sefine olup, Allah'ın kumandası altında bütün me'külât, meşrubat, melbûsatıyla beraber, nev-i beşeri tenezzüh için şemsin etrafında gezdiren bir sefine şeklinde görür. Ve imandan neş'et eden şu büyük nimete büyük büyük *elhamdü lillâh'*ları söylemeye başlar.

Ön cihet: Felsefeci bir adam bu cihete bakarsa görür ki, bütün canlı mahlûkat —insan olsun, hayvan olsun—kàfile-bekàfile, büyük bir sür'atle o cihete gidip kaybolurlar. Yani, ademe gider, yok olurlar. Kendisinin de o yolun yolcusu olduğunu bildiğinden, teessüründen çıldıracak bir hale gelir.

Fakat iman nazarıyla bakan bir mü'min, insanların o cihete gidişleri, seyahatleri adem âlemine değil, göçebeler gibi bir yayladan bir yaylaya bir intikaldir. Ve fâni menzilden bâki menzile, hizmet çiftliğinden ücret dairesine, zahmetler memleketinden rahmetler memleketine göç etmek olup, adem âlemine gitmek değil diye bu ciheti memnuniyetle karşılar. Fakat yol esnasında ölüm, kabir gibi görünen meşakkatler netice itibarıyla saadetlerdir. Çünkü, nuranî âlemlere giden yol kabirden geçer ve en büyük saadetler büyük ve acı felâketlerin neticesidir. Meselâ, Hazret-i Yusuf, Mısır azizliği gibi bir saadete, ancak kardeşleri tarafından atıldığı kuyu ve Zeliha'nın iftirası üzerine konulduğu hapis yoluyla nâil olmuştur.

Ve kezâ, rahm-ı mâderden dünyaya gelen çocuk, mâhut tünelde çektiği sıkıcı, ezici zahmet neticesinde dünya saadetine nâil oluyor.

Arka cihet: Yani geride gelenlere felsefe nazarıyla bakılsa, “Yâhu, bunlar nereden nereye gidiyorlar ve niçin dünyamemleketine gelmişlerdir?” diye edilen suale bir cevap alınamadığından,tabiî, hayret ve tereddüt azabı içinde kalınır.

Fakat nur-u iman gözlüğüyle bakarsa, insanların kâinat sergisinde teşhir edilen garip, acip kudretin mu’cizelerini görmek ve mütalâa etmek için Sultan-ı Ezelî tarafından gönderilmiş mütalâacı olduklarını anlar.

Ve bunlar o mu’cizenin derece-i kıymet ve azametine ve Sultan-ı Ezelînin azametine derece-i delâletlerine kesb-i vukuf ettikleri nisbetinde derece ve numara aldıktan sonra, yine Sultan-ı Ezelînin memleketine dönüp gideceklerini anlar ve bu anlayış nimetini kendisine îras eden iman nimetine “Elhamdü lillâh” diyecektir.

Mezkûr zulmetleri izale eden iman nimetine “Elhamdü lillâh” diye edilen hamd dahi bir nimet olduğundan, ona da bir hamd lâzımdır. Bu ikinci hamd’e de üçüncü bir hamd, üçüncüye dördüncü hamd lâzım. وَهَلُمَّ جَرًّا [1]

1. Böylece devam edip gider…

Demek, bir hamd-i vâhidden doğan hamdlerden ibaret gayr-i mütenâhi bir silsile-i hamdiye husule geliyor.

İkinci nokta

Cihât-ı sitteyi tenvir eden iman nimetine de “Elhamdü lillâh” demesi lazımdır. Çünkü, iman cihât-ı sittenin zulümatını izale etmekle def-i belâ kabilinden büyük bir nimet sayıldığı gibi, tabiî o cihât-ı sitteyi tenvir ettiği cihetle de celbü’l-menâfi kabilinden ikinci bir nimet sayılır. Binaenaleyh insan fıtrî bir medeniyete sahip olduğundan, cihât-ı sittede bulunan mahlûkatla alâkadar olur ve iman nimetiyle de cihât-ı sitteden istifade edebilmesi imkânı vardır.

Binaenaleyh, فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ [1] âyet-i kerîmesinin sırrıyla, cihât-ı sitteden herhangi bir cihette olursa insan tenevvür eder.

1. Her nerede kıbleye yönelirseniz Allah’ın rızâsı oradadır.” Bakara Sûresi, 2:115.

Hattâ mü’min olan bir insanın dünyanın kuruluşundan sonuna kadar uzanan mânevî bir ömrü vardır. Ve insanın bu mânevî ömrü, ezelden ebede uzanan bir hayat nurundan medet ve yardım alır.

Ve kezâ cihât-ı sitteyi tenvir eden iman sayesinde, insanın şu dar zaman ve mekânı geniş ve rahat bir âleme inkılâp eder. Bu büyük âlem bir insanın hanesi gibi olur ve mâzi, müstakbel zamanları, insanın ruhuna, kalbine bir zaman-ı hâl

hükmünde olur. Aralarında uzaklık kalkıyor.

Üçüncü nokta

İmanın istinad ve istimdat noktalarını hâvi olmasından, “Elhamdü lillâh” demesi iktiza eder.

Evet, nev-i beşer, aczi ve düşmanların kesreti dolayısıyla dayanacak bir nokta-i istinada muhtaçtır ki, düşmanlarını def için o noktaya iltica etsin. Ve kezâ, kesret-i hâcât ve şiddet-i fakr dolayısıyla da istimdat edecek bir nokta-i istimdada muhtaçtır ki, onun yardımıyla ihtiyaçlarını def etsin.

Ey insan! Senin nokta-i istinadın ancak ve ancak Allah’a olan imandır. Ruhuna, vicdanına nokta-i istimdat ise ancak âhirete olan imandır. Binaenaleyh, bu her iki noktadan haberi olmayan bir insanın kalbi, ruhu tevahhuş eder, vicdanı daima muazzep olur.

Lâkin, birinci noktaya istinad ve ikincisinden de istimdat eden adam, kalben ve ruhen pek çok zevk ve lezzetleri, ünsiyetleri hisseder ki, hem mütesellî, hem vicdanı mutmain olur.

Dördüncü nokta

İman nuru, lezâiz-i meşrûanın zevâle başladıkları zaman hasıl olan elemleri, emsalinin vücut ve gelmekte olduklarını göstermekle izale eder.

Ve kezâ, nimetlerin devam edip tenakus etmemesini, nimetlerin menbaını göstermekle temin eder.

Ve kezâ, firak ve ayrılmaların elemlerini, teceddüd-ü emsalinin lezzetini göstermekle izale eder. Yani zeval düşüncesiyle bir lezzette çok elemler olur ki, iman o elemleri teceddüd-ü emsaliyle ihtar ve izale eder. Maahâzâ, lezzetlerin teceddüdünde de başka lezzetler vardır. Evet, bir semerenin şeceresi olmasa, o semerede münhasır kalan lezzet, onun yemesiyle zâil olur ve zevâli de mûcib-i teessür olur. Fakat o semerenin şeceresi mâruf ise, o semerenin zevâlinden elem hasıl olmuyor; çünkü yerine gelen var. Ve aynı zamanda, teceddüd haddizâtında bir lezzettir.

Ve kezâ ruh-u beşeri en ziyade sıkan, ayrılmalardan neş’et eden elemlerdir. Nur-u iman o elemleri teceddüd-ü emsal ve tahaddüs-ü visâl ümidiyle izale eder.

Beşinci nokta:

İnsan şu mevcudatta kendisine düşman ve ecnebî tevehhüm ettiği veya ölüler, yetimler gibi hayatsız perişan vehmettiği şeyleri nur-u iman, ahbap ve kardeş sıfatıyla gösterir ve hayattar tesbihhân şeklinde irâe eder.

Yani, gafletle bakan adam, âlemin mevcudâtını düşman gibi muzır telâkki ederek tevahhuş eder. Ve eşyayı ecnebîler gibi görür. Çünkü, dalâlet nazarında

mâzi ve istikbâl zamanlarındaki eşya arasında uhuvvet, kardeşlik rabıtası ve bağlanış yoktur. Ancak zaman-ı halde eşya arasında küçük, cüz'î bir alâka olur. Binaenaleyh, ehl-i dalâletin yekdiğerine olan uhuvvetleri, binler senelik uzun bir zamanda bir dakika kadardır.

Ve kezâ, iman nazarında bütün ecrâmı, hayattar ve birbirine ünsiyetli olduklarını görüyor. Ve her bir cirmin lisan-ı haliyle Hâlıkına tesbihat yapmakta olduğunu gösteriyor. İşte, bu itibarla, bütün ecramın kendilerine göre bir nevi hayat ve ruhları vardır. Binaenaleyh imanın şu görüşüne nazaran o ecramda dehşet, vahşet yoktur, ünsiyet ve muhabbet vardır.

Dalâlet nazarı, matluplarını tahsil etmekten âciz olan insanların sahipsiz, hâmîsiz olduklarını telâkki eder ve hüzün, keder, aczlerinden dolayı ağlayan yetimler gibi zanneder. İman nazarı ise, canlı mahlûkata, ağlar yetimler gibi değil, ancak mükellef memur, muvazzaf zâkir ve tesbihhân ibâd sıfatıyla bakar.

Altıncı nokta

Nur-u iman, dünya ve âhiret âlemlerini çeşit çeşit nimetlere mazhar iki sofra ile tasvir eder ki, mü'min olan kimse iman eliyle ve zâhirî, bâtınî duygularıyla ve mânevî, ruhî olan letaifiyle o sofralardan istifade ediyor. Dalâlet nazarında ise, zevilhayatın daire-i istifadesi küçülür, maddî lezzetlere münhasırdır.

İman nazarında, semâvât ve arzı ihâta eden bir daire kadar tevessü eder. Evet, bir mü'min, güneşi kendi hanesinin damında asılmış bir lüküs, kameri bir idare lâmbası addedebilir. Bu itibarla şems, kamer, kendisine bir nimet olur. Binaenaleyh mü'min olan zâtın daire-i istifadesi semâvâttan daha geniş olur.

Evet, Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyan وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ [1] سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ [2] âyetlerin belâğatı ile, imandan neş'et eden şu harika ihsanlara, in'âmlara işaret ediyor.

1. Güneşi ve ayı da sizin hizmetinize verdi." İbrahim Sûresi, 14:33.
2. "Yerde olanları da sizin hizmetinize vermiştir." Hac Sûresi, 22:65.

Yedinci nokta

Nur-u iman ile bilinir ki, Allah'ın varlığı bütün nimetlerin fevkinde öyle büyük bir nimettir ki, sonsuz nimetlerin envâını, nihayetsiz ihsanların cinslerini, sayısız atiyyelerin sınıflarını hâvi bir menba, bir kaynaktır.

Binaenaleyh, zerrât-ı âlemin adedince iman nimetlerine hamd ü senâ etmek bir borçtur. *Risale-i Nur*'un eczasında bir kısmına işaretler yapılmıştır. Maahâzâ, iman-ı billâhdan bahseden *Risale-i Nur*'un cüzleri, bu nimetten perdeyi kaldırarak gösteriyor.

“Elhamdü lillâh” *lâm*-ı istiğrakla işaret ettiği umum hamdlerle hamd edilmesi lâzım olan nimetlerden birisi de, Rahmâniyet nimetidir. Evet, Rahmâniyet, zevilhayattan rahmete mazhar olanların sayısınca nimetleri tazammun etmiştir. Çünkü bilhassa insan, her bir zîhayatla alâkadardır. Bu itibarla insan her zîhayatın saadetiyle saidleşir ve elemleriyle müteessir olur. Öyle ise, herhangi bir fertte bulunan bir nimet, arkadaşlarına da bir nimettir. Ve kezâ, validelerin şefkatleriyle nimetlenen çocukların sayısınca nimetleri tazammun edip ona göre hamdlere, senâlara kesb-i istihkak edenlerden birisi de Rahîmiyettir. Evet, annesiz aç bir çocuğun ağlamasından müteessir ve acıyan bir vicdan sahibi, elbette validelerin çocuklarına olan şefkatlerinden zevk alır, memnun ve mahzuz olur. İşte, bu gibi zevkler birer nimettir, hamd ve şükürler ister. Ve kezâ, kâinatta mündemiç hikmetlerin bütün envâ ve efradı adedince hamd ve şükürleri iktiza edenlerden birisi de hakîmiyettir. Zira insanın nefsi, Rahmâniyetin cilveleriyle, kalbi de Rahîmiyetin tecelliyatıyla nimetlendikleri gibi, insanın aklı da hakîmiyetin letaifiyle zevk alır, telezzüz eder. İşte, bu itibarla ağız dolusu ile “Elhamdü lillâh” söylemekle hamd ü senâları istilzam eder.

Ve kezâ, Esmâ-i Hüsnâdan “Vâris” isminin tecelliyatı adedince ve babalar gibi usulün zevâlinden sonra bâki kalan fürûatın sayısınca ve âlem-i âhiretin mevcudatı adedince ve uhrevî mükâfatları almaya medar olmak üzere hıfzedilen beşerin amelleri sayısınca, sadâsı ile şu fezayı dolduracak kadar büyük bir “Elhamdü lillâh” ile hamd edilecek Hafîziyet nimetidir. Çünkü, nimetin devamı, nimetin zâtından daha kıymetlidir. Lezzetin bekàsı, lezzetten daha lezizdir. Cennette devam, cennetin fevkindedir. Ve hâkeza... Binaenaleyh, Cenâb-ı Hakkın Hafîziyeti tazammun ettiği nimetler, bütün kâinatta mevcut, bütün nimetlerden daha çok ve daha üstündedir. Bu itibarla dünya dolusu ile bir “Elhamdü lillâh” ister.

Şu zikredilen dört isme, bâki kalan Esmâ-i Hüsnâyı kıyas et ki, herbir isminde sonsuz nimetler bulunduğu için sonsuz hamdleri, şükürleri istilzam eder.

Ve kezâ, bütün nimet hazinelerini açmak salâhiyetinde olan, nimet-i imana vesile olan Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm dahi öyle bir nimettir ki, nev-i beşer ilelebed o zâtı (a.s.m.) medh ü senâ etmeye borçludur. Ve kezâ, maddî ve mânevî bütün nimetlerin envâına fihriste ve kaynak olan İslâmiyet ve Kur’ân nimeti de gayr-ı mütenâhi hamdleri bil’istihkak istilzam eder.

Sekizinci nokta

Öyle bir Allah’a hamd olsun ki, kâinat ile tâbir edilen şu kitab-ı kebîr ve onun tefsiri olan Kur’ân-ı Azîmüşşanın beyanına göre bütün babları ile fasılları ve bütün sayfaları ile satırları ve bütün kelimatı ile harfleri, o Zât-ı Akdese, sıfât-ı

cemâliye ve kemâliyesini izhar ile hamd ü senâhandır. Şöyle ki:

O kitab-ı kebîrin herbir nakşı, küçük olsun, büyük olsun, (karınca kaderince), Vâhid ve Samed olan Nakkaşının evsaf-ı celâliyesini izhar ile hamd-ü senâlar eder. Ve kezâ, o kitabın herbir yazısı, Rahmân ve Rahîm olan Kâtibinin evsâf-ı cemâlini göstermekle senâhan oluyor. Ve kezâ, o kitabın bütün yazıları noktaları, nakışları, Esmâ-i Hüsnânın tecelliyat ve cilvelerine mâkes ve mazhar olmak cihetiyle, o Zât-ı Akdesi takdis, tahmid, temcid ile senâhandır. Ve kezâ, o kitabın her bir nazmı, kasidesi, Kadîr, Alîm olan Nâzımını takdis ile tahmid eyler.

Dokuzuncu nokta…

(Lemeattan)

Bir meclis-i misalîde, şeriatle medeniyet-i hazıra, dehâ-i fennî ile hüdâ-yı şer’î muvazeneleri

Birinci Harbin Mütareke başında, bir Cuma gecesinde, bir rüya-yı sadıkada, misalî âleminde, bir meclis-i azîmde benden sual ettiler:

“Mağlûbiyet sonunda İslâmın âleminde ne hal peydâ olacak?” Asr-ı hazır meb’usu sıfatıyla söyledim; onlar da dinlediler.

Eski zamandan beri istiklâl-i İslâmın bekâsı, hem kelimetullahın i’lâsı için, farz-ı kifâye-i cihâdı, o lâzıme-i diyanet,

Deruhte ile, kendini yekvücud-u vahdânî, İslâmın âlemine fedaya vazifedar, hilâfete bayraktar görmüş olan bu devlet,

Şu millet-i İslâmın felâket-i mazisi, getirecek de elbet İslâmın âlemine saadet ve hürriyet. Olur geçen musibet

İstikbalde telâfi. Üçü veren, üç yüzü kazandıran etmiyor elbette hiç hasâret. Halini istikbale tebdil eder zîhimmet.

Zira ki şu musibet, hayatımız mâyesi olan şefkat, uhuvvet,

Tesanüd-ü İslâmı harikulâde etti, inkişaf-ı uhuvvet,

Tesri-i ihtizazı, tahrib-i medeniyet. Deniyet-i hazıra sureti değişecek, sistemi bozulacak. Zuhur edecek o vakit

İslâmî medeniyet. Müslümanlar bil’ihtiyar elbet evvel girecek. Muvazene istersen: Şer’in medeniyeti, şimdiki medeniyet,

Esaslara dikkat et, âsarlara nazar et. Şimdiki medeniyet esâsâtı menfidir. Menfi olan beş esas ona temel, hem kıymet.

Onlarla çarh kurulur. İşte nokta-i istinad: Hakka bedel kuvvettir. Kuvvet ise, şe’nidir tecavüz ve teâruz. Bundan çıkar hıyânet.

Hedef-i kastı, fazilet bedeline hasis bir menfaattir. Menfaatin şe’nidir tezâhum ve tehâsum. Bundan çıkar cinayet.

Hayattaki kanunu teâvün bedeline bir düstur-u cidaldir. Cidâlin şe’ni budur: tenâzu’ ve tedâfü’. Bundan çıkar sefalet.

Akvamların beyninde rabıta-i esası: âharın zararına müntebih unsuriyet. Başkaları yutmakla beslenir, alır kuvvet.

Milliyet-i menfiye, unsuriyet, milliyet; şe’ni olur daima böyle müthiş tesadüm, böyle feci telâtum. Bundan çıkar helâket.

Beşincisi şudur ki: Cazibedar hizmeti hevâ, hevesi teşci, teshil; hevesâtı, arzuları tatmin. Bundan çıkar sefahet.

O hevâ, hem heves, şe’ni budur daima: İnsanı memsuh eder, sîreti değiştirir. Mânevî meshediyor; değişir insaniyet.

Şu medenîlerden çoğu eğer içi dışına çevirsen, görürsün: Başta maymunla tilki, yılanla ayı, hınzır; sîreti olur suret.

Gelir hayali karşına, postlarıyla tüyleri. İşte şununla görünür meydandaki âsârı. Zemindeki mevâzin, mizanıdır şeriat.

Şeriatteki rahmet, semâ-i Kur’ân’dandır. Medeniyet-i Kur’ân esasları müsbettir. Beş müsbet esas üzere döner çarh-ı saadet.

Nokta-i istinadı, kuvvete bedel haktır. Hakkın daim şe’nidir adalet ve tevazün. Bundan çıkar selâmet, zâil olur şekavet.

Hedefinde menfaat yerine fazilettir. Faziletin şe’nidir muhabbet ve tecazüb. Bundan çıkar saadet; zâil olur adâvet.

Hayattaki düsturu, cidal kıtal yerine düstur-u teâvündür. O düsturun şe’nidir ittihad ve tesanüd; hayatlanır cemaat.

Suret-i hizmetinde, hevâ heves yerine hüdâ-yı hidayettir. O hüdânın şe’nidir insana lâyık tarzda terakki ve refahet,

Ruha lâzım surette tenevvür ve tekâmül. Kitlelerin içinde cihetül-vahdeti de: Tard eder unsuriyet, hem de menfi milliyet.

Hem onların yerine rabıta-i dinîdir, nisbet-i vatanîdir, alâka-i sınıfîdir uhuvvet-i îmânî. Şu rabıtanın şe’nidir samimî bir uhuvvet,

Umumî bir selâmet. Hariç etse tecavüz, o da eder tedafü. İşte şimdi anladın, sırrı nedir ki küsmüş, almadı medeniyet.

Şimdiye kadar İslâmlar ihtiyarla girmemiş. Şu medeniyet-i hazıra onlara yaramamış. Hem de onlara vurmuş müthiş kayd-ı esaret.

Belki nev-i beşere tiryak iken zehir olmuş. Yüzde seksenini atmış meşakkat ve şekavet. Yüzde onu çıkarmış muzahraf bir saadet.

Diğer onu bırakmış beyne beyne bîrahat. Zalim ekallin olmuş gelen ribh-i ticaret. Lâkin saadet odur: Külle ola saadet.

Lâakal ekseriyete olsa medar-ı necat. Nev-i beşere rahmet nâzil olan şu Kur’ân, ancak kabul ediyor bir tarz-ı medeniyet:

Umuma, ya eksere verirse bir saadet. Şimdiki tarz-ı hazır, heves serbest

olmuştur, hevâ da hür olmuştur. Hayvânî bir hürriyet.

Heves tahakküm eder. Hevâ da müstebittir. Gayr-ı zarurî hâcâtı havâic-i zarurî hükmüne geçirmiştir. İzale etti rahat.

Bedâvette bir adam dört şeye muhtaç iken, medeniyet yüz şeye muhtaç fakir etmiştir. Sa’y-i helâl, masrafa etmemiştir kifayet.

Onda hile, harama beşeri sevk etmiştir. Ahlâkın esasını şu noktadan bozmuştur. Cemaate, hem nev’e vermiştir servet, haşmet.

Ferd-i şahsı ahlâksız, hem fakir eylemiştir. Bunun şahidi çoktur: Kurun-u ûlâdaki mecmu-u vahşet ve cinayet, hem gadr ve hem hıyanet,

Şu medeniyet-i habîse tek bir defada kustu. Midesi[HAŞİYE-1] daha bulanır. Âlem-i İslâmdaki istinkâf-ı mânidar, hem de bir câ-yı dikkat.

Haşiye-1 Demek daha dehşetli kusacak. Evet, iki Harb-i Umumî ile öyle kustu ki, hava, deniz, kara yüzlerini bulandırdı, kanla lekeledi.

Kabulde muztariptir, soğuk da davranmıştır. Evet, Şeriat-i Garrâda olan nur-u İlâhî, hassa-i mümtazıdır istiğnâ-yı istiklâliyet.

O hassadır bırakmaz ki o nur-u hidayet, şu medeniyet ruhu olan Roma dehâsı ona tahakküm etsin. Onda olan hidâyet,

Bundaki felsefe ile mezc olmaz, hem aşılanmaz, hem de tâbi olamaz. İslâmiyet ruhunda şefkat, izzet-i iman beslediği şeriat,

Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan tutmuş yed-i beyzâda hakaik-i şeriat. O yemîn-i beyzâda birer asâ-yı Mûsâdır. Sahhar medeniyet

İstikbalde edecek ona secde-i hayret.

Şimdi buna dikkat et: Eski Roma, Yunanın iki dehâsı vardı; bir asıldan tev’emdi. Biri hayal-âlûddu, biri maddeperestti.

Su içinde yağ gibi imtizaç olamadı. Mürur-u zaman istedi, medeniyet çabaladı, Hıristiyanlık da çalıştı. Temzicine muvaffak hiçbiri de olmadı.

Herbiri istiklâlini filcümle hıfzeyledi. Hattâ el’an âdetâ o iki ruh, şimdi de cesetleri değişmiş. Alman, Fransız oldu.

Güya bir nevi tenasuh başlarından geçmişti. Ey birader-i misâlî! Zaman böyle gösterdi. O ikiz iki dehâ öküz gibi reddetti

Temzicin esbabını. Şimdi de barışmadı. Madem onlar tev’emdi, kardeş ve arkadaştı, terakkide yoldaştı. Birbiriyle döğüştü; hiç de barışmadılar.

Nasıl olur ki aslı, hem madeni, matlaı başka çeşit olmuştu. Kur’ân’da olan nuru, şeriat hidayeti,

Şu medeniyetin ruhu olan Roma dehâsı birbiriyle barışır, hem mezcu ittihadı.

O dehâ ile bu hüdâ menşeleri ayrıdır. Hüdâ semâdan indi, dehâ zeminden

çıktı. Hüdâ kalbde işliyor; dimağı da işletir.

Dehâ dimağda işler; kalbi de karıştırır. Hüdâ ruhu eder tenvir, taneleri sünbüllettirir. Karanlıklı tabiat onunla ışıklanır.

İstidad-ı kemâli birden bire yol alır. Nefs-i cismanî yapar hizmetkâr-ı emirber. Melek-simâ ediyor insan-ı himmetperver.

Dehâ ise, evvelâ nefs u cisme bakıyor, tabiata giriyor, nefsi tarla ediyor. İstidad-ı nefsanî neşvünemâ buluyor.

Ruhu eder hizmetkâr; taneleri kuruyor. Şeytanın simasını beşerde gösteriyor. Hüdâ, hayateyne saadet veriyor, dâreyne ziya neşrediyor

İnsanı yükseltiyor.

Deccal-misal[HAŞİYE-1] dehâ-yı a'ver, bir dâr ile bir hayatı anlar, maddeperest olur ve dünyaperver. İnsanı yapar birer canavar.

Haşiye-1 Bunda da bir ince işaret var.

Evet, dehâ sağır tabiata tapar. Kör kuvvete fermanber. Fakat hüdâ şuurlu san'atı tanır, hikmetli kudrete bakar. Dehâ zemine küfran perdesi çeker. Hüdâ, şükran nurunu serper.

Bu sırdandır, dehâ a'mâ-i asam; hüdâ semî-i basîr. Dehânın nazarında, zemindeki nimetler sahipsiz ganimettir.

Minnetsiz gasp ve sirkat, tabiattan koparmak, canavarca his verir.

Hüdânın nazarında, zeminin sinesinde, kâinatın yüzünde

Serpilmiş olan niam, rahmetin semerâtı. Her nimetin altında bir yed-i muhsin görür, şükran ile öptürür.

Bunu da inkâr etmem, medeniyette vardır mehâsin-i kesire. Lâkin, onlar değildir ne Nasrâniyet malı, ne Avrupa icadı,

Ne şu asrın san'atı. Belki umum malıdır. Telâhuk-u efkârdan, semâvî şerâyiden, hem hâcât-ı fıtrîden, hususen şer-i Ahmedî,

İslâmî inkılâptan neş'et eden bir maldır. Kimse temellük etmez. Misalîler meclisi, o meclisin reisi tekrar sordu. Hem dedi:

Musibet olur her dem hıyânet neticesi, mükâfatın sebebi. Ey şu asrın adamı! Kader bir sille vurdu, kazaya da çarptırdı.

Hangi ef'âlinizle kazaya, hem kadere şöyle fetvâ verdiniz ki, kazâ-i İlâhî musibetle hükmetti, sizleri hırpaladı?

Hata-yı ekseriyet olur sebep daima musibet-i âmmeye. Dedim:

Beşerin dalâlet-i fikrîsi, Nemrudâne inadı,

Firavunâne gururu şişti şişti zeminde, yetişti semâvâta. Hem de dokundu

hassas sırr-ı hilkate.

Semâvâttan indirdi

Tufan, tâun misali, şu harbin zelzelesi, gâvura yapıştırdı semâvî bir silleyi. Demek ki şu musibet bütün beşer musibetiydi.

Nev’en umuma şamil, bir müşterek sebebi, maddiyyunluktan gelen dalâlet-i fikri idi. Hürriyet-i hayvânî, hevânın istibdadı.

Hissemizin sebebi, erkân-ı İslâmîde ihmal ve terkimizdi. Zira Hâlık-ı Teâlâ yirmi dört saatten bir saati istedi.

Beş vakit namaz için yalnız o saati, bizden yine bizim için emretti, hem istedi. Tembellikle terk ettik, gafletle ihmal oldu.

Şöyle de ceza gördük: Beş senede, yirmi dört saatte daima tâlim ve meşakkatle tahrik ve koşturmakla bir nevi namaz kıldırdı.

Hem senede yalnız bir ay oruç için nefsimizden istedi. Nefsimize acıdık. Keffâreten beş sene cebren oruç tutturdu.

Kendi verdiği maldan, kırkından ya onundan birini zekât istedi. Buhl ile hem zulmettik, haramı karıştırdık, ihtiyarla vermedikti.

O da bizden aldırdı müterâkim zekâtı. Haramdan da kurtardı. Amel, cins-i cezadır. Ceza, cins-i ameldir. Salih amel ikiydi:

Biri müsbet ve ihtiyarî; biri menfi, ıztırarî. Bütün âlâm, mesâib, a’mâl-i salihadır; lâkin menfidir, ıztırarî. Hadis teselli verdi.

Bu millet-i günahkâr kanıyla abdest aldı, fiilî bir tevbe etti. Mükâfât-ı âcili: Şu milletin humsu dört milyonu çıkardı,

Derece-i velâyet, mertebe-i şehadet ile gazilik verdi, günahı sildi. Bu meclis-i âlî-i misalî bu sözü tahsin etti.

Ben de birden uyandım, belki yakaza ile yeni yattım. Bence yakaza rüyadır.

Rüya bir nevi yakazadır. Orada asrın vekili, burada Said Nursî.

• • •

Hakikî bütün elem dalâlette, bütün lezzet imandadır Hayal libasını giymiş muazzam bir hakikat

Ey yoldaş-ı hüşyar! Sırat-ı müstakimin o meslek-i nuranî, mağdub ve dâllînin o tarik-i zulmanî, tam farklarını görmek eğer istersen, ey aziz,

Gel, vehmini ele al, hayal üstüne de bin. Şimdi seninle gideriz zulümat-ı ademe. O mezar-ı ekberi, o şehr-i pür-emvâtı bir ziyaret ederiz.

Bir Kadîr-i Ezelî, kendi dest-i kudretle bu zulümat-ı kıt’adan bizi tuttu çıkardı, bu vücuda bindirdi, gönderdi şu dünyaya, şu şehr-i bî-lezâiz.

İşte şimdi biz geldik şu âlem-i vücuda, o sahrâ-yı hâile. Gözümüz de açıldı, şeş cihette biz baktık. Evvel istîtafkârâne önümüze bakarız.

Lâkin beliyyeler, elemler, önümüzde düşmanlar gibi tehacüm eder. Ondan korktuk, çekindik. Sağa sola, anâsır-ı tabâyie bakarız, ondan medet bekleriz.

Lâkin biz görüyoruz ki, onların kalbleri kasiye, merhametsiz. Dişlerini bilerler, hiddetli de bakarlar. Ne naz dinler, ne niyaz.

Muztar adamlar gibi meyusâne nazarı yukarıya kaldırdık. Hem istimdatkârâne ecrâm-ı ulviyeye bakarız; pek dehşetli, tehditkâr da görürüz.

Güya birer gülle, bomba olmuşlar, yuvalardan çıkmışlar, hem etraf-ı fezada pek sür’atli geçerler. Her nasılsa ki onlar birbirine dokunmaz.

Ger birisi yolunu kazara bir şaşırtsa, el’iyâzü billâh, şu âlem-i şehadet ödü de patlayacak. Tesadüfe bağlıdır; bundan dahi hayır gelmez.

Meyusâne nazarı o cihetten çevirdik, elîm hayrete düştük. Başımız da eğildi, sinemizde saklandık. Nefsimize bakarız, mütalâa ederiz.

İşte işitiyoruz: Zavallı nefsimizden binlerle hâcetlerin sayhaları geliyor, binlerle fâkatlerin eninleri çıkıyor. Teselliyi beklerken tevahhuş ediyoruz.

Ondan da hayır gelmedi. Pek ilticakârâne vicdanımıza girdik. İçine bakıyoruz, bir çareyi bekleriz. Eyvah, yine bulmayız. Biz medet vermeliyiz.

Zira onda görünür binlerle emelleri, galeyanlı arzular, heyecanlı hissiyat kâinata uzanmış. Herbirinden titreriz, hiç yardım edemeyiz.

O âmâl sıkışmışlar vücud-u adem içinde; bir tarafı ezele, bir tarafı ebede uzanıp gidiyorlar. Öyle vüs’atleri var; ger dünyayı yutarsa o vicdan da tok olmaz.

İşte bu elîm yolda nereye bir başvurduk, onda bir belâ bulduk. Zira mağdub ve dâllîn yolları böyle olur. Tesadüf ve dalâlet o yolda nazar-endaz.

O nazarı biz taktık, bu hale böyle düştük. Şimdi dahi halimiz ki mebde’ ve meâdi, hem Sâni ve hem haşri muvakkat unutmuşuz.

Cehennemden beterdir, ondan daha muhriktir, ruhumuzu eziyor. Zira o şeş cihetten ki onlara başvurduk; öyle hâlet almışız.

Ki yapılmış o hâlet, hem havf ile dehşetten, hem acz ile ra’şetten, hem kalâk ve vahşetten, hem yütm ve hem yeisten mürekkep vicdan-sûz.

Şimdi her cihete mukabil bir cepheyi alırız, def’ine çalışırız. Evvel, kudretimize müracaat ederiz. Vâesefâ görürüz

Ki âcize, zaife. Saniyen, nefiste olan hâcâtın susmasına teveccüh ediyoruz. Vâesefâ, durmayıp bağırırlar görürüz.

Sâlisen, istimdatkârâne, bir halâskârı için bağırır, çağırırız. Ne kimse işitiyor, ne cevabı veriyor. Biz de zannediyoruz:

Herbir şey bize düşman, herbir şey bizden garip. Hiçbir şey kalbimize bir teselli vermiyor; hiç emniyet bahşetmez, hakikî zevki vermez.

Râbian, biz ecrâm-ı ulviyeye baktıkça, onlar nazara verir bir havf ile dehşeti. Hem vicdanın müz'ici bir tevahhuş geliyor akıl-sûz, evham-sâz.

İşte, ey birader! Bu dalâletin yolu, mahiyeti şöyledir. Küfürdeki zulmeti bu yolda tamam gördük. Şimdi de gel kardeşim, o ademe döneriz.

Tekrar yine geliriz. Bu kere tarikimiz sırat-ı müstakimdir, hem imanın yoludur. Delil ve imamımız inâyet ve Kur'ân'dır, şehbâz-ı edvar-pervaz.

İşte Sultan-ı Ezelin rahmet ve inâyeti vaktâ bizi istedi, kudret bizi çıkardı, lütfen bizi bindirdi kanun-u meşiete etvâr üstünde perdâz.

Şimdi bizi getirdi, şefkat ile giydirdi şu hil'at-ı vücudu. Emanet rütbesini bize tevcih eyledi; nişan niyaz ve namaz.

Şu edvar ve etvârın, bu uzun yolumuzda birer menzil-i nazdır. Yolumuzda teshilât içindir ki kaderden bir emirnâme vermiş sahifede cephemiz.

Her nereye geliriz, herhangi taifeye misafir oluyoruz; pek uhuvvetkârâne istikbal görüyoruz. Malımızdan veririz, mallarından alırız.

Ticaret muhabbeti, onlar bizi beslerler, hediyelerle süslerler, hem de teşyi ederler. Gele gele işte geldik, dünya kapısındayız, işitiyoruz âvâz.

Bak, girdik şu zemine, ayağımızı bastık şehadet âlemine. Şehrâyin-i Rahmân, gürültühane-i insan. Hiçbir şey bilmeyiz, delil ve imamımız

Meşiet-i Rahmân'dır. Vekil-i delilimiz, nâzenin gözlerimiz. Gözlerimizi açtık, dünya içine saldık. Hatırına gelir mi evvelki gelişimiz?

Garip, yetim olmuştuk. Düşmanlarımız çoktu. Bilmezdik hâmimizi. Şimdi nur-u imanla o düşmanlara karşı bir rükn-ü metinimiz,

İstinadî noktamız, hem himayetkârımız def' eder düşmanları. O iman-ı billâhtır ki ziya-yı ruhumuz, hem nur-u hayatımız, hem de ruh-u ruhumuz.

İşte kalbimiz rahat, düşmanları aldırmaz, belki düşman tanımaz. Evvelki yolumuzda vaktâ vicdana girdik; işittik ondan binlerle feryad ü fîzar ve âvâz.

Ondan belâya düştük. Zira âmâl, arzular, istidat ve hissiyat, daim ebedi ister. Onun yolunu bilmezdik. Bizden yol bilmemezlik; onda fîzar ve niyaz.

Fakat, elhamdü lillâh, şimdi gelişimizde bulduk nokta-i istimdad ki daim

hayat verir o istidad âmâle; tâ ebedü’l-âbâda onları eder pervaz.

Onlara yol gösterir, o noktadan istidat. Hem istimdad ediyor, hem âb-ı hayatı içer, hem kemâline koşuyor o nokta-i istimdad, o şevk-engiz remz ü naz.

İkinci kutb-u iman ki tasdik-i haşirdir. Saadet-i ebedî o sadefin cevheri. İman burhanı Kur’ân. Vicdan, insanî bir râz.

Şimdi başını kaldır, şu kâinata bir bak, onun ile bir konuş. Evvelki yolumuzda pek müthiş görünürdü. Şimdi de mütebessim, her tarafa gülüyor, nâzenînâne niyaz ve âvâz.

Görmez misin: Gözümüz arı-misal olmuştur, her tarafa uçuyor. Kâinat bostanıdır her tarafta çiçekler. Her çiçek de veriyor ona bir âb-ı leziz.

Hem ünsiyet, teselli, tahabbübü veriyor. O da alır getirir, şehd-i şehadet yapar. Balda bir bal akıtır o esrarengiz şehbaz.

Harekât-ı ecrâma, ya nücum ya şümusa nazarımız kondukça, ellerine verirler Hâlıkın hikmetini, hem mâye-i ibreti, hem cilve-i rahmeti alır, ediyor pervaz.

Güya şu güneş bizlerle konuşuyor. Der: “Ey kardeşlerimiz! Tevahhuşla sıkılmayınız. Ehlen sehlen merhaba, hoş teşrif ettiniz. Menzil sizin; ben bir mumdar-ı şehnaz.

“Ben de sizin gibiyim; fakat sâfi, isyansız, mutî bir hizmetkârım..

“O Zât-ı Ehad-i Samed ki mahz-ı rahmetiyle hizmetinize beni musahhar-ı pürnur etmiş. Benden hararet, ziya; sizden namaz ve niyaz.”

Yahu, bakın kamere. Yıldızlarla denizler, herbiri de kendine mahsus birer lisanla, “Ehlen sehlen merhaba,” derler. “Hoş geldiniz. Bizi tanımaz mısınız?”

Sırr-ı teâvünle bak, remz-i nizamla dinle. Herbirisi söylüyor: “Biz de birer hizmetkâr, rahmet-i Zülcelâlin birer âyinedarıyız. Hiç de üzülmeyiniz, bizden sıkılmayınız.

“Zelzele nâraları, hadisat sayhaları sizi hiç korkutmasın, vesvese de vermesin. Zira onlar içinde bir zemzeme-i ezkâr, bir demdeme-i tesbih, velvele-i nâz ü niyaz.

“Sizi bize gönderen o Zât-ı Zülcelâl, ellerinde tutmuştur bunların dizginlerini.” İman gözü okuyor yüzlerinde âyet-i rahmet, herbiri birer âvâz.

Ey mü’min-i kalb-i hüşyar! Şimdi gözlerimiz bir parça dinlensinler. Onların bedeline hassas kulağımızı imanın mübarek eline teslim ederiz, dünyaya göndeririz. Dinlesin leziz bir saz.

Evvelki yolumuzda bir matem-i umumî, hem vâveylâ-yı mevtî zannolunan o sesler, şimdi yolumuzda birer nevaz ü namaz, birer âvâz ü niyaz, birer tesbiha

âğâz.

Dinle, havadaki demdeme, kuşlardaki civcive, yağmurdaki zemzeme, denizdeki gamgama, ra’dlardaki rakraka, taşlardaki tıktıka birer mânidar nevaz.

Terennümât-ı hava, naarât-ı ra’diye, nağamât-ı emvac, birer zikr-i azamet. Yağmurun hezecâtı, kuşların seceâtı birer tesbih-i rahmet, hakikate bir mecaz.

Eşyada olan asvat birer savt-ı vücuttur; ben de varım derler. O kâinat-ı sâkit birden söze başlıyor: “Bizi câmid zannetme, ey insan-ı boşboğaz!”

Tuyurları söylettirir ya bir lezzet-i nimet, ya bir nüzul-ü rahmet. Ayrı ayrı seslerle, küçük âğazlarıyla rahmeti alkışlarlar. Nimet üstünde iner, şükür ile eder pervaz.

Remzen onlar derler: “Ey kâinat, kardeşler! Ne güzeldir halimiz.

“Şefkatle perverdeyiz, halimizden memnunuz.” Sivri dimdikleriyle fezaya saçıyorlar birer âvâz-ı pür-naz.

Güya bütün kâinat ulvî bir musikidir; iman nuru işitir ezkâr ve tesbihleri. Zira hikmet reddeder tesadüf vücudunu; nizam ise tard eder ittifak-ı evham-saz.

Ey yoldaş! Şimdi şu âlem-i misalîden çıkarız, hayalî vehimden ineriz, akıl meydanında dururuz, mizana çekeriz, ederiz yolları ber-endaz.

Evvelki elîm yolumuz mağdub ve dâllîn yolu. O yol verir vicdana tâ en derin yerine hem bir hiss-i elîmi, hem bir şedid elemi. Şuur onu gösterir. Şuura zıt olmuşuz.

Hem kurtulmak için de muztar ve hem muhtacız. Ya o teskin edilsin, ya ihsas da olmasın. Yoksa dayanamayız; feryad ü fîzar dinlenmez.

Hüdâ ise şifâdır; hevâ iptal-i histir. Bu da teselli ister, bu da tegafül ister, bu da meşgale ister, bu da eğlence ister. Hevesât-ı sihirbaz,

Tâ vicdanı aldatsın, ruhu tenvim edilsin, tâ elem hissolmasın. Yoksa o elem-i elîm, vicdanı ihrak eder; fîzâra dayanılmaz, elem-i ye’s çekilmez.

Demek sırat-ı müstakimden ne kadar uzak düşse, o derece nisbeten şu hâlet tesir eder, vicdanı bağırttırır. Her lezzetin içinde elemi var birer iz.

Demek heves, hevâ, eğlence, sefahetten memzuç olan şâşaa-i medenî, bu dalâletten gelen şu müthiş sıkıntıya bir yalancı merhem, uyutucu zehirbaz.

Ey aziz arkadaşım! İkinci yolumuzda, o nuranî tarikte bir hâleti hissettik. O hâletle oluyor hayat maden-i lezzet; âlâm olur lezâiz.

Onunla bunu bildik ki mütefavit derecede, kuvvet-i iman nisbetinde ruha bir hâlet verir. Ceset ruhla mültezdir, ruh vicdanla mütelezziz.

Bir saadet-i âcile, vicdanda münderiçtir. Bir firdevs-i mânevî, kalbinde

mündemiçtir. Düşünmekse deşmektir, şuur ise şiar-ı râz.

Şimdi ne kadar kalb ikaz edilirse, vicdan tahrik edilse, ruha ihsas verilse, lezzet ziyade olur. Hem de döner ateşi nur, şitâsı yaz.

Vicdanda firdevslerin kapıları açılır. Dünya olur bir cennet. İçinde ruhlarımız eder pervâz ü perdâz, olur şehbâz ü şehnâz, yelpez namaz ü niyaz.

Ey aziz yoldaşım! Şimdi Allahaısmarladık. Gel, beraber bir dua ederiz, sonra da buluşmak üzere ayrılırız.

اَللّٰهُمَّ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، اٰمِينَ [1]

1. “Allahım, bizi doğru yola ilet. Âmin.”

• • •

Table of Contents

Birinci Söz
İkinci Söz
Üçüncü Söz
Dördüncü Söz
Beşinci Söz
Altıncı Söz
Yedinci Söz
Sekizinci Söz
On İkinci Söz
On Üçüncü Sözün İkinci Makamı
 Hâtime
On Yedinci Söz
 Kalbe Farisî olarak tahattur eden bir münacat
 Birinci Levha
 İkinci Levha
Yirmi Üçüncü Söz
 Birinci Mebhas
 İkinci Mebhas
 Bu Onuncu Meseleye bir hâtime olarak iki haşiyedir
 Hâtime
(Yirmi Dördüncü Sözden)
(Yirmi Beşinci Sözden)
(Meyve Risalesinden)
 Birinci Maksat
 İkinci Noktanın İkinci Mebhası
 (On Yedinci Lem'adan)
 Dokuzuncu Mektubun
 Üçüncü Kısmı
Birinci Lem'a
Yirmi Dördüncü Lem'a
 Beşinci Risale olan Beşinci Kısım
 Bir zaman Eskişehir hapishanesinin penceresinde oturmuştum.
 Birden İhtar Edilen Bir Mesele-i Mühimme

İkinci Meselenin Hülâsası
Üçüncü Mesele
Dördüncü Mesele
Sekizinci Meselenin Bir Hülâsası
Elhüccetü’z-Zehrâ’nın İkinci Makamı
İkinci Bab
Bir meclis-i misalîde, şeriatle medeniyet-i hazıra, dehâ-i fennî ile hüdâ-yı şer’î muvazeneleri
Hakikî bütün elem dalâlette, bütün lezzet imandadır Hayal libasını giymiş muazzam bir hakikat
(Lemeattan)